IOAN PETRU CULIANU

Jocul de smarald

POLIROM

IOAN PETRU CULIANU

JOCUL DE SMARALD

Traducere din limba engleză de
Agop Bezerian

Polirom 2008

Colecţie coordonată de Tereza Culianu-Petrescu

Ioan Petru Culianu, *The Emerald Game*

© 2005, 2008 by Editura Polirom, pentru prezenta traducere *www.polirom.ro*

Editura POLIROM

Iaşi, B-dul Carol I nr.4; P.O. BOX 266, 700506

Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, se. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728
ISBN: 978-973-46-1136-2
ISBN eBOOK: 978-973-46-2110-1

Introducere

În 1972 am părăsit România, silit de condiţii neprielnice. La sosirea pe aeroportul de la Roma, singura mea valiză nu şi-a făcut apariţia din avion. M-am dus şi m-am interesat zilnic până când, în cele din urmă, am primit-o, după aproximativ o săptămână. De-abia când am început să despachetez, în camera mea de hotel, am descoperit că îmi lipseau pantofii; în locul lor am găsit un volum legat în piele de viţel, de o vechime considerabilă, înfăşurat în una dintre cămăşile mele. Manuscrisul era voluminos, iar paginile – scorţoase, degradate de umezeală – erau umplute de un scris mărunt, egal. Se folosise limba latină, o variantă idiosincratică plină de prescurtări şi adăugiri încâlcite. Explicaţiile marginale, din loc în loc, şi tonul primelor pagini m-au determinat să presupun că era vorba mai degrabă de un jurnal personal decât de o lucrare menită să fie copiată şi pusă în circulaţie.

Mă aflam pe atunci într-o situaţie precară şi deopotrivă în jenă financiară. Depusesem paşaportul împreună cu o cerere de azil politic şi, în aşteptarea permisului de rezident sau a îngăduinţei de a imigra, fusesem luat sub oblăduire de H.I.A.S., din Roma. Îmi era teamă de reacţia autorităţilor, atât italiene cât şi române, dacă aş fi mărturisit că posed o piesă antică furată, ascunsă în valiza mea şi scoasă prin contrabandă dintr-o ţară unde nu intenţionam să revin vreodată. Ar fi fost posibil oare să mi se respingă cererea şi să fiu expulzat, extrădat sau judecat? Fără îndoială că cererea mea de a rămâne în Italia şi considerentele umanitare în evaluarea ei ar fi fost primejduite dacă mă implicam în vreun scandal. Mai mult, nu cunoşteam circumstanţele (posibil violente) în care necunoscuţii exportatori obţinuseră cartea, şi nici ce devenise destinatarul ei – cel care trebuia să o intercepteze la Roma – nu ştiam. Din pricina acestei stări de nesiguranţă n-am pomenit nimănui despre carte şi am început să o citesc.

Am menţionat mai înainte particularităţile de scris şi de limbaj folosite în manuscris; ele m-au făcut să socotesc problematică traducerea textului şi atunci m-am apucat să-l transcriu sub forma unei tălmăciri brute pe măsură ce citeam, pentru a urmări mai bine firul întortocheat al evenimentelor. Acolo unde textul era auto-referenţial, abrevierile deveneau inteligibile, la fel şi iniţialele ce desemnau diferite partide şi locuri. Dar câteva secţiuni mi-au rămas misterioase; de aceea am lăsat fraze latineşti netălmăcite, iar unele semne de întrebare sau rezumate conjecturale fac parte din traducerea mea. Aşa mi-am umplut după-amiezele de iulie şi august – înainte de a-mi începe studiile în toamnă – evadând, din existenţa mea îndoielnică şi suspendată în aer, într-o enigmă veche de patru sute de ani.

Într-una din zile, la 1 septembrie, când îndrăznisem pentru a doua oară să mă aventurez în stradă, am observat o maşinuţă bleumarin urmărindu-mă. Nu l-am putut distinge pe şofer, dar am ghicit imediat că proprietarii veniseră să ceară ceea ce le aparţinea. Din trei posibilităţi: să mă duc şi să relatez poliţiei toată povestea; să ascund cartea şi să risc o confruntare ori să predau marfa, nădăjduind să scap nevătămat, am ales-o pe ultima. Nu puteam să dispar, lucrul era imposibil din pricina statutului meu de rezident cu permis condiţionat. Deşi ţineam cu toată ardoarea să păstrez manuscrisul, din care vreo douăzeci de pagini captivante, cred, rămăseseră netraduse, frica şi disperarea au exclus celelalte două căi alternative. M-am înapoiat în grabă în camera mea din hotel pentru a constata că manuscrisul dispăruse, nu însă şi carnetele cu textul tradus, care rămăseseră acolo unde le pitisem.

Un şuvoi de evenimente m-a antrenat în anii următori: studii, conferinţe, cursuri de predat, scrierea unui mare număr de cărţi şi articole. M-am mutat de mai multe ori. Întâmplările din vremea şederii mele liminale la Roma mi s-au estompat în memorie, ca un interludiu oniric. De-abia în 1987 i le-am povestit asociatei mele, tânără savantă deja consacrată, cu care lucram la desăvârşirea unui proiect academic pentru un editor francez. La îndemnul ei am făcut cercetări în marile biblioteci din lume, îndeosebi la Biblioteca Bodleiană şi la Vatican – nicăieri nu am dat de urma unui astfel de manuscris.

Timp de trei luni, nu departe de oraşul Courmayeur, localitate la poalele Mont-Blane-ului, asociata mea şi cu mine am trudit asupra însemnărilor din vechile caiete, reconstituind un text ce din întâmplare îmi trecuse prin mâini în urmă cu cincisprezece ani. Ajutat de bunele cunoştinţe ale colegei mele în paleografie latinească şi în istoria religioasă a epocii, am împlinit segmentele nesigure ale lucrării prin comparaţii şi paralele conceptuale, lăsând textul să vorbească de la sine. Am descifrat literalismele şi am dres în mod sintetic sintaxa. Traducerea englezească rezultată finalmente nu era exactă – citate directe au fost înlocuite cu dialoguri parafrazate şi altele asemenea –, însă mesajul documentului se afla comunicat într-o limbă modernă.

***

Şi acum încă, multe întrebări rămân deschise; cum au putut să ajungă însemnările unui englez de la sfârşitul secolului al XV-lea – prima jumătate a celui de-al XVI-lea într-o colecţie românească – poate într-una dintre acele cunoscute biblioteci din Transilvania veacului al XVIII-lea? În mâinile cui se află în prezent manuscrisul? În fine, care este conţinutul ultimelor vreo douăzeci de file, probabil deznodământul ce urmează climaxului? Meditând la aceste necunoscute şi la altele, împreună cu colega mea – a cărei contribuţie la alcătuirea cărţii nu-i mai mică decât a mea personală – am decis să oferim textul cititorilor, însoţit doar de un scurt *Post-scriptum* istoric.

Courmayeur, 4 octombrie 1987

Lui Nikki Wiesner

Pe măsură ce anii trec, ochiul ţi se ascute şi razele lui disting ceea ce-a fost secvenţial din alcătuirea unui edificiu – sălaşul pe care acum mă pregătesc să-l părăsesc. Astăzi pot pătrunde şi ieşi din labirintul încăperilor care odinioară mă împresurau cu o fermitate zidită de emoţii copleşitoare. Circumspecţia erodează de bună seamă piscurile înalte ale senzaţiilor din trecut şi le risipeşte întocmai castelelor de nisip, după cum se ştie că dimensiunile obiectelor descresc pe măsură ce te îndepărtezi de ele. Sfidând năvala sentimentelor, un gând se încheagă cu suficientă forţă ca să-şi arunce umbra asupra mea, după patruzeci şi cinci de ani de îndoieli. Cu această spovedanie mă eliberez. Oare crima care îmi apasă sufletul a fost rodul propriei mele voinţe sau cel al destinului meu? Nu voi mai repeta întrebarea, dar las, formulând-o, ca o altă instanţă, superioară, să pronunţe verdictul. În acelaşi timp sunt convins că voi dezvălui aici o taină mare, nebănuită, a unor vremuri extraordinare.

Oxfordshire, 17 august 1539

Capitolul I – Descrierea originilor şocante ale situaţiei

Faţada luminoasă a bisericii Santa Maria Novella a fost prima minunăţie pe lângă care am trecut în seara sosirii mele la Florenţa. În mod curios, uliţele pietruite, goale, şi porţile pustii vădeau o dezolantă splendoare. Obosit de călătoria pe mare şi de lungul drum străbătut de la Pisa, priveam oraşul ca în vis, fără interes, lăsându-mă pe spate în şa. Martino, sluga mea, căută în zadar vreun paznic care să ne arate drumul, apoi ciocăni la câteva uşi care rămaseră închise. Undeva la un cat de sus o fereastră se deschise şi se trânti îndată la loc. Continuam să înaintăm călări prin liniştea misterioasă. Fluviul Arno îşi desfăşura panglica neagră ca onixul sub cerul de-acum întunecat.

În această solitudine am dat peste *il campanile* al lui Giotto, fantomatică dantelărie în marmură. Nu m-am oprit să privesc, la lumina unei torţe, porţile de bronz de la *battistero*, ale căror paneluri complicate prietenul meu Pietro degli Ecati le includea printre cele şapte minuni ale Florenţei. În schimb, am admirat dimensiunile vastului dom ce încununează catedrala durată de Brunelleschi cu trei sferturi de secol în urmă. Se întrezărea vag prin întunericul care cuprindea treptat văzduhul, ca epava unei corăbii prin pânza rară a aburilor înălţaţi din apă. Acelaşi prieten îl socotea, cu toată modestia, drept una din cele şapte minuni ale lumii.

În timp ce ne continuam drumul pe străzile devenite mai largi, am văzut cum cerul căpăta o tentă portocalie, iar o lumină care se răsfrângea pâlpâind pe turla înaltă a bisericii împurpura marmura sculptată, albită până atunci de lună. Au început să se audă voci, apoi o rumoare crescândă punctată de ţipete. Şi am văzut atunci un spectacol pe care cămara memoriei din creierul meu l-a păstrat pentru totdeauna.

O sumbră procesiune cu torţe, înfăşurată în haloul unui *Ave* monoton, întrerupt de vociferările şi convulsiile curioşilor înşiraţi în rânduri rare de ambele părţi ale drumului, se mişca spre noi şi dispărea la dreapta, în ceea ce am recunoscut mai târziu a fi labirintul uliţelor lăturalnice care duceau la Santa Croce. Cu prapuri, cruci şi alte însemne religioase păşeau în frunte grupuri de oameni în robe şi glugi uniforme, dar de culori diferite; între ei, bărbaţi despuiaţi până la brâu îşi flagelau ritmic spinările cu bice lungi, din fâşii de piele albă, acum înroşite de sânge. Era întâi un stindard mare cu o stea galbenă, purtând în mijloc chipul Sfintei Fecioare; urmau flagelanţii îndărătul unora în robe de în, având o cruce galbenă înscrisă în cercul roşu de pe piept. Apoi o lungă procesiune se înşira în spatele altui stindard, cu Isus răstignit pe o parte şi cu o stea roşie pe fond verde pe cealaltă parte. În timp ce oamenii defilau prin faţa mea, pedepsindu-se cu străşnicie pentru păcatul originar şi pentru altele comise pe parcurs, am văzut întipărit, pe mâneca stângă a sutanelor din pânză de sac, chipul Sfântului Dominic, dominat de o stea. Veneau alţii, îmbrăcaţi în negru şi sub flamuri negre, după care şirul flagelanţilor înceta; fără îndoială însă că ratasem cea mai mare parte a mohorâtei parade.

Am fost nevoiţi să descălecăm şi să mergem pe jos, alături de şuvoiul care se scurgea, şi astfel am dat colţul; în faţa noastră se întindea un spaţiu larg: Piazza della Signoria. Spre uimirea mea piaţa era plină de oameni, mulţimea având ochii îndreptaţi în direcţia opusă nouă, către un spectacol, după cum se părea. Privind şi eu într-acolo, am zărit un grup de bărbaţi de vârste diferite, printre ei călugări înveşmântaţi în negru, ale căror siluete se agitau în faţa unui rug imens în flăcări, înconjurat de alte câteva mai mici. Limbile de foc se înălţau ca un turn mişcător în văzduh, iluminând scena. L-am lăsat pe Martino cu lucrurile noastre la capătul unui pasaj îngust, populat cu siluetele întunecate, cu glugi, ale cerşetorilor şi mi-am croit cărare prin mulţimea de la margine, încercând să văd mai bine ce se petrecea acolo. Tocmai îmi lungeam gâtul ca să arunc o privire, când am simţit că am călcat pe ceva moale. Mi-am tras iute piciorul înapoi şi am aruncat o căutătură încruntată spre pietrele de pe jos, să văd ce putea fi: era o bucată de catifea făcută ghem, de fapt o rochie de catifea fină cu dantelă, abandonată printre cioburi de oale şi aşchii de lemn. Fumul ajuns atunci la nările şi la ochii mei purta arome de lemn de cedru, de cuişoare, de vin, ba chiar şi o undă de parfum; iată un rug cam costisitor, mi-am zis.

Nedumerit, mi-am croit drum prin mulţimea care scotea, cu intermitenţe, strigăte de neînţeles pentru mine şi am zărit un călugăr bătrân îndreptându-se spre rug cu o lăută în braţe; o aruncă în vâlvătaie, privind cu evidentă satisfacţie corzile-i plesnind şi topindu-se. O inspiraţie ritmică se stârni în gloată, oamenii începură să se agite şi să intoneze un infernal *Dies irae*, de nerecunoscut dacă vreo câteva voci deosebit de stridente nu ar fi rostit limpede cuvintele ameninţătoare. Alte glasuri, vai, răsunaseră – mi se spusese – pe vremea lui Lorenzo Magnificul, proslăvind frumuseţea femeii şi plăcerile puternice deşi efemere ale iubirii, în ambele sale aspecte, carnală şi spirituală. Ce fel de sfântă zi de căinţă e asta? am întrebat eu faţadele sclipitoare ale palatelor şi ale clădirilor publice care priveau nepăsătoare, din înălţimi, la mine şi la spectacolul desfăşurat în piaţă. Rămăşiţele înnegrite ale unui scaun sculptat zăceau lângă mine, laolaltă cu biete nimicuri, franjuri, ciucuri, panglici şi dantele pe jumătate distruse, încălţări desperecheate şi un căţel cizelat cu delicateţe în lemn şi aurit. Alături se vedeau împrăştiate tomuri rupte, cărţi de joc, evantaie, cioburi de oglindă, cutiuţe pentru farduri, cordele multicolore, o perucă blondă, jerpelită. Vâlvătăile roşiiportocalii făceau lemnele să trosnească; strălucirea lor puternică îmi împungea ochii, iar pojarul flăcărilor îmi pârjolea pielea. Pe furiş, am privit împrejur la feţele oamenilor care mă împresurau: unele arătau fascinaţie, altele – schimonosite de pâlpâirea flăcărilor – păreau nişte măşti sălbatice.

Participanţii la acest ritual de neînţeles, am observat, aplaudau jertfa pe care unii credincioşi o aduceau focului, sacrificându-şi bunurile proprii sau poate, mi-am zis, jefuite de la alţi proprietari. Nervos, m-am tras în umbră, frecându-mă în trecere de un omuleţ pipernicit ce căra un tablou înrămat, mai mare decât el, spre locul pârjolului. În urma lui veneau alţii cu carafe de parfum şi mormane de veşminte subţiri, strălucitoare, în braţe. La oarecare distanţă, pe un fel de podium aşezat între poarta impozantului Palazzo Vecchio şi *loggia* cu colonadă, se afla un călugăr solitar, cu faţa ascunsă sub glugă, adăstând în tăcere.

Mă cuprinse brusc neliniştea, pe care o simţii măcinându-mi măruntaiele din abdomenul inferior, acolo unde se întrepătrunde iraţionalul cu sufletul vegetativ. Eram obosit, nepregătit mai ales pentru un spectacol ca acesta, plănuit înadins pentru distrugere. Socotind că am văzut deja mai mult decât era necesar, am dat să mă întorc, când privirile mele au surprins în mulţime un chip cunoscut.

— Ei, te-ai convertit deja, scumpe prieten? mi se adresă Pietro degli Ecati, gazda mea florentină.

La vederea lui, panica mea s-a transformat în bucurie, de parcă aş fi ţâşnit nevătămat din burta unui balaur vărsător de foc.

— Petrus! am exclamat eu. Ce miracol că te-am găsit! Mă aşteptam să te aflu înfipt într-o ţeapă, în mijlocul acestui tumult!

— Am scăpat eu de foc până acum, Thomas, când făţarnicii îndreptau torţele împotriva bine-gânditorilor, nu a bine-îmbrăcaţilor. Nu mai suntem atât de primejdioşi, nu crezi?

— Nu ştiu ce să cred, dar sunt bucuros că mi-am lăsat straiele scumpe în Anglia, unde nu este lipsă de lemne de foc, ca aici.

Ne-am salutat în stilul nostru padovan, strângându-ne reciproc antebraţul drept, conform unui străvechi ritual de *junctio dextrarum*, născocit fie de soldaţii neînfricaţi ai lui Mithra, fie de către ereticii maniheeni; întorşi la Martino, l-am trimis repede, cu caii şi bagajul, spre locuinţa lui Pietro, pe care flutura drapelul – *gonfalone* – cu blazonul său: scara deasupra fluviului Arno. Am plecat şi noi, părăsind gloata care, după ce se agitase cu frenezie aidoma unui stol de lăcuste hămesite căutând pradă, începea să se împrăştie.

— De bună seamă, e lipsă de combustibil care să alimenteze fervoarea religioasă, comentă Petrus.

Mă aplecasem să culeg de pe drum un medalion sclipitor cu crinul florentin gravat pe el, când capul mi se lovi de ceva care cu o clipă în urmă nu fusese acolo. Era genunchiul osos, montat pe o gambă la fel de osoasă, pe care se sprijinea un trup cam deşelat – al unui tânăr novice, mi-am zis, întâlnind ţesătura scorţoasă a sutanei. Din pricina glugii lăsate pe ochi nu i-am desluşit trăsăturile feţei, dar o sclipire a dinţilor îmi sugeră că rânjea.

— Simţi ardoarea purificatoare a focului? întrebă omul.

— Da, conte Pico. Dar prea multă puritate este nefastă pentru noi, muritorii, răspunse Pietro.

— Prietene, aştept cu nerăbdare ca aripa serafimului să-mi mângâie obrazul, mai grăi personajul, dispărând în mulţime.

Şuvoiul uman se scurgea ca un fluviu, se desfăcea în pâraie ce păreau a desena intermitent modele complicate, uneori aproape regulate. Mă întreb cine poate desluşi aceste tipare aparent dezordonate şi dacă nu există – în mod necesar – o ordine mai înaltă în stările care nouă ni se par întâmplătoare din pricina complexităţii lor, cum sunt de pildă şănţuleţele de pe coaja copacilor sau ridurile pe chipul omului, formele norilor pe bolta cerului ori chiar vorbele şoptite de un străin. Dacă mult slăvita frumuseţe a femeii florentine (din păcate, niciun exemplar nu a supravieţuit până în zilele noastre!), ca şi farmecul *campanilei* lui Giotto cuprind în ele formule matematice adecvate care acţionează în taină asupra minţilor noastre, silindu-ne în mod necesar să le îndrăgim (în diferite forme, se înţelege de la sine), cu cât mai complicată trebuie să fie dezordinea urâtului! Şi totuşi, Paulus Venetus, *excellentissimus philosophorum monarea*, trecut în nefiinţă cu peste şaizeci de ani în urmă, cred, dar a cărui lucrare, *Summulae logicae*, constituie încă pentru cei din Padova îndreptarul de căpătâi, susţinea că ordinea (lucru dovedit matematic) este mai complexă decât dezordinea, deoarece *şansa* de a realiza ordinea din numărul aparent infinit de posibilităţi este mult mai redusă decât şansa de a înfăptui dezordinea. O fi adevărat; şi ce fascinant este să descoperi tiparele ascunse în miezul hazardului!

Am observat că Pietro dobândise un soi de pondere imaterială care îl făcea să pară nu numai sănătos fizic, ci şi altfel înfloritor, ca şi când anii scurşi îi dezvăluiseră taine neplăcute, dar puternice, iniţiindu-l în mistere împărtăşite de oameni mai înţelepţi şi mai influenţi decât el. Părul negru şi-l cârlionţase după moda vremii, iar mantia albastră şi-o încheiase cu şireturi aurite. Straiul acesta luxos, care îi cădea până la călcâie, era tocmai bun de dat focului, i-am spus eu. A râs cu satisfacţie şi s-a interesat cum a decurs călătoria, întreprinsă de altfel la chemarea lui, după ce la încheierea studiilor noastre la Padova ne despărţiserăm şi nu ne mai văzuserăm de vreo doi ani. Urmăream, fără să mă pot prea bine concentra, nişte istorii despre creşterea rolului său în puternica familie a bancherilor, despre studiile sale de astronomie şi despre alt subiect (la care făcuse aluzie şi în scrisorile sale), anume logodna cu fata iubită în mod statornic şi planurile lor pentru o căsnicie fericită. Nu pentru că stilul naraţiei lui n-ar fi fost strălucit, ori pentru că temele ar fi fost mai puţin interesante, dimpotrivă; dar gândul meu, atras o clipă de cuvântul magic *Padova*, rătăcea acum pe străzile oraşului spectral, cu imaginile lui depozitate în vastele spaţii memorative din creierul meu, regăsind întâmplările izbitoare ale vieţii mele timpurii şi încă agăţându-se, mă tem, de o fantasmă cândva plăcută mie, provocatoare însă de răni ale iubirii şi ale orgoliului la fel de greu de uitat pe cât de iertat.

— Ştii cine se află la Florenţa? îmi întrerupse Pietro reveria. Şi pentru că nu izbuteam să ghicesc, continuă: Marius Lombardus, *Magister utriusque juris*!

— *Il Barocco*?

— Chiar el.

Preţ de o clipă, din Padova mea spectrală se desprinse imaginea lui Master Lombardus în ţinută completă: ticălosul, afemeiatul care ne delectase multe din nopţile padovane cu pălăvrăgelile sale; pedantul, parfumatul, nebunul şi plicticosul Lombardus, atât de prefăcut încât merita cu prisosinţă porecla de *Barocco*, „perlă falsă”! Omul, cu toate defectele sale, îmi era drag, căci de el se legau amintiri din anii mei de studenţie.

Padova, în afară de aspectele ei pur intelectuale, pentru mine însemnase coborârea frumosului din sferele inaccesibilităţii sale abstracte, aducerea proporţiilor cereşti la nivelul unei superbe realităţi care – pe termen lung – s-a dovedit a fi prea terestră pentru gustul meu. Pentru Pietro, frumosul avea nume şi lăcaşuri pe care nu se sfiise să mi le dezvăluie, şi nu o singură dată. În van. Pentru mine, frumosul nu însemna altceva decât *coborârea* unei entităţi nefragmentate, strălucitoare. Ca lovite de trăsnet, unele obiecte, situaţii sau acţiuni din natură şi artă au fost investite cu misteriosul număr matematic, de aur, şi cu proporţiile frumosului. Foarte probabil că cele mai expuse unei astfel de lovituri sunt fetele şi femeile tinere, astfel încât mintea mea era capabilă să admire în ele adevărul etern pe care trupurile lor îl împărtăşeau temporar. La Padova, această delectabilă pogorâre depăşise de mult stadiul contemplării şi mi-am dat seama că explorarea dimensiunilor camuflate (şi – din prostie – nepermise) ale frumosului constituie una din acţiunile cele mai dătătoare de satisfacţii. Şi totuşi, descoperind că nu-mi provoca plăcere femininul fragmentat în toate femeile, ci mai curând cel concentrat nefragmentat într-una singură, n-am suportat adevărul dureros că ea îşi împărţea favorurile între mai mulţi admiratori. O, câte nopţi nu şi-a sacrificat Pietro ca să-mi deschidă ochii, explicându-mi cu tact că era spre binele meu să ştiu că relaţiile mele cu o anumită generoasă doamnă erau lipsite de viitor!

În cursul primei mele nopţi calde, florentine, descopeream o consecinţă amară a capacităţii memoriei mele: revenirea în ţinuturile sudice reînvia lucrurile legate de ele. Vagi aduceri aminte se adunau, se ridicau, luau forme, culori, sunete – sunetul vocii ei.

Nici trupul şi nici intelectul meu nu trăseseră vreun folos din starea de virginitate de care se bucuraseră înainte de a sosi la Padova. Şi, mărturisesc, pierderea dublei virginităţi a fost o operaţiune tulburătoare, dar uşoară, ale cărei consecinţe înfricoşătoare abia mai târziu mi-au devenit evidente. Lucrul s-a datorat, fără îndoială, caracterului clement şi benign al sufletului meu, care adesea m-a împins în situaţii nepotrivite cu judecata nealterată. Aşa m-am pomenit legat de o femeie a cărei moralitate eu însumi o socoteam condamnabilă şi al cărei statut în ochii altora nu se deosebea mult de cel al unei prostituate, chiar dacă una neobişnuită. Şi tot aşa, m-am cramponat de o doctrină ce părea complet străină facultăţilor mele raţionale şi care mai târziu – când am devenit adeptul ei înflăcărat – li s-a părut la fel tuturor oamenilor, modeşti sau influenţi, care mă înconjurau în mediul meu de-acasă, şi aceasta spre nefericirea mea: averroismul.

Astăzi am dobândit o vrednică pace sufletească, iar deosebirile îmi apar ca diferite aspecte ale unităţii. Din păcate, majoritatea oamenilor se bucură de aceste deosebiri într-o măsură care, cu vorbele Sfintelor Scripturi, i-ar putea face chiar să-şi jertfească vieţile cu fanatism pentru o *iota*. Acum pentru nimic în lume nu l-aş mai apăra pe Averroes şi pe nimeni altcineva. Dar în acele zile clocotitoare eram atras mereu în dispute inutile, şi am mers până acolo încât am devenit mândrul purtător al cicatricelor semnificative, deşi superficiale, dobândite în dueluri intelectuale care adesea se transformau în înfruntări de alt soi. Din fericire, nici eu şi nici adversarii mei nu mânuiam bine spada, altminteri nu m-aş mai găsi aici să vă istorisesc această neobişnuită poveste.

Nicoletto din Vernia, profesorul nostru, nu era de bună seamă un cărturar nemaipomenit, dar a meritat cununa de martir îndată ce Barocius, episcopul de Padova, l-a declarat eretic şi l-a ameninţat cu excomunicarea. De aceea, la prelegerile omuleţului nostru amfiteatrul era plin până la refuz de studenţi care se sufocau din pricina înghesuielii şi se luptau din răsputeri să tragă o gură de aer. Pietro şi cu mine nu lipseam de la lecţiile lui de medicină, în cadrul cărora expunea solidele teorii ale lui Averroes, precum şi multă astronomie. Acum, numai imaginea lui Nicoletto îmi mai apare din ungherele memoriei. Ceea ce preda el nu se deosebea prea mult de expunerile altor profesori şi totuşi, ce consecinţe! Astăzi ei susţin că Averroes nu predicase niciodată doctrina adevărului dublu.

Totul a început cu chestiunea Intelectului Unic, acum mai rebarbativă ca oricând pentru mintea mea. Dacă sufletele noastre conţin imaginea Intelectului la care participă din plin, este oare îndreptăţită socotirea lor ca entităţi separate? Bineînţeles, afirmau aceia a căror autoritate nu am contestat-o vreodată, de la propriu-mi părinte până la Browne, vicarul catedralei din Oxfordshire, care îmi explicase cândva în latineşte că sufletul meu este *individual* nemuritor şi va aştepta, în chinurile iadului sau bucuriile raiului, resurecţia trupului meu ce va să vie. Eu încă mai socot grosolană această doctrină. Pe atunci însă ea făcea parte dintr-un strat de convingeri intime, din cele atât de înrădăcinate încât ai zice că smulgerea lor ar anihila personalitatea cuiva, şi de aceea o apăram împotriva otrăvii perfide a teoriilor lui Averroes.

Pietro era un bărbat cu vederi la modă. El îl înţelegea pe Averroes şi nu mai punea întrebări. Totul avea o noimă. Toţi îl urau pe Barocius, toţi îl iubeau pe modestul dascăl cu ochelari Nicoletto, a cărui inteligenţă nu constituia pentru nimeni vreo primejdie. Unele doamne bogate şi independente, în al patrulea deceniu de viaţă, participau la prelegerile lui. Nicoletto era progresist; dar asta pentru mine nu prezenta vreo importanţă. Pe mine mă interesa dacă după moarte Pietro, eu şi oricine altcineva deveneam una; perspectiva, am mai spus-o, mi se părea cât se poate de respingătoare, ceea ce de fapt incita o atracţie irezistibilă în mine şi îmi provoca un conflict interior care a fost rezolvat numai de un vis formidabil. M-am *văzut*, în vis, dispărând într-un soi de arbore genealogic infinit. Străbăteam cărări care la un moment dat se bifurcau; şi indiferent de poteca pe care o alegeam şi pe care păşeam, *mergeam în fiecare clipă pe aceeaşi cărare*. Cum aş putea descrie groaza stârnită în mine de visul acesta? Cărările erau *persoane diferite*. Şi totuşi ele deveneau una şi aceeaşi de îndată ce, sosit la o răspântie, coteam la dreapta sau la stânga. Îmi ziceam: cărările se vor lărgi de vreme ce se presupune că trebuie să ajung la capăt. Şi totuşi ele nici nu se lăţeau şi nici nu se îngustau, ci rămâneau aceleaşi, pe când *eu mă dizolvam*. A doua zi i-am mărturisit lui Pietro că devenisem averroist. Că nu mai cred în basmele despre învierea trupească. Puteam percepe unitatea tuturor lucrurilor. (Ceea ce m-a ajutat considerabil să-mi lecuiesc rănile provocate de dragoste, deoarece fiind una cu iubita mea, mi-am dat seama că, de fapt, *eu* am comis ceea ce atunci mi se păruse a fi crima ei de neiertat. Dar oare cine ar putea fi atât de mărunt la suflet ca să condamne pe vecie o fire exuberantă?)

Intelectul Unic, această unitate a tuturor lucrurilor, nu părea să fie consecinţa cea mai revoluţionară a averroismului meu. Şi nici chiar eternitatea lumii. Cât priveşte viaţa intelectuală şi materialitatea trupurilor din sferele cereşti, toţi împărtăşesc, mi se pare, poziţia platonismului. Ceea ce conta pentru mine cu adevărat era doctrina înfricoşătoare a adevărului dublu.

Adevărul dublu nu înseamnă că există un adevăr al teologiei şi altul al ştiinţei şi că ele se pot contrazice, aşa cum cred toate spiritele induse în eroare; ci înseamnă că *Dumnezeu este liber să accepte sau să respingă* – aşa cum îi e voia – *regulile pe care El însuşi le-a statornicit*. După cum se manifestă în lume, Dumnezeu este ordine, legitate, limitare; şi totuşi, ca potenţialitate absolută, El e liber să aleagă întâmplarea. În lume – în Soare, stele, flori, pietre, femei –, Dumnezeu e frumosul proporţionat cu stricteţe; în El însuşi însă, Dumnezeu, fiind dezordine oarbă, e urâţenia înspăimântătoare! De aceea nu am încetat să mă întreb, spuneam, dacă nu cumva urâtul are tipare mai subtile decât frumosul, tipare încă nedescoperite de *mintea omului* nici ca entitate individuală, nici ca manifestare aparentă a cugetului colectiv doar.

Pentru scurt timp imaginile vii din memorie, colorate de emoţii, au predominat asupra lumii înconjurătoare în asemenea măsură, încât am pierdut o parte din vorbăria lui Pietro. Dar iată că am fost silit să las cortina asupra scenariului meu lăuntric şi să aplec urechea la întrebarea pe care mi-o punea el cu insistenţă:

— L-ai văzut?

— Pe cine?

— Pe călugărul acela maniac; ori poate terminase predica la sosirea ta?

— Care călugăr?

— Girolamo Savonarola, stareţul de la San Marco, perfid prezicător al iminentei noastre pieiri. A venit la noi de la Ferrara, acum câţiva ani, după ce trecuse pe la mânăstirea San Domenico, la Bologna. El şi adepţii săi fanatici anticipează cu mare plăcere sfârşitul civilizaţiei noastre. A prezis moartea lui Lorenzo de' Medici şi a regelui Ferdinand al Neapolelui; şi, bineînţeles, a papei Inocenţiu, iar acum prevede propriul nostru sfârşit. Dar ştii care-i partea amuzantă?

— Chiar nu mi se pare nimic amuzant!

— Şi totuşi. *Tot ce a prezis s-a adeverit*! Iar sfârşitul va veni o dată cu invazia prea tânărului şi neastâmpăratului său aliat, regele Carol al Franţei, şi fratele Girolamo va profita imens de pe urma lui, te asigur. În biserică descrie Judecata de Apoi cu imagini apocaliptice ale pedepselor pentru păcătoşii care s-au împodobit ori şi-au împopoţonat locuinţele, au citit cărţi satanice ori s-au desfătat privind tablouri voluptuoase, indecente. A silit jumătate din Florenţa să postească şi să se pocăiască. În seara asta tocmai ai dat peste una din veselele lui procesiuni.

— Şi te aştepţi într-adevăr la o invazie?

— În câteva luni, cred. Încordarea a crescut foarte mult în oraş. Lucruri pe care nimeni nu şi le-ar fi închipuit posibile au devenit întâmplări obişnuite. Mulţi negustori îşi trimit familiile la ţară. Nevestele şi fiicele îşi caută adăpost la mânăstire nu doar din pricina armatei franceze, ci şi din cauza atacurilor lui Savonarola şi-ale ciracilor săi. Vrajbe şi duşmănii fierb pe tăcute şi tind să izbucnească. Şi însăşi viaţa comunităţii mele, a „diabolicilor filosofi”, este ameninţată. După scandalul iscat de cărţulia lui Ficino ne-am dat seama între ce limite ne putem aventura. Ficino a scăpat ajutat de Lorenzo, iar moartea acestuia a însemnat o imensă pierdere pentru noi; nu numai pierderea unui binefăcător, ci şi a puterii noastre. Acum suntem nişte păgâni anacronici într-o lume insensibilă la forţele din jur, aflate de fapt în spatele închipuirii multora.

— Care-i povestea lui? Şi mesajul?

— Păi, să vezi. Astăzi a rostit o predică dintre cele mai delirante iscodite de om sau de diavol. A spus că vede sabia Domnului atârnând deasupra oraşului Florenţa, foamete, furtuni îngrozitoare, molime, războaie şi inundaţii abătându-se asupra ţării. O cruce neagră şi alta de aur s-au înălţat din colţuri diferite ale pământului: prima de la Roma, vestind mânia Domnului, a doua, scăldată în raze, de la Ierusalim, îndemnând omenirea să se pocăiască. Şi a urlat: „O, cetate păcătoasă! Căieşte-te cât mai e timp! Nu zăbovi, ci pune-ţi straiele albe ale purităţii, căci mai târziu nu va mai fi vreme de mustrare!” Iar cine nu îşi va îndrepta faţa către crucea de aur va fi bătut de Dumnezeu cu ciumă şi alte molime şi cu războaie, pentru că duşmanul va pogorî din Alpi cu oastea ca o hoardă de lăcuste. Apoi a susţinut că Dumnezeu l-a trimis spre oameni, să le spună că îi aşteaptă pieirea – şi mai că-mi vine să-l cred! Căci de când s-a ivit aici lucrurile au început să meargă prost, iar el îşi dă seama bine care e situaţia.

— Ce vrei să spui?

— Unii zic (acum glasul lui Pietro pierdu orice urmă de ironie, ca şi când s-ar fi referit la opinii reputate) că el e Diavolul, căci acesta are puterea de a prevedea evenimentele. Alţii pretind că e Anticristul din Apocalipsă. Eu nu ştiu ce să cred. Pare să aibă o putere nefirească, uriaşă, de influenţare a minţii sărmanilor cetăţeni florentini. Unii, chiar persoane educate precum… Nu ştiu ce să mai cred, şovăi! Nu aparţin nici unei partide…

Cuvintele rostite sunau ca o scuză pentru sine mai curând decât pentru mine, căci eu nu aveam nevoie de vreuna. Era cât se poate de ciudat să vezi că Pietro nu ştie sau nu crede că ştie totul. Era schimbat şi nu ştiam dacă să-l felicit sau să-i exprim regretele mele. Situaţia părea teribil de ambiguă, ca şi când un val de prudenţă îi alterase firea în asemenea grad, încât începeam să jinduiesc după vechea-i infatuare ca după garanţia identităţii lui.

— Şi cum, am întrebat eu, toate lucrurile astea scandaloase se petrec fără niciun fel de împotrivire?

— Se pare că nimeni nu opune rezistenţă, cu excepţia regretabilă a unora numiţi *compagnacci*, care fac glume dubioase la adresa călugărilor şi pun paie pe foc, aţâţând deopotrivă norodul şi pe oamenii lui Dumnezeu.

Înaintând lent, cu dese popasuri, am ajuns la râul în apele căruia luna argintie se vălurea şi aluneca tăiată în două de o barcă lunguiaţă; se desluşeau acolo două siluete întunecate, chircite. Urletul unui câine de pripas se auzea undeva pe malul râului, în jos. Am trecut pe lângă un leu de bronz şezând maiestuos pe soclul său.

— Acesta-i Marzocco, grăi Pietro. A trăit în urmă cu două sute de ani, când lucrurile nu prea se deosebeau de ceea ce avem acum. Nu-s sigur dacă mai trăia când trupele franceze au invadat şi au distrus cetatea. Un festin de neuitat: au jefuit, au violat, au ucis… Iar asta a durat câteva săptămâni! Am citit în cronici. Ştiu că ar trebui să tac de vreme ce un strămoş al meu era partizanul regelui Franţei şi a fost omorât de el pentru că s-a răzvrătit. Dar, cine ştie? Poate că a fost o greşeală nevinovată.

Am păşit pe Ponte Vecchio. Trecătorii se scurgeau în ambele direcţii, pe lângă noi. Pietro privi gânditor spre câteva stele întrezărite prin aburul rar al ceţii.

— Mă bucur că ai venit, Thomas, zise el cu voce şoptită. Multe întâmplări au loc chiar acum şi multe altele se vor petrece. Tocmai făceam nişte calcule – o excelentă nouă tabelă a coordonatelor planetare a ajuns în mâinile mele, o corecţie oarbă a lui Ptolemeu, şi aproape că nu-mi vine a crede…

Apoi evenimentele s-au desfăşurat cu o repeziciune paralizantă. Ulterior mi-am spus adesea că aş fi putut interveni, că aş fi putut face *ceva*, iar simţământul de vinovăţie m-a chinuit ani lungi. Dar oare ce aş fi putut face?

Pietro se încovoie brusc şi icni, iar un trecător cu pelerină – la stânga lui – se aplecă să-l sprijine, după cum mi se păru. Totul s-a petrecut repede, n-am desluşit trăsăturile străinului care a părut să ne dea ajutor. Dar când acesta s-a îndepărtat, prietenul meu s-a prăbuşit la pământ. L-am strigat pe nume în timp ce mă lăsam jos, lângă el. Nu am primit răspuns. Avea ochii larg deschişi. Respiraţia-i şuierătoare îmi izbi faţa cu un aer fierbinte emanat din plămâni şi amestecat cu un snop de picături de lichid lipicios, întunecat. I-am întors trupul şi am văzut plăselele lucioase ale cuţitului înfipt sub jiletcă şi rana din care ţâşnea un şuvoi de sânge.

Pietro se lupta să tragă aer în piept. În timpul condensat, străinul părea dispărut de secole în mulţimea pe care o vedeam perindându-se ca prin vis, cu oameni aruncând priviri curioase sau îngrozite. „Pietro!” l-am chemat din nou cu deznădejde; apoi către trecători: „Ajutaţi-mă!” Totul mi se părea ireal, ca un vis urât din care aşteptam să mă trezească din clipă în clipă mângâierea blândă, răcoroasă a mamei; să-i văd chipul aplecat ocrotitor asupra mea, ca odinioară în Oxfordshire, izgonind piaza-rea până la sfârşitul zilelor mele.

Cu ochii închişi, Pietro şopti cu greutate: „ «Cele Trei Graţii»… Ia seama la ce ţi-am prezis…” Încercă, dar nu izbuti să-mi întindă pumnul, care-i căzu greu pe pavaj. O femeie cu figură asimetrică şi nas ascuţit se opri şi, cu voce plângăreaţă, vesti tulburătoarea prezenţă a morţii pe pod.

Înainte de a sări în picioare pentru a face încercarea zadarnică de a-l urmări pe asasin, am apucat mâna prietenului meu. În palmă strângea un inel. Avea o piatră preţioasă verde care sclipi sub razele lunii. Am desluşit înscripţia:

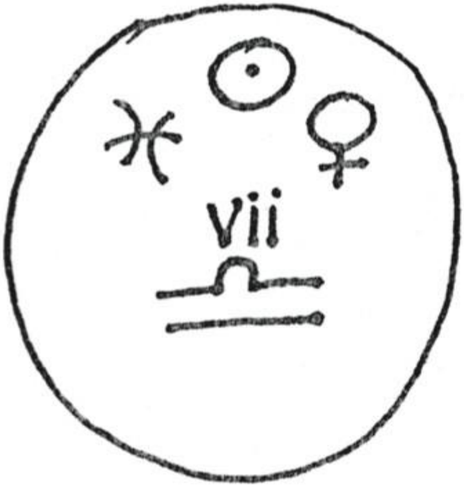

Capitolul II – Despre secretul Celor Trei Graţii

În dimineaţa următoare, când m-a trezit Martino, discul unui soare obosit se înălţase mult deasupra orizontului, iar razele filtrate prin pulberea fină, aurie, dădeau o strălucire aparte lucrurilor înconjurătoare. Mi se oferise o odăiţă plăcută, cu ierburi aromate atârnând de grinzile tavanului, dar noaptea n-am putut închide ochii. Slugile îşi jeleau stăpânul mort, dar şi viitorul lor, incert de-acum. Doi ofiţeri tuciurii, de la *Podestà*, precum şi un membru nervos al Consiliului de Siguranţă îmi puseseră tot felul de întrebări. La toate aceste motive de nesomn se adăuga foamea care îmi măcina măruntaiele şi pe care nimeni, nici chiar eu, nu se gândea să o potolească în acele împrejurări.

Un timp, după cum am izbutit să deduc din discuţia lor desfăşurată alert într-un dialect florentin din cele mai puţin elegante, ofiţerii cumpăniră dacă să mă ducă la *Podestà* pentru un interogatoriu suplimentar, reşedinţa şefului justiţiei şi al armatei aflându-se într-un turn numit Bargello. Însă în cele din urmă renunţară la ideea asta şi plecară – mult după miezul nopţii, judecând după poziţia stelelor pe bolta cerească –, lăsând în urmă o duhoare de cai şi bălegar.

Dezorientarea care mă cuprinse la trezirea forţată, după poate nicio oră de somn tulbure, se transformă în iritare când Martino mă anunţă că un tânăr agitat – care a refuzat să-şi spună numele – mă aştepta jos. Încă sub influenţa imaginilor de coşmar care îmi bântuiseră mintea peste noapte, m-am îmbrăcat şi am coborât în salon să-l văd.

Omuleţul cu capă şi ciorapi negri nu părea, judecând după rotunjimile trupului, să aibă mai mult de cincisprezece ani. Faţa sa, sub şapca de paj, era neobişnuit de blondă, iar gâtul subţirel i se pierdea într-o vestă elegantă de catifea cu volane verzi, împodobită cu bumbi de aur. Nefiresc de delicat, ca o figurină glazurată, această fiinţă omenească ce emana prospeţime era învăluită într-o aură irezistibilă de neajutorare inconştientă. Deşi îl vedeam pentru întâia oară, am resimţit, printr-un şoc favorabil, atracţie pentru acest vizitator.

Îmi vorbi într-o latină cursivă, cu voce joasă, uşor voalată, destăinuindu-mi că este Vittorio, fratele vitreg mai mic al celui răposat; pornise la drum fără zăbavă, de la vila de vară a familiei, din nordul oraşului, de cum aflase de nenorocirea petrecută. Vizibil tulburat, cu ochii cenuşii nelinişţiţi înotând în lacrimi, îşi încleştase pumnul înmănuşat pe plăselele unui soi de hanger spaniol bătut cu nestemate, care-i atârna inutil la şold. Aspectul său general nu era neapărat ostentativ, dar dacă îl examinai mai atent îţi dădeai seama că, totuşi, depăşea limitele ţinutei sobre admise de legile Republicii Florenţa chiar şi în vremuri de îngăduinţă religioasă.

Cu cât insista tânărul să-i dau detalii despre cele întâmplate pe Ponte Vecchio, cu atât inima nu mă lăsa să-i vorbesc despre crima făptuită la rece, profesional. Este posibil să fi bâiguit ceva despre *o greşeală*, căci îmi venea greu să cred că un inofensiv astronom şi bancher de ocazie cum era Pietro putuse deveni victima unui asasinat executat cu atâta precizie. Durerea, epuizarea nervoasă şi şocul s-au împletit şi m-au copleşit, cufundându-mă iar într-o stare de descumpănire pe care tânărul o interpretă greşit drept reticenţă.

— Dacă Dumnezeu îi tolerează pe ucigaşii lui, oamenii trebuie să-l răzbune! zise el cu hotărâre fermă.

Cuvintele aspre, rostite cu glasul său puţin răguşit, mă neliniştea şi într-alt fel. Pietro fusese companionul iubit al tinereţii mele şi-acum, vai, Doamne, aveam să-i purtăm trupul pe ultimul drum; dar nu puteam să mă las pe negândite atras într-o *vendetta*, în locul unde singura persoană pe care mă puteam bizui căzuse pradă unui atentat în chiar seara sosirii mele. Un tânăr cu spirit năvalnic, cum era cel din faţa mea, pusese deja la cale, de bună seamă, un plan sinucigaş de răzbunare. Şi totuşi, împotriva bunului simţ care mă îndemna la prudenţă, depistam crescând în mine un irezistibil sentiment de compasiune pentru el.

— A fost un singur ucigaş, lucrul acesta îl pot afirma, i-am spus eu cu tot calmul de care eram capabil. Încercam să-mi stăpânesc neliniştea provocată de un fluid invizibil emanat de persoana lui, afectându-mi nervii şi gândurile ca un străin care ţi-ar pătrunde fără permisiune în locuinţă şi-ar începe să-ţi rearanjeze obiectele familiare într-o ordine diferită.

Mi-am încrucişat braţele, am oftat şi mă pregăteam să recapitulez declaraţiile făcute în urmă cu doar câteva ore în faţa reprezentanţilor Republicii, când el mă întrerupse cu nerăbdare:

— Păstraţi-vă părerile, dumneavoastră nu ştiţi nimic! Şi, cu glas şoptit: V-a spus ceva Pietro înainte de a-şi da sufletul?

Am şovăit, înclinând să tac. Nu doream ca un băieţaş să fie implicat în această afacere mai mult decât voiam să fiu amestecat eu însumi. Mi-am lăsat ochii în jos, pironindu-i pe podeaua parchetată. Ce picioare mici avea! Povestea asta de intrigă şi violenţe nu se potrivea deloc cu o fiinţă atât de fragilă şi neajutorată. Totuşi ceea ce îi lipsea tânărului era forţa brută, nu hotărârea încăpăţânată.

— Veniţi cu mine, făcu el brusc şi apucându-mă de braţ mă împinse către capul scării. Trebuie să discutăm între patru ochi.

M-am împotrivit cumva, ştiind că oricum nu exista pericolul ca discuţia noastră în latină să fie înţeleasă de slugi. Pe lângă asta, detectam, venind dinspre persoana lui, ceva provocator pentru mine, ceva care într-un spaţiu redus putea deveni intolerabil, ceea ce nu eram dispus să accept ca idee şi cu atât mai puţin să experimentez. Dar fără să fi făcut un pas (aşa mi s-a părut), m-am trezit într-un salon de la etaj, iar însoţitorul meu închise uşa după el. O adevărată panică mă invadă văzându-l că îşi descheia straiele şi mi-am holbat ochii, pur şi simplu, când scoţându-şi bereta îşi scutură capul, lăsând pletele de un blond închis să i se reverse pe umeri. Am recunoscut-o fără greş pe frumoasa adolescentă al cărei portret în miniatură îl văzusem pe masa lui Pietro, la Padova: Vittorio era de fapt Vittoria Pitti, impetuoasa tânără pe care Pietro o admirase cu înflăcărare şi cu care mai apoi se logodise. Ceva înfricoşător se desprindea – vizual sau auditiv, n-aş putea spune – din cuvintele ţâşnite în încăperea cenuşie a conştiinţei mele: *logodită cu un mort*! M-am înclinat în semn de scuză, încurcat şi perplex.

— Mă bizui pe discreţia dumneavoastră, nobile gentilom, şi nădăjduiesc că nu veţi dezvălui nimănui prezenţa mea aici, grăi tânăra fată. Chiar dacă nu aş aparţine familiei Pitti, simplul fapt că sunt femeie mi-ar primejdui viaţa. Cetatea mea, care nu de mult era socotită Noua Atenă, astăzi pare stăpânită de forţele întunericului. Un duh rău s-a ivit şi a stârnit în gloate instinctele josnice împotriva a tot ce e frumos, nobil şi spiritual. Aceste forţe acţionează în numele lui Dumnezeu, însă îl slujesc pe zeul infernal al învrăjbirii oamenilor. Dacă eşti femeie te vor lapida, pentru că stârneşti pofte necurate cu trupul tău lasciv; dacă eşti străin te vor omorî, suspectându-te că nu eşti creştin sau că eşti cămătar evreu. Sunt convinsă că l-au ucis pe Pietro pentru că li se împotrivea şi cunoştea multe taine de-ale lor. De aceea vă conjur să-mi răspundeţi ca prieten al lui şi al meu: v-a spus ceva noaptea trecută? V-a dezvăluit vreun fapt? Multe vor depinde de răspunsul dumneavoastră!

Ceea ce ascunsesem ofiţerilor de la *Podestà* şi omului Siguranţei de stat i-am destăinuit ei şi i-am dat inelul cu smarald pe care iubitul ei mi-l încredinţase înainte de a trece dincolo. Am cercetat împreună simbolurile gravate subţire în piatra limpede: reprezentau pe Venus, Soarele, Jupiter şi semnul Libra sau Balanţa. La mijloc era săpată cifra şapte. I-am citat şi straniile cuvinte rostite de Pietro după ce fusese înjunghiat, aşa cum mi le aminteam: „Cele Trei Graţii… Ţine seama de prezicerile mele!…”

I-am mărturisit că tot ce se întâmplase depăşea limitele înţelegerii mele. Vittoria privi gânditoare inelul şi murmură:

— Ei bine, iată Cele Trei Graţii!

Apoi mi-a explicat că marele platonician Marsilius Ficinus, pe care trebuia să-l întâlnesc chiar în seara aceea dacă totul se desfăşura cu bine, dăduse numele de Cele Trei Graţii celor trei planete faste: Soarele, Jupiter şi Venus. Iar discipolul său, contele Pico della Mirandola, îşi luase Cele Trei Graţii drept blazon, fapt pentru care Ficinus îl gratificase cu multe alte titluri asemănătoare, plăcute şi preţioase, ca de pildă *comes Concordiae*, cu alte cuvinte conte al micii sale proprietăţi Concordia, precum şi companion al Armoniei, adică al Celor Trei Graţii.

— Însă acum Pico, adăugă ea, ignoră orice armonie şi a devenit prietenul principalului personaj ce seamănă discordie în vremurile noastre, călugărul Girolamo Savonarola, *Ordinis Praedicatorum*. Aşa Pico şi-a trădat tovarăşii pentru a dobândi privilegiul, cu adevărat unic, de a fi profetul Anticristului.

I-am spus că şi Pietro îmi menţionase ceva de felul acesta.

— Dar de ce să apară Anticristul tocmai la Florenţa?

Vittoria părea că nu pricepe ce am spus, apoi îşi dădu seama, se îmbujoră şi îmi corectă latina; bănuiesc că greşisem undeva, dar nu am apucat s-o întreb unde, căci mi se adresă cu fermitate:

— Străine! Nu înţelegi că dintre toate cetăţile de pe lume Florenţa a fost aleasă să devină Noua Atenă şi Noul Ierusalim totodată? Ai întâlnit undeva, pe întregul cuprins al *orbis terrarum*, un colţişor care să se poată lua la întrecere cu cetatea noastră în splendoare, dar şi în fervoare religioasă? Este un adevărat miracol, prevăzut şi de străbunii noştri, îndeosebi de marele Cosimo de’ Medici, care a strâns averi imense şi le-a pus la dispoziţia lui Dumnezeu, cel al tuturor naţiunilor şi religiilor. Suntem împresuraţi de oameni *sordidi, rudes, inculti et barbari*! Suntem farul ce străluceşte în noaptea epocii noastre! De aceea şi sfârşitul va începe aici, ori dacă forţele răului vor fi înfrânte, aici se va naşte o nouă eră de glorie şi pace!

Confruntat cu o asemenea exaltare patriotică, am asigurat-o că nu mă îndoiesc defel de grandoarea, trecută şi prezentă, a Republicii ei. De fapt, în puţinele ore scurse de la sosirea mea fusesem deja martorul splendorii şi fervorilor cetăţii. Socotind potrivit să schimbe subiectul, fata privi lung inelul din palmă.

— Ciudat că Pietro nu mi-a arătat niciodată inelul. Trebuie să existe o legătură între prezicerile lui şi mesajul ascuns în inel.

I-am spus că sunt de aceeaşi părere, dar în sinea mea înclinam să dau smaraldului o importanţă încă mai mare decât îi acordase Vittoria. De fapt, se spune că smaraldul e una dintre cele douăsprezece pietre preţioase pierdute de Afrodita în nordul Sciţiei, unde Arimaspi se află în luptă cu grifonii. Cu alte cuvinte, smaraldele îşi au sorgintea în Hyperboreea, ţinutul miraculos unde fiinţe nemuritoare vieţuiesc în fericire veşnică. Posesorul unui smarald devine mai cast, mai pur, mai curat la suflet şi mai graţios. *Smaragdus viret pre omnibus rebus virentibus. Illi peroptimi sunt lapides quos visus penetrat et de quorum fulgore vicinus aer virore cernitur et quorum viror non obfuscatur sole vel lucerna vel umbra.*

Fără să-mi dau seama, recitasem cu glas tare acest pasaj dintr-un lapidariu ce conţinea descrierea a şaizeci şi şapte de nestemate, memorat de mine nu demult împreună cu alte lucruri folositoare legate de ştiinţa modernă. Vittoria părea să încline însă către alt soi de tradiţie, care suna franţuzeşte urechilor mele.

— Aşa cum grăieşte Sfântul Ioan Evanghelistul, smaraldele îşi au originea în paradis şi sunt păzite de grifoni, fiinţe înaripate, jumătate vultur-jumătate leu. Arimaspi au purtat războaie înverşunate cu grifonii, pentru smaralde. Dar versiunea asta trebuie interpretată alegoric: Arimaspi sunt profeţii, patriarhii şi apostolii care luptă pentru integritatea credinţei, împotriva necredincioşilor şi a demonilor reprezentaţi de grifoni.

— Îmi puteţi numi, în ordine, primele douăsprezece pietre preţioase, înţelept dascăl? am întrebat-o eu.

— Însuşi Dumnezeu le-a stabilit numele şi ordinea: sardiana, topazul, smaraldul, rubinul, safirul, jaspul, liguriul, agata, ametistul, crisolitul, onixul, beriliul. Iar Sfântul Ioan, care a văzut tainele paradisului în forma cetăţii Ierusalimului, zidită pe temelia a douăsprezece pietre, le-a numit şi le-a înşirat aşa: jaspul, safirul, calcedoniul, smaraldul, sardonixul, sardiana, crisolitul, beriliul, topazul, crisoprasul, iacinta şi ametistul.

De nu ar exista atâta lume înclinată să bârfească şi să ponegrească, mi-aş exprima măcar o minusculă parte din uimirea provocată mie atunci de această fiinţă înzestrată de Dumnezeu cu atâta nestăvilită frumuseţe spirituală şi trupească. Într-adevăr, avea inima cutezătoare şi miloasă, deşi uneori era pripită şi impetuoasă; poseda înţelepciunea unui savant şi avea judecata mai sănătoasă decât a unui sfetnic. Cu adevărat, mi-am zis eu atunci, oraşul care găzduieşte asemenea comoară trebuie să fie Noul Ierusalim; dar cetatea care ar fi pus-o în primejdie merita să fie trecută prin foc şi sabie.

Revenind la inel, mi se părea că nu ne foloseşte prea mult faptul că smaraldul era nestemata ce o reprezenta pe Venus şi că Venus era una dintre Cele Trei Graţii. Împletirea acestor elemente, smarald, Venus şi Libra, semn venusian al zodiacului, o indica fără greş pe zeiţa vieţii prin iubire şi a tot ce este sau devine verde. Am întrebat-o dacă era horoscopul lui Pietro sau al ei, dar ea a negat şi a adăugat:

— N-avem încotro, trebuie să căutăm dezlegarea enigmei în biblioteca lui Pietro.

Am luat-o înainte pe coridor, să mă asigur că nimeni nu-l vedea pe tânărul cutezător urcând cu mine scara în spirală a turnului. Treptele de piatră se terminau în faţa a trei uşi scunde, de lemn.

— Pe care o alegem? întrebă Vittoria zâmbind uşor.

— Aş deschide-o pe cea din mijloc, am opinat.

— Şi ai zbura direct în Arno! Iar dacă ai păşi pragul din stânga ai pica în haznaua latrinelor. Singura uşă bună e cea din dreapta.

Deschise uşa din dreapta cu două chei pe care le căută în cutele vestei sale înfoiate; am intrat într-o mică bibliotecă circulară. A împins canatul în spate cu o forţă mai mare decât era necesar, iar mâneca ei tivită cu mătase mi-a atins haina cu un foşnet uşor.

Tavanul era prevăzut cu ferestre cu geamuri transparente care costaseră probabil o avere. Prin ele Pietro putea contempla în fiecare noapte cerul înstelat, fiind însă în schimb nevoit să îndure zăpuşeala zilei. Pereţii erau căptuşiţi cu rafturi de abanos încărcate cu volume palide în pergament, austere şi cumva intimidante. Cercul rafturilor era întrerupt în cele patru puncte cardinale de ferestre pătrate în faţa cărora se afla câte o măsuţă, tot de abanos. La picioarele a trei din cele patru mese se vedea câte o lacră plină cu cărţi; un jilţ sculptat era aşezat la masa dinspre apus, pe care trona un astrolab de alamă, alături de o sferă sclipitoare. Chiar în centrul încăperii un soi de ceas solar complicat fusese aşezat pe un suport cilindric. Vittoria se opri, nemişcată, cu trupul parcă suspendat, ca un tablou în două dimensiuni susţinut doar de o voinţă tainică, supranaturală, ce i-ar fi împiedicat prăbuşirea. M-am străduit să-mi stăpânesc lacrimile; toate aceste instrumente ale unui astrolog de profesie, aranjate cu grijă prin încăpere, fuseseră până nu de mult o prelungire vie a minţii lui Pietro. Acum ele zăceau părăsite, neînsufleţite. Am simţit această schimbare produsă în natura lor ca pe o lamentaţie perceptibilă, *lacrimae rerum*.

Vittoria se duse în tăcere la fereastra dinspre apus şi începu să se uite prin nişte hârtii stivuite acolo. Eu am pornit să cercetez volumele frumos legate, caieţelele cu însemnări şi hărţile depozitate în partea opusă a bibliotecii. Majoritatea erau copii manuscrise, altele erau rodul maşinii de tipărit. Partea de nord-est a încăperii circulare era ocupată în întregime de tratate despre magie ce cuprindeau între copertele lor cele mai îngrozitoare taine ale universului. Am răsfoit, cu prudenţă, manuscrise nepreţuite ca, de pildă, *Clavicula Salomonis*, *Cartea ritualurilor*, *Sepher Raziel*, faimosul *Picatrix*, *Cartea lui Hermes*, *Cartea neprihănirilor Domnului*, *Cartea perfecţiunii lui Saturn*, *Stăpânirea Demonilor* de Sfântul Ciprian, *Arta calculatorie a lui Vergilius*, *Necromanţia* scrisă de un obscur călugăr pe nume Rupert din Lombardia, *Cartea celor şapte climate* de Aristotel, *Cartea lui Enoh*, *Mica oglindă de astrologie* a lui Marsala, *Cele patru inele ale regelui Solomon*, *Oglinda lui Iosif*, *Oglinda lui Alexandru cel Mare*, *Cartea tainelor lui Hermes din Spania*, *Magia* de Ganel, *Demonomagia* de Michael Scott, *Secretul filosofilor*, *Shemhamforas*, *Oracolele Sibiline*, precum şi formidabila carte *Lamene* scrisă de însuşi Solomon, care se pare că a fost un autor prolific de vreme ce numele său se afla şi pe alte două tratate: *Despre Pentacole* şi *Despre ritualul spiritelor*; se mai găsea o lucrare tehnică, anonimă, *Despre alcătuirea numelor şi a semnelor spiritelor malefice*, precum şi volumul despre demonii răi intitulat *Rubeus*, atribuit cu evlavie (dar în mod greşit, după a mea părere) lui Albertus Magnus.

Erau de asemenea opere cu învăţăturile lui Mahomed, Hermes, Ptolemeu, sau scrise de alţi autori arabi şi latini pe care nu-i mai menţionez; avid, am înregistrat opt sau nouă manuscrise nepreţuite ca valoare al căror autor era misteriosul Tozgrec, locotenentul regelui Solomon, bănuit de unii că ar fi fost Jidovul Rătăcitor ori Nemuritorul pe care arabii îl numesc *Khadir*. În afară de tot ce am menţionat până acum, am dat peste câteva lucrări banale ca, de pildă, *De duodecim lapidibus* al lui Epiphanius, episcop de Cipru; *Lapidariul* de Marbode, episcop de Rennes; *Lapidariul lui Alfons I al Spaniei* în unsprezece părţi, compuse de Abolays, Timtin, Pitagora, Ylus, Belienus, Pliniu, Delienus, Utarit, Rafiel, Jacoth şi Ayi; şi încă am mai găsit *De mineralibus* şi *De rebus metallicis* ale lui *Doctor universalis* Albertus Magnus, precum şi *De vita libri ÎII*, tipărită cu caractere mobile în urmă cu cinci ani la Florenţa şi redactată de Marsilius Ficinus.

Din păcate explorările acestea, deşi edificatoare într-un fel pentru mine, nu aruncau decât prea puţină lumină asupra misterului celor petrecute. Vittoria simţea aceeaşi descurajare, mi-am dat seama după tristeţea care i se întipărise pe chip când, cu timiditate, se aşeză pe marginea scaunului sculptat şi îşi lăsă privirile neajutorate asupra inelului din mână.

— Poate că nestemata a fost profanată de sângele vărsat de asasin şi de intenţiile lui nelegiuite. Thomas, vino să înălţăm împreună o rugăciune de consacrare, ca piatra să ne ajute să descoperim ceea ce a ascuns Pietro.

A îngenuncheat cu agilitatea unei dansatoare, pletele cu reflexe arămii i s-au revărsat repede pe faţă şi pe umeri ca o ploaie, iar eu i-am urmat pilda cu supunere.

— *Dominus vobiscum. Oremus. Benediccio super lapides.* Glasul şi atitudinea ei copilăroasă conţineau atâta reculegere, încât lacrimi nestăpânite au început să se rostogolească, iute şi în tăcere, pe obrajii mei, ca semn al deznădejdii neputincioase ce mă copleşise; ele mi-au calmat puţin, totuşi, încordarea şi neliniştea.

— *Deus omnipotens pater qui etiam per quasdam insensibiles creaturas virtutem tuam omnibus ostendisti. Qui Johanni evangeliste celestem civitatem Jerusalem virtutibus eosdem lapides significantibus construendam eternaliter ostendisti. Magestatem tuam humiliter deprecamur ut hos lapides + consecrare et + sanctificare digneris per sanctificacionem et inuocationem sancti nominis tui ut sint + sanctificati et + consecrati ut recipiant effectum virtutum.*

— *Per Jesus Christum Dominum nostrum. Qui tecum vivit et regnat per omnia saecula saeculorum. Amen.*

M-am ridicat repede în picioare, încurcat, din spatele paravanului ocrotitor al pletelor sale, pentru a nu-i da prilej să-mi observe emoţia. Deşi ca efect al rugii nu se întâmplă nimic imediat, mi-am simţit inima invadată de încrederea că nu era decât o chestiune de timp până ce soluţia se va dezvălui ochilor noştri.

Am continuat să caut în partea de sud-est a bibliotecii, destinată cărţilor de astrologie. Am dat peste un exemplar destul de uzat al *Tetrabiblos*-ului lui Ptolemeu, mi-am trecut ochii peste primele foi din *Speculum Astronomiae* de Albert cel Mare; am văzut *Elucidator* de Petrus din Abano, *De radiis* de Alkindi, *De revoluţionibus nativitatum* de Abulmasar, *Homer Thyberiadis de nativitatibus*, *Alphagranus în scientia astrorum et radicibus motuum coelestium*, *Flores Abulmasar*, *Abulmasar de revoluţione annorum mundi*, *Concordantia astronomiae cum theologia* a lui Petrus de Alliaco, *Liber astronomicus* de Guido Bonatti de Forlivio, *Liber Hermetis de quindecim stellis, quindecim lapidibus, quindecim herbis et quindecim imaginibus*, *Liber de anima seu sextus naturalium* de Avicenna, precum şi *De imaginibus* a lui Thabit ben Korra; dar mai erau multe altele.

Ajungând în segmentul sud-vestic, am descoperit că infoliile în pergament erau false: cotoarele de piele erau sculptate în aşa fel pe peretele de lemn, încât creau impresia unui raft cu cărţi.

Am anunţat-o pe Vittoria că făcusem o descoperire, dar ea n-a părut deloc surprinsă.

— Acum doi ani, începu să-mi povestească, când Pietro s-a întors de la Padova, a adus cu el un meşter priceput ca să-i construiască o încăpere secretă pe care nimeni să nu o poată găsi. Îţi spun eu că nu cunoşti oraşul acesta. După moartea lui Lorenzo de' Medici, a trebuit să învăţăm că relaţiile dintre oameni sunt de scurtă durată. Călugărul ăsta blestemat, urmaş al Diavolului, dacă nu cumva însăşi Satana, aşa cum înclină mulţi să creadă, vrea să impună reguli draconice în Republică. Vremurile lui Lorenzo sunt departe în urmă; tânărul Piero de' Medici e necopt, nu te poţi bizui pe el; verii săi l-au trădat deja. Noi trăim acum vremurile anticipate de Pietro şi o încăpere tainică unde să te poţi ascunde la nevoie a devenit folositoare pentru mine. Ia seama: se spune că ospitalitatea florentinului durează trei zile, ba încă nici pe a treia zi nu poţi fi sigur. A patra zi însă te poţi aştepta să fii înjunghiat pe la spate, fără avertisment!

A întins mâna şi a vârât-o într-o crăpătură în spatele falsului raft de jos; m-a prevenit: „Fereşte-te!”, în chiar clipa când peretele pivota ca o uşă, în afară, lăsând vederii un zid gol de piatră. Am dat să fac un pas, însă Vittoria m-a tras înapoi cu nebănuită vigoare. Apoi s-a aplecat şi a înlăturat de pe jos un soi de rogojină de paie care, după cum am observat ulterior, fusese întărită cu şipci pe dedesubt, pentru a rămâne rigidă: dedesubt, în podeaua de piatră, se contura un orificiu întunecos. A dispărut în gaura îngustă, iar eu am urmat-o, sprijinindu-mă de nişele orizontale săpate în perete sub nivelul podelei.

M-am oprit clipind în întuneric, pe când Vittoria aprindea un opaiţ cu ulei aromat. Era o odaie micuţă, cu plafon jos, unde se aflau un pat îngust potrivit în curbura peretelui, o strană cu o Biblie pe ea, ceva alimente şi farfurii, un crucifix şi o Madonă mică, în stilul lui Filippo Lippi. Vittoria mă lămuri că Pietro obişnuia să se retragă uneori aici în ascunziş, odihnindu-se după ce petrecuse noaptea în biblioteca de deasupra. O privire aruncată pe misterioasele suluri de pergament stivuite lângă pupitru, precum şi pe schiţele neîndemânatice şi cuvintele ciudate scrise pe unele dintre ele, îmi dezvălui că Pietro practica magia şi invocarea demonilor – prin puterea conferită de Atotputernicul şi în scopuri de bine, fără îndoială. Am întrebat-o pe Vittoria dacă cunoştea lucrările de acest fel, de care eu însumi nu eram chiar cu totul neştiutor.

— Crezi că la ascunzătoarea asta secretă s-a referit când mi-a cerut să-i găsesc prezicerile? am întrebat-o aplecându-mă peste vraful de suluri.

— Nu ştiu multe despre lucrurile acestea, recunoscu fata, totuşi destule ca să pot afirma că nu e vorba precis de nişte prorociri. Cred că se temea că Sfânta Biserică Romană va dezaproba procedeele lui ştiinţifice de folosire a demonilor planetari, prin intermediul cărora transmitea şi primea mesaje de la mulţi prieteni.

— Ţi-a transmis şi ţie vreun asemenea mesaj?

Vittoria ezită şi se retrase un pas fără a-mi răspunde. Faţa îi era ascunsă în umbră.

După ce am răscolit în zadar odăiţa, ne-am urcat înapoi în biblioteca luminoasă. Soarele se afla acum chiar deasupra creştetului nostru şi îşi trimitea – ca un gigant – suliţele razelor prin luminătorul din tavan. Am pornit din nou să căutăm împreună prin rafturile de la sud-vest şi am dat peste un volum cu lucrări despre geomanţie de diverşi autori, printre care Petrus din Abano, Gerardus Cremonensis şi Bartholomaeus din Parma. Vittoria îşi amintea că Pietro folosise adesea geomanţia pentru prognozele sale, afirmând că în chestiuni minore nu există ştiinţă mai utilă decât aceasta. Astrologia, spunea el, îi dezvăluia cum e ordonat universul; geomanţia răspundea întrebărilor precis delimitate. Vittoria mărturisi că nu se pricepea deloc în complicata artă a geomanţiei, despre care aveam să învăţ mai mult în timpul şederii la Florenţa.

Se părea că Pietro folosise masa de la apus pentru a ticlui horoscoape scrise cu cerneală de China pe hârtie cu grile pătrate, imprimate fin la Florenţa. Masa de la nord-vest era încărcată cu tratate de matematică şi cu tabele şi tratate astronomice. Printre numele familiare mie erau Ptolemeu, Roger Bacon, Robert Grosseteste, episcop de Lincoln; dominicanul William de Moerbecke, Albattani, Barhebraeus, Alkwarizmi, Albategnius, Alpetragius. Colecţia era alcătuită dintr-un amestec de vechi şi nou. Am văzut acolo *Elemente de astronomie* de Alfraganus, *Sphaera Mundi* de Abraham ben Chija, volumul *Theoricae novae planetarum* de Peurbach, comentariul lui Averroes la *Metafizica* lui Aristotel şi tabelele lui Nasir-ed-din al Tusi.

Mi s-a părut că Pietro folosea ca şi mine în calcule recenta şi eleganta lucrare *Tabulae directionum* de Regiomontanus şi avea de asemenea în manuscris *Epitome în Ptolemaei Almagestum* a aceluiaşi. Judecând după marele număr de Efemeride pe care le poseda, am înţeles că le prefera aparatelor astronomice. Din propria-mi experienţă, ştiam că oricât de bun ar fi fost ecuatorialul posedat de cineva (la preţul unui mic palat), aveai nevoie de multe îndreptări pentru datele din trecutul îndepărtat, ori pentru viitor. Bănuiam că Pietro se bizuia probabil, ca şi mine, pe Efemeride în chestiuni de importanţă redusă, calculând horoscoape precise, cu ajutorul tablelor rafinate şi corectate ale lui Regiomontanus, pentru evenimentele însemnate.

Petrus de Hecatibus fusese un astrolog serios şi, fără îndoială, numai moartea sa timpurie l-a împiedicat să devină faimos. Nu numai acurateţea calculelor sale era reputată, ci şi talentul său rar de a transforma prezicerile greoaie într-o artă superioară şi subtilă. Cunoşteam suficientă astrologie ca să-mi dau seama de deosebirea asta, mai evidentă decât cea dintre un bărbier şi un medic învăţat. Harta cerească nu îl lămureşte pe acela care o interpretează – cu unele excepţii, bineînţeles – dacă o anumită conjuncţie indică un calcul biliar, o cădere de pe cal, rătăcirea unei mioare sau apariţia unui mărunt profet. Poate fi toate acestea laolaltă şi chiar mai mult, şi numai contextul poate face ca una dintre interpretări să fie mai probabilă decât altele. Oricât de precise ar fi fost calculele mele, ştiam că nu mă pot lua la întrecere cu talentul său înnăscut de a alege citirea cea mai corectă. Inventivitatea sa era dublată de precizie, de parcă ar fi citit cu o lentilă măritoare trecutul şi viitorul, şi horoscoapele sale nu o singură dată mă impresionaseră.

În cele din urmă am ajuns, cu Vittoria, la masa circulară din mijlocul încăperii. Nu văzusem niciodată ceva asemănător; la prima vedere părea a fi un cadran solar marcat cu punctele şi diviziunile unei busole. Dar privind mai atent am observat că, de fapt, masa era un cilindru cu baza superioară de alamă pe care un artist talentat gravase toate constelaţiile zodiacului, cele douăsprezece case, cei treizeci şi şase de decani şi cele trei sute şaizeci de grade ale cercului zodiacal. Pământul, în centru, era reprezentat de un glob mic, transparent, prevăzut cu fitil pentru iluminat, care acum însă răsfrângea razele solare în puncte luminoase şi în toate culorile curcubeului, peste tăblia de alamă.

Planetele erau reprezentate simplu şi ingenios, prin ace solide din diferite metale, având fiecare prinsă în vârf nestemata caracteristică: Luna era o perlă prinsă în armătură de argint; Mercur, o agată prinsă în amalgam de argint viu cu argint; Venus era un smarald fixat în cupru; Soarele, un topaz prins în aur; Marte, un rubin încrustat în fier; Jupiter, un safir aşezat într-un suport de staniu, iar Saturn – un onix încercuit într-o cămaşă de plumb. Şapte orificii mici, cât baza acului, iradiau în interior, către centru, de la fiecare grad al semnului zodiacal; acolo puteau fi aşezate àcele cu pietre simbolice. Casele erau reprezentate de o placă circulară de alamă învârtindu-se în jurul cercului zodiacal şi care putea fi răsucită cu mâna. Pe cercul zodiacal fuseseră suprapuse patru triunghiuri ce formau o dublă stea a lui Solomon; ele reuneau cele trei semne alternative aparţinând fiecărui element, triplicităţile Focului, Aerului, Apei şi Pământului.

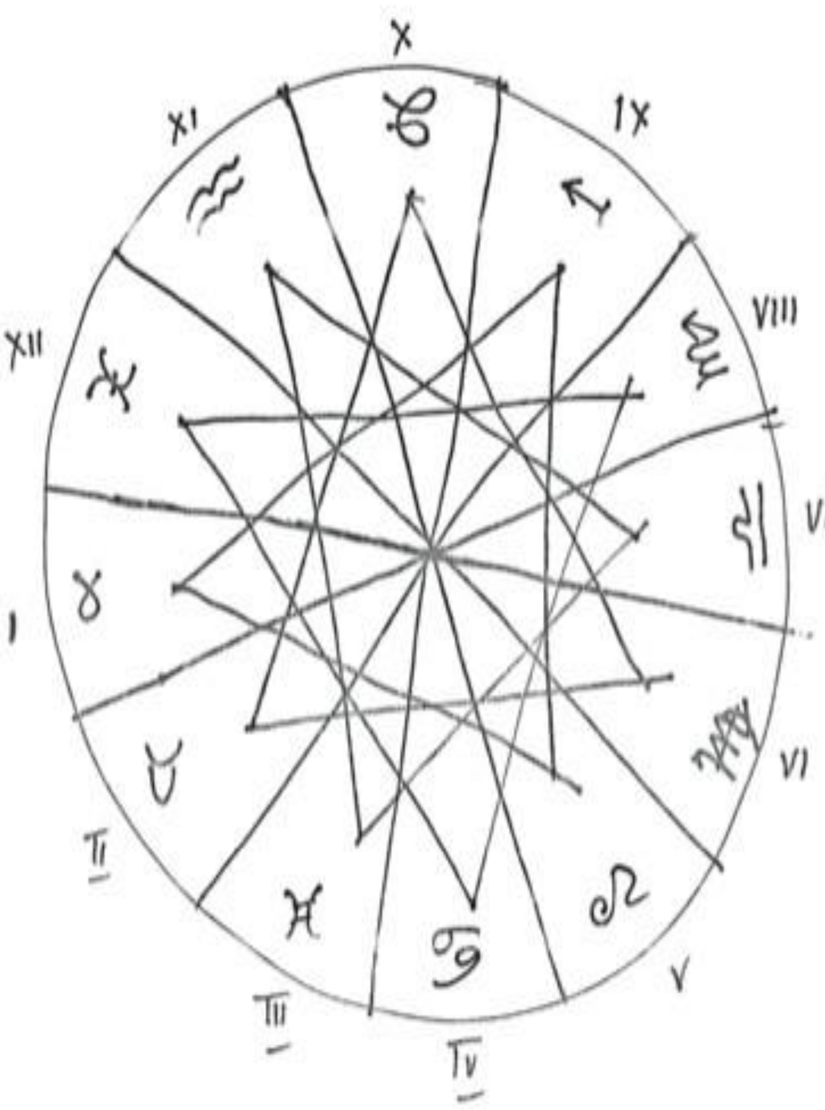

X
XI
IX
VIII
XII
VII
I
VI
II
V
III
IV

Dacă plasai planetele în semnele lor zodiacale şi casele erau corect aliniate pe Zodiac, obţineai un horoscop aproape perfect. El putea fi făcut şi mai subtil cu *loci* ori *partes* ale diferitelor planete, figurate prin mici rotunduri din lemn diferit colorate, îngrămădite acum în cavitatea dinspre apus a cilindrului negru ce constituia suportul mesei.

Eram atât de fascinat de instrumentul acesta minunat, încât de-abia am auzit-o pe Vittoria când repeta cu iritare:

— Dă-mi àcele cu Soarele, Venus şi Jupiter.

Vittoria era mai ageră la minte decât mine. Ea punea în practică deja acţiunea gândită, pe când eu de-abia începeam să leg cap la cap elementele revelatoare. În fapt, dacă inelul era un cod pentru folosirea acestui instrument, atunci *VII Libra* nu putea însemna decât al şaptelea grad al Balanţei. Dacă àcele Celor Trei Graţii erau corect aşezate, *ceva* urma să se petreacă. Între timp Vittoria fixase tijele în orificiile lor, dar nu se întâmplă nimic.

— Nu, murmură ea, trebuie să căutăm altceva.

— Stai! am întrerupt-o, apropiindu-mă de masă. Dacă vorbea despre conjuncţia Celor Trei Graţii, fenomen care nu e neobişnuit, el ar căpăta semnificaţie numai când ar fi în ascensiune pe harta cerului, adică în Prima Casă sau în Casa Vieţii.

Al şaptelea grad al Librei se afla acum în Casa a VIII-a. Am răsucit lent roata până când primul grad al Primei Case ajunse în faţa şirului de planete în Libra. Şi atunci ceva se întâmplă. Un sertar mic, negru, ţâşni din partea dinspre răsărit a mesei, lovindu-mi coapsa. Cu un ţipăt, Vittoria luă din sertăraş un sul de pergament sigilat cu ceară verde, îl desfăcu febril şi îl întinse pe masă. M-am aplecat peste umărul ei. Pe foaia fină se citea un poem în latină. Îl transcriu în traducere:

„*Vino să cinăm împreună în castelul meu purpuriu, vrăjit*”,
Zise războinicul roşu regelui violet.
„*Acolo îţi vei pune inelul cu safir*
Şi vei bea din pocalul de cleştar.”

Strălucitul Domn cutezător străbătu călare Pădurea Nopţii,
Trecu pragul Mării de Diamant şi
Se îndreptă către Castelul de Sânge păzit cu străşnicie
De oştenii proaspăt căzuţi în lupte.

Regele se aşeză pe locul său în marea sală de ospăţuri şi
Vorbind norodului care îl aclama
Ridică sceptrul şi zise:
„*Iată că, în fine, sunt stăpânul tuturor*!”

Un bătrân tuciuriu, cu un picior de lemn
Şi cu ochiul mereu sângerând

Se apropie gârbov, cu pocalul şi inelul cu nestemată pe tăviţă,
Oprindu-se în faţa marelui suveran.

Craiul închină şi bău pentru oaspete,
Iar bătrânul tremurând strecură inelul
În degetul oşteanului care i se înfăţişa în armură,
Şi privindu-l ţintă îi zise:

„Priveşte-mi rănile, Mărite Rege, căpătate în lupte şi
Spune-mi dacă ele îţi provoacă scârbă sau oroare!
Priveşte-mă cu luare-aminte, Atotputernic Cârmuitor şi
Află că îţi sunt părinte şi ia-ţi rămas bun de la mine, fiule!”

Dulcele venin pătrunse în victimă
Şi, doborându-l, inelul vrăjit
Se transformă în scorpion şi îl înţepă,
Pe când bătrânul râdea în hohote.

Din gura Diavolului se iscă Necuratul
De flăcări şi pestilenţă învăluit.
Anticristul adus de sferele ce se rostogolesc
Îneacă pământul în adâncurile-i clocotitoare.

Optzeci şi patru de chinuri provoacă, douăzeci şi cinci de dureri,

Sosit-a vremea domniei Diavolului,
Fiara Sfântului Ioan şi Nebunul desfrânat
Vor duce la pieire oraşul înlănţuit.

În ţărâna îmbibată de sânge Satan îşi scrijeleşte numele,
Iar morţii-s prea mulţi ca să-i îngropi.
Până ce demonii care se vânzolesc mânioşi tare
Îl trimit înapoi, acolo de unde a venit.

Sosesc împreună dănţuind dansul lor fără de timp
Graţiile, şi aduc cu ele raiul pe pământ.
Atunci cosmosul nostru îşi va căpăta duhul şi se va naşte
Sub semnul Balanţei.

Cerul înstelat ca un lămâi
Cuprinde în braţe tot ce-l înconjoară.
Ca să afli sălaşul întrunirii lor
Urmăreşte ochii lui Mercur.

Sub călcâiele lor graţioase îmbobocesc florile,
Marte şi Saturn plutesc izbăviţi,
Totul s-a schimbat, nu mai este ceea ce părea.
Vino, tu şi eu ne vom lăsa în urmă mormântul.

Capitolul III – Un ospăţ neobişnuit în timpul căruia facem cunoştinţă cu mai multe persoane extraordinare

Chiar în acea seară am fost condus într-o trăsură închisă, neagră şi sumbră, care nu avea pictat pe ea niciun fel de blazon şi a cărei provenienţă nu îmi era clară, la o oarecare distanţă în afara oraşului, la vila familiei Medici de la Careggi. Această splendidă reşedinţă străveche, restaurată şi adăugită de doi renumiţi arhitecţi – Michelozzo Michelozzi şi Giuliano din Sangallo –, înconjurată de crânguri, livezi şi ogoare fertile, nu era departe de vila mai mică, reputată ca lăcaş al Academiei Platonice, dăruită cu treizeci de ani înainte de marele Cosimo lui Marsilius, fiul medicului său personal, Diotifeci din satul Figline, în Valdarno. Din vremurile demult trecute ale Conciliului Ecumenic de la Florenţa, când biserica platoniciană grecească şi cea scolastică latinească au încercat o împăcare prin înţelegere reciprocă, ideea înfiinţării unei noi Academii plutea în aer. Pioasa încercare de unire religioasă a eşuat după ziua fatală când necredincioşii au cucerit Constantinopolul, dar mulţi învăţaţi greci s-au aşezat în Italia şi gândul tenace al întemeierii noii Academii – eveniment crucial – trebuise să dea roade.

Cosimo făcuse un pas decisiv spre acest ţel, însărcinându-l pe Ficino să traducă în latină toate lucrările lui Platon, folosind ca sursă codice greceşti de încredere. Acest tânăr melancolic cu sănătate fragilă, care îşi petrecea timpul între mica proprietate de la Careggi şi o altă locuinţă dăruită de Cosimo la Florenţa, nu departe de Dom, se dovedi un talent precoce şi fecund dincolo de aşteptări. Moştenitorii lui Cosimo, în primul rând generosul Lorenzo, i-au dus mai departe binefacerile, iar Ficino a fost ales să devină conducătorul noii Academii, instalate aici, la Careggi. La vremea vizitei mele cred că avea în jur de şaizeci de ani şi se retrăsese din viaţa activă. Era însă vestit pentru traducerile sale din *Poimandres*, din *Corpus Hermeticum*, din *Dialogurile* lui Platon şi din lucrările neoplatonicienilor târzii, precum şi pentru tălmăcirea, la îndemnul celui mai strălucit discipol al său, Pico della Mirandola, a *Enneadelor* divinului Plotinus. El îşi durase însă şi faima de temeinic teolog creştin, şi, chiar dacă unora cu spirit conservator li se va părea un lucru incompatibil cu obedienţa sa creştină, pe aceea de-a fi cel mai mare specialist al secolului în magie astrologică.

Drumul până la vilă s-a desfăşurat plăcut, în linişte: plopi zvelţi străjuiau aliniaţi la marginea câmpurilor, până dincolo de dealurile vălurite ale Toscanei. Trecuse toiul verii şi în umbrele trandafirii, alungite, ierburile gălbejite de uscăciune contrastau cu verdele profund al tufişurilor dese. Ca de obicei, Ferragosto însemnase miezul unei perioade lungi de secetă, şi ea încă persista. Pe când ne apropiam de magnifica vilă, în amurgul care se lăsa o viziune uluitoare mi s-a năzărit pe tăpşanul verde din faţă: un cal bălan cu pete, de proporţii groteşti, înspăimântătoare, galopa pe nişte picioare hidos subţiate, dincoace de portic, direct spre trăsura mea, cu un nechezat ascuţit care îmi îngheţă sângele în vine. În timp ce alerga, coama de pe gâtul înalt cât un stat de om îi flutura ca un stindard avântat în bătălie. Fiara părea că fusese schingiuită în patul lui Procust până când capul său ca de capră se încreţise şi se zbârcise încât ochii i se bulbucaseră, iar urechile i se turtiseră. Am aşteptat ca monstrul să-mi răstoarne trăsura şi să o calce în picioarele care îl ridicau în înalt, ca patru catarge de corabie.

În clipa următoare mi-am dat seama că nechezatul strident nu venea de la fiară, ci era ţipătul unei tinere fete care alunga fără teamă animalul, agitând şi învârtind de zor după el, roată deasupra capului, o basma. La vreo zece metri de trăsură, pe podeaua căreia mă chircisem în aşteptarea atacului violent, monstrul coti către pajiştea vecină, iar fata se opri şi coborî drapelul, pornind înapoi către casă. Câteva minute mai târziu m-am dat jos din trăsură, cam zdruncinat, dar bucuros să o văd pe Vittoria aşteptându-mă la intrare, aşa cum se distingea din ce în ce mai bine, lângă unul din stâlpii de marmură lustruită. Purta o rochie lungă, înfoiată, din catifea de un purpuriu întunecat, cu mâneci largi atârnând la încheieturile mâinilor şi cu un şirag de mărgăritare încercuindu-i fruntea. Părea o zeiţă deopotrivă poruncitoare şi neajutorată. Această ambiguitate era ciudată şi descumpănitoare, şi stârnise în mine în prezenţa ei, dar şi în răstimpul cât lipsise, simţăminte de grijă paternă şi de supunere filială în acelaşi timp.

— Bine ai venit, Tommaso, mă întâmpină ea cu calm. Sper că ai avut o călătorie plăcută.

— Plăcută, într-adevăr, până ne-a ieşit în cale monstrul acela furios care s-a năpustit asupra trăsurii ca taurul lui Poseidon, gata să mă nimicească!

— Un taur? Care taur?

— Un bidiviu diform şi turbat, Vittoria. De trei ori mai înalt decât un om!

— O, Thomas! Vrei să spui armăsarul babilonian pe care Lorenzo l-a primit în dar de la sultan. Îl cheamă Girafo, e un animal delicat şi inofensiv. E periculos doar pentru viţa de vie plantată de-a lungul colonadei. Vino, poate vom vedea mai multe în ce-a mai rămas din grădina cu animale a lui Lorenzo.

Din fericire, în seara aceea nu aveam să mai văd ciudăţenii animaliere de soiul armăsarului babilonian. M-am oprit să-l admir pe *David* de Verocchio şi o Înviere din *terracotta*; precum şi minunata fântână, anume sculptată pentru vilă, cu un copil la mijloc ce ţinea în braţe un peşte cu gura larg căscată. Casa spaţioasă, cu două etaje, era mai curând elegantă şi armonioasă decât impunătoare, însă frumuseţea naturală a decorului în care fusese plasată depăşea puterea mea de descriere. Sentimentul acesta nu mă părăsise când, păşind pragul sălii de banchete, ochii mi-au căzut pe adunarea Academiei platonicienilor. Se aflau poate acolo vreo patruzeci de persoane în încăperea generoasă, discutând cu aprindere, în grupuri mici. La capătul de jos al scării oficiale un bust din marmură al lui Platon privea scena. În faţa lui pâlpâiau în sfeşnice şapte lumânări subţiri, conice, de diferite culori. Zeci de alte lumânări mari şi un număr egal de lămpi fuseseră aprinse, deşi afară încă nu se întunecase. Când am intrat s-a aşternut liniştea şi o dată cu ea am simţit roşeaţa invadându-mi obrajii. M-am calmat însă observând că asistenţa ne întorsese spatele ca să privească o siluetă izolată, în partea opusă a sălii. Era un bărbat în vârstă, puţin adus de spate, cu părul rărit şi încărunţit. Începu să cânte o melodie tristă, molcomă, la lira mică pe care o ţinea în mână şi fiecare strună ciupită emitea un sunet limpede, vibrant.

Vittoria mi-a şoptit numele multor personalităţi florentine adunate în sală, ca de pildă Antonio di Paolo Benivieni, Roberto d'Altavilla, Michele Mercati, Antonio Calderini, Naldo Naldi, Sebastiano Salvini, Bindaccio Ricasoli, Bernardo Rucellai, Bartolomeo Scala, Braccio Martelli, Martino Uranio, Filippo Carducci, Cristoforo Landino, fraţii Marsuppini, Giovanni

Cavalcanti, fostul protejat al lui Ficino, precum şi credinciosul preceptor al lui Lorenzo – Angelo Poliziano. Faima unora ajunsese deja la urechile mele, dar singurul din toată adunarea pe care am constatat că îl cunoşteam era acel personaj obscur, Marianus Lombardus, atât de plicticos încât eu însumi nu pricepeam de ce încă îmi era atât de drag. Temându-mă totuşi că nu voi mai scăpa toată seara de eforturile sale de a-şi etala elocinţa afectată, m-am străduit să amân cât mai mult momentul întâlnirii noastre.

Când lira a tăcut şi auditorii au început să se mişte, un bărbat înalt, cu păr blond şi bărbuţă cu tentă roşcată, se apropie de noi cu mâinile întinse. După veşmântul lui am presupus că e om al bisericii, şi nu am greşit, căci Vittoria îl prezentă ca paroh la Santo Spirito, pe nume Davide Vicardi.

— Îmi pare rău, Vittoria. Suntem îndureraţi cu toţii de pierderea suferită. De la dispariţia tatălui meu, aceasta e ziua cea mai neagră din viaţa mea. Apoi, întorcându-se spre mine, mă întâmpină cu sinceritate caldă: Bine ai venit, prietene, în această parte a lumii unde nu eşti socotit străin. Căci noi, în Florenţa, suntem obişnuiţi să dialogăm cu toţi. *Plurimi sumus sed spiritus unum*. Noi venerăm învăţăturile ecumenice ale lui Platon, *Moses Atticus*, desăvârşite în Isus Cristos, Mântuitorul, a cărui pogorâre o anticipăm aici şi acum.

— Vreţi să spuneţi că Isus Cristos va reveni în glorie, aici, în Toscana?

— Florenţa a fost cu deosebire binecuvântată de Dumnezeu, prietene. Noi ştim că înălţarea noastră înseamnă pogorârea Lui şi străbatem împărăţia Atotputernicului. Întinse braţul către un bărbat robust, cu trăsăturile feţei impunătoare, aflat lângă el, şi grăi: Thomas, dă-mi voie să te prezint eruditului nostru prieten Jacobus, care – ca şi tine – nu este străin, deşi vine de pe meleaguri îndepărtate.

Jacobus Donatus Lutzius se înclină ceremonios, atât de adânc încât când îşi înălţă bustul chipul lui rotund era roşu.

— Jacobus, continuă preotul, e doctor în Arta Chimiei, în tradiţia lui Hermes Trismegistus. Poate că ai citit vreunul din tratatele lui despre purificarea diverselor metale şi agregate minerale.

I-am răspuns afirmativ şi am adăugat că mă simţeam onorat să fac cunoştinţă cu un savant hermetic atât de distins. Încântat, Doctorul Lutzius mi se adresă într-un jargon latinesc cu accente ciudate, pe care aveam oarece greutate a-l înţelege:

— După decenii de trudă, de-abia mă pot socoti un învăţăcel, suma eforturilor căruia pluteşte nesemnificativ pe oceanul ignoranţei, zise el.

— Desigur însă, i-am răspuns eu pe măsură, antediluvianul Hermes şi-a înzestrat seminţia – din care ne tragem noi – cu unelte potrivite pentru a descifra şi transmite misterele lumii noastre.

— Drept ai grăit, căci cu adevărat cuvântul scris, toate meşteşugurile şi artele, medicina, matematica, ştiinţele terestre şi supralunare s-au iscat din scânteia geniului său inspirat. La rândul lui, Moise a fost împins de cunoaşterea lui secretă să culeagă şi să întocmească legile care sunt îndrumarul nostru până acum, ca nişte precepte sfinte. Opera mea nu face decât să elucideze, cu ajutorul uneltelor cu care el însuşi ne-a înzestrat, principiile sale diriguitoare.

Pedanteria i se vedea în stilul pompos al limbajului învechit, folosit cu satisfacţie. O observam pe Vittoria discutând într-un alt colţ al încăperii, iar Doctorului Lutzius i se păru că admiram preparatele culinare etalate pe masa lungă.

— Marsilius Ficinus, începu el să-mi spună, luându-mă de braţ şi îndrumându-mă spre masa drapată în alb, în tratatul său *De Vita Sana* susţine că trebuie să te limitezi la o cină frugală; mai ales cei consacraţi studiului, aflaţi sub influenţa lui Saturn, care îl poate face pe un om un geniu sau un prost, un sfânt sau un bandit. Trebuie să ne îngrijim sănătatea contracarând influenţa lui Saturn, ne îndeamnă el în *De Vita Studiosorum*. Vezi, avem aici inimioare de cocoş fierte, carne de fazan şi creier de oaie, de asemenea fiert în aburi. Acelaşi Ficinus ne lămureşte în *De Vita*

Coelitus Comparanda calităţile unor viscere, dacă le îngerăm selectiv.

— Înseamnă că îmi revine mie să fac alegere între inteligenţa oii şi vitejia unui cocoş, am remarcat eu.

Lutzius se îmbujoră şi, brusc, ignorându-mi spusa, se îndreptă spre celălalt capăt al mesei, unde erau etalate carafe cu vin şi un castron de argint plin cu zahăr:

— Vinul şi zahărul sunt substanţe prin natura lor apropiate spiritului nostru; spiritul care ne învăluie sufletul, permiţându-i să fie unit cu trupul pe răstimpul vieţii. Şi aşa se face că bând, cu cumpătare, vinul uşor de Valdarno după ce l-am amestecat cu zahăr pur şi, poate, cu o măsură din piatra auspicioasă (fin pudrată) a unei planete, vom promova un spirit mai curat, elastic şi transparent.

— De ce transparent?

— Spiritul, ca intermediar între suflet şi trup, îngăduie o viziune către sinele înalt şi lumea superioară, răspunse el, umplându-şi farfurioara cu inimioare de cocoş. Experienţa dumitale cu privire la lucrarea exactă cerută de purificare şi transformare e, desigur, redusă. Conform principiilor lui Aristotel, tot ce există se compune din formă şi substanţă. Substanţa se poate reduce la o esenţă fundamentală; e una singură. Calităţile – căldura, frigul, uscăciunea şi umezeala – sunt impuse, în secundar, acestei materii incipiente. Iar dacă se separă forma de substanţă, eliminând-o, este posibil să se impună o nouă formă, un înveliş mai frumos, mai rafinat, care va alcătui identitatea. Dacă substanţa aceea este materială, vei obţine cosmogonia demiurgului ori cârpăceala alchimistului; dacă substanţa este eterică, vei avea perfecţiunea sufletului celui iniţiat.

Îl ascultam acum fascinat.

— Acesta-i, deci, adevăratul ţel al artei dumitale? l-am întrebat.

— Întocmai, răspunse el. Lumea din înălţimi şi lumea din adâncuri se reflectă reciproc, iar procesele care le pun în mişcare sunt aceleaşi. Ai auzit că fiecare este un microcosmos al universului; eu îţi spun că lumea nu este decât macrocosmosul fiinţei tale! În ziua când îţi vei destinde membrele amorţite şi somnolente, cerurile se vor supune poruncilor tale.

— Se poate împlini aşa ceva?

— Cunoaşterea, ea însăşi, este transformatoare. Natura ei este de un asemenea fel, încât atunci când este văzut, văzătorul devine ceea ce vede. Imaginează-ţi, tinere, că ai privi în sus şi ai putea vedea la o distanţă infinită, fără ca perspectiva să le reducă, orbitele circulare în sferele lor cristaline, corpurile luminoase de foc, întinderea limpede, tăcută a întunericului. Dacă ai putea face asta, mintea ta ar cuprinde universul, iar corpurile cereşti s-ar umple de însăşi substanţa minţii tale, ca şi cum ar fi într-însa. Ai vedea, ba chiar ai simţi tot ce există înăuntru şi în afară, miezul şi învelişul, cărarea oricărei particule mişcătoare. Atunci, prietene, ţi s-ar deschide ochii şi ai descoperi că priveai înlăuntrul, şi nu în afara ta. *Gnothi seauton*, zise el şi încheie: Fă ca eul tău să se împrospăteze, pătrunzând acest înţeles.

Peroraţia îi conferea alchimistului o nouă statură, iar expresia îi era concentrată.

— Nu ştiam, i-am spus eu, că lucrarea alchimică poate fi cea a unei transformări spirituale eficace.

— Unii utilizează dimensiunile fizice doar ca alegorie. Eu însă mi-am dedicat viaţa manipulării proprietăţilor chimice, operaţiune care atinge apogeul în transmutarea metalelor ordinare în aur.

— Ori măcar a aurului în poleială, se făcu auzită o voce cultivată, ironică, în spatele meu.

M-am întors spre un bărbat înalt, de vreo şaizeci de ani, în straie de culoare închisă, cu smocuri de păr răvăşite pe creştet. O pereche de ochelari cu lentile groase se sprijinea pe vârful nasului său lung, dar nu lipsit de armonie pe faţa-i colţuroasă, largă, cu trăsături dovedind sinceritate. Am aşteptat să mai adauge ceva, el însă s-a mărginit să mă ocolească pentru a-şi umple cu vin paharul din mână.

— Doctorul Robertus d’Altavilla, îl prezentă Lutzius, inventator respectat şi vestit care, printre altele, a perfecţionat moara de apă, este un sceptic. Şi în scepticismul său contrazice discernământul ştiinţific cel mai avansat.

— Deloc, replică d’Altavilla. Adică nu moara de apă, ci moara de vânt verticală. Şi nutresc un respect profund pentru temeiurile filosofice ale artei tale.

— Poate numai căile ori produsele experienţelor de laborator încununate de succes le pune Doctorul sub semnul întrebării, am sugerat eu.

Lutzius confirmă.

— Într-adevăr ţi-e proverbial numele, căci întocmai Apostolului Toma, laşi impresia că prinzi greu realităţile spirituale. Dar să nu te îndoieşti, căci nu o singură dată am văzut piatra filosofilor: seamănă cu pulberea de şofran, atârnă însă greu şi străluceşte ca sticla pisată. Un coleg mi-a oferit odată a patra parte dintr-un dram, adică a şase suta parte dintr-o uncie. Am înfăşurat-o în hârtie, am tratat-o cu opt uncii de argint viu înfierbântat într-un creuzet şi, după o mare agitaţie interioară, argintul viu s-a întărit într-o masă de aur din cel mai pur.

— Mulţumesc, domnule, pentru această mărturie vie care îl aduce pe tânărul nostru prieten mai aproape ca oricând de tainele transmutaţiei, răspunse cu respect d’Altavilla.

Aparent satisfăcut de replică, Lutzius îşi luă rămas bun de la mine, iar colegul său se retrase şi el fără alte comentarii. Lăsat în voia mea, ascultam cu interes conversaţiile din jur. Mulţi erau preocupaţi de asasinarea lui Pietro şi îşi exprimau emoţia şi frica. Am înregistrat cu atenţie comentariile despre incendiul din Piazza della Signoria din noaptea precedentă. Un bărbat înalt şi distins, cu pielea arsă de soare şi ochi spălăciţi, vorbea cu cineva mai scund, avocat pledant după straie. Alţii li se alăturară şi conversaţia se animă.

— Nu poate fi nicio îndoială. Ai citit *Liber satyricus de notitia futurorum contra astrologos* a lui Paulus Orlandinus? Ştii că Pico pregăteşte un atac asemănător, deşi sănătatea i se şubrezeşte?

— Paolo, Pico, Sandro – el însuşi a pus unul pe foc, noaptea trecută. M-a durut să văd figurile mistuite de flăcări, parcă se duceau în iad.

— Ai ascultat profeţiile lui delirante?

— Dar *compagnacci* au mers din nou prea departe…

— I-au mânjit amvonul cu excremente.

— Cum?

— Cu balegă de cal.

— Nu, de vacă.

— Ba cu excremente umane! Au luat un cocoş…

— Ce?

— Un clapon. L-au ascuns în altar. Când a scăpat de acolo, fâlfâind şi împrăştiindu-şi penele, cucurigând de mama focului, lumea s-a speriat, unii s-au amuzat, dar stareţul parcă turbase…

— Tocmai se desfăşura ceremonia unei căsătorii, când o găleată aninată în domul bisericii s-a răsturnat şi zece galoane de ulei de nucă s-au deşertat asupra nefericitei perechi şi a preotului care se zăpăcise cu totul!

— Dar ziua când biserica s-a umplut de capre şi oi, iar lumea era prea înfricoşată ca să facă ceva…

— Călugării cumpără arme, aşa se aude.

— Angajează mercenari armaţi deghizaţi în mireni…

— *Compagnacci* l-au bătut pe un predicator la Pisa.

— Şi pe încă douăzeci aici, la Florenţa!

— Mă miram ce s-a întâmplat de i-a scos pe călugări afară, în stradă. Toată lumea făcea parte din Confreria de la Sfântul Dominic, chiar şi Magnificul. Sandro, Pico li s-au alăturat mai târziu.

— Botticelli s-a dus şi el de ciudă că nu a fost ales consul al breslei de Maeştri. Râvnea la asta de cel puţin zece ani.

— Credeam că a fost ales…

— Păi, în fiecare breaslă aceiaşi oameni se realeg între ei tot timpul. Andrea di Marco a fost de cinci ori consul, o dată trezorier, de trei ori sindic şi de treizeci de ori în Consiliul corporaţiei.

— Aceiaşi oameni sunt trimişi reprezentanţi în *Signoria*. Mai bine nu s-ar mai face alegeri, dacă m-ai întreba pe mine.

— Întocmai. La fel gândea şi Magnificul.

— Atunci, de ce nu şi Pico?

— De frică. Papa Inocenţiu l-a excomunicat şi-l ţine de câine turbat!

— Papa Alexandru l-a iertat.

— Se zice că vrea să se călugărească. Scrie o vastă condamnare a ştiinţei moderne sau aşa ceva. Cică vor să-l ungă cardinal, Prinţ al Sfintei Biserici.

— Uneori capeţi impresia că Dumnezeu îşi întoarce capul şi se uită în altă parte.

— Mă întreb ce afiliaţie o fi avut sărmanul nostru Pietro.

— Niciuna.

— Imposibil! Trebuie să fi avut una.

— Atunci a fost fie la San Paolo, fie la Magi.

— Să-l întrebăm pe Amerigo, el este la amândouă. Un binefăcător.

— Şi cu siguranţă la Sfântul Dominic, de vreme ce unchiul său e călugăr.

— De unde ştii toate astea? Doar sunt secrete.

— Cine nu ştie?

— Atunci, tu din care faci parte?

— Ghici.

— Din Frăţia Vânătorilor de noroc.

— Iar tu din Remarcabilii Încornoraţi.

Cum stăteam singur şi trăgeam cu urechea în jur, o persoană măruntică, înfăşurată în negru, se apropie de mine. Chipul întrezărit de sub gluga cu bandă albă era al unei femei şi, după crucea de argint de pe pieptul ei, mi-am dat seama că e stareţa unei mânăstiri. Cu voce joasă îmi spuse:

— Cunoşti, desigur, tinere, ce a făcut împăratul asirian în toate ţinuturile, cum le-a nimicit cu totul. Am auzit ruga ta despre femeia lui Ieroboam. Iată cuvântul rostit de Domnul împotriva lui: Fecioara, fiica Sionului, te dispreţuieşte şi te dă pradă batjocurii. Tu n-ai să treci Iordanul.

Am aşteptat în tăcere o descifrare a mesajului. Femeia clătină capul şi mă fixă cu o căutătură aspră, de pasăre răpitoare profesorală.

— Cu tot respectul, prea cuvioasă stareţă, cred că mă confundaţi cu altcineva.

— De ce, nu eşti omul Albionului, *toto orbe divisum*? Pico a dus o tinereţe neruşinată, rătăcind din loc în loc, a sedus o fată, s-a săturat după câteva zile, a abandonat-o… Ruşinea familiei şi a oraşului său!… S-a încurcat cu jidovii… cei care nu s-au pocăit. Apoi a devenit iubitul discipol al lui Ficino… însă îşi bătea joc de el pe ascuns, dar nu destul de subtil… sst!… Ne va auzi bătrânul când călugării vor trece pe aici. Acum a luat-o de la capăt, s-a încuibat la San Marco şi se biciuieşte zi şi noapte pentru păcatele din trecut.

Am cules prima inimioară de cocoş din farfuria încă neatinsă pe care o ţineam în mână.

— Sunt Priscilla Christina de Monte Cenisio, am scris tratatul *De Mundi Combustione* în cincisprezece tomuri. Cartea întâi expune calculele anticilor de la Anaximandru la Zosima. A doua este revizuirea definitivă a acestor calcule în lumina descoperirilor fundamentale ale lui Marsilius Ficinus şi Johannes Picus de Mirandula.

În clipa aceea o persoană masivă ne-a despărţit, spre norocul meu:

— Nu doriţi nişte creieri de oaie?

Era o doamnă plină de vitalitate, înveşmântată în mătase verde, din cap şi până în călcâie. Părul castaniu-roşcat, strâns în coc pe creştet, îi era prins cu o diademă strălucitoare. Ochii ei căprui scânteiau şi un zâmbet i se răspândi pe faţă când m-am prezentat.

— Da, da, oaspetele nostru venit din insulele nordice. Îmi plac teribil manierele lor rustice, vorba eliptică, trunchiată, obiceiurile lor brute, nedate la rindea… Sunteţi încântători, încântători. Cu două săptămâni în urmă am cinat cu un neguţător de la Londra, un munte de om, voinic, bărbos, splendid. A făcut o adevărată baie în supă… Minunat bărbat!

Deşi nu s-a prezentat, am înţeles repede că eram în prezenţa Smeraldei Vespucci, patroana artiştilor şi filosofilor, ea însăşi poetă cu oarecare faimă. În palatul ei din Florenţa aveau loc cu regularitate concerte de muzică şi se recita din poeţii latini, din Dante şi Petrarca. Multe lucrări savante îi fuseseră dedicate, nu doar din pricina sprijinului financiar oferit de ea, ci şi pentru că inspiraţia scriitorilor chiar răsărise din discuţiile purtate cu ea şi cu cercul ei intelectual distins.

— Bunule englez, te rog să-mi primeşti invitaţia – vino la vila mea de vară, pentru o întrunire plăcută – astăzi ce zi este? Da, marţi; vino vineri seară. Voi fi onorată de prezenţa dumitale.

— Graţioasă doamnă, bunătatea şi ospitalitatea se răsfrâng asupra mea ca razele binefăcătoare ale soarelui. Cu siguranţă că prezenţa dumneavoastră face ca totul să înflorească şi să crească.

— Ce încântător, ce plăcută-i vorba lui! se adresă ea entuziasmată celor din apropiere. Mă simt îndemnată să-i fac un modest dar poetic: sonetul pe care doar ieri l-am compus.

Când deveni evident că Smeralda va începe să recite, ne-am adunat respectuoşi în jurul ei. La stânga mea stareţa se aplecă şi îmi şopti cu voce gâjâită, la ureche:

— O femeie făţarnică… S-a culcat cu răposatul dumitale prieten, desigur. Zephyrus o s-o năpăstuiască cu şapte molime, cu broaşte… Dumnezeu i-a trimis pe toţi profeţii săi azi-dimineaţă, dar n-ai vrut să-ţi deschizi urechile, să auzi.

Smeralda Vespucci se dădu un pas înapoi, adoptă o poză dramatică şi, înălţând capul, începu:

Raza de foc ce-şi are-n ochii mei izvor
Atins-a a ta graţioasă umbră.
Spre inima-mi s-alergi grăbit cu dor,
Tu, cel în care viaţa mea s-adumbră.

Înflăcărată, vai, eu însămi nu mai sunt,
Cu sângele pulsând tu-mi curgi în vine.
Pierdută-acum, nici viaţă cunoscând
Până ce nu voi fi sădită-n tine.

De tine păgubită, reflex amăgitor,
Cu ochii mei când în oglindă cat
Deşartă-i forma-mi, din ea am plecat.

Golul ascuns, sub ăst semn pot să mor,
O carne vană-ntinsă între flori.
Doar frumuseţea ta e-n dulci culori.

Recitarea a fost întâmpinată cu aclamaţii. Întorcându-mă spre dreapta, am făcut în urechea Doctorului d'Altavilla remarca binevoitoare că am ascultat o mostră admirabilă din acel gen de poezie de iubire care descrie implantarea imaginii iubitului în interiorul iubitorului prin mijlocirea razelor vizuale. Singurul leac pentru dislocarea interioară a iubitorului răvăşit este ca propria sa imagine să fie primită în sufletul iubitului – altminteri, îndrăgostitul expiră în limbul pierderii de sine. Doctorul sorbi vinul din pahar şi recită, cu voce scăzută şi cu oarecare efort, o compoziţie proprie, aparent improvizată, putând fi interpretată ca o parafrază caricaturizată, mai mult sau mai puţin subtilă, a sonetului Smeraldei:

Razele învăpăiate ale sufletului
Din ochii mei de dor plini au ţâşnit
Ca două albinuţe harnice
Care şi-au atins ţelul în cele din urmă.

Imaginea ta generoasă e purtată
Înapoi în inima mea unde se-opreşte.
Şi repede în sânge mi se cuibăreşte,
Încât fiinţa mea e tulburată.

În suflet sunt nefericit
Şi-n sângele meu infectat s-a-ntipărit
Chipul tău adorat. Iar inima mi se opreşte.

Fiinţa mea prea mică
Nu-i în stare să-ţi reţină imaginea
Insolentă, răutăcioasă, deformată.

Eram sensibil la îndemânarea parodistică a lui d'Altavilla, dar nu prea ştiam cum să comentez.

— A, da, da, am zis, străduindu-mă să adopt un ton diplomatic, socotesc că doamna Vespucci e o personalitate impresionantă.

— Sunt din toată inima de acord cu dumneavoastră, aprobă Doctorul. Niciodată nu am crezut că şi-a otrăvit soţul.

N-am apucat să cumpănesc înţelesul celor rostite, căci sosise clipa inevitabilă când Master Lombardo, zărindu-mă, pornise să străbată încăperea spre mine, cu braţul întins în stilul padovan gata să-l strângă pe al meu. Oftând şi zâmbind totodată, am observat că fustangiul cândva chipeş se afla acum într-o stare jalnică: ochii săi cu priviri rătăcite, barba prost rasă lăsau impresia unui om bolnav sau beat; şi fiecare cuvânt rostit cam poticnit îi era însoţit de o ploaie abundentă de salivă care mă împroşcă drept în ochi.

— Pe toţi zeii din Olimp, exclamă el, dacă acesta nu e prietenul meu Thomas, pe care înţeleapta providenţă l-a îndrumat aici ca să fie martorul decăderii şi descompunerii noastre.

Molipsit desigur de stilul său elaborat, i-am răspuns că înainte de moartea sa neaşteptată Pietro degli Ecati îmi comunicase vestea fericită a prezenţei sale la Florenţa şi că într-adevăr nutrisem speranţa de a-l întâlni la această magnifică întrunire.

Când auzi numele prietenului nostru decedat, chipul lui Lombardus deveni stacojiu, iar ochii injectaţi începură să i se învârtească ieşiţi din orbite. Îşi suflă cu zgomot nasul în mâneca dreaptă şi începu o poveste incoerentă, poate despre Pietro, poate despre altcineva. Ceea ce Lombardus voia să spună devenea evident totdeauna doar la sfârşitul unor întortocheri de vorbire, de aceea a-l înţelege era ca şi când ieşind dintr-un labirint ai privi înapoi să vezi unde ai fost. De data asta n-am avut prilejul să rătăcesc pe cărările încurcate ale logosului său, căci apăru Vittoria – ca adierea unei brize – din celălalt capăt al încăperii şi, luându-mă de cot, îmi zise:

— Vino să te prezint cuiva.

Aşa am fost smuls, la mijlocul frazei, din ghearele Maestrului în Ştiinţe Juridice, care îşi continuă peroraţia chiar şi după ce ajunsesem în prezenţa marelui Marsilius Ficinus, omul care a dat tonul intelectual la Paris şi la Londra, în faţa căruia am făcut o plecăciune şi mi-am exprimat admiraţia.

— Bine ai venit, prietene din zodia Peştilor, mă salută el. De bună seamă conjuncţia favorabilă a Lunii în creştere cu Mercur te-a adus încoace din patria ta neroditoare.

— Venerat domn, nu-mi pot ascunde surprinderea. De unde îmi cunoaşteţi horoscopul naşterii? Cum aţi izbutit să-l aflaţi?

— Carnea moale, dar slabă, ochii mari, înlăcrimaţi, îndemânare uşor sartorială, spirit iscoditor deschizând drum şi deasupra înţelegerii, răspunse el fără ocolişuri. Am înţeles că ai ceva să-mi oferi?

— Este o chestiune extrem de confidenţială…

— Să nu te îngrijorezi, aici poţi spune tot ce doreşti.

Luă sulul de pergament pe care i l-am întins, examină sigiliul rupt şi îl desfăcu. În timp ce citea mesajul, i-am examinat aspectul fizic care, îmi dădeam seama şi eu, era extrem de saturnian. Deşi purta o robă lungă dintr-o ţesătură uşoară, de lână, era în el o tentă întunecată care nu putea fi disimulată. Avea ochi negri pătrunzători, trăsături colţuroase, dar nu neplăcute privirii. Spinarea îi era puţin încovoiată la nivelul umerilor, ceea ce îi provoca uneori, bănuiesc, oarecare lipsă de confort, membrele îi erau subţiri şi osoase. Capul îi era încununat de un nimb rar de păr cărunt, ondulat, pieptănat spre spate, astfel încât unele smocuri i se alungiseră orizontal, altele în diagonală, iar câteva mai îndrăzneţe, vertical.

Când termină de citit împături documentul şi îl vârî undeva în faldurile robei.

— Acesta-i un poem ştiinţific, zise el, zăbovind cu un uşor şuier când îl rosti pe „ş”, iar adevărul ştiinţific e unul singur, pe când părerile-s multe. Or, dacă pot spune aşa, aceasta este o părere, dar ca atare îşi are propriul ei adevăr, şi putem s-o interpretăm foarte ştiinţific. Urmează-mă, tinere vizitator venit din negurosul Albion, să lăsăm Soarele şi celelalte graţii ale Florenţei să-ţi fie călăuză spre adevăr.

Ficinus îşi încheie micul discurs şi păşi pe scara principală în sus, făcând o voltă scurtă în faţa bustului lui Platon, atât de iute încât curentul de aer stârnit de roba sa largă ameninţă să stingă lumânările de la extremităţi, mai ales pe cea neagră şi pe cea albastră, reprezentându-i pe Jupiter şi respectiv pe Saturn. L-am urmat pe un coridor care ducea la o uşă scundă de lemn; Ficinus însuşi a fost nevoit să se aplece pentru a-şi proteja smocurile de păr din creştet. Lămpi de ulei aprinse luminau încăperea în care intrasem; aş fi spus că era complet goală dacă pe unul din pereţi n-aş fi văzut atârnat un tablou, cea mai frumoasă pictură întâlnită în viaţa mea. Mă aflam în prezenţa zeilor; mi s-a tăiat respiraţia, încât pentru o clipă am uitat de propria-mi existenţă.

Am auzit un zgomot în spatele meu şi mi-am dat seama că nu eram singuri. Ficinus se întoarse şi schimbă câteva cuvinte cu un om îmbrăcat neîngrijit şi mirosind a vin, care îndată părăsi încăperea.

Am stat şi am admirat preţ de un minut frumuseţea supranaturală a fiinţelor din faţa mea, recunoscând între ele o castă şi binefăcătoare Venus, deasupra căreia un Cupidon în zbor ţintea cu arcul Cele Trei Graţii. Îndată mi-a venit în minte că Pietro pe ele le-a avut în vedere când a compus poemul.

— Vezi aici o pictură aleasă, tinere, am auzit ca un ecou vocea lui Ficinus, pe care numai un florentin din naştere o putea produce; iar pictorul a fost Alessandro, zis Botticelli, fiul lui Mariano di Vanni Filipepi şi al soţiei sale, Smeralda. Ştii cât de răi sunt oamenii din zilele noastre, cum se şopteşte că el ar fi devenit discipolul acelui profet inspirat de la San Marco – Girolamo Savonarola. Ştii cum i-a poreclit lumea pe discipolii lui? *Piagnoni*, mucoşii, plângăreţii şi tânguitorii! Şi *mastecapaternostri*, bolborositorii de rugăciuni. Eu unul nutresc mult respect pentru ei. Mi s-a mai spus că Botticelli al nostru nu este – ca să mă exprim aşa – pierdut cu totul, că numai fratele său este un *piagnone* desăvârşit şi că nasul lui Sandro încă n-a început să curgă, pricepi ce vreau să spun. În acele zile însă, în urmă cu zece ani, Sandro îşi petrecea serile cu noi şi asculta, cu tot respectul, cuvintele noastre. Da, au fost vremuri frumoase pentru Academie, iar locul pe drept şi-a meritat numele de Noua Atenă, cum au botezat-o admiratorii din multe părţi. Acum cred că merită să fie numit Ierusalim, zise el strângându-mi repede, scurt, braţul cu degetele sale lungi şi reci. Oricum, astăzi Sandro n-ar mai fi în stare să picteze aşa ceva, ci doar Madone cu figuri acre, în culori ţipătoare, grele. Vezi, continuă el, ţi-am spus că lumea scorneşte tot soiul de năzbâtii. Se spune că acest splendid Mercur, la stânga noastră, cu caduceul îndreptat spre nişte nori ciudaţi adunaţi sub portocali, ar fi nimeni altul decât Giuliano de' Medici, fratele mai mic al lui Lorenzo il Magnifico, cel care-a fost ucis înainte să ajungă la adăpost în sanctuarul bisericii de către unii din familia numită potrivit Pazzi, adică Nebunii. Cu puţin înainte el ieşise învingător la o *giostra*, un turnir unde o alesese doamnă a inimii sale pe Simonetta, născută Cattaneo, ţinând de onorabilii Vespucci prin căsătoria ei cu Marco. Se spune că era foarte frumoasă şi, ca tot ce este pământesc, pieritoare: a murit de oftică, la puţin timp după aceea. Prietenul nostru Roberto d'Altavilla ţi-ar putea povesti mai multe despre aceste lucruri, de vreme ce a fost unul din medicii care, ca să mă exprim aşa, a condus-o la mormânt. Unii spun că ea ar fi reprezentată în tablou sub trăsăturile generoasei Flora, care împodobeşte pământul cu minunate flori. Iată miracolul primăverii, nu-i aşa? Alţii susţin că ar fi una din Graţii, că Botticelli, marcat de frumuseţea ei, a pictat-o de multe ori, ca pe o zeiţă păgână şi ca pe binecuvântata Fecioară Maria. Şi alţi pictori au plăcut-o şi au reprezentat-o în diferite feluri – alegoric, simbolic sau pur şi simplu ca spiritul care a întrupat epoca lor. Adevărul, tinere, este că Botticelli i-ar fi putut reprezenta aici pe nefericiţii îndrăgostiţi, Simonetta şi Giuliano.

Am examinat cu mai multă atenţie personajele din tablou. Ce făcea Mercur acolo? La început am crezut că desprindea o portocală din copac; apoi mi s-a părut că arăta spre ceva aflat pe cer, în nori sau deasupra lor. Ori poate că era fuiorul de fum care se înălţa de la rădăcina arborelui? Îşi întorsese spatele la celelalte personaje, în niciun caz ca un îndrăgostit. Ori poate că tabloul voia să arate reunirea lui Giuliano cu Simonetta în viaţa viitoare, în paradisul veşnic înflorit?

— Acum, există şi părerea că personajele reprezintă episoade din viaţa sufletului. La dreapta suntem martorii pogorârii sale în învelişul trupesc, prin metafora cu graţie prezentată nouă de Ovidiu în povestea lui Zefir, Chloris şi a Florei. Aspiraţiile lui Mercur sunt îndreptate către slăvi; este Mintea Angelică a omului care n-o să se mai deosebească de Divin la încheierea căutărilor sale. Venus e sufletul aşa cum viaţa e iubire, iar Graţiile sunt cele trei aspecte ale sale: Activ, Voluptuos şi Contemplativ. O interpretare nu lipsită de eleganţă. Observi că se aseamănă într-o măsură considerabilă cu lucrările mele, zise Ficino, desprinzându-şi ochii de la pictură şi întorcându-se cu faţa spre mine. Cred totuşi că acest tablou are alt înţeles, mult mai subtil. Nu sunt convins că prietenul nostru Pietro, care a avut un sfârşit tragic în tumultul acestor zile nebuneşti şi primejdioase, l-a surprins în mod corect. Însă deoarece vrei să cunoşti înţelesul poemului său, trebuie să-ţi spun că el se deschide parţial ca o interpretare a acestei picturi. Parţial, zic, căci primele versuri descriu un alt eveniment apropiat, un eveniment teribil care, după Pietro, ne va lovi cumplit o vreme, dar nu va reuşi să distrugă Noua Atenă, cea întemeiată aici de nemuritorul Cosimo de' Medici cu mult timp înainte de venirea dumitale pe lume. Fiindcă ai studiat la Padova, cum am fost informat, bănuiesc că ştii ceva astronomie, nu destul ca să-i pătrunzi tainele, dar suficient ca să pricepi o foarte simplă explicaţie pe care ţi-o voi da eu. Dar ia aminte, numai din consideraţie pentru Pietro mă voi ocupa de teoriile sale, căci altminteri respectul pentru adevărul ştiinţific mă sileşte să-ţi dezvălui că, în anumite privinţe, părerile lui sunt greşite; ori, cu mai puţină vanitate, să spunem că ele sunt diferite de ale mele.

Îţi aminteşti fireşte de la Padova simplul fapt că cele şapte planete se rotesc în jurul Pământului la distanţe diferite fiecare; şi deşi cunoaştem că vitezele lor pe orbită sunt aceleaşi, durata revoluţiilor este proporţională cu lungimea orbitelor. Cu cât mai departe este planeta, cu atât mai lungă este cursa ei. De aceea se spune că Luna evoluează iute, iar Saturn, dimpotrivă, lent, şi de-aici că-i bătrân şi şchioapătă de-un picior, aşa cum îl recunoaştem în poemul lui Pietro. Adevărat este că Luna parcurge întregul zodiac în mai puţin de douăzeci şi opt de zile; Mercur, Venus şi Soarele în aproximativ un an; Marte în doi ani; Jupiter în doisprezece ani; iar Saturn în treizeci. Acum, tinere, ştii probabil că atunci când două sau mai multe planete se apropie la distanţă de trei sau patru grade una de cealaltă în acelaşi semn al zodiacului, ele – aşa se spune – intră în conjuncţie. Desigur, toate planetele intră pentru scurt timp în conjuncţie cu Luna în fiecare lună; iar Mercur, Venus şi Soarele se află împreună destul de mult timp, de vreme ce pe primele două nu le găseşti la o distanţă mai mare, aproximativ, de treizeci de grade de ultima sau de şaizeci de grade de toate celelalte. Cât priveşte pe cele mai îndepărtate planete, planetele superioare, durează timp mai îndelungat până când să ajungă una lângă alta. De aceea conjuncţia celor două planete superioare e mai însemnată şi mai de luat aminte decât toate celelalte; iar când planetele acestea, cele mai încete, se întâlnesc, este posibil ca şi celelalte să li se alăture la scurtă vreme într-o conjuncţie majoră.

Nu mă puteam supăra pe venerabilul domn care mă considera ignorant în materie de astronomie, cu privire chiar la noţiunile ei elementare; mai degrabă i-am admirat răbdarea dovedită faţă de ucenicul pe care şi-l închipuia lipsit de cunoştinţele rudimentare.

— Ia aminte, tinere, eu nu susţin că aceasta-i doctrina mea; într-adevăr, am multe obiecţii faţă de ea. Se pare însă că Pietro credea în învăţăturile arabilor, conform cărora Dumnezeu când a creat lumea a pus în mişcare toate planetele care-o cârmuiesc de la punctul zero al zodiacului, adică de la primul grad din zodia Berbecului, ori echinocţiul de primăvară. Astfel a început lumea, cu o Mare Conjuncţie, şi avem o Mare Conjuncţie la fiecare nouă sute şaizeci de ani, şi fiecare înseamnă o reînnoire totală şi un nou început, o nouă primăvară pentru omenire. Aşijderea, greşit cred ei că la fiecare două sute patruzeci de ani are loc o Conjuncţie Medie în una din cele patru triplicităţi: a Focului, a Aerului, a Apei şi a Pământului. Şi în ele au loc multe conjuncţii mărunte, care însă de regulă rămân în zona aceleiaşi triplicităţi, astfel că devin însemnate numai când se schimbă triplicitatea, la fiecare două sute patruzeci de ani. În asemenea condiţii – se spune – se nasc noi religii, iar sub semnul Conjuncţiei Medii apar profeţii şi marii reformatori; unii sunt buni, alţii sunt răi, conform semnului care patronează conjuncţia. Însă o dată cu toate aceste evenimente se petrec şi marile transformări şi schimbări. Acum, bagă de seamă: prietenul nostru, poetul-astronom, era convins – ca şi autorii arabi – că prima Conjuncţie Majoră de la Facerea lumii a fost Potopul; a doua a fost marcată de legi bune, şi când Marte s-a alăturat celor două planete superioare au fost inventate rigorile războiului; iar când Soarele li s-a alăturat, s-a născut religia egipteană, proslăvirea Soarelui şi a celorlalte corpuri astrale. Apoi, şase sute de ani mai târziu, s-a petrecut o Conjuncţie Medie în Zodia Fecioarei, care e dominată de Mercur, şi atunci au fost inventate ştiinţele, au înflorit filosofiile, iar Socrate, Platon şi Aristotel s-au născut pe rând. Şi unii afirmă că Mântuitorul nostru Isus Cristos s-a născut în timpul unei Conjuncţii Mari; şi şase sute de ani mai târziu a fost o Conjuncţie Medie în semnul dominat de Venus, atunci plăsmuindu-se religia lui Mahomed, îngăduitoare cu toate voluptăţile venusiene. Şi va veni ziua – nu se ştie când, dar unii cred că s-a şi întâmplat nu de mult – când va apărea Anticristul, iar atunci fie se va petrece sfârşitul lumii, iar Cristos va judeca toate sufletele în trupul învierii, fie va avea loc o reîntinerire vernală a lumii. Eu însă nu sunt astrolog şi de aceea nu pot să mă pronunţ în chestiunile acestea. Îţi aminteşti acum că o importantă conjuncţie a avut loc în urmă cu vreo zece ani, la 25 noiembrie 1484, sub semnul violent al Scorpionului, eveniment ce prevestea multe lucruri pentru omenire. Multe s-au scris în privinţa aceasta de diferiţi oameni cu înclinări teutonice, inclusiv cardinalul Paul din îndepărtatul port Middleburg, care apoi a devenit episcop de Urbino, tot la malul mării, dar la răsărit; precum şi de un înşelător, Johannes de Claro Monte pe nume, al cărui intelect, în ciuda numelui purtat, era întunecat, deoarece teutonii, trăind într-o regiune cu climă posomorâtă, au spiritul greoi şi neguros, din care pricină – o spun cu tot respectul – nu sunt în stare să înfăptuiască prea mult în domeniul ştiinţelor. Ei bine, aceştia au afirmat că un profet se va naşte în Ţinutul Scorpionului, adică în vreun oraş nemţesc de la miazănoapte, fie în 1484, fie douăzeci de ani mai târziu. Toate au fost pură *stultitia*, cum înţelege imediat orice persoană cu carte. Noi avem o zicală: peştele de la cap se împute. Cu alte cuvinte, lumea nu va începe să putrezească de la coadă, adică din Germania, ci de la cap, adică de la Florenţa, Noua Atenă. Iată părerea mea, care a fost şi a regretatului nostru prieten Pietro, *requiescat în pace*, cu care însă în alte privinţe am avut vederi divergente. Dar prima parte a poemului său vrea să însemne că Anticristul şi-a început lucrarea în Florenţa îndată după conjuncţia din 1484 şi că zilele cele mai cumplite le vom avea de înfruntat după întâlnirea lui Jupiter (regele) cu Marte (războinicul roşu) şi cu Saturn (bătrânul beteag) în semnul Scorpionului (Castelul de Sânge, unde este inelul magic al scorpionului). De aceea se spune că Cel Rău va năpusti foc, potop şi molime asupra oraşului; numai că Pietro nu credea că plăgile acestea vor dura. În partea finală a poemului el vorbeşte despre o Conjuncţie Medie care se va petrece sub semnul Balanţei, diriguit de zeiţa Venus, şi era convins că Sandro Botticelli zugrăvise această conjuncţie în pictura pe care o ai acum în faţa dumitale.

Se opri din vorbit şi mă privi întrebător câteva clipe. Am dat din cap, semn că am priceput. Nu m-am gândit să-l întreb ce anume arăta Mercur acolo sus; probabil că Pietro întrezărise un plan superior, suprapus, al cerului, undeva în tablou; moartea sa îl lăsase învăluit în mister. Nici nu mi-a trecut prin cap la vremea aceea că Ficino, în spatele condescendenţei sale amabile, putea ascunde mai mult decât dezvăluise.

Când am întors spatele tabloului, bătrânul maestru îmi strânse din nou braţul cu degetele lui noduroase.

— Prietenul dumitale, Pietro, era tânăr. Cu timpul ar fi devenit un excelent astrolog, mai bun decât mulţi alţii. Îi vom simţi lipsa. Vino, să ne alăturăm din nou adunării apropiaţilor noştri.

De-aş fi ştiut eu atunci cine anume dintre ei ne va lipsi în zilele următoare!

Capitolul IV – Leul Verde

A doua zi m-am dus la biserica San Lorenzo ca să mă rog pentru odihna sufletului prietenului meu pierdut pe veci. Era miercuri şi Piazza San Lorenzo se transformase în târg activ, plin de sunet şi culoare. Am trecut pe lângă căruţe încărcate-vârf cu ceapă, ardei, usturoi, praz, ceapă roşie de apă, arpagic şi alte legume ale căror calităţi extraordinare erau dezvăluite lumii întregi de către un individ mărunţel, ars la faţă de soare, cu plămâni zdraveni, calificat într-o retorică punctată de repetiţii plângăreţe. Nu era singurul negustor care folosea această metodă deşănţată de a ridica în slăvi şi a preţui peste măsură meritele mărfurilor oferite vânzării, iar asta provoca oarecare confuzie pentru urechi şi pentru spirit. Morcovi de un portocaliu strălucitor erau înconjuraţi de spanac, mazăre, fasole şi sfeclă. În jurul fântânii din piaţă copiii se ciondăneau împărţind între ei nişte bomboane ce închipuiau omuleţi şi animale micuţe, preparate din zahăr, migdale sfărâmate, stafide şi nucă. Smochine, curmale şi prune uscate stăteau în grămezi lângă castane, toate denumite şi lăudate în fel şi chip de oamenii locului. Un negustor de mirodenii oferea miroasne: cuişoare aromate, nucşoară, piper negru, scorţişoară, ghimbir, şofran, foi de dafin, santal şi măghiran. Alături, în ciubere, se vindeau măsline, ulei de nucă şi miere aurie.

Carnea şi peştele erau cu parcimonie etalate pe o tarabă cu acoperământ improvizat. Măcelarul, un soi de pitic cu pumni uriaşi şi cu buze groase, şedea nemişcat în spatele bunurilor sale. Iscodise un fel ingenios de a-şi economisi forţele, scutindu-se de activitatea obositoare de a da neîncetat cu gura pentru a-şi lăuda convingător marfa. Pentru cunoscătorii de carte scrijelise preţurile cu tibişir pe tăbliţe de ardezie. Preţul peştelui alb de Arno (34 o livră) era exprimat în moneda florentină cea mai măruntă – *denari di soldi di piccioli*. Cu mare efort mi-am amintit că un *denaro* era a douăsprezecea parte a unui *soldo*, care la rândul său era a douăsprezecea parte a unei lire de argint. La fel de bine se putea calcula totul în florini de aur, monedă cu subdiviziuni tot *soldi* şi *denari*. Dificultatea majoră rezulta din relaţia instabilă dintre preţul argintului şi cel al aurului. Am văzut că viţelul fusese preţuit la 24 de *denari* livra, carnea de vită doar la jumătate, porcul la 15 *denari*, pe când cârnaţii costau nu mai puţin de 31. Observându-mi interesul, vânzătorul tăcut îmi zâmbi:

— Sunteţi norocos, *messere*, îmi grăi cu un pronunţat accent meridional. Anul ăsta la un florin vin nu mai puţin de 132 *soldi di piccioli*. Poţi cumpăra orice vezi aici cu mai puţin de-atât. Nu aduc cantităţi prea mari, pentru că riscă să se strice. Şi, oricum, tot trebuie să le sărez, îmi mărturisi măcelarul cu sinceritate dezarmantă, mai ales că nu puţini erau pe atunci aceia care se împotriveau la folosirea sării ca materie pentru conservat carnea.

— Şi de ce zici că aş fi norocos? l-am întrebat în cea mai bună italiană de care eram capabil; neguţătorul nu se lăsă păcălit şi, încruntându-se, îmi ceru să repet întrebarea.

— De ce spui că-s norocos?

— A, asta aţi vrut să spuneţi! Păi, am zis că sunteţi norocos pentru că niciodată nu se ştie câţi *soldi* mărunţi cuprinde un florin. Anul trecut erau 131. Câţiva ani în urmă, 110. Aşa că, vedeţi, valoarea florinului creşte an de an. Puteţi cumpăra mai multă marfă cu bani mai puţini, ceea ce-i chilipir.

— Dar, i-am replicat, ce-i cu preţul cărnii? Dacă el creşte, socoteala dumitale e greşită!

— Măcar de-ar fi! De fapt se întâmplă tocmai dimpotrivă. Să luăm, de pildă, carnea de viţel: în urmă numai cu câţiva ani o vindeam cu 28 *denari*, acum e mai ieftină. Prea mulţi viţei au fost tăiaţi prin împrejurimi. Anul acesta şi preţul cărnii de vită a scăzut de la 13 la 12 *denari*. Din fericire, porcii au fost ucişi de pestă, iar preţul cărnii lor a crescut. Şi, ca urmare, preţul la *salsicce*, de la 28 la 31 *denari*. E mare cerere la ele.

Într-adevăr, o tânără servitoare ne-a întrerupt ca să cumpere două livre de cârnaţi, pentru o gospodărie numeroasă şi avută, de bună seamă, judecând şi după îmbrăcămintea ei îngrijită. Am profitat de prilej şi am plecat, căci mă interesaseră preţurile şi nu gustul alimentelor.

Majoritatea cumpărătorilor de la târg o forma puzderia slujnicelor de la casele bogătaşilor, fete tinere, între doisprezece şi cincisprezece ani, vârstă la care ele se şi mărită de obicei, cu vreun bărbat cu douăzeci de ani mai bătrân, care câştigă suficient ca să întreţină o gospodărie. În opt ani o fată dintr-acestea va fi fost însărcinată de nouă ori, pierzând patru copii. La douăzeci şi trei de ani va arăta dărâmată, mai bătrână decât soţul ei, cu figura roşie, amândoi pregătiţi să-şi dea obştescul sfârşit.

În vremuri mai sigure presupun că multor doamne din Florenţa le făcea plăcere să se ducă la piaţă pentru târguieli, aşa cum le-am văzut adesea că fac la Padova. Femei de bună familie se bucurau de această libertate nemaipomenită care le fusese refuzată cu străşnicie când erau fete tinere, încă nemăritate. Pe vremurile acelea le puteai întâlni numai la biserică. Însă, din pricina atmosferei generale create de priorul de la San Marco, n-am putut desluşi în toată piaţa decât vreo trei-patru femei trecute de prima tinereţe, îmbrăcate mai puţin bătător la ochi. Una din ele îmi tăie calea, ca să examineze nişte valuri de stofă de lână. Era înveşmântată cu gust, iar admiraţia mea nu îi rămase neobservată.

Avea faţa cu pieliţa albă, rotunjoară ca a lunii, cu excepţia bărbiei ascuţite, perfect punctate de un neg ferm, cafeniu, drept sub buza inferioară. Gura, puţin ţuguiată, provocator aş zice, cu linii dramatic curbate, nu putea fi apreciată fără a o studia cu atenţie. Sprâncenele negre i se arcuiau frumos deasupra ochilor albaştri-violet, îngustaţi înspre exterior. De sub stratul fin de pudră se isca un năsuc cu linie aristocratică. Contururile feţei îi erau frapante şi captivante. Pletele, de un negru lucios, strânse la ceafă, peste urechile de un alb translucid, dispăreau sub un văl de dantelă neagră. Am încercat să-mi desprind privirile de la chipul ei, copilăros şi sofisticat totodată, dar ochii îmi erau ţinuţi ca de-o putere magnetică. Încremenisem şi părea că plutesc suspendat de sute de fire invizibile. De ce oare nu-şi întorcea privirea în altă parte?

Când am văzut-o scăpând ca din greşeală batista, am priceput şi scopul acestei invenţii florentine şi bunăvoinţa ei de-a angaja o conversaţie. Am şovăit, cu răsuflarea tăiată. O undă nervoasă mi-a parcurs mâna dreaptă, de la încheietură până în vârful degetelor, determinându-mă s-o duc iute la frunte, chipurile ca să îndepărtez o şuviţă de păr. Ea îşi aplecă faţa pală, opalescentă, iar genele întoarse îi bătură uşor şi repede, ca nişte fluturi negri. Totuşi nu îşi întoarse faţa.

Nu puteam ignora regulile implacabile ale curteniei, aşa că m-am lăsat pe-un genunchi ca să culeg batista căzută lângă piciorul ei mic (era mică de statură, dar bine proporţionată). Şi pe când încă se afla acolo pe dalele de piatră, am zărit brodate în colţul ei câteva litere: Saffo. Ce fel de nume era acesta? m-am întrebat. Poate numele unui bărbat? Sau poate nu era un nume? Am apucat-o iute de tivul dantelat şi i-am înmânat-o posesoarei, cu o înclinare mută şi ochii plecaţi; am părăsit locul în grabă, totuşi nu fără câteva ochiri îndărăt. Nu eram dispus să fac experienţa unei aventuri cu o femeie măritată din protipendada florentină. Când, mai târziu, i-am povestit scena unui prieten, acesta m-a asigurat însă că trebuie să fi fost vorba de o curtezană. După cum voi relata mai târziu, femeia merita din plin acest titlu, ba chiar unul mai frust.

De la o mărunţică negricioasă care, poate pentru că-i lipseau cei doi dinţi din faţă, nu zicea nimic, doar zâmbind şi îmbujorându-se intermitent, am cumpărat câteva portocale şi lămâi; erau fructe din care nu mai gustasem până atunci şi din care, dacă un suflet caritabil nu mi-ar fi explicat că trebuie să le cojesc mai întâi, nici n-aş mai fi gustat altă dată.

Brunelleschi începuse înălţarea bisericii San Lorenzo, murise înainte de a o fi terminat, şi amare controverse izbucniseră între constructorii locali privitor la modul cum trebuia continuată şi desăvârşită zidirea ei. Sub supravegherea personală a lui Cosimo, corpul principal a fost clădit până la sfârşit, mai întâi de către Antonio Manetti, discipolul lui Brunelleschi. La vremea vizitei mele, o porţiune din interior şi o parte din faţadă se aflau încă nefinisate şi lipsite de ornamente, dar mi s-a spus că planurile pentru desăvârşirea cu strălucire a lucrărilor existau. În interior te întâmpina o nălucire înălţătoare în cenuşiu deschis şi alb, cu şirurile de magnifice coloane corintice desfăşurându-se până la altarul îndepărtat.

Faima lui Donatello m-a determinat să-i admir ultimele lucrări, cele două amvoane aşezate faţă în faţă sub ultima arcadă de-a lungul navei, împreună cu cei patru evanghelişti şi scenele din viaţa lui Ioan Botezătorul, panelurile din spatele altarului şi măreţul bust al lui San Lorenzo în Sagrestia Vecchia, cu toate că perfecţiunea sa în asemănarea cu natura nu m-a impresionat în aceeaşi măsură ca pictura modernă, spiritualizată a lui Botticelli. Şi totuşi, în expresia formelor trupului omenesc cei doi se asemănau, chiar dacă se putea spune că Botticelli cel nerealist avea, paradoxal, un stil mai provocator şi mai inocent totodată, iar un suflet necultivat putea fi îndemnat spre concupiscenţă de frumuseţile dezvăluite de el pe pânză, în pofida caracterului lor imaterial. De fapt, Botticelli învăţase mult de la Filippo Lippi, un călugăr binecunoscut pentru viaţa sa destrăbălată şi puternic încercat de văpăile lui Eros, care amesteca voios frumuseţea autentic florentină în Madonele sale.

În sacristia bisericii San Lorenzo se odihneau părinţii lui Cosimo şi fiii săi Giovanni şi Piero în măreţe sarcofage de marmură, porfir şi bronz.

M-am oprit la principalul altar al bisericii, la mormântul marelui Cosimo, *Pater Patriae*, bunicul lui Lorenzo Magnificul. Mă gândeam la prietenul meu Pietro, la catastrofele pe care le prevedea pentru cultura şi felul de viaţă al Republicii şi m-am întrebat ce acţiuni ar fi întreprins într-o asemenea criză un om cum fusese Cosimo, şi dacă un asemenea om va mai apărea pe lume. Cu siguranţă însă că această întrebare nu îşi avea rostul de vreme ce fiinţele omeneşti, oameni de vază sau obişnuiţi, dincolo de îngrădirile amăgitoare ale aparenţelor trupeşti, sunt numai răscruci ale unor evenimente irepetabile; iar pe acestea nu ei le produc, ci sunt produşi de ele cu fiecare nouă ocazie.

Ca rezultat al unui astfel de eveniment determinant, prietenul pe care venisem să-l vizitez la Florenţa murise; ori, ca să folosesc cuvinte mai potrivite, fusese făcut să dispară, încheiat fiind rolul său în încrengătura enigmatică a acelor ani decisivi. Civilizaţia căreia dorisem să mă alătur se va petrece şi ea curând, pare-se, suma oamenilor care au compus-o ca fiinţă gânditoare mai mare decât un singur suflet şi poate nu mai mică decât un zeu fiind, pe câte se vedea, condamnată să-şi piardă integritatea în faţa mohorelii unor călugări moralizatori. Având în vedere cât de esoterici şi de nepopulari erau gânditorii platonicieni şi cât de pământeşti exagerările adversarilor lor, un asemenea rezultat era într-adevăr de aşteptat ori de câte ori protectorii celor dintâi, Medicişii, îşi pierdeau puterea lor nerepublicană asupra Republicii florentine.

Puteam, cred, să discern un ritm de creştere şi de decădere în civilizaţia care încă înflorea aici, în Toscana, dar ea depăşise deja apogeul peste care însuşi Lorenzo trecuse cu nepăsare, ştiind că era insolvabil – ruinase imperiul bancar al familiei prin cheltuielile sale nesăbuite, despre care Pietro îmi vorbise de multe ori. Într-un fel, a fost fericit că a murit la puţin timp după ce împlinise patruzeci de ani; asta îl scutise să fie martor la ruşinosul faliment care urmase. Ca arşiţa soarelui la miezul zilei, care atinge culmea doar câteva ore mai târziu, Florenţa ajunsese la piscul gloriei sale sub Lorenzo, în clipa când resursele acumulate de prudentul Cosimo se epuizaseră aproape cu totul. Sfârşitul părea mai aproape decât puteam să bănuiesc la vremea când, ademenit de renumele cetăţii pe care cu greşeală îl socoteam etern, acceptasem fără să şovăi invitaţia generoasă a lui Pietro.

Şi totuşi frumuseţea copleşitoare a locului te înălţa; părea veşnică, îndestructibilă, participând atât de mult la esenţa neschimbătoare a Divinităţii!

Zeitatea locului se înfăţişa cu uşurinţă minţii mele, strălucind de pulberea aurie ce plutea în văzduhul Florenţei, ca una dintre

Graţiile pictate de Botticelli într-un moment de contemplare extatică a Adevărului. Şi aceeaşi fiinţă cu contururi evanescente ca ale visului, neajutorată, fragilă şi totuşi temerară, împrumuta când şi când trăsăturile altei persoane, aflate în preajma mea.

La prânz am sosit acasă destul de reconfortat şi calm. Deşi casa era în doliu, am auzit chicoteli şi râsete dinspre bucătărie, unde Martino le povestea desigur slujnicelor snoave pipărate. Când mă văzu îşi reluă înfăţişarea sobră şi îmi întinse o bucăţică de hârtie. Era o notiţă nesemnată care mă convoca la reşedinţa Doctorului Jacobus Donatus Lutzius. După ce unul din servitori mi-a dat îndrumări prin gesturi elocvente şi sunete ininteligibile, am pornit fără zăbavă la drum.

Am găsit casa, o clădire îngustă cu trei caturi şi două porţi solide la stradă; poarta din stânga, puţin mai joasă şi părând să ducă la un subsol, era larg deschisă. Am intrat şi am coborât câteva trepte, ferindu-mi capul cu braţul şi străduindu-mă să-mi obişnuiesc ochii cu semiîntunericul locului. Era o sală lungă dominată de mese greoaie şi rafturi de-a lungul pereţilor de piatră. Dar prima apariţie cu impact puternic asupra razelor vederii mele a fost Vittoria, deghizată din nou în băiat; mă privea cu ochii larg deschişi, ce căpătaseră nuanţe bleumarin în umbră.

— Ce s-a întâmplat, Vittoria? Te simţi bine? am întrebat-o îngrijorat, în timp ce mă îndreptam spre ea, poate prea iute. M-am oprit brusc, înainte ca pornirea mea să fie interpretată ca vulgară sau stânjenitor de familiară.

Am sărit aproape înapoi când o siluetă întunecată s-a deşirat fără zgomot, ca un duh, din spatele mesei la care şezuse chircită. Era Doctorul Robertus d'Altavilla. Arăta întocmai ca în seara precedentă: înalt, înaintat în vârstă, cu fruntea lată, cu o distribuţie de riduri pe faţă care dădea o tentă ironică înfăţişării sale. Nu zise nimic şi nici vreun gest de salut nu făcu. Nu ştiu din ce pricină mi-am coborât privirile şi numai atunci am zărit îngrozitoarea privelişte: o mână vânătă – palidă pe lespedea rece, apoi braţul, trupul cu forme rotunde şi – în cele din urmă – faţa tumefiată, decolorată a alchimistului mort.

— Dumnezeu să ne ajute, am şoptit privind trupul întins pe podea. Faţa cadavrului te frapa deopotrivă prin culoarea brună-verzuie şi prin depilaţie: părul, sprâncenele, genele, totul dispăruse. Chipul şi membrele parcă îi fuseseră umflate peste măsură cu aer sau cu un fluid. Zăcea sub o masă mare, masivă, de stejar, încărcată cu pahare, recipiente metalice şi mici aparate de distilat din care lichidul încă picura. Un miros înţepător se simţea în încăpere.

— A fost ucis cu sublimat de argint viu dizolvat în sticla de vin roşu; o moarte demnă pentru un adept devotat al lui Mercurius Trismegistus, patronul alchimiştilor, zise d'Altavilla. Poate că aburii chimici din încăpere l-au făcut să nu detecteze substanţa, ori pur şi simplu atrofierea mirosului şi gustului după ani şi ani de lucru în locul ăsta. Plin cu otrăvuri mercuriale. Vittoria, i se adresă el fetei, ar trebui să pleci. Nu prea mai avem ce face, iar de va fi nevoie de vreun ajutor Thomas ni-l poate da.

Vizibil uşurată, căci pesemne numai forţa spirituală o întărise şi o împiedicase să leşine, silueta delicată a fetei se făcu nevăzută pe uşă. Nici eu nu mă simţeam mai bine. Am privit împrejur prin cameră. Doctorul îşi termină investigaţia în câteva minute:

— Nu atinge nimic de pe masă.

— Desigur.

Tăceam, încercând să-mi regularizez respiraţia, pentru a înlătura senzaţia de greaţă dată de chimicale prin încorporarea unei cantităţi mai mari de spirit aerial; metoda îşi făcu efectul într-o oarecare măsură. Nu puteam vedea ce mâzgălise d'Altavilla pe nişte bucăţele de hârtie pe care le vârî undeva, în faldurile robei sale de culoare închisă.

— Este un şoc groaznic, m-am aventurat să spun ceva, după un timp; în circumstanţele date, mă îndoiam că le puteam fi de vreun ajutor.

— A fost un prieten mărinimos şi un învăţat de vază, răspunse el continuând să scrie pe bucăţele de hârtie, pe care apoi le făcea să dispară în acelaşi loc, între cutele veşmântului.

Componenta înţepătoare a mirosului din încăpere precumpănea asupra duhorii jilave de putrefacţie, restabilind oarecum echilibrul stomacului meu întors pe dos, dar fiecare clipă însemna un efort chinuitor. Încercam să-mi agăţ ochii de ceva care să-mi abată atenţia. În faţa mea se afla o reţea complicată de tuburi şi recipiente de sticlă.

— Cu tot respectul pentru decedatul Doctor Lutzius, este alchimia cu adevărat o ştiinţă? am întrebat eu fără impertinenţă.

— Sigur că este, confirmă d'Altavilla, uitându-se în sus la mine, surprins parcă. La fel ca alte ştiinţe, se întemeiază pe o teorie şi la fel ca toate ştiinţele nu este niciodată complet adevărată. Acum însă avem câteva fapte de netăgăduit: totul este compus din cele patru elemente – Foc, Aer, Apă, Pământ – şi fiecare element posedă două calităţi din patru, de pildă apa e rece şi umedă, focul e fierbinte şi uscat. Încălzeşte apa şi ai să capeţi aer, care e uscat şi rece, ceea ce înseamnă că ai eliminat umiditatea. Dimpotrivă, răceşte aburii şi din nou vei căpăta apă.

— Dar, am obiectat puţin descumpănit de acest aristotelism sec, dacă răceşti apa se transformă în zăpadă, care este un soi de pământ.

— Numai că pământul e uscat, iar zăpada e umedă. Zăpada e apă solidificată, ori – dacă preferi – apa e zăpadă lichefiată. Desigur, căldura şi răceala, la fel ca uscăciunea şi umiditatea, se pot combina în proporţii infinite. Exemplul apei sau al oricărui alt fluid arată că modificând calităţile unui obiect dobândeşti altul, cu proprietăţi noi. Alchimiştii cred că modificând proprietăţile unui metal ca, de pildă, plumbul sau argintul viu, pot obţine aur.

— E uşor să vorbeşti despre calităţile elementelor; dar ce te faci cu îmbinările elementelor? Ce este lemnul? Ce sunt metalele şi din ce sunt ele formate?

— Aceasta-i o chestiune veche, zise Doctorul, alegând doar ultima parte a întrebării mele; şi nicio soluţie oferită până acum nu a fost socotită satisfăcătoare. Unii spun că metalele sunt constituite din mercur, ca o componentă de parte feminină, şi elemente apoase şi pucioasă, drept componente de parte masculină, de foc. Însă Rhazes, şi încă mulţi alţii după el, afirmă că sarea formează trupul metalelor, în vreme ce mercurul le constituie spiritul, iar sulful – sufletul. Aşa încât, dacă nimeni nu află calea către suflet decât prin mijlocirea spiritului, alchimistul va desăvârşi *opus*-ul prin mijlocirea mercurului, metalul lichid care nu umezeşte locul unde e păstrat, androginul ori *masculofoemina*, *conjunctio oppositorum*, şarpele înaripat, leul în luptă cu unicornul, unicornul îmblânzit la pieptul unei fecioare.

Doctorul vorbea şi, concomitent, citea – una câte una – hârtiile stivuite pe masa lui Lutzius. Văzând că nu era nevoie urgentă de mine, am abandonat întrebările şi am pornit să cercetez subsolul, lung şi îngust, unde fusese instalat laboratorul, începând de la cuptorul mare ce nu funcţiona. Era absolut curat, funinginea şi cenuşa fuseseră înlăturate dinăuntru şi locul fusese spălat cu săpun. Iar deasupra cuptorului alchimistul îşi înscrisese *motto*-ul, cu litere negre: *Ars totum requirit hominem*, Arta îl solicită pe om cu totul. Se părea că într-adevăr Arta îl mistuise pe de-a-ntregul. Echipamentul laboratorului cuprindea o reţea încâlcită – ca un labirint – de ţevărie transparentă de sticlă, un alambic, un condensator de vapori, mai multe retorte cu gâturi lungi terminate în pahare cu capace bombate pe care grecii le numesc *phiale*, toate conectate la un cuptor mai mic, şi el curat, dar emanând căldură. În partea lui superioară era înscris enigmaticul *motto*: *Nihil extraneum*. O uşoară activitate avea loc în retorte şi tuburi, iar unul dintre paharele cu căpăcel bombat, aşezat pe un mic arzător, se umplea încet-încet cu un lichid verde.

Laboratorul, lung de zece-doisprezece iarzi, era flancat de câte cinci rafturi paralele, cele din dreapta mea pline până la refuz cu sticle şi fiole de toate dimensiunile, cele din stânga cu şiruri de cărţi, care însă ocupau doar jumătate din lungimea lor.

Am început să cercetez flacoanele, cele mai multe prevăzute cu etichete scrise în latină sau greacă. Majoritatea lor covârşitoare conţinea plante deshidratate (dar şi unele vegetale crude), rădăcini, răşini; o uriaşă cantitate de urină roşie colectată de la vaci sau iepe în menstruaţie; erau recipiente cu balegă de vită, cauza principală a duhorii greţoase care umplea încăperea; vitriol, miere, ceară, diferite soiuri de vin, mai multe cutii cu păr omenesc şi de animale; o lădiţă plină cu pământ obişnuit, apoi multe minerale, metale, pietre (alături de un aparat de măcinat roci); precum şi sticluţe mici, neetichetate, pline cu lichide misterioase de toate culorile.

Am descoperit, pitit pe unul dintre rafturile de jos, un cufăraş de lemn care – după cum am constatat deschizându-l – conţinea mai multe cutii metalice ruginite însemnate cu „V”, fără îndoială de la *Venenum*. Cercetându-le una câte una, cu mare grijă, am identificat câteva otrăvuri interesante, despre care citisem sau învăţasem de la vicarul Browne din Oxfordshire, cu ocazia incursiunilor noastre foarte instructive în natură. Lesne mi-am dat seama că pulberea de-un verde întunecat, în care se puteau încă distinge resturile uscate a mii de muşte spaniole, era faimoasa cantharidină – folosită în doze chibzuite, ea constituie un puternic afrodisiac; rădăcina albastră de aconită umplea o altă cutie, iar o a treia conţinea cucuta ucigaşă, a cărei rădăcină poate fi uşor confundată cu ţelina, chiar de către un om cu experienţă. Se mai găsea acolo, după înfăţişare, atâta sublimat de argint viu (otrava favorită a tinerelor neveste, încă de când autorul roman Ausanius îi lăudase virtuţile) cât să fie curăţat un oraş întreg de soţi nesuferiţi, ceea ce nu explica totuşi cum nimerise această substanţă cu miros ascuţit în vinul Doctorului Lutzius.

Biblioteca m-a interesat mai mult, căci dovedea limpede preferinţa Doctorului Lutzius pentru scrierile lui Raymundus Lullus. De fapt, majoritatea volumelor de pe al doilea şi – parţial – de pe al treilea raft de sus conţineau exclusiv scrieri de Lullus; pe când în raftul superior, care nu era de tot plin, am desluşit vreo douăzeci de codice legate şi câteva cărţi tipărite ale unor autori ca de pildă Hermes Trismegistus, Ganel, Geber, Johannes din Dacia, Jacobus de Sancto Saturnitio, Hali Abbas, Morienus, Osiander, Peregrinus, Christophorus de Bononia, Albertus Magnus, Johannes Fernel, Rasis, Roger Bacon, Stephanus Magnus (cine va fi fost el) şi alţii; ca să nu mai vorbesc despre alte tratate anonime faimoase, *Aurora consurgens*, *Ars foelix et secreta et naturalis magia pro sanandis metallis*, *Turba philosophorum* etc. Într-un singur codex voluminos fusese adunată întreaga operă a lui Arnaldus de Villanova, cu *Rosarium philosophorum*, *Tractatus perfecti magisterii*, *Rosa novella prima* şi *secunda*, *Flos florum prima* şi *secunda* şi altele, *Aurea rosa prima* şi *secunda*, optsprezece scrieri cu totul, dacă îmi amintesc bine.

Ar fi inutil şi imposibil să înşir lista tuturor tratatelor lui Raymundus Lullus aflate în biblioteca răposatului Doctor Lutzius, poate vreo sută adunate în aproximativ douăzeci de volume groase şi altele subţiri, în aparenţă de curând legate, aşezate pe poliţa a treia. Am luat ultimul tom din şir şi l-am deschis. Titlul său, *Apertorium cum omnibus clavibus ad intuendam artem secretam artis naturae,* fusese scris demult cu cerneală, dar răsfoindu-l am constatat că textul fusese în întregime copiat foarte recent şi uscat fără îndemânare cu cenuşă. Mirosul cernelii încă se putea simţi, iar câteva rânduri scrise pe ultima pagină erau lipicioase la pipăit.

Am luat cartea cu intenţia de a-mi comunica descoperirea, dar înainte de a apuca să deschid gura, d'Altavilla mi se adresă peste umăr, fără să lase din mână hârtiile pe care le cerceta:

— Vrei să-mi arăţi *Apertorium Raymundi Lulli*, recent copiat. După cum ţi-am spus, slujitorii au fost luaţi la întrebări, iar unul din ei, un tip care probabil nu a râs în viaţa lui, lucru explicabil de vreme ce avea slujba de a menţine curăţenia locului, sarcină mai epuizantă decât a alchimistului însuşi, ne-a spus că azi-dimineaţă chiar un bătrân călugăr dominican fusese oaspetele casei. Călugărul nu era la prima vizită, în ultimul an venise adesea, poate o dată pe lună; iar în capul servantului el e asociat cu biblioteca de alchimie din faţa ta, unde apăreau de fiecare dată noi manuscrise în legături proaspete. Nu, numele călugărului nu îi este cunoscut. Dar cu ochiul şi cu nasul profesionistului aprecia că nici omul, nici veşmântul lui nu cunoscuseră vreodată curăţenia apei. Îndeosebi, spunea servitorul, sutana singură putea ajuta la reconstituirea meniurilor servite de posesorul ei în ultimii douăzeci de ani şi la stabilirea alternanţei pe piaţă a cernelurilor indiană şi chinezească. Din fericire, bătrâna menajeră a Doctorului Lutzius este o persoană smerită care aduce prinoase la San Marco şi ea ne-a spus cu mândrie că fratele care l-a onorat cu vizitele sale pe răposatul ei stăpân poartă numele de Arnaldus şi este afiliat la *scriptorium*-ul mânăstirii. Dacă eşti cumva liber diseară mă poţi însoţi, să facem un pelerinaj la sfântul lăcaş. Între timp ar fi bine să citeşti asta.

Îmi întinse un caiet cu scoarţe de piele în care Doctorul Lutzius părea că începuse să scrie un soi de tratat de alchimie. Era deschis la pasajul pe care îl pot reda cu fidelitate, deoarece acum manuscrisul se află în posesia mea:

„*Leul verde*. Când caduceul lui Mercur atinge spiritul universal, Cele Trei Graţii arată spre pământ, văzduh şi focul astral. Arta are douăsprezece momente, aşa cum anul are douăsprezece luni, Zodiacul douăsprezece semne şi douăsprezece case, iar Mântuitorul, Domnul nostru Isus Cristos, binecuvântat fie-i numele în vecii vecilor, a avut doisprezece apostoli: *calcinatio*, *solutio*, *separatio*, *conjunctio*, *putrefactio*, *coagulatio*, *cibatio*, *sublimatio*, *fermentatio*, *exaltatio*, *multiplicatio* şi *projectio*; şi aşijderea şapte culori, care sunt culorile tainice ale celor şapte Planete sau Inteligenţe cu care Dumnezeu îşi înzestrează creaţia: indigo, violet, albastru, verde, galben, oranj şi roşu, şi astfel *opus* purcede de la *nigredo* la *albedo* şi la *rubedo*. Acum însă noi suntem preocupaţi de treapta numită *viriditas*, diriguită de Zeiţa milostivă; când blândul Zefir mângâie trupul Lunii, Flora cea bălaie binecuvântează Pământul sterp cu darurile ei. Atunci el înverzeşte, atunci Leul Verde se va ivi ca să se-nehine Zeiţei de Smarald.

Inversarea procesului. Să-l lăsăm pe bătrânul Saturn, devoratorul propriilor săi copii, să umbrească lumina aşa cum obişnuieşte. Însă numai dacă aplicăm metalul lichefiat al lui Saturn, la luna Moartă la ora lui Saturn, ca antiteză a procesului şi rezultatului, această puternică şi benefică operaţiune va putea fi răsturnată. De aceea să te fereşti de grozava îmbinare a plumbului cu urletele câinilor!”

Când am ajuns cu cititul la punctul acesta, Doctorul d’Altavilla mi-a luat carnetul şi l-a vârât într-un săculeţ de piele.

— Ai priceput ceva?

— Mărturisesc că tot ce deduc este că Lutzius pare să fi folosit imaginile din tabloul lui Botticelli pentru a explica un experiment de alchimie. Sau poate că propune o interpretare alchimică a picturii înseşi, nu-mi dau seama. Ştiu ceva despre faza alchimică, despre Leul Verde, dar povestea în ansamblu n-o înţeleg.

— Într-adevăr, zise d’Altavilla, pornind de la tablou Doctor Lutzius a inventat o nouă fază a procesului numită *viriditas*, între *nigredo* şi *albedo*. Dar, cum spunea compatriotul dumitale William din Ockham, *Entia non sunt multiplicanda praeter necessitatem*, „Entităţile nu trebuie înmulţite fără nevoie”. Pe de altă parte, ceea ce spune el are un sens alchimic, de vreme ce – aşa cum reiese din alte paragrafe – Cele Trei Graţii simbolizează cele trei componente ale metalelor; Zefir e modul de încălzire, Luna e un lichid care ia parte la proces (poate urina însângerată, ai văzut ce cantitate se găseşte în încăpere); Zeiţa este patroana astrologică a procesului (configuraţia celestă sub care trebuie să se desfăşoare), iar Flora e rezultatul.

— Şi toate astea duc într-adevăr la ceva?

— Puţin probabil. Totuşi, în comparaţie cu majoritatea năstruşniciilor din carneţel şi din jur, o fi vreun succes. Iată, de pildă, o reţetă: „La început bărbaţii şi femeile n-au fost făcuţi muritori. Au ajuns aşa din pricina păcatului originar. De aceea, viaţa poate fi prelungită prin folosirea substanţelor adecvate, iar mâine, când vom păşi în Epoca Iluminării, bărbaţii şi femeile vor redobândi privilegiul nemuririi. Pentru atingerea acestui ţel dintre toate mai nobil, luaţi un butoiaş cu Valdarno din cel mai bun şi amestecaţi în el sovârv, scorţişoară, ghimbir, seminţe de chimen, bucăţele de nucşoară, petale de trandafir roşu, măghiran sălbatic, cimbru, levănţică şi muşeţel, câte un pumn din fiecare, bine mărunţite. Agitaţi mixtura din zori până în amurg, apoi sigilaţi butoiaşul şi lăsaţi să fermenteze şase săptămâni, după care distilaţi de două ori. Cine gustă această licoare spirituală, dimineaţa şi seara, îşi va prelungi viaţa cu o treime şi îşi va menţine vigoarea tinereţii.” Hm! iat-o aici, zise el şi, destupând o carafă de sticlă cu un lichid limpede, îi mirosi conţinutul. Nu e rea, mai zise după ce o gustă, şi îmi întinse şi mie carafa.

Într-adevăr, licoarea nu era rea.

— Şi încă o reţetă medicală progresistă pe care o aprob din toată inima şi cu deplină înţelegere ştiinţifică: „Slăvită să fie înţelepciunea anticilor! Dacă ai să dormi în fiecare noapte cu o fată foarte tânără, de preferat o fecioară, de preferat două, şi-ai să inspiri respiraţia lor, vei rămâne veşnic tânăr.” Mă întreb dacă Lutzius a pus în aplicare recomandarea, aici, în Florenţa. Dacă am şti, nu ne-am mai mira că a fost otrăvit, ci că s-a întâmplat aşa de târziu. Reţeta următoare începe tot cu invariabilul butoiaş cu vin roşu de Valdarno şi continuă cum urmează: *„Laetus în aeternum*! Topeşte şi arde într-o tingire de fier o bucată de cositor şi amestecă-i cenuşa cu vin. Ia o uncie de aur şi încălzeşte-o într-un mojar, împreună cu sare albă de mare şi apă, până când sarea se dizolvă, iar gustul ei dispare complet. Adaugă lichidul la mixtura vin-cositor şi lasă să se evapore până capătă consistenţa unui sirop. Toarnă-l iarăşi într-un butoiaş de vin şi vei obţine aur potabil. Bea un pahar dimineaţa şi unul seara şi vei rămâne veşnic tânăr.”

Doctorul căută sticluţa cu eticheta potrivită şi o vârî în săculeţ.

— O iau ca să fac cercetări în continuare.

Văzându-l că se pregătea să plece, nu m-am putut stăpâni să-l întreb de ce dintre toţi onorabilii colegi ai Doctorului Lutzius m-a chemat tocmai pe mine, un străin sosit în cetate cu nici două zile în urmă, în condiţii dramatice, şi care – pe deasupra – îl cunoscuse pe alchimist de-abia în seara precedentă.

— Nu eu te-am chemat, ci Vittoria, mi-a răspuns el repede. Eu am consimţit pentru că dumneata nu ştii ce se întâmplă pe-aici şi încă pentru că temperamentul dumitale *piscean* îmi poate fi de folos. Apoi, nu ai alte legături în oraş şi e mai greu să fie trădător cineva liber de obedienţe. Iar acolo unde mă voi duce la noapte este bine să nu fiu singur.

Răspunsul său nu era plăcut, nici satisfăcător, dar nu doream să prelungesc discuţia şi am observat că şi el era nerăbdător să plece. L-am urmat după ce am făcut semnul crucii pe trupul neînsufleţit al nefericitului Lutzius. Doctorul d’Altavilla mai dădea încă porunci slugilor, în vestibul, când am ieşit afară, sub razele soarelui de după-amiază târzie.

M-a făcut să mă întorc chemarea lui d’Altavilla. Era din nou în laborator şi examina încordat paharele cu căpăcele bombate în care se strângea treptat rezultatul experienţelor alchimice.

— Îmi retrag cuvintele sceptice, zise. Pare că ipotezele prietenului nostru funcţionează.

Lichidul verde-strălucitor arăta ca şi cum cristalizase în timp ce fierbea deasupra unei surse de căldură central aşezate, dispunându-se într-o structură circulară ce radia spre exterior şi părea replica minerală desăvârşită a coamei unui leu. Am privit împreună fără să comentăm.

— Putem fi siguri însă, rosti el în timp ce dădea ocol recipientelor, că nu pentru asta a fost ucis.

Capitolul V – La mănăstire

În aceeaşi seară, când dangătul clopotelor vestea apusul soarelui, am ajuns împreună cu Doctorul d'Altavilla la mânăstirea dominicană păstorită de priorul Girolamo Savonarola şi învecinată cu biserica San Marco. Aerul era parfumat şi neclintit. Pe cărarea ce ducea spre poarta de fier vrăbiuţele se zbenguiau ciripind şi ciugulind. La început am crezut că nu vom păşi pragul porţii, căci un paznic mătăhălos şi – dacă mă pot exprima aşa despre o făptură a Domnului – cu alură de brută ne aţinea calea.

— Dumnezeu să te binecuvânteze, i se adresă Doctorul cu cordialitate. Am venit să-l vedem pe cuviosul Frate Arnaldus.

Omul se aţinea mut în faţa noastră. Dacă nu îl cunoştea deja pe Doctor din reputaţie, putea să-i fi recunoscut profesiunea după veşminte, iar pe mine să mă ia drept ajutorul lui. Am înregistrat statura neobişnuită a portarului şi fruntea lui ieşită în afară şi nu mi-am putut stăpâni gândul necreştinesc că aducea a călău. Două degete de la mâna dreaptă îi lipseau.

Doctorul îşi repetă spusele, de data aceasta cu pronunţia graiului popular. După o scurtă pauză, poarta ne-a fost deschisă şi am păşit în curtea plină de verdeaţă a mânăstirii. Ne uitam la o frescă exterioară înfăţişându-l pe Sfântul Dominic lângă Cruce când ne-a întâmpinat un tânăr novice şi ne-a condus pe sub arcade, prin faţa Casei Pelerinilor şi a Sălii Capitulare, până la picioarele unei scări lungi. Făceam comentarii admirative asupra minunatelor fresce care împodobeau cu graţie coridoarele şi mi s-a spus că binecuvântatul Fra Angelico a trăit aici zece ani, lăsând moştenire fraţilor de după el multe daruri pioase.

În capul scărilor novicele ne-a rugat să aşteptăm şi ne-a lăsat singuri. Împrejurimile şi interiorul mânăstirii păreau ciudat de pustii. Am făcut câteva observaţii despre felul cum fusesem întâmpinaţi la intrare, iar Doctorul îmi răspunse:

— Tăierea a două degete este o pedeapsă blândă aplicată hoţilor în Spania. O slabă amintire a legii maurilor.

Cum ne roteam ochii fără o ţintă precisă, un alt perete pictat mi-a atras atenţia. Lângă uşa care ducea la chiliile călugărilor am văzut o Bunavestire. Un înger cu penele aripilor desenate din pietre scumpe în chip de culori se înclina din profil în faţa Fecioarei pale, drapată într-o rochie întunecată şi care-şi încrucişase cast braţele pe piept. Pereţi goi, arcade zvelte şi colonade înconjurau cele două siluete nimbate. În spatele îngerului se vedea o grădină cu arbori verzi şi flori. După figurile rotunde, senine, după gesturile modeste şi delicat schiţate, lucrarea părea ieşită chiar din mâinile călugărului extatic. Apoi ochii mi-au coborât spre partea inferioară a picturii, unde am văzut scris cu litere mari, stângace: *Virginis intacte cum Veneris* *ante figuram pretereundo cave ne sileatur Ave*. Adică: „Să nu te arăţi în faţa neprihănitei Fecioare cu imaginea Venerei în minte”.

— Mă întreb dacă această pictură este expresia adoraţiei faţă de Madona sau avertismentul că trebuie să te fereşti a o venera prea tare, am zis eu, trăgându-l de braţ pe d’Altavilla ca să-i arăt fresca.

— Cuvintele au fost recent adăugate, răspunse d’Altavilla după ce le examină cu atenţie. Nu fac parte din fresca originală, care – după cum ştii – amestecă vopseaua cu tencuiala zidului.

M-am aplecat; se putea discerne într-adevăr aplicarea ulterioară a înscripţiei. Am început să cercetez restul suprafeţei – poate mai era şi altceva adăugat.

Novicele reveni, ridică un deget la buze şi ne făcu semn să-l urmăm pe coridor, în jos. Pe ambele părţi se înşirau chiliile monahale, uşile celor goale fiind date de perete. În fiecare se aflau un pat simplu şi o măsuţă, iar prin ferestruicile pătrate din apropierea tavanului pătrundea ultima lumină aurie a zilei. Însă fresce nepreţuite, reprezentând scene religioase, împodobeau partea superioară a pereţilor opuşi coridorului. Unele aveau culori vii, mobilizatoare; altele, ca de pildă tabloul Răstignirii pe fundalul unui cer negru, erau destinate contemplării solemne; dar toate erau în stilul lui Fra Angelico. Mă ardea dorinţa să mă opresc ca să admir scena cu Isus predicând în grădină sau Fecioara încoronată, dar mi-era limpede că nu se cădea s-o fac.

O linişte stranie cuprinsese mânăstirea de-acum aproape întunecată. Aerul încă înmiresmat al apusului lăsase loc unui val de răcoare pătrunzătoare. Uşile deschise şi armăturile de fier aruncau umbre contorsionate pe pereţii celulelor goale, de unde personajele unor fresce ne urmăreau cu privirile. Ştiam că Savonarola însuşi locuia într-o astfel de chilie şi, influenţat de poveştile tulburătoare care circulau pe seama lui, năzăream pe jumătate o făptură cu coarne, cu ochii roşii şi încălţările despicate, care s-ar fi iscat din umbra vreuneia din chiliile prin faţa cărora treceam. De fapt ne-am încrucişat doar cu un singur călugăr, căruia înserarea şi gluga îi ascundeau chipul cu totul. Nu i-am acordat atenţie decât când l-am văzut pe Doctor că se opreşte şi se uită după el, parcă recunoscându-i mersul. Apoi Doctorul se aplecă, atinse pardoseala cu degetele şi se ridică încetişor, cu mişcări atât de uşoare încât novicele care ne preceda nu băgă de seamă nimic. Nedumerit, m-am uitat peste umărul lui ca să văd ce luase de jos: buricele degetelor îi erau pline de sânge.

După ce am cotit de câteva ori am ajuns la *scriptorium*, o sală cu arcade maiestuoase sprijinite de coloane graţioase ionice, pe care numai le zărisem la intrare, în trecere. Pupitrele de lemn se întindeau în şiruri paralele, cu manuscrise neterminate pe ele, unele cu miniaturi lucind la flăcările lumânărilor. Erau doar câţiva monahi care lucrau.

— Această mânăstire a fost înzestrată cu o bibliotecă splendidă. Multe din rarităţile achiziţionate de Cosimo au venit aici şi – sunt sigur – altele numeroase le vor urma, spuse însoţitorul meu.

Curând răsări în prag un fel de spectru subţiratic – al unui bărbat trecut bine de şaptezeci de ani. Trupul împuţinat îi era arcuit ca secera lunii, iar nasul făcea ecou acestei forme. Pe faţă avea dungi şi porţiuni de un roşu atât de aprins, încât păreau că fuseseră provocate de smulgerea mai degrabă decât de raderea bărbii. În ciuda slăbiciunii lui, văzându-l m-am întrebat dacă nu-i cumva sălbaticul ucigaş pe care îl căutam.

— Ce doriţi? întrebă acesta posomorât.

— Sunt Roberto d’Altavilla, iar acesta este ajutorul meu, Thomas…

— Hm… hm! De ce m-ar interesa asta pe mine? îl întrerupse bătrânul mormăind.

— Suntem aici pentru a vă pune câteva întrebări despre un anume Jacobus Donatus Lutzius.

La auzul numelui, Arnaldus înălţă iute ochii la Doctor (făcu asta îndoind genunchii şi înclinând cu câteva grade spre spate curba rigidă care-i era corpul). Îşi limpezi gâtlejul temeinic cu un zgomot de raşpă pe fier şi scuipă direct pe podea. Bolborosi ceva mânios, mă privi, din nou scoase sunete care nu păreau a fi cuvinte.

— Şi ce aş avea eu de spus despre asta? întrebă el oţărât, gesticulând violent.

— Trebuie să discutăm în particular. Şi fără zăbavă, răspunse d'Altavilla.

Arnaldus se întoarse clătinându-se şi porni pe coridor, tot bolborosind. Deşi nu ne poftise, Doctorul şi cu mine l-am urmat până la uşa unei chilii împodobite cu fresce care înfăţişau simbolic instrumentele cu care fusese torturat Isus înainte de a fi crucificat. Am pătruns în cămăruţă, iar Arnaldus închise uşa după noi. M-am uitat dacă ferestruica era deschisă.

Se aşeză pe un scaun încet, fără să înceteze a bombăni, dar acum parte din zgomotele emise îmi erau inteligibile: „Ticălos scârnav, cârcotaş, arţăgos… pătrat… arogant, trădător, adulter… băieţaş prea mic pentru pantalonii lui Lorenzo, despotul păgân, patron al pederaştilor, făcătorul de papi, tiranul!” Am dedus că invectivele îi erau adresate lui Piero di Lorenzo de' Medici, fiul şi moştenitorul puterii financiare şi politice lăsate de Lorenzo la moartea sa. Într-adevăr, nevolnicul Piero moştenise un imperiu civic în declin pe care îl privea neputincios cum se destramă, pe când forţe noi creşteau în Florenţa. Mă întrebam din ce pricină era atât de furios personajul din faţa noastră. „Păgân îngâmfat, curvar, câine desfrânat, maimuţă, porc… fecior de câine!…”

— Frate Arnaldus, îl întrerupse cu delicateţe Doctorul. Avem dovezi care ne fac să credem că eşti implicat în asasinarea doctorului Lutzius.

— Grrr… rrfff…! Cum? Ce ai spus? Începu să tuşească, se îneca şi scuipă de mai multe ori pe podeaua deja udă.

— Ştim că obişnuiai să te duci la el cu regularitate şi chiar astăzi, în dimineaţa morţii, l-ai văzut la el acasă…

— Vrăjitor! Sperjur! Curvar năuc, jefuitor de cadavre. Adică ce ştiu eu despre el? Crugul răului… dă duhul… Pui de năpârcă! Dinţi de dragon!

— Şi suntem în posesia manuscriselor proaspăt copiate pe care i le-ai furnizat regulat.

Din nou ţâşniră din gâtlejul călugărului hârâituri şi gâjâituri încununate de scurte explozii. Flăcările lumânărilor din cele două sfeşnice se clătinară ameninţător, făcând ca umbrele noastre să se agite grotesc pe pereţi. Cămăruţa era sărăcăcios mobilată. Mă uitam şi la rasa purtată de Arnaldus, care cândva fusese albă. Un norişor subţire, negricios, de musculiţe orbita haotic în jurul unui măr mâncat pe jumătate şi lepădat pe jos. Era totuşi un soi de haos din cele mai ordonate, căci minusculele planete, micii navigatori aerieni, nu se ciocneau. Prin ce sofisticări mecanice izbuteau să-şi sincronizeze zborul? Ce inteligenţă le organiza traseele? Mă simţeam prost în strâmtoarea asta şi mă întrebam cât va mai dura interogatoriul.

— Brrf… Mrrf. Vermină ticăloasă, şobolani, pacostea pierzării, spioni nemernici, păduchi. Să vă perpeliţi în focul gheenei.

— Dacă nu ne dezvălui ce ştii, mâine dimineaţă ne vom înfăţişa superiorilor cu dovezile pe care le avem.

— Lacomi de cunoştinţe necurate… Foame lascivă impură. De ce nu-l lăsaţi să se pocăiască în faţa Domnului? Să se scufunde în hău… hăul negru. Încă un manuscris! Ce mă interesează? Vreau să spun, cum o să mai trăiesc?

Ridică, întrebător, o mână pătată de cerneală.

— Aşadar recunoşti că te-ai angajat să-i procuri Doctorului Lutzius manuscrise copiate din volumele bibliotecii de la San Marco. Aceste manuscrise, printre care scrieri ale lui Raymundus Lullus, le-ai copiat dumneata sau un ajutor al dumitale şi le-ai înmânat contra plată Doctorului Lutzius, în fiecare lună, timp de un an.

— Pârjolul iadului… Barba Satanei! Fecior de târfă… Se întrerupse înecat de tuse. Ochi de piază-rea… Blesteme magice, descântece, necromant… Dumnezeu să-l pedepsească! N-am făcut nimic rău. Cu ce am păcătuit?

— Azi dimineaţă te-ai dus acolo cu ultima carte. Când Doctorul Lutzius s-a întors cu spatele, ai deşertat în vinul lui praful mercurial, substanţă căreia numai el şi dumneata nu-i simţeaţi mirosul. Ai înşfăcat banii şi ai plecat; n-ai stat să-l vezi sufocându-se şi prăbuşindu-se la podea. Ai ucis omul, spunându-ţi că aplici pedeapsa pe care Creatorul i-ar fi hărăzit-o.

— Nu-i ultima carte, nu-i ultima! Iată una aproape terminată şi ce am să fac cu ea? Sămânţa lui Lucifer! Carnea lui Cain! strigă el, apoi mai limpede: Se ocupa de magie neagră. Şi-a meritat soarta, dar nu eu l-am omorât.

Dintr-o dată toţi trei ne-am întors spre intrarea dinspre care se auzise un sunet slab, dar neîndoielnic apropiat. Dunga de lumină întrezărită până atunci pe sub uşă era astupată de o umbră mişcătoare care dispăru şi nişte paşi uşori se auziră îndepărtându-se pe coridor.

Tremurând şi sufocându-se, Arnaldus şopti precipitat:

— Sunt un om mort… Sunt un om mort…

Capitolul VI – Despre iubire, conjurarea duhurilor şi o moarte inexplicabilă

Două zile mai târziu, vineri spre seară, m-am dus călare la vila Smeraldei Vespucci, nu departe, pe o colină afară din cetate. I-am propus Doctorului d'Altavilla să mergem împreună, nădăjduind că astfel voi avea prilejul să-i pun câteva întrebări suplimentare; deşi a acceptat, discuţia sperată n-a avut loc. Doctorul suferea fără îndoială de umoare melancolică şi era când foarte spiritual, chiar ironic, când taciturn, dacă nu posomorât. Atunci se găsea în această din urmă stare sufletească şi n-a scos nicio vorbă tot timpul cât am ieşit pe poarta cetăţii şi-am mers pe lângă un zid roman căzut în ruină, unde păşteau alene două capre, costelive de credeai că sunt singurele supravieţuitoare după o foamete nimicitoare. Oraşul lăsat în urmă părea învăluit în ceaţă roşie, ca un câmp de bătălie.

Dispoziţia introspectivă a Doctorului putea fi pusă pe seama unei scene neplăcute ai cărei martori involuntari fuseserăm la porţile cetăţii. Aţâţată de predicatori, gloata prelua uneori iniţiativa şi acţiona pe cont propriu. Câţiva bărbaţi scoseseră cu forţa un bijutier jidov din baraca improvizată ce-i servea de prăvălie pe podul Santa Trinita şi îl loveau cu cizmele. Pe când ne apropiam călări, se pregăteau să-l arunce în râu. S-au oprit la vederea noastră şi câteva clipe m-a stăpânit teama că mânia lor se va întoarce împotrivă-ne. S-au mărginit însă să ne privească furioşi şi s-au risipit, văzând că suntem înarmaţi. D'Altavilla călărea, lung şi aplecat în faţă, o iapă mare neagră, şi purta o armă formidabilă, o sabie care, spunea el, îl însoţise pe un strămoş al său în Marea Cruciadă. Se spunea că un străbun al său, cavaler al Ordinului Templierilor, făcuse parte din grupul care asigura paza grajdurilor de la Templul lui Solomon, unde fuseseră descoperite comorile fabuloase ale înţeleptului rege, tocmai de către acest ordin militar ciudat de prosper; dar câte nu vorbeşte lumea? Oricum, faptul că Doctorul d'Altavilla arăta ca unul din Cavalerii Apocalipsei ne-a scutit de multă bătaie de cap.

Cât despre aerul său meditativ, aveam să aflu că nu se datora impresiei lăsate de recentul spectacol de violenţă populară. În tot acest timp el pregătise în memorie expunerea despre iubire pe care Smeralda îl rugase să o facă la banchet, rezervând şi o surpriză de ultim moment auditoriului. Trecând prin Piazza Ognissanti, mi-am exprimat dorinţa să arunc o privire asupra frescei lui Ghirlandaio cu familia Vespucci ocrotită de mantia înstelată a Fecioarei, în vechea biserică Ognissanti pe care mi-o descrisese cineva în lunga seară de la Careggi. Dar Doctorul răspunse doar că, oricum, pe Smeralda nu era chip s-o identifici în frescă, iar Simonetta fusese foarte slab zugrăvită. Când l-am întrebat dacă Simonetta fusese aşa frumoasă precum se spunea, d’Altavilla tăcu mâlc. După un timp mă întrebă, aparent fără legătură:

— Ai observat pulberea vagă, aurie care pluteşte în atmosfera Florenţei, un colb atât de delicat încât nici nu l-ai băga în seamă dacă nu ar învălui obiectele cu o strălucire aparte?

I-am răspuns că am observat-o.

— Aşa era Simonetta. Nu e de mirare că a murit de ftizie. Se *îndepărta* mereu, se risipea aşa cum se presupune că se întâmplă cu frumuseţea. Acuma cred că a trecut în veşnicie. Pe de altă parte, a fost o tânără femeie nefericită, mistuită de boală. Atâtea elemente sunt întrunite într-o fiinţă omenească! Pictorii şi amanţii găsesc asta irezistibil. Comparând reprezentările ei din timpul vieţii sau de după ce părăsise lumea noastră, vei vedea că este imposibil să identifici una şi aceeaşi femeie în toate tablourile. Ei, pictorii, au privit-o în chipuri diferite, i-au văzut diferit culoarea ochilor, ca să nu mai vorbim de păr, care după mine avea reflexe roşcate, dar a fost pictat într-un spectru larg, de la blond aproape alb până la castaniu. Atât de mare era gradul ei de fugă, de iluzoriu.

Iniţial nu i-am înţeles ideile cam nebulos exprimate; apoi însă, când m-am gândit la Vittoria, am început să-mi dau seama ce a vrut să spună. Într-adevăr, nu eram în stare să precizez dacă părul ei era blond sau roşcat, ori blond-roşcat. Cât priveşte ochii, culoarea lor o puteai socoti între galben-verzui şi cenuşiu, nuanţa depinzând de momentul din zi. Nu avea rost să încerci să le precizezi caracteristicile. Deşi izbuteam să discern că orice realitate este mai mult sau mai puţin evanescentă şi că darul acesta de a se ascunde şi de a se transmuta este o calitate a frumosului de multe ori izvoditoare de confuzie şi durere pentru iubitorul care ar prefera să-i capteze sensurile o dată pentru totdeauna, nu-mi dădeam seama dacă interlocutorul meu dorise să exprime chiar lucrul acesta când spusese că Simonetta Vespucci nu avea o identitate precisă. Însă Doctorul ignoră eforturile mele de a continua conversaţia. Deşi, îmi spuneam, femeia aceea focalizase imaginaţia epocii ei. Am urcat în tăcere dealul unde, printre ruinele castelelor Poggio şi Vincigliata, se înălţa palatul de vară al Smeraldei, la capătul unui drum prăfos străjuit de ambele părţi de mesteceni, chiparoşi şi pini mari ale căror coroane umbreau drumul pustiu.

Nu peste mult păşeam în marea sală unde ne-a întâmpinat Smeralda în persoană, o întrupare destul de ameţitoare a feminităţii. Trupul ei impozant era înfăşurat în mătăsuri somptuoase, iar o capă de catifea cu dantelă de aur îi acoperea umerii generoşi. O diademă strălucitoare, din aur alb bătut cu douăsprezece smaralde în formă de inimă şi cu mici diamante jur-împrejur, îi încununa părul cu siguranţă vopsit, şi cel puţin o duzină de inele îi împodobeau degetele. Cât priveşte chipul, sulimanuri roşii, roz şi aurii, preţuind aproape cât şi sculele, fuseseră folosite din belşug, ca să-i facă obrajii asemănători cu două caise coapte, apetisante, iar buzele ca două arcuri voluptuoase.

— Domnilor, domnilor, bine aţi venit! ne întâmpină amfitrioana cu un surâs irezistibil ce includea şi un dinte sclipitor de aur, în şirul inferior. Tonicul Doctor Robertus şi adorabilul Thomas Anglicus! Sunt nespus de fericită să vă văd sănătoşi şi bine dispuşi. Trăim vremuri îngrozitoare! Dar să nu ne gândim la ele, nu! Alăturaţi-vă modestei noastre petreceri.

Am pătruns într-o curte interioară acoperită, împrejmuită de magnifica faţadă de marmură a celor două caturi. Primul nivel era o arcadă înaltă cu coloane dorice şi firide; la etaj se întindea o galerie străjuită de pilaştri mai subţiri, cu o balustradă de marmură din care fuseseră închipuite ghirlande şi arcuri din lujeri înlănţuiţi. La peretele opus, o lojă largă ornamentată întrerupea la mijloc şirul de coloane, iar din acest palier se desfăcea scara cu două braţe care duceau, pe stânga şi pe dreapta, la galeria de sus. Între cele două ramuri ale scării se întindea un zid gol, dreptunghiular, deasupra căruia două turturele treceau în zbor, când am privit în sus. Smeralda mă conducea ţinându-mă de braţ.

— Tânărul meu prieten, ce păcat că vizita dumitale la noi s-a nimerit să aibă loc în vremuri aşa de ciudate. Dacă veneai numai cu puţin timp în urmă, asemenea haotice şi primejdioase împrejurări ar fi fost de neînchipuit, iar Lorenzo te-ar fi apreciat şi iubit, sunt încredinţată de lucrul acesta! Ai rămas în mica locuinţă a bietului Pietro? Ar trebui să te muţi la ţară, aici, la vila mea, de pildă. Ai fi primit cu braţele deschise.

— Sunteţi nespus de bună, onorată doamnă. Ospitalitatea dumneavoastră este demnă de nemuritorii olimpieni. Dar reşedinţa mea de la oraş este cât se poate de potrivită şi, nădăjduiesc, sigură.

— Totuşi, îmi menţin invitaţia dacă îţi schimbi cumva hotărârea. Ai fi o podoabă de preţ a casei mele. Încălţările dumitale sunt englezeşti? Interesante, neobişnuite… chiar amuzante. Poate îmi faci favoarea şi îmi acorzi permisiunea să ţi-l trimit, săptămâna viitoare, pe croitorul meu personal. Ţesăturile de sezon ar scoate mai mult în evidenţă frumuseţea dumitale naturală. Eşti leit cârlionţatul Dionysos de porţelan, un dar primit de la iubitul meu soţ. Dulce! Atât de dulce! Nădăjduiesc că vei veni să-ţi vezi copia. E plasată într-o cameră de sus în casa mea din oraş. Acum, haide să gustăm ceva.

Pe o masă uriaşă, acoperită cu o ţesătură verde dantelată, fuseseră etalate cu artă o mulţime de bucate apetisante. Cărnuri de toate soiurile erau aranjate pe platouri de verdeaţă unduite ca valurile colinelor. Mere verzui, pere, smochine şi struguri împestriţau pantele, ca nişte copaci, şi dulciuri micuţe, împrăştiate ici-colo, închipuiau păstori într-un decor bucolic. Pe când una din slujnicele costumate ale Smeraldei mă servea, se apropie Vittoria, surâzătoare, la braţul unui domn pe care mi-l prezentă drept verişorul graţioasei noastre gazde.

— Tommaso, ţi-l prezint pe Amerigo Vespucci care, pe lângă alte talente, este un om de ştiinţă desăvârşit, precum şi poet în tradiţia Smeraldei.

Mai târziu aveam să descopăr că Amerigo-Americus era un abil neguţător, un fel de platonician diletant, un astronom mai mult decât decent şi câteodată navigator – renumele lui îl întrece acum pe cel al altui italian mult aplaudat în 1494, în timpul vizitei mele la Florenţa: Christophorus Columbus. (De obicei numele înseamnă ceva; dar nu am descoperit ce înseamnă Americus în latină sau greacă, afară doar dacă este echivalentul lui Amerinus, locuitor din Umbria, în care caz trebuie pronunţat Amerícus şi nu Américus, cum proceda toată lumea.) Vittoria era îmbrăcată în verde crud şi avea la gât un smarald imens prins într-o montură cu opt gheare de aur. Ce contrast între simplitatea ei şi sofisticarea preţioasă a Smeraldei, m-am gândit eu.

Pentru a ne distra probabil, acest Americus s-a lansat în descrierea – aş zice chiar în reconstituirea – unei scene dramatice al cărei martor fusese în ziua aceea la ieşirea din cetate. O ceată de zdrenţăroşi se adunase în Piazza Santa Maria Novella ca să-l asculte pe un predicator itinerant îmbrăcat în alb, care îşi agrementa peroraţia cu strigăte şi gesturi sălbatice. Îndeosebi îşi lovea cu pumnii scăfârlia cheală şi cu aceleaşi instrumente îşi bubuia pieptul.

Descrierea dramatică atrase în discuţie alte persoane, ale căror nume nu le-am reţinut.

— L-am mai văzut pe omul acela, interveni un bărbat în vârstă. Nu este de pe la noi, bănuiesc că-i marfă de import, din Lombardia. Cred că a fost în fruntea gloatei care a atacat şi jefuit băile publice, când au fost omorâte două femei, iar altele pârlite cu torţe. Gloata a fost îndemnată să pedepsească prostituţia. Înainte existau poate o duzină de băi promiscue în Florenţa; au fost acum închise; a rămas una singură, pentru bărbaţi.

— Bănuiesc că m-aţi socoti naivă dacă v-aş întreba de ce toţi reformatorii religioşi se înverşunează împotriva femeilor şi nu s-ar da în lături chiar să le ucidă, zise Vittoria.

— Aţi avut prilejul vreodată s-o vedeţi pe soţia unui astfel de reformator? întrebă Amerigo cu un aer şiret.

— Călugării nu se căsătoresc, zise Vittoria.

— Atunci pe mamele lor?

Vittoria, sincer interesată de subiect, povesti ce auzise despre un predicator german dintr-o provincie numită Bonomia: obsedat de păcătoşenia dansurilor săteşti şi de îmbrăcămintea necuviincioasă a ţărăncilor, propovăduia că femeile trebuie să poarte văluri şi mănuşi, căci fiecare părticică de piele expusă îl incită la păcat pe bărbat.

— Mi se pare, am observat eu, că aceasta-i moda maură; dar maurii nu dispreţuiesc iubirea fizică, ba sunt destul de barbari ca să-şi ia mai multe soţii.

— Nu socoteşti că în cazul acesta noi am putea fi barbarii? interveni iar Americus, pentru care paradoxurile păreau să fie un obicei.

— Şi cum s-a terminat povestea cu reformatorul din Bonomia? am întrebat-o pe Vittoria, care se vădea că ştie multe lucruri interesante, străduindu-mă în acelaşi timp să-i determin, fără succes imediat, culoarea precisă a ochilor.

— A fost ars pe rug înainte de-a apuca să aprindă el rugurile pe care le pregătea victimelor sale, răspunse ea.

Erau albaştri cu sclipiri de oţel, aş fi spus, dar era o impresie a momentului şi a locului.

— Teutonii ăştia au sucit minţile oamenilor, interveni din nou bărbatul care vorbise la început. Aţi citit o carte cumplită a inchizitorului Institoris, *Ciocanul vrăjitoarelor*? El şi un oarecare tovarăş al lui susţin că femeile sunt un rău al naturii pictat în culori frumoase şi că nu poate exista bun creştin atâta timp cât nu va fi aspru pedepsită spiţa femeilor. Mai afirmă că ţinuturile germane mişună de femei vrăjitoare şi vrea ca ele să fie torturate, apoi arse pe rug.

— Atunci există pe lume cineva mai nebun încă decât călugărul care ne ameninţă, zise Vittoria. Poate că acolo şi nu aici se va ivi Anticristul.

Erau ceva sclipiri de oţel şi în părul ei, dar roşul predomina în combinaţie. Am descoperit că un sentiment ciudat te cuprinde când încerci să ţii locului calităţile schimbătoare. Într-adevăr, nimic nu este exact la fel în două momente diferite, iar frumuseţea, în mod fundamental şi prin definiţie, este cu neputinţă de circumscris.

Subtilele mele raţionamente au fost întrerupte de Magister Lombardus, care apăru în pragul intrării principale şi, după ce-şi roti privirile fără niciun ţel, se îndreptă cu paşi şovăitori şi cu mâna întinsă către mine, murmurând cu voce răguşită ceva ininteligibil. Capetele au pivotat şi ochii s-au aţintit iscoditori asupra noului sosit. Ca şi cum n-aş fi fost obiectul acestor saluturi speciale, am dat să mă vâr uşurel într-un grup de oaspeţi angajaţi în discuţie, dar l-am simţit pe jurist apucându-mă autoritar de mânecă. Îngrijorat din pricina tivului, m-am întors spre el.

— Te-am căutat deunăzi, prietene, ca să te invit să-mi ţii tovărăşie la o modestă masă, când vei dori. În amintirea zilelor plăcute de altădată, ştii. Cunosc că de felul tău ai inima caldă şi eşti sentimental. În ce mă priveşte, socot că numai trecutul ne-a rămas, căci nu întrezăresc niciun viitor pentru mine aici.

I-am observat ţinuta neglijentă, ochii bulbucaţi injectaţi, veşmintele nepotrivite şi neplăcut mirositoare şi cuvintele prin care intenţionam să-l contrazic cu politeţe mi s-au stins pe buze. Ştiam că o întâmplare tristă – la care mă voi referi mai târziu în cursul acestei relatări corecte – îi marcase viaţa; totuşi transformarea dintr-un tânăr profesionist în pas cu vremea în epava din faţa mea era neaşteptată. Respiraţia lui grea, care nu o dată îmi mângâie obrajii, nu mirosea a alcool, deşi impresia generală pe care ţi-o lăsa Magistrul era aceea a unui beţiv decăzut, înveterat.

Pe când schimbam câteva cuvinte, am observat că se scotocea prin buzunare, continuând să mă privească ţintă, concentrat. În cele din urmă scoase la iveală o pungă din care extrase, după o cercetare laborioasă, o cutiuţă de argint. Ţinându-mă strâns de braţ cu o mână, cu cealaltă mi-o întinse: era plină de bombonele verzui, translucide. M-am uitat la el întrebător.

— Poftim, poftim? zise el repede, părând că nu observă cum câţiva oaspeţi se adună în jurul nostru.

Un bărbat cărunt, cu prestanţă, se interpuse între noi şi făcu un gest vag ce voia să sugereze că padovanul nostru era cam tulburat. Peste umărul lui am văzut cum şi ceilalţi din grup refuzau zaharicalele oferite de Lombardus, cu excepţia lui Amerigo care luă o bombonică şi o puse discret în buzunar. Il Barocco alese şi el una mai rotunjoară, o vârî în gură şi, cu ochii închişi, începu să o sugă, pe când o expresie de încântare i se aştern ea pe faţă. În clipa următoare partenerii de conversaţie m-au înconjurat, despărţindu-mă de Magister Juris, pe care nu aveam să-l mai revăd în cursul acelei seri memorabile. Oaspetele vârstnic dirijă conversaţia spre subiectul pe care îl abandonasem: reforma Fratelui Girolamo Savonarola.

— Mulţi află îmbărbătare în mesajul lui Fra Girolamo, zise el; gândiţi-vă la Pico al nostru.

Îi mai auzisem de câteva ori numele rostit prin jur. Sesizând că discuţia lua o turnură serioasă, Amerigo îşi zise că a sosit prilejul să-şi etaleze erudiţia şi, adresându-mi-se cu precădere, ca unui ignorant prin excelenţă ce eram, se desfăşură:

— Ce transformare stranie a suferit omul! A ajuns tocmai ceea ce condamnase nu cu mult înainte, ca Sfântul Ieronim. De fapt, mulţi dintre noi am crezut că dragul nostru Pico era *Origenes redivivus*, reîncarnarea lui Origen, marele Părinte al Bisericii platonicienilor, înflorită pe la începutul secolului al treilea. În tinereţea sa Sfântul Ieronim, care a trăit o sută cincizeci de ani după Origen, a fost un entuziast origenist. Dar s-a schimbat, a devenit un individ răzbunător şi setos de putere care i-a urmărit şi persecutat pe foştii săi prieteni până la şi chiar dincolo de mormânt. În vremea lui Ieronim, Origen a fost socotit eretic, unii atribuindu-i, cu rea-credinţă, şi păcatul de a se fi castrat singur – pe care el cu siguranţă nu l-a comis. Tânărul Pico, în urmă cu vreo zece ani, l-a apărat pe Origen: *Rationabilius est credere Origenem esse salvum quam credere esse damnatum*, spunea, adică „este mai raţional să crezi că Origen a fost mântuit, decât damnat”. El a arătat că piosul Rufinus, episcop de Aquileia, afirma împotriva infamului Ieronim că nimic din doctrina lui Origen nu este în afara celor expuse deja de Sfinţii Părinţi ai Bisericii. Iar el, adică Pico, a fost atât de convingător în atitudinea sa încât Antonio Agli, episcop de Fiesole, l-a îmbrăţişat în public şi a zis: *A catholica fide nihil discrepantia*!, adică „nimic din ce spune el nu e străin de credinţa catolică”. Iar Pico al nostru a făcut glume, cu diferite prilejuri, pe seama Sfântului Ieronim, la care lumea s-a amuzat şi a râs. Era setos de sânge, spunea el despre Ieronim, vitriolant, ca un câine turbat cu spume la gură când se năpustea nu numai asupra lui Origen, ci şi împotriva venerabililor Ambrozie din Milano, Athanasius, Didymus, Methodius, Rufinus. Era atât de pornit şi de părtinitor Ieronim, încât născocea fapte, împletindu-le într-o logică şchioapă. Îmi amintesc că lui Pico îi plăcea să istorisească povestea adevărată a persecuţiilor dezlănţuite de Ieronim împotriva nu ştiu cărui fost prieten, pe care l-a hăituit până la moarte, i-a obţinut excomunicarea, i-a deshumat cadavrul din mormânt şi l-a aruncat afară…

Era de-a dreptul imposibil să defineşti forma sau culoarea buzelor ei, deoarece nu le puteai separa de ansamblu. Şi totuşi exista o proporţie tainică, un secret al lor pe care un matematician putea să-l exprime prin formula de aur a misteriosului număr al frumosului.

— Cu toţii am crezut că Pico e un nou Origen, dar dacă ajunge cu timpul un nou Ieronim?

Iată cursul discuţiilor din seara aceea, când teama şi demoralizarea produse de evenimentele care se desfăşurau în Florenţa domneau. Şi totuşi, întâlnirea fusese convocată pentru a o cinsti pe zeiţa universală a iubirii. Din păcate, printre oaspeţi se afla iarăşi maica Priscilla, a cărei ţintă predilectă se părea că devenisem, în ciuda eforturilor mele de a mă situa totdeauna în partea opusă a mesei. Cum-necum, izbuti să se materializeze nu o singură dată lângă mine, silindu-mă să-mi îngrop gura cu smochine şi struguri, artificiu menit să-mi justifice neputinţa de a răspunde observaţiilor ei uimitoare.

— Nu ţi-am spus, bărbat din Albion, să te fereşti de curva Babilonului, mama desfrânatelor, cu nurii ei vestejiţi? Viermele morţii o roade, te roade, ne roade pe toţi pe dinăuntru! Te gândeşti tu la asta? Tu, în noaptea asta, să nu rămâi pe câmp în pustie… Să treci mai repede, ca să nu piară Regele şi oamenii care sunt cu el! Ionatan şi Ahimaaţ stăteau la fântână la En-Roghel, şi slujnica s-a dus la ei şi le-a spus… Dar oricât de bine au fost ei ascunşi, un tânăr tot i-a văzut şi l-a vestit pe Absalom.

Da, Absalom ştia, la fel şi femeia care îi ascunsese sub pătură, era doar chestie de timp…

Începerea ritualului programat fără ştirea participanţilor m-a despărţit de maica stareţă care, incredibil, brusc a părut că pierde orice interes faţă de mine şi m-a lăsat în pace tot restul serii. Totuşi fără să vreau am mai auzit-o cum îl admonesta pe Davide Vicardi, care asculta blând şi răbdător, cu vorbele: „Salomeea! Iezabela! Femeia stricată! Nu amesteca Fecioara şi Desfrânata, iubirea sacră cu cea profană! Aşa grăit-a îngerul Bisericii din Sardes!”

Când bună parte din farfuriile verzi dispăruseră de pe masă, se auzi clinchetul unui clopoţel şi frumuseţea împlinită a Smeraldei apăru între două candelabre aşezate pe platformă, acolo unde scara se bifurca şi continua să urce, din două părţi, către colonade. Ea a bătut din palme, solicitând atenţie, şi s-a adresat auditorilor:

— Prieteni înţelepţi, voi îmi veţi spune dacă există vreo activitate umană mai fundamentală decât dragostea. Şi deşi mulţi susţin că iubirea e puternică, dar oarbă şi nesimţitoare, eu cred că există mai multă raţiune într-un suspin sau – de ce nu? — într-un sărut, decât în violenţele şi persecuţiile de care se împresoară bărbaţii. Nu sunt Paris, dar de aş fi, cu certitudine i-aş oferi mărul Afroditei, zeiţa iubirii, care poate că uneori e pătimaşă, poate că ascunde primejdii, dar nu e mai puţin strălucitoare decât Atena, mai puţin feminină decât Hera, mai puţin îndemânatică decât Hefaistos, mai puţin războinică decât Ares şi mai puţin maiestuoasă decât Zeus însuşi. Şi care dacă doreşte o poate egala pe Artemis cea unică în castitate, Artemis înconjurată de altminteri de amanţi deghizaţi în cerbi! În onoarea Afroditei ne-am adunat aici cu toţii, înainte ca vremea rea să ne trimită înapoi la căminele noastre din oraş, deşi unii dintre noi ar trebui poate să stea departe de ţară un timp, căci întâmplări de curând petrecute ne arată că există lucruri mai rele decât molimele de care trebuie să ne ferim. Astă seară, în onoarea Afroditei vor vorbi doi dintre cei mai iubiţi cetăţeni ai Florenţei. Primul va fi marele nostru maestru, conducătorul Noii Academii, cel mai vestit filosof al vremurilor noastre, *Alter Plato* Marsilius Ficinus.

Ovaţii, multiplicate de împrejmuirile de marmură, umplură curtea.

— În mod tradiţional, trebuie să avem o *afirmatio* urmată de *negatio*. Astfel al doilea vorbitor va fi renumitul Doctor Robertus de Altavilla, inventatorul morii de vânt şi al altor lucruri folositoare, care va stărui îndestul asupra aspectelor dăunătoare ale dragostei, ca şi asupra unei noi şi curioase boli din iubire, apărută la Genova şi numărând deja câteva victime şi în cetatea noastră.

A urmat un ropot scurt de aplauze, apoi ea a continuat:

— Iubiţii mei fraţi şi iubitele mele surori întru dragoste, vă voi prezenta un scurt comentariu poetic, în chip de concluzie, după care vă voi aduce la cunoştinţă cea mai senzaţională veste a serii. Un mare conjurator, căruia nu-i voi rosti numele, mi-a conferit puterea de a aduce aici, în faţa dumneavoastră, pe unii dintre cei mai vestiţi eroi ai iubirii. Pe primul poate că nu-l veţi recunoaşte, deşi este atât de ilustru încât a dat Academiei numele său. El a dorit să se afle printre noi astăzi, să-şi arate încuviinţarea faţă de noi şi să ne facă moştenitorii săi. Dar văd că încep să dau în vileag surpriza.

Atunci graţioasa noastră gazdă l-a invitat pe Ficino să se aşeze pe un fotoliu verde, instalat în mijlocul palierului. După ce strânse mâna dragului şi vechiului său prieten Giovanni Cavalcanti, bătrânul firav porni să urce treptele, şovăind adesea, şi se lăsă, prăbuşindu-se mai degrabă, în fotoliu. Deşi cuvântarea sa a fost afectată de neputinţa de a pronunţa fără împiedicare litera „s”, Ficino s-a dovedit admirabil de elocvent.

— Iubiţi prieteni, dacă însuşi divinul Platon, care în niciun chip nu s-a arătat îngăduitor faţă de forţele iraţionale ce ar fi pus în pericol ordinea Republicii sale ideale, a recunoscut că iubirea este cel mai important mijloc pentru realizarea deplinei contemplări a Ideilor eterne, atunci cred că şi noi trebuie să preţuim dragostea şi să ne supunem poruncilor ei. Deoarece ne-am întrunit azi în palatul verde ca smaraldul al Doamnei

Vespucci spre a plăti zeiţei Venus tributul nostru venusian cu speranţa de a-i dobândi favorurile râvnite de muritori şi zei deopotrivă, cred că nimic nu ar fi mai potrivit decât să celebrăm şi să exaltăm minunatele calităţi şi virtuţi ale zeiţei. Dar, iată, se iscă o întrebare relevantă: cine este cu adevărat zeiţa Venus? Aş putea să vă spun ceea ce ştiţi deja, anume că ea face parte dintr-o generaţie foarte veche de zei, de vreme ce s-a născut din părţile genitale tăiate ale lui Uranus, şi de aceea nu este sora cârmuitorului Zeus, ci mătuşa lui de departe. Astfel, în Noul Olimp e deopotrivă cea mai bătrână şi cea mai tânără, precum şi-n acelaşi timp cea mai castă şi cea mai lascivă; de aceea grecii prezentau caracterul misterios şi ambiguu al Marii lor Zeiţe punând-o pe una dintre cele mai notorii prostituate să interpreteze rolul unei fecioare. Aş putea să vă spun multe alte fabule, fiecare cu adevărul ei nesmintit, dar mă voi limita să vă fac următoarea simplă declaraţie: *Venus este una din cele şapte Inteligenţe cereşti create de Dumnezeu pentru a patrona toate aspectele vieţii pământeşti, iar procesele încredinţate ei nu sunt nici mai mult, dar nici mai puţin importante decât ale celorlalte*. Să purcedem cu Luna, planeta cea mai apropiată de Pământ. Luna patronează creşterea şi decăderea tuturor corpurilor, procrearea, graviditatea, gestaţia şi naşterea. Mercur ne înzestrează cu facultatea vorbirii şi interpretării, al cărei nume grecesc, *hermeneia*, provine de la Hermes. Venus este a treia divinitate astrală, determină atracţia dintre universuri şi dintre părţile aceluiaşi univers. Soarele înseamnă inteligenţă şi simţul perceperii; autoritatea izvorăşte din această planetă aflată în mijlocul celorlalte. Marte generează conflicte şi deşi el înseamnă război şi distrugere în primul rând, să nu uităm că fără distrugere nu există construire şi că epocile cele mai prospere în viaţa civilizaţiilor vin după înspăimântătoare calamităţi. De aceea să nu ne plângem de vremuri grele, căci ele apar numai ca să apreciem mai bine vremurile de prosperitate şi pace. Jupiter, regele cerului de noapte, reprezintă conducerea politică şi rânduirea treburilor lumeşti. Iar Saturn singuraticul, cel domol, cel întunecat şi capricios îşi poate schilodi progeniturile, dar le conferă rara facultate a contemplaţiei celeste, ceea ce înseamnă că este imposibil să înţelegi tiparele universului fără calităţile lui Saturn.

Acum vă voi dovedi că între Cei Şapte, Venus are un rol crucial de îndeplinit. Ştiţi că divinul Platon spune despre fiinţele omeneşti că sunt plante cu rădăcinile înfipte în ceruri şi că în capetele noastre – sediul sufletului raţional – sunt înscrise revoluţiile planetelor. Noi suntem cu adevărat universuri mici, iar lucrul acesta trebuie să-l înţelegem în litera lui, fiindcă suntem făcuţi întocmai cum este făcut Universul cel Mare.

Acum imaginaţi-vă toate aceste mărunte universuri inteligente, înzestrate cu toate aptitudinile, mai puţin cele ale iubirii şi compasiunii. Ele ar putea genera, dar procesul ar fi dureros sau plictisitor. Ar putea vorbi, dar nu conversa, pentru că vorbirea lor n-ar exprima afecţiune şi n-ar stabili legături. Ele vor avea republici şi reguli, dar neîndurătoare. Vor putea contempla bolta cerească şi pe Creatorul ei, dar vor contempla fără nicio emoţie. Pe termen lung, asemenea fiinţe lipsite de pasiuni ar pieri, aidoma frunzelor care, neprimind suficientă lumină de la soare, nu ajung niciodată să înverzească. Fără Zeiţa iubirii realitatea ar fi spectrală, lipsită de culoare şi de legături. Aşa cum a grăit-o Apostolul: „Fiindcă eşti căldicel am să te vărs din gura Mea". Cu alte cuvinte, Apostolul spune că îi dispreţuieşte pe aceia incapabili de sentimente puternice, căci ei nu ajung nicăieri. Ca să mă fac încă mai bine înţeles, voi spune că fără Zeiţă lumea ar fi indiferentă, predictibilă şi lipsită de strălucirea vieţii.

O să vă vorbesc acuma mai mult despre ea.

Ea este inteligenţă pură, nu e contaminată de ceea ce alţii fac în numele ei. Iubirea neîmplinită, pasiunile rele, compasiunile rele, toate vin din acelaşi izvor, dar izvorul nu le produce. Sunt ca bolile rezultate din dezechilibrul umorilor, sunt ca vârtejurile – mişcări în apă care nu afectează apa însăşi. În Marele Univers există tot atâtea feluri de universuri mici câte Inteligenţe. Există un tip lunar şi altele mercurial, venusian, solar, marţial, jovial, saturnian. Microcosmosul venusian este o formă a fiinţei care percepe macrocosmosul ca pe un mănunchi de relaţii afective. Dacă eşti venusian, lumea aceasta ţi se va dezvălui în primul rând ca regatul lui Venus. Un venusian va fi îndemnat să spună că lumea a fost creată de Venus, va suferi tot timpul din pricina iubirii, va fi fără întrerupere îndrăgostit fără să-şi dea seama că iubeşte iubirea şi că obiectul şi procesul acestei iubiri îl formează chiar Zeiţa. Nu contează cum şi nici de ce, când din iubire îţi este suferinţa, iar eu nu mă îndoiesc că toţi cunoaşteţi starea dulce-amară care stăpâneşte mintea şi trupul deopotrivă, pe care am descris-o în umilul meu comentariu la acea divină operă a Magistrului care cu atâta iscusinţă abordează problemele amorului. Şi-atunci repet: în orice chip ai suferi din iubire, să ştii că suferinţa este semn că Zeiţa îţi dă răspuns, că şi ea este îndrăgostită de tine. Iubirea pe care o simţi este Ea. Tu suferi doar pentru că nu i-ai înţeles mesajul. Şi să mai ştii: cu cât suferi mai tare, cu atât mai mult te iubeşte Zeiţa. Prin suferinţa din iubire vei fi unit pe veşnicie cu Ea, şi vei contempla toate Inteligenţele celeste din paradisul venusian. Iar experienţa, vă spun, este câteodată, foarte arareori, posibilă în viaţa aceasta, pentru îndrăgostiţii care suferă cel mai mult. De aceea închei astfel: să nu vă împotriviţi durerilor iubirii, căci ele vă vor dezvălui tainele cerului.

Sfârşitul discursului lui Ficinus a fost însoţit de o adevărată comoţie în public. Statura morală a vorbitorului, precum şi conţinutul înălţător al mesajului său au stârnit un entuziasm de masă, câteva strigăte de extaz se făcură auzite şi câteva persoane – de ambele sexe – leşinară, răpite în desfătări de Venus însăşi, fără îndoială. După acest interludiu, locul Maestrului pe podium a fost ocupat de Doctorul d'Altavilla.

— Înainte de toate doresc să îndrept o eroare comisă de renumita poetesă, Smeralda Vespucci, în hiperamicala dispoziţie a domniei sale faţă de umila-mi persoană. Am fost prezentat ca inventatorul morii de vânt. Dar lucrurile nu stau aşa: moara de vânt a fost folosită din timpuri imemoriale, deşi nu există dovezi că grecii sau romanii, cu toată înţelepciunea lor, au inventat-o. Nu, singurul lucru pe care am dreptul să-l revendic este că am contribuit la unele îmbunătăţiri aduse morilor de vânt construite aici, la noi. Dar să revenim la probleme în acelaşi timp serioase şi mai puţin obositoare. Divinul Marsilius ne-a spus că trebuie să acceptăm cu bucurie şi gratitudine suferinţele dragostei, căci astfel se va desfereca pentru noi paradisul zeiţei Venus. Eu, ca modest reprezentant al medicinei, ştiinţă care are de-a face mai mult cu spiritul şi trupul decât cu sufletul, voi susţine aici punctul de vedere opus, anume că suferinţele provocate de Venus solicită şi răspund la ajutorul acordat de medicină.

Exaltarea indusă de expunerea lui Ficino îi înfăşura încă atât de compact pe ascultători, încât s-a văzut că nu erau pregătiţi să reacţioneze la mesajul lui d'Altavilla. Dacă ar fi fost, mi-e teamă că întâmpinarea făcută oratorului s-ar fi dovedit puţin călduroasă, deşi toţi ştiau că nu te puteai dumiri lesne când şi dacă Doctorul glumea. Aşa încât el îşi continuă cu sagacitate oraţiunea, cocoţat ca un uliu deasupra adunării.

— De fapt, există dovezi că la început oamenii au resimţit iubirea ca pe un fel de boală şi doar mai târziu ca pe o plăcere. Marele Galenus vorbeşte despre un caz de ftizie gravă care s-a dovedit a fi provocată de o tainică şi nebună pasiune. El cerceta pulsul unui bărbat suferind, când ritmul bătăilor inimii i se acceleră acestuia fără o cauză aparentă. Chiar în clipa aceea pe acolo trecea femeia pe care pacientul o iubea; mai târziu medicul repetă experienţa doar rostind numele iubitei, iar pulsul reacţionă imediat. Marele medic l-a vindecat pe pacient îmbătându-l des şi prescriindu-i relaţii sexuale cât îl ţineau puterile, precum şi băi reci pentru a-i tempera umoarea. Marsilius Ficinus a fost de acord cu tratamentul, căci în al său *Comentariu la Banchetul lui Platon* recomanda *coito, digiuno, ebrietà et esercitio,* iar dacă ele rămâneau fără efect, recomanda – ca remediu sigur – o lungă călătorie prin ţări străine.

Ilustrul profesor Bernardus din Gordon, autorul lui *Lilium medicinale*, manual încă folositor şi în zilele noastre, afirmă că boala iubirii poate fi fatală dacă doctorul nu ia măsuri imediate. Într-adevăr, îndrăgostitul e posedat de imaginea iubitei, transmisă de spiritul vizual inimii, sălaş al lui *sensus communis* sau al fanteziei, unde chipul ei stă înfipt ca vârful unei săgeţi otrăvite, infectând tot sângele din artere. Apoi imaginea este transmisă la încăperea anterioară a creierului, sediul lui *virtus imaginativa*, este analizată în camera din mijloc, lăcaşul lui *virtus ordinativa*, şi depozitată în cea de-a treia încăpere, sediul lui *virtus memorativa*. Astfel sunt afectate toate facultăţile subiectului, inclusiv *virtus motiva* şi *virtus procreativa*, excepţie făcând *virtus visiva* care e intensificată, căci pacientul doreşte să aibă tot timpul în faţa ochilor obiectul pasiunii sale furibunde. Bernardus spune că pentru a lecui dragostea pernicioasă trebuie să aplici pacientului toate tratamentele menţionate înainte, fără a omite flagelarea feselor cu *ferulae*, nuiele mlădioase, în fiecare zi, căci e de presupus că durerea, spirtoasele şi relaţiile sexuale îl vor face să mai uite de iubită. În caz de eşec, dacă pacientul ajunge chiar pe moarte, Bernardus recomandă confruntarea lui cu o mostră de sânge menstrual (orice soi de sânge e valabil), expusă de mâinile unei femei bătrâne. Lucrul acesta şi falsa dovadă a promiscuităţii amantei ar putea avea efecte salutare asupra lui.

Atâta despre patima spirituală demăsurată, care poate fi foarte primejdioasă, după cum aţi văzut. Putem de asemenea obţine interesante efecte trupeşti experimentând excesiv plăcerile veneriene, afirmaţie pe care inegalabilul Hipocrat a făcut-o demult. Dar poţi avea şi multe surprize neplăcute dacă întreţii – la nimereală şi fără precauţie – relaţii sexuale pentru astâmpărarea dorinţelor arzătoare. Nu mă voi avânta în descrierea simptomelor, dar v-aş înfăţişa pe scurt o boală apărută foarte recent, importată se pare de marinarii genovezi din fabuloasele Indii de Vest. Am avut deja un caz la Florenţa şi pot prevedea un mare viitor acestei maladii, pe care am numit-o mica ciumă bubonică. E devastatoare, iar femeia care o transmite nu-şi dă seama că e infectată. Mulţi colegi vor zice, de bună seamă, că această molimă păcătoasă, care se răspândeşte cu repeziciune de la partea vinovată la toate celelalte părţi ale trupului, este tot un rezultat al conjuncţiei din 1484. De aceea unii dintre noi încearcă deja remedii astrologice care şi-au mai dovedit eficacitatea, deşi ele ar putea afecta starea generală a sănătăţii pacientului. Rezumând, pot spune că noi, medicii, avem grijă să nu scăpăm din ochi consecinţele cele mai serioase ale activităţii lui Venus. Totuşi nu afirmăm că frumuseţea, adică Zeiţa, ar fi inevitabil pătată. Noi spunem că frumuseţea distilează multe otrăvuri şi că în orice escapadă amoroasă sunt indicate măsuri de extremă precauţie.

Discursul a fost întâmpinat cu o tăcere glacială; am întrerupt-o cu aplauzele mele timide. Din fericire, Smeralda găsi repede tonul necesar pentru a restabili fericirea serii. Dacă am putea admite că poemul ei de mare actualitate a fost inferior calitativ, stilul declamator a dezvăluit un talent matur şi a captat atenţia tuturor. Şi pe când ea recita, slujnice îmbrăcate în verde şi cu coroniţe de flori pe cap au stins toate luminile din auditoriu, cu excepţia celor două lumânări de sus, de pe estrada unde era ea.

Versurile, care pot fi citite la pagina 99 a ediţiei postume de *Poeme* ale Smeraldei Vespucci sub titlul *Trupul meu e mistuit de foc*, sunau cam aşa:

Trupul meu focul îl mistuie,
Inima-mi toată e-n flăcări,
Iar dulcea rană a iubirii
Mădularele mi le-a paralizat.

Simţuri năuce stârnesc
Învolburatul ocean al dorinţei,
La cea mai lină mişcare
Se-nflăcărează emoţiile.

Prudentă ar fi trebuit să fiu
Până la a-mi înăbuşi flăcările.
Mi-am căpătat amarul tain,
Singură sunt de vină.

De-ar fi sufletul să mi-l dau
De ruşine copleşitoare,

Încă nu aş şovăi
Şi totul aş relua de la-nceput.

Apoi Smeralda stinse lumânările din dreapta şi din stânga ei, dispărând în întuneric; un uşor reflex care se mişca aproape imperceptibil în văzduh m-a făcut să bănuiesc că urca treptele spre etaj. Oaspeţii aşteptau nedumeriţi. După un minut, un cerc difuz de lumină jucă în faţa peretelui gol, pe palierul larg de la mijlocul scării, cam pe unde se aflase ea puţin mai înainte. Era un soi ciudat de lumină, aşa cum izvora dintr-o sursă nevăzută, ca o ectoplasmă licărind spontan. Brusc, lumina căpătă o nuanţă gălbuie. După care o formă, la început tulbure, apoi mai limpede, se iscă în interiorul luminii. Semăna cu litera grecească „xi”, un X ale cărui braţe se împreunau nedesluşit, formând un covrig auriu ce sclipea imaterial. La fixarea privirii, totul părea un nod slab în interiorul buclei luminoase a unei sfori. Viziunea a fost întâmpinată cu murmure de uimire şi confuzie, până când o rumoare de înţelegere străbătu în valuri concentrice mulţimea, pornind dinspre centrul încăperii, de unde se afla instalat confortabil Ficino. Vecinul meu, care s-a întâmplat a fi chiar părintele Davide Vicardi, mă lămuri cu amabilitate:

— Este spiritul însuşi al divinului Platon; ni se înfăţişează ca semn de recunoaştere a trudei depuse de Academia Florentină în redescoperirea vechilor adevăruri şi în împărtăşirea lor întregii lumi. Sufletul lui Platon, spun anticii, avea forma sufletului lumii, care este descris în *Timaios*: „El a despicat toată natura sufletului în două părţi egale, pe care le-a încrucişat la centru, ca pe litera «X»; apoi a îndoit capetele şi le-a unit, fiecare cu capătul opus, ca pe nişte cercuri, aşa cum fusese înainte de a-l fi divizat în două. După care le imprimă o mişcare circular uniformă, una către exterior, cealaltă către interior. Mişcarea exterioară este numită mişcarea Aceluiaşi, iar mişcarea interioară e numită mişcarea Celuilalt. Mişcarea Aceluiaşi este către dreapta, iar mişcarea Celuilalt este spre stânga.”

„Ssst!” au ţistuit voci în întuneric. Dar chestiunea era prea arzătoare, aşa că m-am aplecat iar către preot:

— Ceea ce văd acolo e foarte neobişnuit. Adică imposibil, vreau să spun. Este un nod în bucla unei sfori!

Vicardi părea amuzat de descoperirea mea.

— Vrei să spui că într-o buclă închisă nu se poate face nod? Într-adevăr, prietene, eşti perspicace, pentru că lucrul acesta este posibil doar dacă te afli în afara spaţiului. Căci capetele sforii trebuie să fie libere pentru înnodarea asta. Totuşi, vedem că ele nu-s libere, ci unite. Acesta-i un simbol profund care ne demonstrează că proprietăţile spaţiului nostru pământesc sunt abolite în spaţiul din care vine Platon. Este ca şi când ai fi în stare să faci mai mult decât să mergi înainte sau înapoi, în sus sau în jos, la dreapta sau la stânga, care sunt toate mişcările cu putinţă aici, în lumea noastră. Ca şi când ai putea să te mişti într-un al patrulea fel, trăgând un capăt al sforii într-un spaţiu diferit, unde sfoara se petrece *prin ea însăşi* în asemenea chip încât un nod poate fi legat în bucla închisă a sforii.

Nu izbuteam să urmăresc explicaţiile paradoxale ale preotului, iar sâsâielile din jur m-au făcut să nu insist. Numai că părintele continuă, imperturbabil:

— Este ştiut că filosofii platonicieni obişnuiau să cheme sufletul lui Platon pentru a-i pune întrebări, iar el se ivea în faţa lor, în această formă. Nu este un privilegiu copleşitor să te afli în faţa lui Moise Atenianul? Distingi rotaţiile celor două cercuri din sufletul său?

Înainte de a apuca să-i răspund negativ, dinspre locul unde trona Ficino s-a răspândit un nou val de informaţii.

— Să nu puneţi nicio întrebare, altminteri sufletul divinului Platon va dispărea.

Prea târziu, căci de la capătul celălalt al încăperii ţâşnise o voce stridentă, familiară:

— Cum se numesc cei şapte fii ai lui Iov?

Covrigul auriu se topi într-un soi de aluat portocaliu, apoi se făcu nevăzut din faţa privirilor noastre. O tăcere grea, dezamăgită urmă. Vraja părea risipită, lumea credea că duhul nu va mai reveni. Nu după mult însă o imagine difuză apăru din nou într-o pată luminoasă plutind în faţa peretelui. Pâlpâi o clipă, apoi apăru ceva asemănător cu două lungi picioare răsturnate, şi din nou imaginea se topi; în cele din urmă se desenă un vast peisaj tulbure, în mijlocul căruia se ivi, ca o peltea gelatinoasă, o Leda complet goală, cu o lebădă mare cât ea alături. Lumea îşi ţinea respiraţia de încântare. Lebăda acoperea drăgăstoasă cu aripa posteriorul voluptuos al Ledei, ascunzându-l, şi îşi sprijinea capul cu gâtul lung ondulat în braţele ei, ferindu-şi ochii pudic de privirile noastre. În vreme ce corpul Ledei fusese adus cât să pară aievea, bebeluşii ori amoraşii înceţoşaţi de la picioarele ei nu fuseseră chemaţi cum se cădea şi hotărâseră probabil să se tăinuiască oarecum de ochii noştri. Murmure de admiraţie au salutat priveliştea vrăjită, nu atât de tare încât să sperie lebăda ca să-şi ia zborul şi nici ca s-o facă pe Leda să plece. De fapt fantomele stăteau într-o nemişcare ciudată, mai curând asemeni unui tablou pictat pe zid.

Înainte de a apuca să ne săturăm privirile, Leda se făcu nevăzută în întuneric. Următoarea apariţie ieşi din dreapta casei scărilor şi coborî plutind în încăpere. Era o femeie extrem de frumoasă. Braţul drept îl avea ridicat cu graţie, cu stânga îşi ţinea faldurile mantiei roşii deasupra picioarelor. Purta o rochie albă brodată cu mărgăritare în jurul sânilor mici, înălţaţi, şi la gât un pandantiv rotund arătând secera lunii deasupra unui magnific rubin. Un văl diafan, auriu, îi acoperea părul roşcat, iar capul şi-l ţinea aplecat într-o parte.

Am observat că deşi crea impresia de mişcare complexă, năluca se deplasa pur şi simplu de la dreapta la stânga fără a-şi mişca membrele, într-un soi de călătorie spirituală. Un glas o identifică rapid în urechile mele drept Elena din Troia, femeia a cărei frumuseţe au celebrat-o cei vechi, deşi dragostea nesăbuită pentru ea a făcut ca tragedia să se abată asupra minunatei lor civilizaţii.

În clipa aceea un urlet înfricoşător sfâşie întunericul, ascuţit la început, reflectat şi multiplicat apoi de ecou, părând astfel a fi izbucnit, simultan aproape, din toate colţurile sălii. Se auzi şi o bufnitură înfundată. Elena din Troia fugi în întuneric, bubuitul fu urmat de un fulger scurt de lumină. Un miros de fum se răspândi în câteva secunde şi întorcându-mă am văzut o lamă de foc, apoi o vâlvătaie izbucnind în susul colonadei apropiate, ce transforma repede draperiile în torţe uriaşe. Izbucni o panică violentă şi oaspeţii speriaţi se năpustiră spre ieşire.

Am fost luat pe sus, zdruncinat şi scuturat ca un dop pe marea dezlănţuită, apoi m-am trezit pe trepte, împins către etaj, acolo unde cu puţin timp înainte se aflase Elena. Îmi pierdusem capul şi nu puteam decât să mă las purtat de tangajul mulţimii. Din când în când, de sus, înteţirea flăcărilor lumina scena de groază din marea sală. Ţipetele oamenilor şi trosnetele lemnului de la draperii se amestecau şi se rostogoleau ca zgomotele unei furtuni. Am privit în jos şi am desluşit în lumina pâlpâitoare un cerc mare verde tăiat în două de o dâră de sânge.

Mi-am pus mâna la ochi şi mi-am întors capul cu spaimă, când am simţit o forţă misterioasă trăgându-mă sus pe scări. Mi-am acoperit gura şi nasul cu batista şi mi-am croit drum prin galeria cu coloane, întunecoasă şi plină de fum des. Pereţii de marmură se vede că totuşi îngrădiseră cu succes focul, care îşi pierdea cu repeziciune tăria. Călcam zdrobind resturi de jar şi stingând flăcări de-acum anemice, când am simţit sub tălpi cioburi de sticlă. Era prea întuneric ca să pot desluşi mai mult şi, de altfel, nici nu aş fi ştiut ce să caut. Lăcrimam din pricina usturimii provocate de fum, dar şi din cauza şocului. Cum se iscase focul? Ce nouă tragedie se abătuse peste locul acesta bântuit? M-am lăsat în genunchi şi am cules câteva cioburi pe care le-am vârât în buzunar. Ce păcat că atunci nu mi-a dat prin cap să caut în spatele tapiseriilor rămase şi nici să cercetez celelalte încăperi de la catul de sus!

Lămpile şi făcliile care între timp fuseseră aprinse jos desluşeau un peisaj dezolant. Doctorul d’Altavilla era aplecat pe dale asupra unei mase contorsionate din care şiroiseră dâre sumbre, împingând în jur smaralde mici în formă de inimă. Doctorul îşi clătină capul şi acoperi trupul Smeraldei Vespucci, faimoasa poetesă, cu zdrenţele unei draperii. Nu suportam să mai rămân; nu doream să vorbesc cu nimeni. Peste câteva minute mă înapoiam călare prin întuneric, pe acelaşi drum pe care venisem. Mi-a trecut prin cap gândul să părăsesc acest loc nefast cât mai repede cu putinţă, să las în urmă Florenţa şi coşmarurile ei. Străzile pustii ale oraşului defilau pe lângă mine. Mintea mea o luase razna. Mă gândeam la Pietro, la Doctorul d'Altavilla, la Vittoria. Ce li se mai putea întâmpla celor din urmă dacă aş fi plecat acum?

Turnul cu biblioteca ascunsă a lui Pietro se înălţa în faţa mea, în lumina lunii. Pe când mă apropiam de acest mic *palazzo* am observat un bărbat, ascuns sub o pelerină neagră, pândindu-mă din umbra unei intrări boltite de peste drum. De-aş fi bănuit ce soartă mă aştepta, aş fi părăsit într-adevăr Florenţa chiar în noaptea aceea.

Capitolul VII – În care devine evident că stelele ne hotărăsc destinul

În dimineaţa următoare, mai multe persoane erau invitate la mica proprietate a lui Ficino de la Careggi, iar Doctorul d'Altavilla a considerat necesar să-l însoţesc pentru că – spunea el – fusesem implicat în toate cele trei crime înfăptuite recent. Deşi motivul nu-mi plăcea, m-am supus fără să protestez.

Grădina din jurul casei de ţară era plină de flori târzii de vară, de albine dolofane şi libelule cu sclipiri albăstrii în razele soarelui. Acest colţ de tihnă şi pace îi servise lui Ficino drept refugiu în anii productivi, iar acum, după ce se retrăsese din activitate, îi rezerva tot confortul.

I-am întâlnit aici pe graţiosul filosof Davide Vicardi, a cărui fire veselă şi blajină nu se dezminţea în faţa celor mai îngrozitoare poveşti, căci el credea mai curând în bunele intenţii ale lui Dumnezeu decât în nepătrunsul lor, completând astfel simţul meu averroist-ockhamist al istoriei; pe Giovanni Cavalcanti, prietenul nedespărţit al lui Ficino, care la cei patruzeci şi ceva de ani (dacă nu mă înşel) arăta o maturitate cam amară şi cinică; pe amuzantul Amerigo Vespucci neguţătorul, astronom şi ocazional poet al amorului; precum şi pe cei doi fraţi Carlo şi Cristoforo Marsuppini, persoane culte, dar cam şterse, fii ai poetului cândva faimos. Deşi aveau deacum părul cărunt, purtau veşminte la modă printre tinerii florentini – ciorapi şi vestă căptuşită.

La intrarea în sala spaţioasă o înscripţie mare îi întâmpina pe vizitatori: A BONO ÎN BONUM. Pe peretele opus era înfăţişată artistic Lumea, ca o sferă flancată de doi filosofi: Heraclit la stânga şi Democrit la dreapta. În ochii primului se vedeau lacrimi, al doilea râdea. O explicaţie străveche oferea aceeaşi cauză pentru sentimentele lor opuse: nesăbuinţa făpturilor umane, care urmăresc faima şi norocul trecător, uitând de sufletele lor nemuritoare. O lungă înscripţie, în care cuvintele *Laetus în praesens* se repetau de două ori, la început şi la sfârşit, era desfăşurată sub pictură. Ca şi la vila mediceană, un bust de marmură reprezentându-l pe Platon, de un artist necunoscut mie, fusese aşezat pe un mic altar, iar în jurul lui ardeau şapte lumânări de culori diferite. M-am îndoit şi încă mă îndoiesc că poate fi redat cu acurateţe chipul lui Platon; de fapt, cu excepţia celor două busturi – evident copii ale aceluiaşi original –, majoritatea reprezentărilor sale statuare nu seamănă deloc între ele. Mă gândeam la asta şi mi-a apărut din nou în faţa ochilor Vittoria şi imposibilitatea de a-i preciza trăsăturile evanescente.

Ficino se instalase la locul de onoare, în mijlocul adunării alese. În pofida orei timpurii şi a posomorelii participanţilor, un servitor tartar ne-a adus îndată două carafe cu vin roşu de

Valdarno şi mai multe *zuccheriere* de aur, mici recipiente pline cu zahăr. Ficino a amestecat în grabă zahăr în vin pentru ca – a spus – să-şi menţină calmul în această oră gravă. De fapt părea foarte agitat, aşa cum era toată lumea, cu excepţia Doctorului. Amerigo nu-şi abandonase zâmbetul binevoitor, însă transpira din abundenţă.

Mi s-a spus că Vittoria trebuia să sosească, dar Ficino o invitase cu două ore mai târziu, când se presupunea că discuţia serioasă se va fi sfârşit. În taină îmi părea rău, căci mă bizuiam pe aprecierile ei mai mult decât pe ale oricărui bărbat dintre cei prezenţi; şi-apoi, chestiunea calităţilor schimbătoare ale aspectului ei devenise obsedantă şi aveam nevoie de noi prilejuri pentru a o studia.

— Stimaţi prieteni, purcese Ficino să recapituleze tragicele evenimente, întrerupt când şi când de vreunul din asistenţă; stimaţi prieteni şi prieteni ai prietenilor (asta era pentru mine); e ultima zi a unei săptămâni sângeroase, marcată de moartea a trei dintre cei mai distinşi asociaţi ai Academiei Platonice. Având în vedere că această instituţie promovează în Republica Florenţa modul de viaţă creştin deplin consonant cu spiritul pacific şi sintetic al religiei noastre (Vicardi dădea aprobator din cap), aceste trei crime barbare par să fie îndreptate împotriva Academiei şi, astfel, împotriva creştinismului însuşi.

După un moment de tăcere, în care s-a digerat puternicul efect al acestor cuvinte, d'Altavilla comentă scurt:

— Nu avem dovada hotărâtoare că doamna Vespucci a fost asasinată.

— Dar există dovezi circumstanţiale, argumentă Cavalcanti, a cărui atitudine complet lipsită de simpatie faţă de Doctor şi faţă de aproape toată lumea era determinată, desigur, de evenimente anterioare necunoscute mie, aşa cum necunoscute îmi erau relaţiile subtile şi ierarhizările dintre ceilalţi membri ai grupului, cu excepţia a ceea ce era evident: Ficino patrona necontestat grupul unde altminteri statutul se acorda în raport cu vârsta şi averea fiecăruia. În libertatea sa, ca un Mare Conducător, în conformitate cu principiile ockhamismului şi averroismului, putea schimba oricând ar fi dorit ordinea, ceea ce însă el alesese să nu facă. (Doctrine eretice nu lipsite de subtilitate merg atât de departe încât afirmă că Dumnezeu nu are liber arbitru; inutil să spun că eu nu împărtăşesc aceste opinii.) Cât priveşte opinia Doctorului, nu era uşor de eliminat, el fiind singurul care, în ciuda stimei aparente, părea că nu recunoaşte autoritatea nimănui. Şi totuşi Ficino nu-l trata ca pe un apostat, ci mai degrabă ca pe un egal.

— Şi a fost cineva acolo sus cu ea când s-a prăbuşit, adăugă Carlo Marsuppini, persoană suspicioasă care târa după sine urmele unei experienţe dezastruoase din trecut, poate o iubire neîmpărtăşită de felul celor descrise de Doctor la vila Smeraldei, astfel încât din când în când privirile lui serioase şi gândurile – profunde, probabil – se rătăceau ca într-un fel de vag al minţii. Fratele meu şi cu mine am auzit amândoi zgomote acolo sus, şi mi s-a părut că văd o umbră neagră mişcându-se în lumina flăcărilor.

D'Altavilla dădea aprobator din cap şi Ficino îşi rezumă poziţia:

— Să procedăm într-o anumită ordine, amintindu-ne orice detaliu legat de omoruri sau părând să fie aşa, căci am impresia că există un model al lor, deşi încă nu sunt capabil să-l desluşesc prea bine. Dacă nu mă înşel, dragul meu prieten Pietro a fost ucis mişeleşte în ziua de marţi, iar eu mi-am rostit cuvântul funebru joi.

— A fost înjunghiat de un necunoscut în seara de luni, spusei eu. Tocmai ajunsesem în oraş după o călătorie îndelungată.

— Desigur, desigur, reluă Ficino cu condescendenţă, după o călătorie lungă nu-ţi poţi aminti prea clar lucrurile, nu-i aşa? După părerea mea, a fost ucis mişeleşte în ziua de marţi.

— Era luni, rosti negustorul Amerigo. Marţi trebuia să-i duc nişte mirodenii din Răsărit pe care mi le ceruse, cunoscute pentru proprietăţile lor miraculoase – chiar faimosul leac numit *alimos* de vechii greci, din care Epimenide din Creta înghiţea câte puţin în fiecare zi şi nu-i mai trebuia nimic altceva ca hrană, astfel încât putea oricând să gândească nestingherit. De fapt, după câte se spunea, a preferat să doarmă. Oricum, când am ajuns cu acest scump produs, fostul meu client şi prieten fusese deja doborât de mârşava lovitură.

— Probabil s-a petrecut luni, confirmă d'Altavilla, căci marţi – vă rog să vă amintiţi – ne-am întâlnit cu toţii la Careggi şi eram răvăşiţi de îngrozitoarea veste. Apropo, se întoarse către neguţător, s-ar putea să-ţi fac rost de un nou client, să păstrăm legătura.

Amerigo schiţă un semn scurt de consimţire, faţa rămânându-i impasibilă.

— Prea bine, prea bine, îngădui Ficino, dacă el a murit luni, atunci Lutzius a dispărut dintre noi a doua zi.

— Îmi permit, cu toată politeţea, să nu fiu de acord, replică d'Altavilla; deoarece am fost chemat să constat tragicele circumstanţe ale morţii sale survenite prin otrăvire cu o substanţă pe bază de mercur amestecată în vin, pot afirma cu certitudine că nenorocirea s-a petrecut miercuri.

— De altfel, am intervenit eu, marţi el a participat la minunata întrunire de la Careggi. Am avut o discuţie foarte interesantă cu el, spunea…

— Sunt perfect de acord, mă susţinu Vicardi, ştergându-şi fruntea largă cu o batistă albă de în. Datorită relativei apropieri a locuinţei sale din *gonfalone Nicchio* de parohia Santo Spirito, precum şi prieteniei noastre relative, ne-a revenit nefericita cinste de a săvârşi slujba funerară pentru sufletul celui plecat; ceea ce am făcut după o zi, adică joi, din diferite motive legate pe de o parte de starea avansată de descompunere a trupului, iar pe de alta de festivităţile programate de nobila doamnă Smeralda, pe care în mod fatal, aş zice, ea n-a dorit să le amâne.

— Da, îşi aminti şi Cavalcanti, a refuzat cu hotărâre, spunându-mi: *Vivi cum vivis et mortui cum mortuis* – viii cu viii şi morţii cu morţii.

— Nesăbuite zise, comentă Ficino. Dar să nu divagăm. Să continuăm în ordine. Mă înşel, oare, ori între crime a existat un răgaz de două zile?

— Uimitor! exclamă Vicardi, exprimând sentimentele tuturor.

— Nu atât intervalul interesează, cât faptul că ele au fost comise luni, miercuri şi vineri, preciză aspru Doctorul.

— Şi ce semnificaţie acordaţi faptului? întrebă Amerigo, cam plictisit.

Ficino sări de la locul său cu o agilitate nebănuită, făcând ca talismanul masiv pe care-l avea atârnat de gât, o agată mare montată în aur, să se lovească de marginea mesei.

— Da, da, încep să pricep, în cele din urmă. Ceea ce a spus Doctorul este într-adevăr plin de înţelesuri! Când am avut lună plină în săptămâna asta, nu luni? D'Altavilla confirmă. Iar dumneavoastră spuneţi că Petrus de Hecatibus a fost ucis în aceeaşi noapte. Unde şi în ce mod?

— A fost înjunghiat pe Ponte Vecchio cu un hanger cu plăsele de argint, am răspuns eu, de o persoană neidentificată.

— Argint, da, murmură Ficino. Sub ce zodie se născuse Petrus?

— Era Săgetător, am răspuns.

— Şi care-i era ascendentul?

— În Rac.

— Rac, aha!… Şi a fost ucis deasupra apei… Iar colegul nostru german, Jacobus Donatus Lutzius, nu a fost omorât miercuri? Da, acest fapt pare sigur. Şi cum i s-a pus capăt zilelor? Cu otravă pe bază de mercur. Ce era el? Un filosof hermetic, da, care folosea adesea mercurul, iar temperamentul său putea fi ilustrat cel mai bine cu ajutorul adjectivului grec *spoudaios*… Iar el a fost înlăturat… hm!… în mod infam în *Mercurii dies*, miercuri… Acum, spuneţi-mi, bravi prieteni, a existat vreodată cineva mai venusian decât draga, unica noastră Smeralda? Iar ea a fost asasinată în mod barbar în *Veneris dies*, vineri, pe când oferea o petrecere în cinstea zeiţei Venus, împodobită cu nestematele Venerei, o mulţime de smaralde, dintre cele mai frumoase pe care le-am văzut în lunga-mi viaţă!

— Unii zic, interveni Cavalcanti, că spiritele pe care le invoca au ucis-o. De fapt, toată lumea ştie că această activitate nu e lipsită de pericole.

— Dar, iscusite prieten, ceea ce făcea ea nu era lucrare de necromanţie, explică Ficino. S-a operat cu o lanternă magică, iar lanterna magică e un instrument mecanic.

— Da, confirmă d'Altavilla, eu am construit pentru ea acea *camera obscura*, iar un pictor din Monteleone a desenat şi colorat gemuleţele glisante după îndrumările Smeraldei. A fost o chestiune pur tehnică, nicidecum o conjuraţie.

Mi-am amintit de bucăţelele de sticlă pe care le pusesem în buzunarul de la vestă şi le-am scos de acolo ca pe nişte suveniruri de coşmar. Erau, într-adevăr, pictate. I le-am transmis lui Cavalcanti, care le-a examinat puţin, apoi a încercat să i le treacă lui Ficino, care însă refuză să se atingă de ele, fiindu-i teamă de bună seamă că s-ar fi putut afla sub influenţa malefică a vreunui duh. În cele din urmă cioburile ajunseră în mâna lui Vicardi; el le manevră gânditor câteva momente, apoi, surprins parcă de obiectele pe care le vedea şi uitând de provenienţa lor, le plasă cu grijă pe scaunul său înainte de a pleca. Le-am cules şi le-am pus înapoi în buzunar, nu ştiu de ce, şi se mai află încă şi acum acasă la mine, într-un sertar unde păstrez multe scrisori îngălbenite deosebit de dragi mie, precum şi alte mărunţişuri disparate, adunate în timpul şederii mele la Florenţa. În fiecare an pe 11 septembrie, zi specială pentru mine, îmi petrec timpul amintindu-mi de toate lucrurile acestea misterioase şi nu-mi dau seama dacă e o dată tristă sau fericită, dar ştiu că este ziua pe care o am în inimă.

— Pricep, îi răspunse Cavalcanti lui d'Altavilla pe un ton amar. Acum îmi dau seama de ce Smeralda te-a invitat pe dumneata să ţii a doua cuvântare despre iubire, subiect străin de sfera preocupărilor dumitale obişnuite. Care preocupări privesc, dacă este adevărat ce se aude, mecanica şi starea de război.

— Ţelul insinuărilor dumitale scapă slabei mele înţelegeri, răspunse ţâfnos Doctorul.

— Domnilor, întrerupse Ficino, să nu ne mai irosim timpul în dispute mărunte. Aţi băgat oare de seamă că avem de-a face cu crime *astrologice*, acordate cu succesiunea planetelor în univers (nu aceea fixată de divinul Platon, care e numită „egipteană” şi îşi dovedeşte logica dacă ţinem seama de teoria discipolului său, Heraclides Ponticus), în ordinea comună, numită „caldeană”, folosită de toată lumea după Ptolemeu, având Soarele în centru: Luna, Mercur, Venus, Soare, Marte, Jupiter, Saturn? Apare o corespondenţă planetară nu numai cu momentul comiterii nelegiuirii, ci şi cu caracterul victimei şi cu instrumentul crimei. Pietro a murit în circumstanţe hiperlunare, deasupra apei curgătoare, sub razele lunii pline, în ziua de luni, ucis cu un hanger cu plăsele de argint.

— Ce spuneţi e fascinant şi demenţial! comentă Vicardi.

— De ce demenţial? întrebă Cavalcanti.

— Pentru că *această serie e planificată să continue, dacă nu-i punem capăt.*

Efectul stârnit de aceste cuvinte a fost de necrezut. Într-adevăr, nimeni nu sesizase până atunci că cineva, unul sau mai mulţi ucigaşi, putuse să plănuiască o serie de şapte crime, la fiecare a doua zi, în ziua fiecărei planete, potrivit ordinii planetelor în univers.

— Dar planul nu este împiedicat, divine Ficino, de faptul că zilele săptămânii planetare nu corespund cu ordinea planetelor în univers? întrebă Amerigo.

— Cred că nu, răspunse Ficino. Plutarh din Cheroneea a dezbătut problema acestor serii, dar tratatul său s-a pierdut. Ştim de la Dio Cassius că are legătură cu muzica celestă, ori cu calculul stăpânilor planetari ai fiecărei ore din zi. În cazul nostru însă lucrul nu prezintă importanţă, întrucât omorurile au fost comise nu în zile succesive, ci alternative – luni, miercuri, vineri – şi ne putem aştepta ca următoarea crimă să fie în ziua solară, duminică, dacă modelul rămâne acelaşi. Descoperirea noastră funestă indică existenţa unui plan diabolic îndărătul faptelor: pentru completarea şirului planetar de la Lună la Saturn, din două în două zile câte cineva va fi ucis timp de două săptămâni. Dar luaţi aminte la încă ceva: victimele acestui complot monstruos nu sunt alese la întâmplare, ci fac parte dintre prietenii cei mai iubiţi ai Academiei. Şi, dacă nu greşesc, aflu încă o legătură subtilă, foarte subtilă, cu adevărat…

Aici Ficino se întoarse către mine.

— Este adevărat, cinstite oaspete al Republicii noastre, că Pietro degli Ecati a scris un poem astrologic, al cărui înţeles l-am descifrat pentru dumneata la întâlnirea noastră de la Academie? Este adevărat că în poemul său Pietro – *requiescat în pace anima sua* – dădea o interpretare astrologică graţioasei noastre picturi *La Primavera*?

— Savanta dumneavoastră opinie a lăsat, atunci ca şi acum, o adâncă impresie asupra mea, am răspuns eu vag, dar reverenţios.

— Şi nu este evident că atât serbarea fatală oferită de Smeralda Vespucci cât şi tabloul o au în centru pe zeiţa Venus? Cu siguranţă aşa este, îşi răspunse Ficino, fără a se sinchisi de părerea noastră. Ei bine, vă întreb pe toţi, şi îndeosebi pe dumneata, Doctore, există vreo legătură între tablou şi preaiubitul şi de neînlocuitul nostru prieten german, răposatul filosof hermetic?

— Una mai solidă decât aţi crede, răspunse d’Altavilla. Am găsit pe pupitrul lui de lucru o carte la care trudea încă în momentul morţii. Un tratat complet de alchimie care începe cu un comentariu asupra tabloului lui Botticelli.

— Şi ce interpretare dă el?

— E prematur să exprim o opinie, am studiat doar jumătate din lucrare. Sugerează că pictura este o alegorie transparentă pentru *opus chymicum* şi se slujeşte de adversitatea dintre Venus şi Saturn pentru a răsturna procesul. Adică, spune el, figurile din tablou sunt de fapt substanţe şi personifică faze ale unor procese alchimice. Se pare că Lutzius descifra codul picturii, codul simbolurilor alchimice. El vorbeşte şi despre o nouă fază a procesului pe care o numeşte *viriditas*, corespunzătoare planetei Venus, al cărei rezultat va fi substanţa cristalizată numită Leul Verde. Trebuie să fi descoperit doar de curând că pictura reprezenta o *recipe*, pentru că a început s-o traducă în cuvinte cu câteva zile înainte de a fi asasinat, şi tot atunci a început să facă şi experimentul în laborator. De fapt la vremea morţii sale era pe cale de a împlini acest moment din *opus*, după cum poate depune mărturie prietenul nostru Thomas Anglicus.

Am observat că Doctorul a omis să menţioneze părţile din tratatul de alchimie referitoare la noua înverzire a pământului sterp. Am presupus că este o scăpare a memoriei sale.

— Este uluitor şi îngrozitor! se lamentă Vicardi.

— Îţi mulţumim că ne-ai spus aceste lucruri, zise nobilul Cavalcanti, cel care de obicei se comporta ca o persoană adânc frustrată de ceva. Ignoram însă motivele nemulţumirii sale sau ale altora. Ficino înălţă un deget lung şi palid şi, părând dintr-o dată plictisit, grăi:

— Domnilor, trebuie să ne ordonăm modul de a gândi. Rezultatul discuţiilor noastre poate însemna viaţa sau moartea cuiva, iar aici vă pierdeţi vremea cu observaţii copilăreşti. Mâine lunaticul va lovi din nou! Măcar de-am putea determina cu o marjă rezonabilă de eroare cine ar putea fi viitoarea victimă!

Toţi cei prezenţi schimbară priviri deznădăjduite, cu excepţia Doctorului, care părea destul de calm.

— Am putea încerca, zise el. De vreme ce a patra planetă din univers este Soarele, victima va fi un membru proeminent al Academiei, poate chiar un binefăcător şi în acelaşi timp o personalitate solară.

Ficino părea adâncit în meditaţie şi nu răspunse.

— Mă întreb, schimbă Amerigo direcţia discuţiilor, dacă nu ar fi mai folositor să-l căutăm pe făptaş.

— Da, se grăbi Cavalcanti să aprobe. M-am gândit mult şi socotesc de datoria mea să vorbesc răspicat, indiferent de eventualele consecinţe. Cred că făptaşul, singurul posibil, duşman declarat al nostru şi suficient de smintit ca să clocească un asemenea plan diabolic, nu poate fi decât Girolamo ferrarezul, Anticristul de la mânăstirea San Marco.

Fraţii Marsuppini îşi exprimară zgomotos acordul.

— Fără îndoială, are mare putere asupra gloatei, vorbi Cristoforo; mişeii dau foc la îndemnul lui şi mişună turbaţi pe străzile Florenţei.

— Lapidează femeile şi-i omoară pe cămătarii evrei, adăugă Carlo.

— Ne ruinează comerţul şi subminează reputaţia Republicii, îşi rezumă Amerigo relaţia cu dominicanul.

Vicardi şi d'Altavilla păstrau o atitudine neutră, însă citeam pe figura primului o expresie de aprobare. Mă întrebam iarăşi de ce Doctorul nu suflase nicio vorbă despre călugărul Arnaldus şi intrigile primejdioase care se ţeseau în interiorul mânăstirii. Dar căpătasem de-acum încredere în judecata lui şi am tăcut.

Ficino îşi înălţă glasul, străduindu-se să acopere vociferările stârnite de tineri. Nervos, preţ de un minut nu a fost în stare să pronunţe, mai bine zis, nu s-a putut opri de la a pronunţa decât *sss*, pe fondul tăcerii respectuoase care se instalase.

— Sss… Încetaţi această… această nebunie! Fratele Girolamo este mai presus de asemenea acuzaţii, îl slujeşte pe Domnul!

— Dumnezeul vrajbei şi al nimicirii, comentă Cavalcanti.

— Nu vreau să se rostească asemenea învinuiri în căminul meu! grăi Ficino pe un ton foarte iritat. Dacă vreunul dintre voi ţine cu dinadinsul să ia calea exilului ca Dante Aligheri – un bărbat a cărui ţară este în ceruri şi a cărui rasă adevărată e angelică şi nu omenească- şi ca alţii aidoma lui, din partea mea are toată libertatea; eu însă doresc să-mi trăiesc restul zilelor în Republica aceasta care, fără îndoială, îşi va regăsi pacea şi prosperitatea…

Nemulţumirea întipărită pe chipul lui Cavalcanti demonstra că cei doi purtaseră multe discuţii pe acest subiect.

— Şi-apoi, ce legătură să existe între sfântul Frate Girolamo şi tabloul pictat de Botticelli? continuă Ficino. Ca să nu mai vorbim de faptul că omul Domnului cu greu ar deosebi planeta Venus de Marte. Din pricina aceasta, susţin unii, s-au şi iscat toate necazurile sale… şi ale noastre: nefericitul a respins nişte flăcări ale Venerei la Ferrara – o adolescentă, spun unii, ceea ce-i o judecată sănătoasă, cred –, dar s-a alăturat ordinului dominican şi s-a devotat vâlvătăilor planetei roşii. Dar oare cine-s eu pentru a verifica adevărul? Dacă întâmplător – subliniez cu toată claritatea că e vorba de o *hypothesis irrealis* –, dacă din întâmplare aşadar Fra Girolamo s-ar afla la originea unei serii de ucideri, el ar lovi mai degrabă cele şapte păcate capitale, ar pedepsi douăsprezece târfe şi vrăjitoare, s-ar inspira din plăgile asupra Egiptului sau din cele şapte peceţi din Apocalipsă, din ceva ce are legătură cu Sfânta, veşnica noastră Scriptură! Nu, nu, să nu mai aud nimic pe această temă!

Din fire, Cavalcanti era destul de cătrănit, de încăpăţânat şi totodată de apropiat de Maestru pentru a-l contrazice.

— Numai că, zise el, în ochii lui Savonarola cele şapte persoane, dintre care trei s-au dus pe lumea cealaltă, iar pe celelalte patru le putem socoti ca şi moarte atâta timp cât ereticul trăieşte, sunt toate vinovate de păcate capitale. Cu toţii ştiţi că el este duşmanul nostru, cu alte cuvinte noi toţi – în general – suntem nişte păcătoşi în opinia sa şi a zeului său distrugător. Îndeosebi Pietro era un păcătos, un astrolog necredincios. Lutzius, *requiescat în pace*, era sărac cu duhul, deci departe de păcat, şi totuşi a fost socotit păcătos de către misteriosul nostru călău. În ce o priveşte pe Smeralda, toată lumea ştie că dacă nu s-a culcat o dată cu un bărbat, s-a culcat de două ori. Era exemplul perfect al lascivităţii venusiene. În ochii fanaticilor nimeni nu e lipsit de păcate!

— Mâine, zise Amerigo pe un ton neutru, ar putea începe să-şi înfăptuiască făgăduiala de a-i arde de vii pe sodomiţi. În tăcerea apăsătoare care se aşternu, adăugă încet: oricare ar fi aceştia.

Exasperat, Ficino luă o înghiţitură bună de vin şi-i ceru lui Vicardi, printr-un gest, să-i mai toarne. Atmosfera fiind încordată, Amerigo făcu o încercare stângace de detensionare.

— Dacă aş fi plănuit omorurile, zise el, aş fi ales cele şapte globuri de pe coiful Medici; ori, mai bine, cele şaisprezece *gonfaloni* ale Florenţei. Gândiţi-vă numai: îi dai brânci cuiva pe *scări*, în districtul *Scala*, îl biciuieşti până la moarte în *Ferza*; faci să-l muşte o viperă în *Vipera*, îl striveşti în *Carro*, îl dai pradă leilor în *Leone Rosso* sau *Bianco*, *Nero* sau *Doro*, ca să fie devorat şi aşa mai departe.

— Sau îl închizi sub cheie în districtul *Chiavi*, adăugi Doctorul.

— Am o idee chiar mai bună, continuă Amerigo. De ce nu cele şapte *Arti maggiori*? Alegi un model cu prestanţă din fiecare ghildă, pe consul de pildă, ori pe trezorier din partea mea, şi îl ucizi într-un mod corespunzător profesiunii sale: îl strangulezi cu o basma de ţesător, îl lapidezi pe zidar, îl dai gata cu peniţa pe notar…

— Îl înjunghii pe astronom cu compasul, sugeră Doctorul.

Nimeni nu râse, doar Vicardi zâmbi.

— Chestiunea este că – reluă Ficino, spre uşurarea generală în aparenţă –, chestiunea e că nu putem încropi un caz din această problemă pe care să-l prezentăm la *Podestà*. În momentul acesta mai bine am abandona căutarea făptaşului. Poate că sunt mai mulţi, chiar mult prea mulţi vinovaţi, spuse, acceptând implicit prezumţiile alarmante ale lui Cavalcanti. Ce avem de făcut este să încercăm prevenirea victimelor potenţiale. Să ne gândim acum serios la primul caz, al bărbatului sau al femeii solare sortite să moară mâine. Cred că ghicesc fără să greşesc cine ar putea avea această ursită: tânărul cardinal Giovanni, fiul lui Lorenzo!

— Dar el se află la Roma, obiectă Cavalcanti, pentru care contrazicerea era o profesie.

— Nu va fi, răspunse Carlo Marsuppini. Mâine va sluji liturghia la Orvieto.

— Chiar de-ar fi la Roma, crezi că două sute de mile i-ar împiedica pe nişte criminali de talia acestora? întrebă retoric Ficino. Gândiţi-vă puţin: cardinalul Giovanni s-a născut într-o zodie de Foc şi are ca ascendent Leul, este aşadar o personalitate solară din creştet până-n călcâie. Eu însumi i-am elaborat horoscopul, acum câţiva ani, când ne-a ajuns la urechi vestea glorioasă că Sanctitatea Sa Papa l-a informat în taină pe Lorenzo că Giovanni, pe atunci un băiat de treisprezece ani, avea să fie înveşmântat în mantia purpurie; multe dintre planetele sale – cele benefice – sunt deopotrivă în semne de Foc. Mai amintiţi-vă visul nemaipomenit avut de mama sa înainte de a-l aduce pe lume: a visat că purta un leu uriaş! Mai mult, legătura sa cu tabloul este evidentă: îl preţuia atât de mult, încât atunci când a fost trimis să studieze la Pisa a pus să i se facă o copie mică pe care o privea şi o admira în taină în chilia sa; căci în calitatea sa de ecleziast de rang superior nu-şi putea permite să-l atârne pe perete, nu din pricina pretinsei imoralităţi a imaginilor, deloc, ci pentru ceea ce ar fi putut gândi oamenii cu spirit mărunt. Să ne mai gândim şi la cariera sa uluitor de precoce! Regele Franţei dorea să-l facă pe Giovanni arhiepiscop de Aix-en-Provence, dar spre nemărginitul său regret a descoperit că arhiepiscopul în funcţie nu murise, cum se presupusese. Şi neexistând altă funcţie majoră vacantă, l-a făcut stareţ. Apoi, trei luni înainte de a muri, celălalt Om al lui Dumnezeu, Sfântul Pontif Inocenţiu VIII, *requiescat în pace anima sua*, l-a înălţat la rangul de cardinal, Prinţ al Bisericii, înainte ca Giovanni să fi împlinit optsprezece ani. Dacă aceasta nu-i cariera unui Leu, atunci nu ştiu ce să mai spun!

Cavalcanti nu părea convins, dar ceilalţi fără îndoială erau. Chiar şi d'Altavilla îşi clătina aprobator capul.

— Ar trebui să trimitem îndată pe cineva la Orvieto, să-l prevină, sugeră Amerigo.

— Mă duc eu bucuros, se oferi Cristoforo Marsuppini; nu am soţie şi copii care să mă aştepte acasă.

Totuşi nu părea din cale-afară de bucuros de situaţie şi cred că i-am descifrat în glas o notă de reproş faţă de fratele său, care brusc se îmbujoră şi îşi lăsă privirile în jos. Mi se păruse doar sau cu adevărat colţul gurii lui Amerigo se mişcase uşor, în sus şi în jos, schiţând un vag surâs condescendent? Cristoforo îşi chemă sluga şi îndată părăsi *villa*, dorind să îndeplinească o misiune şi, poate, din vreun motiv personal.

— Avem acum un scurt răgaz de reflecţie, reluă Ficino după ce Cristoforo plecase, căci nu ne aşteptăm ca următoarea crimă să aibă loc înainte de marţi, *Martis dies*. Mai departe, vă rog să mă corectaţi dacă socotiţi că greşesc, dar nu găsesc altă ţintă mai potrivită pentru uciderea sub semnul lui Marte decât pe un eminent bărbat de arme, prieten al nostru şi al Republicii, care în urmă nu cu mult timp, pe vremea lui Lorenzo, a contracarat cu abilitate dezordinile iscate, fără vărsare de sânge, iar acesta este marele *condottiero*, duce de Ferrara, Ercole d'Este.

O sfadă aprigă se încinse între cei care erau convinşi că suferindul duce răposase deja şi preopinenţii lor, care considerau că el încă trăieşte. În cele din urmă se hotărî trimiterea unui mesager la Ferrara să facă cercetări şi, dacă ducele se mai afla pe lumea aceasta, să-l prevină ca să se ferească. Niciun alt candidat posibil pentru crima pusă sub semnul lui Marte n-a mai fost menţionat, deşi majoritatea celor de faţă nu era convinsă de ipoteza lansată de Ficino, din pricina statutului labil al acestui *condottiero* retras din activitate. Mai mult, aşa cum remarca bine dispus neguţătorul Amerigo, dacă Ercole decedase, el se supunea acelui principiu fundamental din dreptul roman care stipulează: *non bis în idem*, cu alte cuvinte, în cazul nostru, că nu poţi ucide de două ori pe acelaşi om; iar dacă nu e mort, va şti el cum să se apere, că doar e unul dintre cei mai de seamă ostaşi ai vremurilor prezente.

Şi mai puţin convingătoare au fost presupunerile lui Ficino în legătură cu eventuala crimă guvernată de Jupiter. Nimeni nu îndrăzni să-l contrazică imediat, dar o sumară analiză a fizionomiilor lui Cavalcanti şi Vicardi, mai puţin impenetrabile decât figura Doctorului şi mai puţin versatile decât a neguţătorului, demonstra că nu împărtăşeau opinia Maestrului, anume că obiectul execuţiei jupiteriene urmând să fie un conducător, ţinta cea mai probabilă ar fi fost Piero de' Medici, orgoliosul fiu de douăzeci şi doi de ani al lui Lorenzo, în mâinile căruia se aflau acum soarta precară a Florenţei şi a familiei Medici.

— Cu tot respectul, începu Amerigo, oare nu ilustrul său părinte Lorenzo a spus cândva că el are doi fii: unul Înţelept, referindu-se la Eminenţa Sa Giovanni, şi unul Nebun, subînţelegându-l pe Piero?

— Prostii! replică iritat Ficino. Numai un duşman al familiei şi al Florenţei putea scorni aşa ceva. Căci Piero e un tânăr dintre cei mai inteligenţi şi-a fost aşa încă de la şapte ani, când vorbea perfect latineşte şi scria versuri uimitoare. Cum ar fi putut Magnificul să-şi ponegrească vlăstarul? Este evident că în Piero s-au întrupat virtuţile glorioase ale părintelui, care oricând putea afirma precum însuşi Isus Cristos: *Qui videt me, videt et patrem.* Adică: „Cine mă vede, îl vede şi pe Tatăl meu”.

De bună seamă, necoptul succesor al lui Lorenzo nu se bucura de simpatie în cercul nostru, însă de teama Maestrului toţi au evitat alte remarci nerespectuoase, cu excepţia parţială a lui Cavalcanti care comentă cu răceală, afirmând că singura misiune pe care Piero, cu talentele sale joviene, ar fi îndeplinit-o cu succes ar fi fost o competiţie de consumat *pasta,* comentariu întâmpinat de Ficino cu dezaprobare mută şi al cărui înţeles nu îmi fu limpede.

Cea mai vie emoţie a stârnit-o însă ipoteza mult mai incitantă cu privire la ultimul asasinat presupus, oblăduit de figura bătrânului schilod Saturn, părintele mitologic al lui Jupiter. După o îndelungată meditaţie, Ficino îşi ridică fruntea din mâini şi şopti:

— Cine-i cea mai faimoasă persoană saturniană de pe aici, amicii mei? Sunt convins că doriţi cu toţii să mă scutiţi de îngrozitorul adevăr, de aceea mă simt obligat să-l exprim eu, în desăvârşită modestie şi condus de gândul că aş depărta bucuros de la mine această întâietate nefastă. După cum desigur ştiţi, când m-am născut Soarele se afla în Balanţă, dar Saturn se pregătea să-şi ocupe locul său mohorât în semnul Vărsătorului. Am avut prilejul să scriu de multe ori: sunt saturnian şi melancolic, un geniu când şi când înclinat spre depresie. Întregul *orbis terrarum* cunoaşte horoscopul meu; cine să fie atunci victima cea mai probabilă din lume pentru o crimă saturniană? Şi-apoi, întotdeauna persoana cea mai importantă este ucisă la sfârşit!

Atât de convins era Ficino de iminenta sa dispariţie, încât cred că se afla în pragul unei crize de anevrism.

— Nu numai că sunt un biet bătrân suferind, începu el un lamento ce ameninţa să dureze toată ziua, dar nu voi mai putea trăi nicăieri în siguranţă, nici aici la Careggi şi nici în modesta mea locuinţă florentină. Şi cine o să adune cărţile împrumutate prietenilor, atâta de necesare în munca mea de acum? Cu ochiul atotvăzător al aceluia care s-a aflat pe pragul dintre viaţă şi moarte, vă pot spune, iubiţii mei amici, ce ursită vă rezervă fiinţele eterice care plutesc în ceţuri! Trei Furii bântuie Florenţa în aceste ultime zile: crima, suspiciunea şi nesupunerea faţă de superiori; şi încă un al patrulea soi, mai rău decât ciuma: ura dintre facţiuni…

Deşi neimpresionat de o scenă la care părea că fusese martor nu o singură dată, Cavalcanti sugeră să fie angajată o gardă pentru a veghea zi şi noapte la viaţa lui Ficino, oferindu-se să suporte el cheltuielile. După cum bănuiesc că se aşteptase, intervenţia lui şi câteva sorbituri de Valdarno cu zahăr au avut un efect liniştitor asupra spiritului mentorului său.

Fără alte comentarii, d’Altavilla propuse să fie trimis cineva la Piero de’ Medici; şi de asemenea ca un ostaş să păzească tabloul lui Botticelli, deoarece – a spus el – nu era imposibil ca asasinii să aibă în vederile lor şi pictura din *villa* Medici. Deşi nu a lămurit ce putea stârni interesul ucigaşilor pentru un obiect de artă, sugestiile sale au căpătat imediat sprijinul lui Ficino.

— Şi pentru asta cine va plăti? întrebă sec Cavalcanti.

— Eu voi plăti, se auzi glăsuind o persoană pătrunsă probabil înăuntru în timpul agitaţiei stârnite de ultimele revelaţii ale lui Ficino. Era Vittoria, deghizată ca de obicei, care sosise de la reşedinţa ei de vară şi stătea în uşă. Ceva rigid se distingea în atitudinea ei, în ochi, poate pecetea oboselii şi-a tristeţii.

Discuţiile au încetat. Ficino, asistat de Vicardi, a pus la punct cu Vittoria detaliile necesare; am rămas apoi singur cu ea în grădină, eu străduindu-mă pe ascuns să mă lămuresc asupra nuanţelor schimbătoare ale părului ei, a scânteilor aurii împrăştiate de ochi şi a numărului de aur pitagoreic care-i putea defini curba mobilă a buzelor, în timp ce cu glas tare îi povesteam despre întrunirea de mai-nainte, spre interesul şi, uneori, marele ei amuzament.

— Ce straniu, zise ea, mă simt aproape uşurată aflând că aceste evenimente tragice sunt parte dintr-un complot mârşav. Mi se părea mai insuportabilă lipsa oricărui sens, violenţa făptuită la nimereală. Acum luptăm, deşi luptăm orbeşte.

Aşa am petrecut împreună câtva timp, până când a venit Doctorul d’Altavilla şi, scuzându-se, m-a luat de lângă ea, spunându-mi că dorea să mă consulte în legătură cu un manuscris englezesc despre farmacologia plantelor, care i se oferise recent spre cumpărare.

Capitolul VIII – Care conţine o confesiune a păcatelor şi o invocare a viziunilor apocaliptice

Poarta cea mare de fier de la San Marco era zăvorâtă, iar de data asta niciun portar nu se afla la vedere. Am aşteptat câtva timp, stând ca pe ghimpi, apoi, în fine, ne-am adresat unui călugăr slăbănog care se preumbla dincolo de ziduri. Se uită la noi cu priviri absente, fără să zică nimic. Doctorul i se adresă încă o dată. Omul ne răspunse din curtea mânăstirii, cu glasul stins, vlăguit de prea mult post:

— Fratele Arnaldus nu este dispus să primească vizitatori astăzi.

— S-a îmbolnăvit cumva?

— Nu, astăzi e ocupat cu lucrarea Domnului.

— Avem chestiuni serioase de discutat cu dânsul. Am putea aştepta?

— Nu. Trebuie să plecaţi.

Ne-am îndepărtat de poartă. Era amiază şi soarele strălucea cu înverşunare. Atmosfera prevestitoare de rele ce bântuia mânăstirea la vizita noastră precedentă se risipise acum, aşa cum moliile se împrăştie când o rază de lumină tulbură întunericul dulapului în care trăiesc închise.

În piaţeta paşnică aerul sclipea de acelaşi colb auriu, aproape invizibil, ca şi restul acestui oraş strălucitor. Unica scenă care evoca eterna luptă din natură, dar şi deplinul triumf al inocenţei, era reprezentată de străduinţele repetate ale unui motan cenuşiu de a înşfăca vreuna din vrăbiuţele ce ţopăiau pe pietre. Cu toată aparenţa lor de fiinţe proaste, niciuna nu ducea lipsă de resursele necesare pentru a se salva, în ultima clipă, de ghearele felinei. Scena vânatului se repeta fără întrerupere. Păşeam cu gândul aiurea încoace şi-ncolo, când d'Altavilla mă trase spre dreapta şi mă împinse către poarta masivă a bisericii San Marco, vecină mânăstirii.

Poarta se trânti cu un „bang" reverberant şi aerul umed, răcoros, din interior mă izbi în faţă. Privirea mea alunecă în sus spre ferestrele cu pergament ceruit de lângă tavanul înalt, apoi reveni în jos. Interiorul spaţios era simplu, cu pereţii văruiţi lipsiţi de fresce, icoane sau statui. Nu se vedea niciun credincios, însă câteva lumânări îşi pâlpâiau flăcăruile în faţa crucifixelor de pe pereţi.

— Pe cât de gol, pe atât de rece, am şoptit eu. Decorarea interiorului este încheiată?

— Deocamdată. Stareţul preferă podoabe puţine. Vino!

Ne-am înapoiat fără grabă în naos şi ne-am oprit în faţa a trei confesionale din lemn, identice în aparenţă. După ce ezită o clipă, d'Altavilla înlătură cu hotărâre draperia primului, păşi înăuntru şi îngenunche.

— Binecuvântează-mă, părinte, căci am păcătuit!

— Hacch! Rrhhh! Ce ai mai făcut? se auzi din cealaltă jumătate a cutiei un sunet familiar, pe care nu-l puteam numi glas.

D'Altavilla îmi indică prin gesturi să trec în cabina de dincolo, înainte de a-mi închide în nas perdeaua.

— Am descoperit un complot criminal, auzeam înăbuşit glasul penitentului, în timp ce îngenuncheam în aripa cealaltă a confesionalului, cu acces la urechea dreaptă a confesorului. Trei au murit deja, ucişi cu brutalitate. Alţi patru sunt pe cale de a pieri. Un singur om este implicat în aceste asasinate, cu excepţia unuia; însă deoarece ele constituie un şir care se înlănţuie, ştiu că poate fi pedepsit pentru toate. Domnul ne îndeamnă să întoarcem şi obrazul celălalt. Este păcat să împingi o faţă sfântă spre eşafod, nu-i aşa, părinte duhovnic? Părinte?…

— Aach!… Pluf! Auch!… Lăcuste blestemate! Uită! Vreau să spun, aach, fiule, uită ce ai văzut. Roagă-te Sfintei Fecioare, părăseşte cetatea!… Viermi de morminte! Vreau să spun, pocăieşte-te, fiule, cât mai ai timp şi nu îl ispiti pe Domnul! Du-te şi nu mai povesti nimănui. Fugi din cetate şi să nu te mai întorci. Cehhh! Cehhh! Cincizeci de rugăciuni să înalţi Preacuratei.

— E prea târziu, am înştiinţat deja Senioria. Rămâne doar să rostesc numele.

După o scurtă pauză punctată de fornăituri şi pufăituri, un mormăit se făcu auzit dincolo de paravanul-grătar despărţitor.

— Idoli, zei calpi, viţelul de aur. Baal, Iezebel, Salomeea! Ucigaşii lui Crist! Irod! Demonii păgânilor! Cap de pisică, trup de femeie! Tigvă în flăcări, lac de foc. Turnul, Spânzuratul, rădăcina tuturor păcatelor! Să nu ai alţi dumnezei afară de mine! De ce slujeşti la chipul demonilor? De ce pictezi fantezii senzuale? Fiul meu era om nobil? Prinţul săracilor!

Vocea aspră se întrerupse, pentru ca posesorul să-şi tragă sufletul.

— Blestemaţi iubitori de lux, covoare scumpe, mătăsuri… ploaie de foc! Şapte Piero înşiraţi… la iesle! Şapte sfere, catifea şi pene de păun, nimburi, satiri! Cum să îngădui aşa blestemăţie? Adică Sfântul Sebastian! Ha, ha! *Nossignore*. Puţini norocoşi, mizerie pentru Dumnezeu şi Republică. Priveşte-i, priveşte! De ce flutură veşmintele fără să adie o briză?

— De ce, părinte?

— Poftele cărnii, iată de ce! Vânturile spurcate ale Iadului, perlă pe fiecare frunte, giuvaier pe fiecare sân, crâng luxuriant, porc desfrânat. Goliciune. Parada de vicii şi dezmăţ – Raiul care a fost spurcat. Destrăbălare pe pajişte. Îl vedem aici pe Gabriel? Nu, este Zefir. Iosif? Nu, Mercur. Aaah, şerpi veninoşi, bată-i

Domnul! Triumful Evei, Eva cea ademenitoare, pedepsită de mâna lui Dumnezeu, făcută regină în dumbrava vrăjitoarelor. Liturghia Neagră: mama păcatului slăvită! Sfânta Scriptură călcată de picioarele lor goale. A zugrăvit-o pe Maica Domnului ca pe o târfă păgână. Priveşte ce i-a făcut pruncului Isus!

Predica oraculară se întrerupse şi urmă o pauză. Apoi se auzi vocea Doctorului, venind ca din fundul unei peşteri.

— De ce îi interesează tabloul?

— Taina, secretul! Înăuntru! Asemenea taină încât s-ar nimici lumea. Ultimul dangăt al clopotului, trupuri de vii roase de molime, de viermi, de păduchi! Cutremure şi falşi profeţi te vor persecuta în numele Meu. Acolo unde trup este se vor aduna vulturii, plângând şi scrâşnindu-şi pliscurile. Când se predică în toate ţinuturile, vai de cele cu copii în aceste zile! Să nu coborâţi de pe acoperişuri! Perechile vor zăcea în paturi şi nu se vor ridica. Mulţi vor arde, puţini vor îngheţa. Hrr, ptiu.

— Cine l-a ucis pe Doctorul Lutzius?

— Câh, ptiu. Închinători la demoni, jertfitori de oameni, caltaboş! Îmbată-l sau îi smulg cărţile! Cum aş putea trăi? Omoară-i pe toţi şi lasă-l pe Dumnezeu să-i aleagă pe ai săi. Judecata se apropie.

— Cine a ucis-o pe Smeralda Vespucci?

— Furtuni cu grindină şi mări de văpăi albe! Hrr!

— Cine s-a dus la vilă? Cine a împins-o la moarte?

— Ce? Simon din Cyrene, au tras la sorţi pentru mantia sa.

— Cine l-a înjunghiat pe Pietro de'… astrologul, cine l-a ucis acolo pe punte?

— Piero de' Lorenzo, ticălosul afemeiat, Medici unealta lui Satan!

Urmă o clipă de încordare. Dacă nu eram complet alături în eforturile mele disperate de-a înţelege ceva, Arnaldus aproape mărturisise uciderea alchimistului, dar întrebările care urmaseră au dus discuţia în impas. Numele prietenilor asasinaţi, cu excepţia desigur a lui Lutzius, nu reuşeau să pună în mişcare rotiţele încurcate ale minţii bătrânului. Oare ne amăgea sau bolboroselile lui senile erau sincere?

Genunchii îmi amorţiseră, m-am lăsat pe spate. O duhoare înţepătoare plutea în celula de lemn. Mi-l imaginam pe Arnaldus de partea cealaltă a despărţiturii, gesticulând cu braţele ridicate, invocând sprijinul cerului pentru răzbunarea sa. Mi l-am imaginat şi pe Doctorul d'Altavilla dincolo de spaţiul rău mirositor, rece şi calculat, disecând cu atenţie emanaţiile minţii deformate a duhovnicului.

— Pocăieşte-te! hârâi vocea. Renunţă la bunurile şi ispitele lumii. Ascultă, chh… El vesteşte Sosirea, el este vestitorul lui Crist. Cuvintele lui nu sunt de la el; Domnul glăsuieşte prin gura lui. Profetul din Ferrara! Botezul cu apă, cu Sfântul Duh, prin focul pârjolitor. Judecata începe, cerul şi pământul vor pieri, dar tu cu giuvaieruri şi mătăsuri nu intri în Rai, nu; ai să fii azvârlit în vâlvătăile focului; cei flămânzi se vor ridica din mocirlă şi vor trece pe lângă tine plutind, zburând spre tării. Pe nourii de purpură şade Fiul Omului în forţă şi glorie. El îi cuprinde în braţe cu putere pe zdrenţăroşii ce plutesc în eter. Vai bogaţilor, triburilor de oameni, desfrânaţilor de la stânga şi necredincioşilor! Judecata de Apoi începe, acum. Aici. Vezi, vezi, pluteşte deasupra noastră, începe să coboare. Noul Ierusalim! Oraşul de lumină coboară acolo unde zace Sodoma trăsnită de mânia Domnului.

Un sunet ca o lovitură se auzi în timp ce vocea, epuizată, scădea în intensitate.

— Unde îi găsim? Unde să ne ducem ca să-i găsim? întrebă Doctorul. Tăcere.

— Monteleone, se auzi glasul rostind fără vlagă, Emmanuel din Monteleone îi ţine pe toţi.

În câteva momente Doctorul d'Altavilla şi cu mine ne aflam în faţa bisericii, obişnuindu-ne din nou ochii cu strălucirea soarelui. Şi deşi razele de lumină trebuiau să mă însenineze şi să mă purifice, nu mă puteam debarasa de sentimentul neplăcut că ieşisem dintr-o lume străină, incompatibilă cu cea din exterior. Întretăierea celor două universuri putea tulbura chiar seninătatea placidă şi inconştientă a după-amiezei însorite. Atmosfera râncedă din biserică – cosmos deformat şi contaminat în sine – putea cu uşurinţă infesta natura, creaţie nevinovată a cărei cruzime înnăscută îmi părea îmblânzită aici la Florenţa, în comparaţie cu locurile mele natale şi cu alte tărâmuri pe care le ştiam. M-am silit să mă scutur de senzaţia de rău ca de o prostie şi m-am adresat Doctorului d'Altavilla.

— Nădăjduiesc, seniore, că această mărturisire ţi-a fost mai de înţeles decât mi-a fost mie.

— Nu prea cred, Thomas. Dar dumneata ce-ai priceput din cele auzite?

— Doar că sfârşitul e asupra noastră, că ne aşteaptă mări de foc şi Judecata de Apoi. De asemenea, dacă nu greşesc, nişte observaţii delirante despre tabloul lui Botticelli, care pare să fie în capetele tuturor zilele astea. Amicul meu Pietro spunea în poemul său că aceeaşi ursită a nimicirii despre care ne-a vorbit călugărul în limba lui pitorească va precede domnia cerească descrisă în pictură.

— Călugărul nostru pare să nutrească opinii opuse. Însă contrariile se atrag şi se aseamănă în multe privinţe, dintre care vocabularul şi materia povestirii nu sunt cele din urmă.

— El spune că…

— El spune că nimicirea *va urma* domnia regimului pictat în tablou. Adică vremurile noastre, zilele decadenţei Mediciştilor, ale idolatriei şi desfrâului. O deosebire sensibilă faţă de interpretarea ştiinţifică a lui Pietro! Alarmant, nu-i aşa?

— Dar pogorârea Noului Ierusalim?

— O temă recurentă în predicile apocaliptice ale lui Savonarola, care, că veni vorba, pretinde a fi stăpânit de duhul şi de vorbele Domnului când grăieşte, fără să pună nimic de la el.

— Aşa deci, poate că el este geniul rău din spatele complotului!

— Puţin probabil. „Pune-l la saramură sau dau în vileag treaba cu cărţile.” Arnaldus a fost victima unei forţe intermediare, ameninţat că vor fi dezvăluite afacerile sale cu cărţi. Dar eu ştiam dinainte, din regretele exprimate de el, că a fost silit să-şi extermine clientul înainte de a fi recuperat toate manuscrisele comandate. Pe atunci gândeam, totuşi, că numai data prea timpurie a crimei l-a determinat să amâne executarea poruncii până când contractul profitabil ar fi luat sfârşit. Acum însă îmi dau seama că deşi călugărul îl dispreţuia şi pe om şi opera lui, asasinarea lui Lutzius şi vremea comiterii faptei i-au fost impuse din exterior, de o forţă care ameninţa că îl va denunţa.

— Cui să-l denunţe?

— Tocmai. La prima vedere cel mai probabil candidat este superiorul său, profeticul stareţ în persoană.

— Cine să-l denunţe?

— Persoana sau persoanele care au orchestrat jocul; bătrânul călugăr a fost doar un pion.

— Dar atunci înseamnă că toţi complotiştii sunt călugări din mânăstire!

— Oare?

— Desigur. O ştiam din noaptea când l-am auzit îndepărtându-se pe spionul care trăsese cu urechea la convorbirea noastră cu Arnaldus în chilie.

Doctorul făcu o pauză.

— Adică acela urzise totul?

— Era unul dintre conjuraţi, am spus şovăind, dându-mi seama că ipoteza mea şchioapătă.

— Era ucigaşul lui Pietro sau al doamnei Vespucci?

— Arnaldus se temea cu siguranţă de el, am răspuns situându-mă în defensivă. Se temea că va muri.

Doctorul mă privi pătrunzător.

— Ca şi tine, cred în existenţa unor forţe conspirative nedesluşite în San Marco, dar nu cred că privind un turn l-am ghici pe arhitect. Am descoperit o conjuraţie, dar încă niciun complotist.

— Toată lumea ştie că duşmanii cercului vostru sunt reformatorii şi fanaticii religioşi, opozanţii partidei mediceene.

— Ai fost martor, desigur, la o mică parte a rivalităţilor şi a invidiilor care ne fac să ne măcinăm între noi. Revelaţiile de azi-dimineaţă au fost doar o fărâmitură din turta dulce, crede-mă. Ereticul este mai ponegrit decât necredinciosul din depărtare, cu alte cuvinte îi urâm cu patima cea mai înverşunată pe aceia cu care avem neînţelegerile cele mai mărunte. Şansa dumitale, Tommaso, de a fi ucis de un prieten sau de o cunoştinţă o depăşeşte de departe pe aceea ca un străin să atenteze la viaţa ta.

Pătrunsesem într-o străduţă lăturalnică liniştită, lăsând în urmă Piazza San Marco.

— Dar este o situaţie oribilă, am exclamat, o serie de crime diabolice în care oamenii sunt ucişi din cauza credinţelor lor religioase şi a vederilor filosofice, din pricina modului lor de viaţă sau a ce se spune că înseamnă ei.

— Gândeşte-te iarăşi, mă îndemnă d’Altavilla, de ce a fost omorât Pietro?

— Pentru că era astrolog, un tip lunar, şi pentru că s-a folosit de acest mult contestat tablou.

— De unde ştim lucrul acesta?

— Aşa a afirmat în poemul pe care l-am descoperit împreună cu Vittoria; şi acelaşi lucru l-a spus însuşi Ficino.

— Este un fapt dovedit, ori numai o presupunere? Ştii, între ele există o deosebire.

— O observaţie, cred. Ni s-a părut logică tuturor.

— Şi cine l-a ucis?

— Imposibil de spus. Putea fi orice bărbat de o anumită statură.

— Asta afirmă unicul nostru martor.

— Aş fi dorit să pot spune mai mult.

— În noaptea sosirii cărei persoane a început seria crimelor?

— Insinuezi ceva?

— Un fost prieten al răposatului, foarte priceput în ştiinţe planetare, care s-a aflat în imediata apropiere a scenei la fiecare asasinat.

— Ce vrei să spui?

— Potoleşte-te, Tommaso. Vreau doar să-ţi demonstrez cât de neştiutori suntem când ne străduim să-l descoperim pe autorul crimelor; că oricine poate fi bănuit – bărbat, femeie, florentin sau străin; şi că o fişă frumuşică s-ar putea încropi şi pentru tine, deşi credem că din mai multe motive eşti în afara bănuielilor. Dar să reluăm analiza: un motiv pentru uciderea lui Lutzius. Un personaj hermetic, e drept; dar cunoaştem noi ceva despre duşmanii săi personali?

— Dar, Doctore d’Altavilla, ţinând seama de natura acestei crime multiplicate cred că nu trebuie să căutăm motive individuale. O schemă unificată, o singură duşmănie le explică pe toate.

— Thomas, deosebirea dintre o prezumţie şi o deducţie constă în aceea că ultima e rezultatul unui lanţ de raţionamente, examinări şi concluzii alternative exhaustive, înfăptuite înainte ca intelectul să stabilească legături noi în lanţul rupt al evidenţei. Sunt de acord cu tine că trăsătura astrologică a seriei este convingătoare, ceea ce-i permite într-o măsură să fie predictibilă – deşi măsura e mult mai redusă decât se socotea azi-dimineaţă. Dar asta dă seama numai de metoda crimelor, nu şi de motivul lor.

— Dar raţiunea metodei?

Se gândi câteva momente, apoi îmi prezentă câteva informaţii relevante dintr-o învăţătură veche pe care mai târziu în viaţă aveam s-o cercetez serios, studiind scrierile lui Macrobius, *Corpus Hermeticum* sau pe ineluctabilul Ficino. Este vorba despre ceea ce Ficino numeşte Cele Şapte Daruri oferite de Dumnezeu omenirii prin Spiritele Intermediare.

La început Dumnezeu a ţinut în stare latentă calităţile în interiorul eului Său inefabil. Apoi, prin actul creaţiei, le-a distribuit prin intermediul celor şapte zei planetari, al îngerilor care le-au trecut demonilor subordonaţi, care la rândul lor le-au transmis oamenilor printr-un proces special. Sufletele oamenilor coboară din Calea Lactee prin constelaţia Racului şi se înapoiază după moarte la locul de baştină, prin Poarta Capricornului, opus Racului. La intrarea în lume, sufletele se înfăşoară într-un strai imaculat al spiritului, care le va îngădui să sălăşluiască un timp în trupul material impur al lumii sublunare.

Rolul demonilor planetari se extinde de la procreare şi naştere, unde influenţa lor modelatoare este puternică, de-a lungul întregii vieţi şi dincolo de ea. Astfel vin demonii saturnieni să ne întărească forţa de observaţie, cei jovieni ne dau putinţa să guvernăm, cei marţieni ne dau convingeri îndrăzneţe, solarii limpezesc ceea ce simţim şi înţelegem, mercurienii ne fac iscusiţi în zicere, lunarii fortifică fecunditatea, iar cei venusieni iubirea.

Acum, postula Doctorul, programul unor ucideri în care s-ar folosi înseşi instrumentele creaţiunii Domnului era o lucrare satanic de perversă şi deţinea o pondere magică, precum o Liturghie Neagră potenţată şi repetată, un descântec rostit invers, un sacrificiu ritual ori un puternic rit astrologic de distrugere. Un asemenea sens nu putea fi la îndemâna unei minţi preocupat doar de reforme, fundamentalistă şi a cărei principală ţintă ar fi fost moralizatoare. Dimensiunea coruperii cosmice părea tentativa de a impune un anumit grup, o cultură, o modalitate de existenţă, poate chiar o lume. Scopul ei ideal şi impactul practic erau infinit mai cuprinzătoare decât suma vieţilor pierdute.

— Nu, răspunse d'Altavilla, departe de a fi un complot al invidiilor călugăreşti, toate detaliile par să sugereze că ne confruntăm cu opera unui maestru platonician.

Nu m-am putut stăpâni aici să nu rostesc numele fostului discipol al lui Ficino, acela care în mod infam îşi instalase reşedinţa la mânăstire, dar am fost pus la punct cu fermitate.

— De ce? am întrebat eu. Pare că se potriveşte perfect descrierii.

— Multe motive fac imposibil lucrul acesta – caracterul omului, trecutul său, activităţile prezente care ne sunt cunoscute tuturor. Dar nu este momentul să depănăm acea lungă poveste. Poate vei afla altă dată…

— Ei, cine-i acela?

— Discipolul lui Ficino?

— Nu, acolo, omul din spatele nostru.

Doctorul se întoarse şi privi în urmă.

— Nu văd pe nimeni.

— O, a plecat. Mi s-a părut că văd ceva, n-are importanţă. Mi-a făcut impresia că un om în negru care… dar nu…

— Ne-a urmărit cineva?

— Nu. Adică nu ştiu. Oricum, acum nu mai este nimeni.

Doctorul îşi reluă firul argumentelor, dar nervozitatea, sentimentul de neajutorare şi neliniştea persistau în inima mea. În memorie mi-a revenit cu violenţă noaptea când Pietro a fost asasinat, ultima noapte cu lună plină.

— Foarte bine, presupunând că Arnaldus, călugărul, l-a asasinat pe Lutzius, cine a ucis-o pe Smeralda Vespucci?

Aici trebuie să mărturisesc că mă aflam în totală încurcătură.

— A fost una dintre cele mai încântătoare şi generoase persoane pe care le-am întâlnit aici. Nu ştiu.

— Da, da. Să rememorăm cine a fost prezent şi cine a absentat de la serbarea ei venusiană.

— Suspectezi pe vreunul din oaspeţi?

— De ce nu? Oricare dintre ei se putea furişa pe scări în sus, în întuneric. Cine se afla lângă dumneata când ai auzit ţipătul?

Un fior rece îmi străbătu trupul.

— Davide Vicardi, dar, zău, Doctore, un străin se putea uşor ascunde în vreo încăpere de sus şi să iasă când Smeralda a rămas singură.

— Dar oare chiar era singură? Ori era însoţită de cineva, de un prieten a cărui prezenţă nu a suspectat-o până când a fost prea târziu? Un prieten sau o persoană care nu avea nimic ameninţător? N-am auzit alte zgomote, îţi aminteşti, decât ţipătul ei. Poţi foarte uşor dezechilibra o persoană aflată la înălţime, în întuneric, hm! Urmă o pauză, apoi Doctorul vorbi mai mult ca pentru sine.

— Ei bine, motivaţia trebuie să fie destul de clară.

Părea să-şi fi format o idee pe care nu voia să o exprime cu glas tare. Am continuat să păşim în tăcere, iar eu cumpăneam ultimele afirmaţii făcute de Arnaldus.

— El a menţionat şi un nume, Emmanuel; poate fi un detaliu de importanţă în toată afacerea, am spus eu.

Se opri şi mă privi peste ochelari.

— Emmanuel de Monteleone? Hm! Poate. Îl cunosc bine, dar cine nu îl ştie?

— Să mergem îndată la Monteleone, am propus cu vitejie.

— Dumneata te vei duce, Thomas. Eu am altă treabă.

Nu-mi era la îndemână să străbat călare, singur, un ţinut infestat de ucigaşi. Chiar dacă nu era o cursă, de bună seamă nu aş fi supravieţuit ca să povestesc despre o asemenea întreprindere temerară, eu singur împotriva unui batalion de fanatici religioşi. Un trib pentru care aş fi fost o pradă uşoară.

— Nu-i prea primejdios?

— Deloc. Priveşte pur şi simplu în jur cu grijă şi păstrează în minte tot ce vezi.

— Şi dacă mă întâlnesc cu cineva?

— Intră în vorbă.

— Dacă mi se pun întrebări?

— Născoceşti un şiretlic, pretinzi că ai venit cu afaceri. Vittoria te-ar putea ajuta. Ia-o cu tine.

— Doctore d’Altavilla, nu cred că e o misiune potrivită pentru o femeie.

— Să comande o pictură? Destule femei îşi petrec vremea cu aşa ceva.

— Nu înţeleg.

— Aşa cum ai auzit azi-dimineaţă la Ficino, Emmanuel de Monteleone face parte din cercul nostru, deşi e mai la periferia lui, am putea spune. S-a specializat în fresce pe tavane înalte, lucrând cu schelărie şi legat cu frânghii; acum a renunţat, ai să vezi. Îşi părăseşte rareori ferma şi pictează dacă i se dau comenzi – portrete, peisaje mitice, scene religioase. A fost un pictor strălucit şi încă mai este. Du-te şi cercetează cu atenţie împrejurimile. Sunt convins că n-ai să întâmpini necazuri.

Înainte de a ne despărţi mai voiam să-i pun o întrebare Doctorului, să aflu cum a dedus corect spre care confesional să se îndrepte.

— Doctore d'Altavilla, când am intrat în biserică te-ai dus drept la cabina din dreapta, deşi erau trei, identice după aprecierea mea. Cum ai ghicit în care din ele se afla călugărul?

D'Altavilla ridică agil mâna într-un gest semnificativ, îşi ciocni cu indexul vârful nasului, apoi se înclină în semn de rămas bun fără a rosti un cuvânt.

Şi iată cum în acea după-amiază caldă de sâmbătă am întâlnit-o pe Vittoria în faţa casei de la Careggi, unde se retrăsese după încheierea întrunirii de dimineaţă, şi împreună am purces la o scurtă călătorie spre ferma lui Monteleone din satul vecin. Prin subterfugii îndemânatice, Vittoria reuşea să se debaraseze de însoţitoarele pe care i le impunea eticheta şi se bucura de o libertate în comportament necunoscută tinerelor de condiţia ei. Vittoria resimţea efectul şocurilor din zilele precedente, precum şi al poziţiei noastre nesigure în prezent. Scurta călătorie părea să pună o distanţă între noi şi vârtejurile din ultimul timp. Ne-a calmat spiritul, făcându-ne să ne cufundăm în împărăţia înflorită a naturii. Şi ne-a furnizat o nouă cheie pentru misterul sumbru care ne ţinea în puterea lui.

Capitolul IX – În care lucrurile sunt privite dintr-un unghi diferit şi multe informaţii ştiinţifice îmi sunt împărtăşite

Straniu cum după atâţia ani acea splendidă după-amiază vibrează încă în memoria mea ca o călătorie înapoi în timp. Am ajuns la rusticul sălaş al pictorului pe un drum mărginit de chiparoşi bătrâni, cândva o alee măreaţă, acum năpădită de bălării şi maci. O clădire pătrată, înaltă, de piatră, într-un luminiş printre goruni şi ulmi, oferea o privelişte insolită. Vittoria şi-o închipui ca pe un conac vechi poate de trei secole; eu aş fi zis că e o moştenire romană târzie. Oricum, ar fi inexact să afirmi că locuinţa se afla într-o stare avansată de dărăpănare; era o ruină, dar una magnifică, ce te îndemna să-i explorezi gangurile secrete părăsite şi pivniţele imense, fără de sfârşit.

Faţada coşcovită, care cândva fusese ornată cu chenare sculptate în jurul ferestrelor şi al uşilor înguste, era invadată de muşchi verde. În partea cea mai înaltă a acoperişului crescuse un arbust, asalt excentric asupra simetriei clasice a structurii. Acolo unde se înclina nenatural spre stânga, acoperişul fusese cârpit, alternativ, cu paie, ţigle roşii şi câteva scânduri. Chiar dacă nu am fi întâlnit o capră dolofană, cu bărbuţă, ocupând pragul, ne-am fi dat seama că intrarea principală era inutilizabilă. Am ocolit-o şi am trecut mai departe, căutând un semn de viaţă omenească.

În spate am găsit un soi de curte în paragină, unde câteva puicuţe râcâiau colbul ciugulind şi se vedeau împrăştiate butoaie putrede şi juguri, un plug ruginit şi alte bucăţi de metal. Un cadran solar străvechi îmi reţinu atenţia. În mijlocul curţii se afla o troacă de piatră plină cu apă. M-am aplecat şi am examinat ciopliturile din exterior.

— Priveşte, Vittoria, un sarcofag roman!

— Aici sunt bucăţele de friză de marmură cioplită şi o jumătate de statuie a lui Dionysos.

— Uite o amforă spartă, de marmură; destul de frumoasă; şi o parte din capul sculptat al unui patrician.

— Hei, e careva pe aici? strigă Vittoria.

Nu am primit niciun răspuns. Uşa din spate era deschisă, şi fără să mai aştepte Vittoria păşi pragul tocit de vremi. Am urmat-o într-un vestibul, apoi în altă încăpere, aruncând doar o scurtă privire în urmă, la suprafaţa de piatră, şi întrebându-mă dacă exista o ecuaţie pentru numărul de paşi necesari la transformarea unei scări plate într-una arcuită. Un morman de carafe, butoiaşe şi canistre se înălţa la stânga noastră ca un turn, până-n tavan. La dreapta, pe un perete neted de piatră, cineva scrijelise cu meşteşug chipul unui uriaş faun zâmbitor sau al unui Pan inocent. Ne privea cu o voioşie atât de reală, încât te aşteptai să coboare de pe perete şi să te întâmpine cu hohote vesele. Am ocolit butoaiele, am păşit pe covorul de murdărie şi frunze uscate spre altă uşă din interior şi am privit înăuntru. Am avut o privelişte de neuitat. Pe peretele din faţa noastră se afla o pictură de vreo trei-patru picioare lăţime şi de cinci picioare înălţime. Erau trupurile culcate ale lui Venus şi Marte, în dimensiuni mai mari decât umane şi părând vii. Marte dormea cu obrazul sprijinit pe braţ, la umbra unui arbore stufos. Venus, cu capul aşezat graţios pe cotul delicat, privea în sus, către un Cupidon durduliu care îşi desfăcuse aripile deasupra ei. Părul negru, cârlionţat, i se revărsa peste umeri şi peste trupul nud sub un drapaj diafan. Pielea îi sclipea cu naturaleţe şi îţi venea greu să crezi că era făcută din vopsele, după cum nu te gândeai că unduirile trupului îi sunt mărginite de o pânză plană. Narcise albe înfloreau în juru-i, iar în depărtare, pe dealuri, păstorii vegheau turmele la păscut. Îmi este peste putinţă să descriu lumina pe care trupurile aflate în odihnă o împrăştiau în încăpere. Îi percepeai căldura şi avea efectul unei privelişti halucinatorii dintr-o lume superioară.

Când am izbutit să-mi desprind ochii de la această scenă, am observat că multe picturi, mai mari sau mai mici, erau sprijinite jur-împrejur de pereţii vastei încăperi. Unele păreau pe jumătate gata, câteva erau învelite în pânzeturi, altele erau făcute sul, nemontate în rame. Parte din podea era scufundată, mai bine zis centrul încăperii se afla cu câteva picioare mai jos decât laturile şi era accesibil prin coborârea câtorva trepte străjuite de câte un leu de piatră. Brâul mai înalt al podelei înconjura pereţii ca o platformă. La dreapta noastră se întrerupea, făcând loc la perete unui şemineu uriaş înalt de un stat de om, cu un cazan înnegrit de funingine şi un grătar mult folosit prins de un cârlig. Deasupra poliţei şemineului, în lespedea de piatră înclinată, era reliefat un cap de Gorgonă încununat cu şerpi. Ulcele cu vopseluri şi prafuri colorate se aflau împrăştiate de-o parte şi de alta a şemineului, căni, zdrenţe de lână şi mătase şi alte vase de ceramică zăceau mai peste tot pe podea. Apropiindu-mă, mi-am dat seama că de fapt capul Meduzei nu era sculptat, ci pictat cu trăsături întretăiate şi umbrit ca şi cum ar fi fost tăiat în piatră. Iar de ambele părţi ale şemineului am văzut mici nişe, aşa cum se găsesc săpate în pereţii castelelor sau catedralelor, numai că nu sculptate, ci pictate şi ele. Pânza adevărată de păianjen care atârna din tavan întărea chiar efectul iluziei. Demoni minusculi, cu coarne şi cozi, se zbenguiau şi se hârjoneau între nişe. Erau înalţi cât palma, pictaţi în culori mate – roşu, albastru, cenuşiu – , cu mădularele alungite sau scurtate, aşa cum le-ar fi perceput ochii noştri aievea. Un drăcuşor muşca de coadă un demon-femelă, altul îl îndesa cu furca pe un confrate în nişa superioară. Doi se luaseră la trântă, al treilea se prăbuşea cu capul în jos, rostogolit de pe o poliţă de sus.

Aceste mărunte creaturi răutăcioase şi zburdalnice îmi captaseră atenţia atât de mult, încât o vreme nu mi-am dat seama de prezenţa în încăpere a unei a treia persoane. Un bărbat osos, în cămaşă de bumbac cu poalele vârâte în pantalonii tociţi de piele, păşi agil, desculţ, pe lângă mine spre ceaunul care atârna deasupra focului stins din vatră, lăsând în urma sa o dâră de bucăţele cubice de pâine.

— *Pane di segale… burro fuso… copri de latte,* zise el deşertând mai multe ulcele în ceaun şi presărând deasupra restul de pâine. *Non vi preoccupate, ce n'č abbastanza anche per voi,* grăi fără să mă privească.

— Bună ziua, Emmanuel, îl salută Vittoria care apăruse lângă mine. Te rugăm să ne ierţi că am dat buzna fără să te înştiinţăm.

— Pittoria Pitti, răspunse el cu căldură, întorcându-se către ea, deşi tot restul după-amiezei urma să o cheme Vitti. Trebuie să-mi ţineţi tovărăşie la cină.

— Eşti foarte amabil. Uite, am venit cu un prieten şi oaspete din miazănoapte, Thomas Anglicus îl cheamă.

— A, da, se întoarse gazda şi privindu-mă zise: Peştele.

Avea un aer familiar omul acesta, dar eram sigur că nu îl întâlnisem înainte, cel puţin nu în Florenţa. Era de statură mijlocie, cu faţa ovală, plăcută şi ochi de culoare deschisă, cu un nas mic. Nu era bătrân; avea chiar ceva copilăros în ţinută.

Şuviţe de păr cărunt, răvăşit, îi cădeau în neorânduială pe fruntea înaltă.

— O reţetă din nordul muntos. Aosta. Tu ai fost pe acolo, nu-i aşa, Vitti? zise el începând să amestece cu grijă în ceaun.

— Nu, n-am fost.

— Munţii se înalţă acolo jur-împrejur, drepţi ca pereţii, nu vezi soarele decât la amiază. Doar zăpezi şi *melci*, în fiecare zi a anului; ce mănâncă acele capre, ştii, boabe de piper. Un *grăunte de piper* sunt şi eu.

Rostind aceste cuvinte criptice – pe care le-am descifrat oarecum, împreună cu multe alte ciudăţenii lingvistice şi invenţii personale, în ziua aceea – a turnat o ulcică de vin în ceaun, amestecându-i mereu cu un făcăleţ conţinutul.

— Ce-i aceea?

— Ai să vezi îndată.

Am observat acum că toţi pereţii, prevăzuţi cu ferestre înalte, erau umpluţi cu palide motive geometrice: întinse diagonale intersectate se terminau învolburându-se ca florile de crin, şi erau secţionate la rândul lor de linii încrucişate ce formau romburi colorate stins. Însă nici diagonalele şi nici romburile nu aveau aceleaşi măsuri, ci deveneau progresiv mai înguste sau poate mai înclinate într-un mod subtil, vizibil doar la intervale. Dacă pereţii n-ar fi fost acoperiţi de pânzele înşirate şi de murdărie, efectul ar fi putut fi fluid şi mobil până la ameţeală. M-am împiedicat de o găleată ruginită.

Am examinat câteva picturi şi mi s-a părut că fuseseră executate experimental, în stilul unor mari artişti din ultimele trei sferturi de secol. Erau mai mult decât impresionante şi puteau fi considerate capodopere, dacă se făcea abstracţie de lipsa lor intenţionată de originalitate. Altele însemnau incursiuni sălbatice ale imaginaţiei, portrete ale unor chipuri distorsionate cu trăsăturile zbârcite, femei în parte pisică şi în parte pasăre, dansul grotesc al unor creaturi colorate ţipător şi cu expresii pofticioase. Toate erau uluitor de vii. În spatele meu o auzeam pe Vittoria discutând cu pictorul despre prietenii lor comuni.

— Davide îmi aduce mare uşurare, bineînţeles, şi încerc să-mi umplu zilele.

— Da, sigur.

— Asta mă aduce la ţelul vizitei mele.

— Mmm!… făcu gazda amestecând mereu compoziţia.

— E un ceaun uriaş, aş zice, comentă fata urmărind privirile pătrunzătoare ale pictorului.

— Nu-i aşa? Ai dreptate. O să aprind imediat focul.

Vittoria se retrase pe un scaun lângă una din ferestrele însorite. Pictorul îngrămădi câţiva buşteni în vatră, sub ceaun, îi aprinse şi o întrebă peste umăr:

— E destul de cald acum?

Vittoria, cu gândul în altă parte, nu răspunse. Pictorul suflă zgomotos, apoi se ridică în picioare şi, privind în jur, se îndreptă spre intrare, acolo unde mă aflam eu.

— Poate vă este sete? mă întrebă prietenos.

— Da, un pic, am recunoscut. E o zi frumoasă, uscată.

— Într-o clipită, zise el şi ieşi în coridor.

Se auzi cum răscolea, apoi, după o pauză, un zgomot groaznic de lucruri care se prăbuşeau şi se spărgeau. M-am dus după el să-l ajut.

O mică avalanşă rearanjase mormanul de vase în coridorul de la intrare. Am văzut acum că majoritatea erau goale, dar gazda noastră ţinea în braţe un butoiaş şi zâmbea cu bunăvoinţă.

— De ce vezi ceea ce vezi… începu el nesigur. Unii oameni beau *spiritus*, ştii, arabii îl numesc alcool, ca vinul, şi *grappa*, şi băuturi, vinuri. Majoritatea lor nu ştiu ce fac, dar eu ştiu, pe cinstea mea, ştiu şi vă voi dezvălui taina. Principiul minim.

Vorbea ciudat de sincopat, cuvintele i se dezlipeau de pe buze în mici valuri inegale.

— Este secretul *căldurii vitale*. Alcoolul conţine mult spirit, care e un corp şi totuşi e aproape necorporal, şi este suflet, deşi are propria lui *corporalitate*. Evident, poţi face tot ce pofteşti prin mijlocirea lui. Magicienii fac asta. Ceva ce poţi face este să depozitezi energie în măduva spinării.

Nu era uşor să-i urmăreşti ideile pe care continua să le înşire voios în italiană. Îl înţelegeam totuşi, căci italiana mea se ameliora pe zi ce trecea; iar facultăţile mele mentale păreau să sporească sub imperiul necesităţii.

— Ai observat că bărbaţii au un soi de coadă, aici, la capătul şirei spinării? Şi femeile o au, am verificat, ca să fiu sigur. Lucrul acesta este important, fiindcă acolo se depozitează spiritul şi se transformă în căldură vitală. Iată secretul! Eu sunt tot timpul fierbinte, crede-mă, ca un fier înroşit. Incandescent. Mă îmbăiez zilnic în copaia aceea mare, acolo, afară, iar apa începe după un timp să fiarbă, în miezul iernii. Fierbe! Da, domnule, sunt fierbinte.

— Căldura vitală.

— Aţi priceput. E un loc rece, dar liniştit, nimeni nu se află prin împrejurimi, doar copaci, găini, flori, şoareci, indivizi care trag cu ochiul, capre, vin bun, grozav vin, şi băuturi distilate dulci ca acestea, care conţin mult spirit, atât din alcool, cât şi din zahăr. Şi asta înseamnă o mare cantitate de căldură vitală. Să vă explic cum merge. Containerul se află în coadă, mă înţelegeţi? De acolo spiritul trece în *şopârlă*, unde se transformă în căldură vitală; apoi trece în inimă, unde se divide în două: o parte devine căldură vitală, cealaltă devine fantezie, de la care vin toate percepţiile şi de asemenea visele. Eu am vise puternice şi reale, atât de reale încât nu ştiu când sunt treaz şi când sunt adormit. Privesc în jur şi constat că partea cea mai bună a creaţiei mele s-a dus. Căldura vitală se scurge prin artere către toate organele. Spiritul este folosit de ele, iar apoi sângele lipsit de spirit se înapoiază prin vene şi se încarcă din nou cu spirit de la inimă. Te întrebi probabil cum este folosit spiritul. O bună parte e cheltuită în mişcare, în vorbire, în producerea sămânţei la bărbat şi la femeie şi pentru alte lucruri folositoare. O altă parte se duce la creier, de aceea e numită spirit psihic. Toate percepţiile se realizează în prima încăpere a creierului, unde stă *virtus imaginativa*; sunt analizate în a doua încăpere, unde se află *virtus ordinativa*; după care sunt depozitate în a doua… nu, a treia încăpere, în *cellula memorativa*.

Culese trei pahare de pe podea şi începu să le umple.

— Dacă din întâmplare eşti înzestrat cu o coadă bună, înseamnă că ai şi o memorie prodigioasă. Deoarece memoria se întemeiază pe spirit, şi spiritul e proporţional cu coada. Şi eu am avut o memorie prodigioasă. Când *mă bizuiam* în Florenţa, cunoşteam numele tuturor locuitorilor din cetate. Mai ales pe-ale femeilor. Dacă erau drăgălaşe îmi aminteam numele lor pentru că erau drăgălaşe, iar dacă erau urâte nu le uitam numele pentru că erau urâte. Înţelegeţi ce vreau să spun! Necazul se isca atunci când era vorba de femei între cele două categorii, dar fiind puţine la număr le cunoşteam şi pe ele, pe toate. Odată am pus rămăşag că voi sta duminica, toată dimineaţa, la intrarea în catedrală şi voi numi pe fiecare credincioasă care vine la slujbă. A fost uşor şi am câştigat, deşi au folosit un vicleşug; au băgat o fată din Pisa pe care nu o văzusem niciodată înainte… „Emmanuele”, au zis prietenii, „ai pierdut fiindcă n-ai ştiut numele fetei”; dar de fapt am câştigat. Dintr-o mie de nume, chiar şi ale călugărilor, nu era unul să nu-l ştiu…

Căzu pe gânduri, mi se păru că e întristat. Apoi înălţă către mine cana şi bău. Am băut şi eu. Vinul era de cea mai fină calitate, dar cana puţea a grajd. Un şuierat se auzi venind dinspre ceaun. Pictorul se duse în grabă, privi conţinutul şi începu să-l amestece. „Grozav”, spuse.

Vittoria şi cu mine ne-am aşezat pe două scaune vechi puse în faţa şemineului. Un gândac uriaş, negru, se târî peste piciorul meu, cărând o bucăţică de pâine. Fiertura aburindă ne-a fost turnată cu plescăituri în cănile noastre de vin. Vittoria schiţă un zâmbet vag.

— Admir imens lucrările dumneavoastră… m-am hazardat eu. Parcă sunt rupte din viaţă!

— Ce este arta? răspunse el săltând uşor, cu modestie, umerii. Parcă ar fi o imitaţie a naturii, *simia naturae*. Grecii au avut o artă adevărată în trecut, în epoca fericită, *felix aetas* din Antichitate, dar între timp au pierdut-o. Ea a fost regăsită în Republica Florenţa de cetăţeanul Giotto, poate ai auzit de el. Giotto a făcut din pictură o profesiune latină şi i-a depăşit pe greci. Grecii sunt rigizi, lucrează parcă după carte… Ei nu realizează ce este natura, la ei totul trebuie să fie perfect. Adică supranatural. Şi tocmai de aceea nu este. Giotto a fost genial în asemenea măsură încât a putut să reproducă prin artificii artistice tot ce a produs natura, mama a tot ce există, atât de bine încât ochiul omului adesea se înşela, crezând că picturile sale sunt aievea. Şi deoarece se pare că sunt pus pe vorbă astăzi, o să vă spun că arta şi realitatea au fiecare un grad al lor. Vreau să spun că natura e reală, dar sunt unele lucruri mai reale decât ea. Ele însă trec prin ea: dacă doreşti să exprimi lucrurile superioare, trebuie să te ţii de limbajul naturii. Să vă explic. Iată ce-i. Numere. Perspectivă. Forme. Principiul minim. Şi maximum, oricare ar fi el. Universul, cred. Totul e matematică, pe care am studiat-o cu Leon Battista cel Mare. Vreau să spun Alberti. Leon Battista Alberti, care a murit în urmă cu douăzeci de ani şi s-a urcat direct în sfera Soarelui, de care aparţine pentru că a fost cel mai strălucitor dintre toţi. El nu se născuse în Florenţa, dar a fost un florentin şi a revenit aici după ce i-a fost ridicată interdicţia: „Deşi nu mă exprim ca un matematician”, spunea el, „vei înţelege că toate-s legate între ele şi că toate merg după reguli”.

— Probabil aţi studiat mulţi ani tehnica marilor artişti, am spus eu.

— Studiu şi metodă. N-are rost să încordezi arcul fără să ai o ţintă. Sau nu încordezi arcul dacă nu ştii să-l foloseşti. Nu ridici ţinta dacă nu ştii să foloseşti arcul. Pictorul trebuie să reprezinte, prin linii şi culori, pe o suprafaţă bidimensională, corpuri tridimensionale, în aşa fel încât de la o anumită distanţă faţă de un punct lucrurile pictate pe pânză să apară în relief, ca volume. Aceasta e adevărata perspectivă şi nimic altceva. Mai doriţi?

Arătă, cu un gest, către ceaun, dar l-am refuzat politicos.

— Iată toată taina: trebuie să fii în stare să reprezinţi volume pe o suprafaţă. Asta-i toată şmecheria, mai zise, umplându-şi din nou cana. Aţi luat în consideraţie posibilitatea ca Dumnezeu să ne fi pictat pe o pânză cu trei dimensiuni? Ce ar însemna aceasta? Ar însemna că dacă depăşeşti punctul până la care perspectiva funcţionează, vei vedea că nu-i decât un simplu tablou. Şi mai există un truc: armonia. Părţile trebuie toate să alcătuiască un soi de *concordie*, care la rându-i dă frumuseţe. Această concordie este exprimată de un număr-cheie, ori proporţie, aranjament… *Symposia, concinnitas,* asta-i. Ca muzica, ştii? *Acordurile* trebuie să fie consonante, nu disonante, altminteri nu e muzică. Nu ai *concinnitas,* nu ai nici pictură, nici sculptură, nici arhitectură. Nici femeie, dacă pricepeţi ce vreau să spun. Adică frumuseţe. Bucurie, emoţie, *fractură* şi alte alea. *Simţeam* dintotdeauna că asta-i esenţa… Şi mai este a treia cheie care defineşte artificiul: *infinitul*. Perspectiva poate face lucrurile să pară nesfârşite, ceea ce înseamnă că ceva infinit se încadrează într-un spaţiu finit (asta arată că şi spaţiul finit este infinit). Când desenezi ai un *punto di fuga*, un punct unde toate razele converg. În cele mai multe cazuri, el se găseşte în afara tabloului. Când construieşti, liniile paralele se întâlnesc în perspectivă. Iată şiretlicul lui Alberti: infinitul nu trebuie căutat în plan vertical, în vârful săgeţii catedralei gotice ca, de pildă, al aceleia din Milano, pe care eu o admir în continuare, el însă n-o făcea. Infinitul este produsul perspectivei orizontale. Dacă repeţi aceeaşi structură de multe, multe ori, atunci obiectele par să fie nesfârşite. Ai surprins şi ai supus infinitul pentru că ai dobândit esenţa infinitului: repetiţia. Arcadele, de exemplu. Iar dacă *superpui* două seturi de arcade şi adaugi o dublă colonadă, atunci construcţia este *infinitizată* de repetiţie. Impresionant.

Cumva începeam să văd o coerenţă în ce spunea. Observasem folosirea creatoare a formelor geometrice simple la extraordinarele construcţii din Florenţa. Cum izbutiseră oare să hipnotizeze mintea, prin intermediul ochiului, şi să o proiecteze într-un fel de tihnă şi înfierbântare, totodată? Poate ţineau ceva din Infinitatea Divină, captaseră o picătură atotcuprinzătoare din ceea ce veşnic scapă înţelegerii noastre prin vastitate şi transcendenţă. Dacă Întregul e formă, un *model* mai degrabă decât o *materie* neînţeleasă prin varietatea ei, atunci n-ar trebui ca fragmentul să corespundă Totului? Dacă Întregul este un proces, nu substanţă sau ţel ultim, n-ar trebui atunci ca o clipă din el să fie suficientă? Nu pentru că Întregul, aici, este în mod necesar acel arc particular sau coloana repetată, ci ordinea pură din spatele lui, conceptul, esenţa repetiţiei sale: multiplicarea părţilor identice ale unui întreg, când fiecare parte este totodată un întreg. Sau, poate, părţi dacă nu cu aceeaşi formă, care se comportă la fel: modul cum turlele ascuţite ale unei catedrale gotice se ramifică şi se ramifică la scări diferite ca dimensiuni şi proporţii, cu un con acoperit uneori de conuri mai mici care, la rândul lor, par copleşite de nenumărate conuleţe. Nu era asta tot un soi de infinit şi oare o singură manifestare a ideii de infinit nu comunică ea ceea ce nu era manifestat? Nu există o cale de la un lucru material la ideea care l-a structurat, la ideea pură şi la sursa gândirii?

Cred că am şi formulat câte ceva din gândurile acestea, căci ochii pictorului scăpărară şi dădu aprobator din cap.

— Numere, zise el. Este un mister în *unu*, unitatea absolută. Acesta-i secretul ultim. Există un mister în *doi*, iar acesta-i echilibrul. Acesta-i cel mai mare secret. Există un mister în *trei*, care e generarea, expansiunea infinită. Acesta-i secretul cel mai înalt.

Totul se leagă şi se desfăşoară după reguli. Frământam în minte gândul acesta şi n-am observat că graţioasa noastră companioană se furişase şi plecase de lângă şemineul unde stăteam. Contemplarea ideii unităţii, întrupată în multe feluri în jurul nostru pentru a ne uşura studiul, putea conduce la înfăptuirea unicităţii, a unităţii în lucruri aflate în afara înţelegerii noastre imediate: universul şi creatorul lui. Aceasta doar prin interconexiunea tuturor lucrurilor şi prin ideea platoniciană că formele veşnice şi principiile ordonatoare, precum răceala, căldura, numerele, frumuseţea, trebuie socotite separat de substanţe (foc, gheaţă, obiecte), pe care le înzestrează cu formă şi înţeles, aducându-le de la haos şi împrăştiere la formă şi viaţă.

Emmanuel nu a dat niciun semn de interes când m-am referit la *Phaidon* al lui Platon tradus de Ficino, probabil dialogul în care Socrate a spus că aşa cum principiul căldurii se retrage, dispare când gheaţa răceşte un foc, la fel şi sufletul, principiu etern, dispare când trupul pe care l-a însufleţit se stinge.

Emmanuel reveni la chestiuni mai concrete.

— Altă figură geometrică care dă sugestia infinitului: dreptunghiul. Priveşte palatele pe care el, Alberti, le-a clădit aici. A aşternut dreptunghiuri din *pietra serena* pe întreaga suprafaţă, şi rânduri de ferestre, de aceea toate palatele lui par mai mari decât sunt în realitate. A folosit o grămadă de trucuri: tot ce a pictat a conceput ca o fereastră deschisă prin care se zăreşte subiectul. Perspectivă. Iată cheia. Construcţia geometrică. Omul care a inventat-o nu era pictor, deşi a pictat două paneluri:

Filippo Brunelleschi. Primul panel reprezintă Piazza della Signoria. Ei, dacă îl plasai într-un loc anumit şi îl priveai dintr-un alt punct fix, constatai că linia orizontului din tablou se confunda perfect cu linia orizontului din Piazza! Celălalt panel reprezintă Piazza del Duomo cu Battistero. (El n-a vrut să se cunoască modul cum a construit marele dom, voia să rămână o taină. A afirmat că nimeni nu va fi în stare să construiască ceva asemănător. În realitate sunt două domuri, unul într-altul, angrenate cu pietre. Nu-i cine ştie ce scofală; şi nici cine ştie ce în interior.) Pe acel panel, a acoperit cerul din tablou cu argint sclipitor şi a făcut o gaură în centru. Apoi te invita să priveşti prin acea deschizătură din spate, ţinând o oglindă în faţă, în faţa picturii. Cerul cu norii călători se reflectau în oglindă şi totul era perfect real, de parcă te-ai fi uitat direct la Piazza del Duomo, nu la un tablou. Ai priceput? În ambele cazuri vedeai cerul adevărat şi o pictură, ceea ce în cazul al doilea se suprapunea complet realităţii: în oglindă vedeai chiar Piazza del Duomo, în spatele tău. Oamenii îl porecliseră „nebunul” nu din cauza trucurilor lui, ci din pricina izbucnirilor de furie.

— Nu prea îmi dau seama cum erau realizate închipuirile acelea pe paneluri, am zis eu.

— Marele Alberti a explicat totul arătând că imaginea vizuală e produsă de razele vizuale care se răspândesc către exterior din ochi şi îl unesc cu obiectul văzut, razele împrăştiindu-se în formă de con sau de piramidă. Ei bine, retează piramida în apropierea ochiului şi suprafaţa rezultată nu e altceva decât pânza pictorului! Al doilea con, mai mare, îşi are vârful la clădirea reală pe care o zăreşti, atât de mică şi îndepărtată, şi care se măreşte pe pânză înainte de a se îngusta în ochiul tău. Ingenios, nu? Două conuri sau piramide, înţelegi? Unul converge, celălalt diverge. Intersectarea lor este pictura.

Am dat din cap, deşi nu pricepusem mare lucru.

— Totul e cât se poate de inteligent, nu-i aşa? Se spune că prietenul meu Paolo Ucello – *ucello*, scuzaţi-mă, înseamnă „penis”, dacă nu ştiaţi – ar picta şi ar tot picta fără să se odihnească vreodată! Iar când soţia sa îl îmbie la pat, îi spune: „Ce frumoasă e perspectiva!”

A izbucnit în râs, cutremurat de hohote, lovind aerul cu pumnii. I-am văzut chiar lacrimi în ochi.

— Dar nu face nimic, n-are importanţă, spuse.

M-am uitat încurcat la el, apoi am privit în jur. Vittoria dispăruse de mult, nu se vedea nicăieri.

— Mi-e teamă că nu vă înţeleg, am zis eu.

— Pentru că, respiră el adânc, pentru că… Există o ştiinţă a aparenţelor, a perspectivei şi-aşa mai departe; şi o ştiinţă a esenţelor, cea care contează cu adevărat.

— Nu prea înţeleg.

— Întrebaţi-l pe misteriosul Sandro Butoiaşul, care cândva a fost un fervent medicean, iar acum a devenit un *piagnone*. Nu dădea doi bani pe perspectivă, concentrându-se pe esenţă şi culori. Ce spui despre micile lui piese de altar?

O expresie sumbră trecu peste chipul pictorului ca un nor trecător. Îşi umplu din nou cana.

— Iar acum iată teoria mea, care este cea mai bună! Culorile au o parte obiectivă şi una subiectivă. Partea obiectivă este că ele sunt legate de planete. Se ştie doar, se ştie, repetă el impacientat. Toate cele pale, gălbui, albicioase ţin de Lună; cenuşiul, neutrul, aparenţele schimbătoare sunt ale lui Mercur, roşul al lui Marte, albastrul spre violet al lui Jupiter şi tot aşa. Acuma, cine vrea să atragă, să capteze influenţa unei stele, a unor stele *benefice*, poate s-o şi facă! Culorile, animalele, plantele, simbolurile fiecăreia dintre planete… Imaginea cuprinde entitatea. Prinde-le şi vor fi ale tale. Dar asta încă nu e totul. Culorile au şi o acţiune *subjonctivă,* în interiorul *spectatorului.* Sentimentele se modelează sub îndrumarea ta. Gândeşte-te la o scenă de război, oţel şi sânge. Sau un verde pastoral…

Se desfăşura în faţa ochilor mei ca arcul unui ornic vechi.

— Iată ştiinţa adevărată, poţi să mă crezi, ştiinţa prin care nu numai că imiţi natura, ci influenţezi şi natura omenească. Curtezana o ştie prea bine când pune pe ea straie sclipitoare, aur, culori subtile, roşu… ca să arate că este deopotrivă prada cea dulce şi vânătorul… iar ţie ţi-ar plăcea să fii pradă uneori. Prada vânătorului, ce spui? Oare nu asta suntem totdeauna, noi, bărbaţii? Pictorul păli şi limba i se împletici.

— Nu-i nimic, zise; e ora când căldura mea vitală scade. O să… o să mă descurc.

Se prăbuşi greoi în scaunul său, cu ochii închişi. Tăcerea locului era sesizabilă acum, solitară, m-am gândit eu. M-am întristat pentru amabila noastră gazdă, care-şi trăia surghiunul departe de cetatea iubită, dornic de tovărăşia cuiva, de discuţii. M-am ridicat în picioare.

— Vittoria?

Într-o secundă, însoţitoarea mea reapăru în rama uşii şi cuprinse dintr-o singură privire scena.

— Să mergem!

— Ai găsit ceva important?

— Bineînţeles. Să plecăm.

Pe drum am întrebat-o din nou ce descoperise.

— Am ieşit încet văzând că nu-mi daţi atenţie. A fost bine aşa. Nu ştiam ce caut şi m-am dus pur şi simplu să cercetez fiecare cameră, să răscolesc, să-mi vâr nasul. M-am cam speriat pe-acolo. Pot să-ţi spun că în camera lui de dormit, în dulap, era o familie de lilieci. Sper să nu le simtă lipsa.

— Nu asta e descoperirea pe care ai făcut-o, am spus plin de speranţă, oprindu-mi un uşor tremurat.

— Descoperirea am făcut-o când am dat la o parte un fel de cortină. Acolo era. O copie de mărime egală a picturii noastre. *La Primavera.* Încă neterminată, dar strălucitoare şi puternică. Nu-mi dădusem seama până atunci ce minunată este. Ştiai că Venus a lui cea roşcată *se uită* la tine, oriunde ai sta? Te conduce în pădure, te invită. Cât despre Emmanuel, nu am nici cea mai mică idee ce urmăreşte. Am răscolit un pupitru plin cu fleacuri, reţete, ferfeniţite toate, îţi poţi imagina, dar n-am găsit nicio referire la lucrare, nici alte detalii care să trezească bănuieli, din câte mi-am dat seama.

— Dar, Vittoria, d'Altavilla îmi spunea azi-dimineaţă că nimeni nu este scutit de bănuială…

— Ţi-a spus el aşa ceva?

Cu incredibilele teorii ale pictorului încă vii în memorie, am schimbat subiectul discuţiei. Mai era şi altceva ce voiam să-i spun şi nu eram totuşi hotărât.

— În după-amiaza asta, am început eu nesigur o expunere ce avea să ia curând o turnură neplăcută, am aflat mai multe despre frumos decât în toţi anii trecuţi. Emmanuel mi-a dezvăluit nişte secrete ale lui matematice. Însă cele mai multe lucruri le-am aflat privind culorile schimbătoare ale ochilor tăi şi explozia de scântei aurii care ţâşnesc din ei. În primul rând este evanescenţă, care e, paradoxal, veşnică. Frumuseţea, vreau să spun.

Vittoria se opri brusc din mersul ei agale, se întoarse către mine pe călcâiele ei mici şi mă privi, cu seriozitate şi oarecum cu tristeţe, în ochi:

— Ei bine, prietene, unii afirmă că frumuseţea este otrăvitoare, dar eu nu cred că neapărat este aşa. Frumuseţea nu are autoreflecţie, de aceea s-ar putea să fii înţepat de ghimpii ei, iar rana să se infecteze. Asta s-ar întâmpla pentru că n-ai ştiut că trandafirul nu este îngăduit. Sunt încredinţată însă, prietene, că niciun spin n-o să te rănească şi că frumuseţea o să-ţi fie totdeauna binefăcătoare. În ce mă priveşte, eu mă aflu acolo unde se află raţiunea mea şi nicăieri în altă parte.

N-am fost încântat de asemenea replică, dar m-am prefăcut că nu prind nuanţele mesajului şi am întrebat-o:

— Şi unde se află raţiunea ta?

— Raţiunea mea e în sine însăşi, ghemuită în cochilia ei după nenorocirea care m-a despărţit de iubitul meu în urmă cu câteva zile. Oricum aş acţiona, eu sunt în doliu. De aceea te rog să mă ierţi dacă nu pot fi sensibilă la glorificarea frumuseţii; şi nici nu cred, dragă prietene, că voi mai fi vreodată.

Având în vedere că această declaraţie a ei era din nou mult mai puţin ambiguă decât întrebarea, m-am simţit jignit şi am tăcut. După câtva timp, ea a reluat conversaţia ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat.

— Deci azi-dimineaţă ai discutat despre crime cu ingeniosul Doctor…

— Da, are nişte teorii ale sale.

Apoi, din motive nedesluşite mi-am ţinut gura. Un simţământ straniu mă copleşi, ca şi cum dintr-o dată mi-aş fi dat seama că mă aflu pe pământ străin, printre străini. Am grăbit pasul, astfel că nu a mai rămas loc de discuţie în restul zilei.

Dar aveam multe de povestit seara când, în drum spre casă, m-am abătut pe la Doctorul d'Altavilla. M-am oprit să-i dau de ştire despre descoperirea noastră. Ochelarii îi stăteau pe nas de parcă s-ar fi aflat în curs de a citi sau de a lucra ceva, dar nu s-a arătat dornic să-mi vorbească despre activitatea lui din după-amiaza aceea, aşa că i-am povestit eu ce făcusem.

— Doctore d'Altavilla, ştii ce am descoperit la locuinţa lui Emmanuel de Monteleone?

— O copie a tabloului lui Botticelli.

— Dar, Doctore, ai ştiut asta?

— Un mic exerciţiu de deducţie pe bază de raţionament. Însă aveam nevoie de confirmarea pe care cu atâta competenţă mi-ai oferit-o. Şi sunt convins că ai petrecut o după-amiază agreabilă.

— Totuşi…

— Perfect. Atunci ne vedem mâine dimineaţă la slujba religioasă.

— Dar…

— Apoi la întrunirea care va urma, când alte chestiuni misterioase ţi se vor limpezi. Noapte bună.

***

Am petrecut o noapte agitată şi încărcată de prevestiri, din cauza unui vis dinaintea trezirii, a cărui semnificaţie vagă şi ambiguă mi s-a limpezit şi a căpătat sens doar ani de zile mai târziu. Urmărind o rază palidă de soare, mă preumblam singur în penumbra unei dumbrăvi foarte asemănătoare cu aceea din pictură, dar mult mai animată. Zăream fiecare frunză, fiecare fruct auriu şi fiecare picătură de rouă care se prelingea pe gingaşele flori împrăştiate prin iarba deasă şi verdeaţa locului. Oricât de ciudat ar părea, am simţit o mişcare ca un vârtej ocupând chiar *locul unde mă aflam*, care într-un anumit fel se compunea din trei Graţii identice, a căror trinitate totuşi rămânea indivizibilă; şi din asta se desprinse Vittoria, înveşmântată doar într-un văl străveziu, ale cărui cute potrivite atent ascundeau ochilor acele părţi ale trupului care, privite, puteau stârni emoţii prea puternice, lăsând vederii totuşi perfecţiunea strălucitoare a pielii. Chiar şi aşa, splendida apariţie m-a tulburat profund şi mi-a trebuit timp ca să mă reculeg şi să-i prezint – cu umilinţă şi admiraţie – salutul meu. Ea mi-a răspuns cu mai multă prietenie şi voioşie decât eram obişnuit, după care mi-a întins, cu un râs cristalin, o nuia pe care nu ştiu de unde a scos-o, presupun că de sub veşmântul ei sumar.

— Vrei să vezi nişte trucuri meşteşugite ale naturii? mă întrebă ea cu acelaşi avânt copilăros pe care mi-l aminteam de când îmi arătase cele trei uşi de la turnul lui Pietro, anticipând concluziile mele greşite.

Am apucat nuiaua, care era mare şi netedă, dar nu ştiam ce să fac cu ea. Vittoria se apropie voioasă şi îşi ridică braţele.

— Atinge-mă, nu-ţi fie teamă, îmi zise.

Am întins mâna cu sfială şi fără convingere, până când nuiaua veni în contact cu trupul ei. O uimitoare transformare se petrecu: trupul ei firav începu să crească umflându-se parcă, membrele şi capul îi crescură şi ele proporţional, astfel că acum aveam o cu totul altă femeie în faţa ochilor. Nu atât din curiozitate, cât de teamă că aş putea pierde pentru totdeauna originalul, am atins-o cu nuiaua din nou, pe părul ca focul. O schimbare de necrezut se petrecu iarăşi, de data asta în distribuirea complet diferită a culorilor pe trupul ei: pielea i se bronzase, chipul îi devenise oacheş, ochii îi erau căprui, părul negru.

Am continuat s-o ating în ritm accelerat cu nuieluşa, din dorinţa de a rechema originalul şi nu de a obţine alte combinaţii, dar de fiecare dată urma o modificare uluitoare în dimensiunile, culorile sau proporţiile părţilor trupului, astfel că prelungind operaţia eram încredinţat că va lua cel puţin o dată înfăţişarea tuturor raselor umane, cunoscute şi necunoscute, precum şi a tuturor femeilor din lume, trecute şi viitoare, fiecare nefiind nimic altceva decât o variantă a Vittoriei. Singurul element constant care îmi susţinea speranţa că, peste toate, esenţa ei se păstra în spatele aparenţelor, era râsul cristalin ce izbucnea de fiecare dată când surprinderea părea să-mi depăşească aşteptările.

În cele din urmă nu mi-a mai venit să folosesc nuiaua şi am lăsat-o jos. În faţa ochilor mei o chinezoaică micuţă cu membre delicate şi păr negru, lins, se înclină zâmbind cu politeţe. I-am răspuns la fel, aşteptând să văd ce se petrece. Ea continua să se încline mereu, iar zâmbetul îi creştea şi i se răspândea pe faţă.

— Nu ai uitat nimic? întrebă ea într-un târziu cu glasul Vittoriei.

Nu ştiam ce să spun.

— Nuiaua, râse ea. Ori vrei să o păstrezi?

M-am gândit că aş putea folosi nuiaua pentru a reduce multiplicitatea la unitate şi nu invers. Totuşi, văzându-i liniile delicate ale mâinii şi auriul pielii când se întinse ca s-o apuce, m-am simţit cu totul neajutorat.

M-am trezit din somn speriat, ameţit de un vârtej fierbinte produs de o Vittoria nevăzută, multiplicată în trei fiinţe rotitoare în aer.

Capitolul X – În care câţiva oameni devin părtaşii unui secret înfricoşător la o masă florentină obişnuită

În calitate de fost canonic al bisericii Santa Maria de' Fiori, Marsilio Ficino îşi păstrase dreptul de a sluji liturghia din când în când, ceea ce făcu şi în această duminică, după care Amerigo Vespucci îi invită pe toţi cei care în ziua precedentă participaseră la întâlnirea de la vila lui Ficino, inclusiv pe Vittoria, la ceea ce el numi un „modest *pranzo*", în compania sa şi a soţiei sale Ginevra, al cărei portret încântător ni-l arătă pe un medalion de buzunar, reproducere a unui tablou pe care tatăl său îl comandase unui artist tânăr şi ambiţios. Era înfăţişată lângă o tufă de ienupăr, ca simbol al numelui ei, poate şi din alte motive pe care nu le-am desluşit. M-am întrebat cine a avut ideea acelei subtile şi elocvente asocieri între frumoasa femeie şi planta cu gust amar. Dacă fusese pictorul, ce putere avusese el de a pătrunde în ascunzişul lucrurilor? Ce cunoştinţe? Ce drept?

Ficino, care în timpul slujbei evită orice gest familiar de recunoaştere faţă de noi, după liturghie dispăru în *sagrestia* şi nu mai reapăru. De fapt, se folosise de o ieşire lăturalnică şi ajunsese înaintea noastră la palatul Vespucci. După puţin timp am ieşit din biserică însoţit de Davide Vicardi, care mă conduse la locuinţa gazdei noastre. Faţada palatului, în dreptunghiuri mari de *pietra serena*, îmi aminti teoriile lui Monteleone despre perspectivă; la fel şi graţioasa *cortile* cu două colonade suprapuse, centrate pe o fântână dominată de o cruce. Vittoria, pe care văzând-o am resimţit o emoţie puternică legată de visul meu din noaptea trecută, se afla deja acolo, iar sobrietatea ei contrasta cu veselia stăpânei casei, gătită cu multă îngrijire pentru acest prilej. Ginevra Vespucci aparţinea unui tip răspândit de frumuseţe feminină florentină: înaltă şi zveltă, avea un păr blond-cenuşiu lung şi bogat în care împletise două lănţuguri – unul de aur, celălalt de perle – formând modele complicate ce se terminau într-un grup de trei pietre uriaşe, lactescente. Avea fruntea înaltă, palidă, sprâncenele bine conturate, iar ochii ei căprui erau umbriţi de cele mai lungi gene pe care le văzusem vreodată, poate prelungite artificial. Faţa ei cam lată era punctată de un nas fin, uşor curbat, iar gura mică era aşa de roşie încât am fost sigur că o colorase cu ceva. Zâmbea rar, arătându-şi şirurile regulate de dinţi ca fildeşul, iar respiraţia îi era parfumată cu arome indiene, dintre cele care formau o mică parte din negoţul soţului ei.

Gâtul ei alb, expus vederii, era împodobit doar cu un şirag scurt de ametiste montate în aur, în centru cu o rozetă unde fusese prins un splendid rubin. Chiar sub această podoabă, un pătrat decupat în rochie fusese acoperit de o reţea deasă, în romburi, din fir de aur şi mărgăritare. Panglici de mătase, îmbogăţite cu aur şi bătute cu ametiste, îi înconjurau poalele rochiei, o minunăţie de broderie pe *allucionato*, un material produs la Florenţa ce îşi schimba culoarea de la purpuriu întunecat până la verde adânc, în raport de unghiul privirii. Deasupra cingătorii de piele decorate, sânii nu i se observau; dedesubt, picioarele-i păreau nesfârşit de lungi. Mânecile rochiei erau uşor mai lungi decât braţele şi-i acopereau parţial mâinile fine, în care ţinea cu nonşalanţă o batistă brodată. Această creatură extraordinară părea o replică în mărime naturală a acelor *piavole de Franza*, păpuşi înveşmântate după ultima modă de la Curtea franceză. Deşi am depus toată stăruinţa ca gândul meu exprimat în cuvinte să sune ca un compliment rafinat, comparaţia mea n-a părut să-i facă plăcere.

— Regulile după care ne conducem le stabilim aici, la Florenţa, răspunse ea. Nu avem nevoie de lecţii nici de la Paris, nici chiar de la palatul sultanului.

După un început atât de puţin fericit, am căutat un prilej s-o îmbunez şi să facem pace, dar timpul scurt nu mi-a permis să-i mai vorbesc graţioasei Ginevra până la plecare.

Asemenea frumoasei gazde, palatul se afla şi el la opusul idealului de simplitate propovăduit de Savonarola în Sfânta şi Nepreţuita Reformă, cum o numeau adepţii mişcării conduse de stareţul de la San Marco. Am fost îndrumaţi într-o sală spaţioasă cu tavanul sculptat şi cu centrul ocupat de o uriaşă masă din lemn de nuc, la capătul căreia Ficino şedea destins într-un jeţ, alături de vechiul şi veşnic posomorâtul său prieten Cavalcanti, conversând cu un bărbat vârstnic ce purta pelerina ordinului dominican. Când i-am fost prezentat, mi-a reţinut mâna mult timp şi m-a privit insistent în ochi, ca doritor să străpungă aparenţele şi să surprindă ce se află ascuns după ele. Am aşteptat cu răbdare sfârşitul acestei operaţiuni stânjenitoare, fiind în urmă informat că acest călugăr, numit Girolamo Rossi, fusese o persoană destul de importantă pe vremea lui Lorenzo Magnificul, pentru care îndeplinise mai multe misiuni delicate în străinătate.

Deasupra şemineului încăpător decorat cu *putti* graşi pe *terracotta* smălţuită albastru, în stilul lui Donatello, atârna chiar minunatul tablou al Ginevrei cu tufa mare de ienupăr, pictat de un artist care, deşi florentin prin naştere şi educaţie, după toate aparenţele lucra sau lucrase cândva la Milano, dacă nu greşesc. Şi totuşi, nici modelul viu, nici copia lui simbolică fixată pe perete nu m-au impresionat atâta cât proba de ingenuitate şi dibăcie oferită de mozaicul de pe pardoseala camerei. Compus din marmură în trei culori – alb, roşu şi negru –, mi-a reţinut privirea din prima clipă din pricina modelului decorativ insolit şi numai târziu, în aceeaşi după-amiază, i-am descoperit taina.

Un *abaco,* o credenţă maiestuoasă ocupa două treimi din perete. Erau expuse pe tăbliile ei câteva capodopere de argintărie lucrată de meşteri locali, talere decorate şi piese de sticlărie sofisticată. Masa fusese luxos aranjată: în faţa fiecărei farfurii din ceramică pictată se aflau un pocal şi două şervete brodate, rulate şi întoarse în coroană. La dreapta farfuriei erau aşezate un cuţit delicat cu mâner aurit, precum şi o ustensilă ciudată, ca o furcă în miniatură, cu doi dinţi de aur, care – aşa mi s-a spus – era într-adevăr numită *forchetta*, furcă mică, şi devenise la modă de curând în Veneţia. Îţi permitea să duci mâncarea de la farfurie la gură fără să-ţi murdăreşti mâinile, ne informă gazda, însă deoarece reprezenta o noutate de ultimă oră, folosirea ei era opţională. De fapt, nici Amerigo însuşi nu s-a atins de noul instrument şi nici de cuţit, rupând carnea cu mâinile sale delicate şi aruncând resturile sub masă, unde trei câini şi încă un animal micuţ, nurcă poate sau nevăstuică, şi le disputau. Doamnele însă, Ficino şi Rossi au folosit cu meticulozitate micuţele furci. M-am străduit să-i imit, dar mi-am împuns aşa de rău limba cu un vârf ascuţit, încât m-am lăsat păgubaş. În ce-l priveşte pe Ficino, el nu se înfrupta din bucatele noastre gustoase, mulţumindu-se cu acelaşi vin roşu de Valdarno, dres cu zahăr şi cu nişte prafuri de pietre preţioase, servit într-o cupă de aur, precum şi cu bucăţele de creier de viţel, aduse de asemenea pe o tipsie de aur.

Nu ştiu cine era mai norocit, noi sau el. Bucatele erau aproape indecent de abundente, la fel şi sosurile în combinarea cărora inventivitatea atinsese culmi mi-e teamă că prea înalte pentru palatul meu. Am izbutit să-mi dau seama că erau bazate pe miere amestecată cu ceapă, migdale, usturoi, scorţişoară, cuişoare şi vanilie. După epuizarea acestor fantezii acre-dulci, m-am desfătat cu nenumăratele feluri din carne şi peşte, fiert, copt, prăjit sau în aspic, feluri servite cu legume şi zarzavaturi acrite sau cu compoturi de fructe, toate delicat aromate cu mirodenii, precum şi cu o cereală albă, fiartă, numită *riso*, după grecescul *oryza*, aliment chinezesc exorbitant de scump, din care nu gustasem niciodată înainte.

Ni s-au oferit şi pateuri, în care bucăţi de potârniche cenuşie şi biban, condimentate cu nucşoară, cuişoare şi piper, erau frământate cu gălbenuş de ou. Din păcate, nefiind familiarizat cu bucătăria florentină, n-am mai putut fi sensibil la ineditul deserturilor pe care chiar şi Ficino le-a asaltat aprobator cu furculiţa sa de aur. Am acceptat recunoscător mici *panettoni*, un soi de turtiţe, prea uscate după aprecierea mea, inventate de curând se pare la Curtea milaneză; precum şi şerbet de lămâie, o delicatesă orientală, prea rece pentru gustul meu epuizat. Mi-ar fi fost imposibil să-mi amintesc toate vinurile şi celelalte licori servite, dacă după o întâmplare plăcută care surveni atmosfera oarecum încărcată a mesei nu s-ar fi destins, şi atunci Amerigo în persoană ne-a explicat principiile după care s-a orientat la alegerea lor. Însă acest subiect îl voi dezvolta mai târziu.

Totul a durat vreo trei ore şi aproape că m-a dat gata. Şedeam între Vittoria şi Doctor, schimbând când şi când câte un cuvânt politicos cu ei şi lăudând cu glas cât se poate de tare, uneori în mod nesincer, fiecare fel de mâncare ce îmi gâdila cerul gurii. Zâmbetul, iniţial plin de simpatie, dispăru de pe chipul Vittoriei, semn că plictiseala mea devenise evidentă, în ciuda bunelor mele maniere. Pe lângă asta, complimentele, după toate aparenţele, o lăsau rece pe stăpâna casei, care nu părea chiar fericită de oaspeţii ei şi curând părăsi încăperea sub pretextul că trebuie să-i hrănească pe cei doi copilaşi ai ei. Nu cred însă că îi alăpta de la sân.

Din pricina câinilor care se războiau neîncetat sub masă, a lungimii acesteia, a moleşelii provocate de atâtea feluri de bucate şi de băuturi, nu era posibil să se angajeze o discuţie generală. Ficino vorbea mai tot timpul cu Rossi şi Cavalcanti, Ginevra a schimbat câteva cuvinte cu Vittoria, Doctorul plasa cu parcimonie paradoxuri la dreapta sa, unde stătea Vicardi (bine dispus, în pofida situaţiei grave şi a prezicerilor sumbre din ziua precedentă), precum şi la stânga unde şedeam eu, gata să-mi dau duhul după multele plăceri culinare. Carlo Marsuppini, poate cel mai înţelept dintre invitaţii la acest memorabil *pranzo*, întărâtă o bucată de timp câinii aruncându-le resturi de carne, după care se adânci în somn, în fotoliul său. Amerigo, gazda, era absorbit în dirijarea acţiunilor şi mai ales în supravegherea băuturilor, distribuite de o slugă experimentată care se ocupa numai de asta. Cei doi făceau schimb de fraze tehnice misterioase despre fiecare butelcă nouă, gazda demonstrându-şi competenţa superioară prin trimiterea în repetate rânduri a bătrânului servitor să aducă din pivniţă vreun clondir mai potrivit.

În ce mă priveşte, mă lăsasem prins cu totul în observarea mozaicului de pe pardoseală, care mă impresionase din chiar clipa când păşisem în încăpere. După un timp, mi-am dat seama că ciudăţenia modelului venea din neregularitatea sa. Mă obişnuisem cu uniformitatea şi omogenitatea faţadelor florentine, a pereţilor şi podelelor de marmură. Erau excepţional de armonioase şi frumoase, dar şi atât de monotone! În palatul lui Amerigo am căpătat confirmarea impresiei mele mai vechi că desenul complex întemeiat nu pe repetiţie, ci pe variaţie sofisticată, poate fi mai stimulator decât modelul reiterativ, periodic.

Numai două feluri de plăci fuseseră folosite pentru mozaic: fiecare avea patru laturi, dar niciuna nu era pătrată. Una avea formă de zmeu – ca un soi de diamant cu două laturi mai lungi şi două mai scurte. Celălalt tip de placă avea forma unei lănci, cu vârful ca al unei săgeţi astfel orientate încât şedea ca o cuşmă pe capul zmeului. Fiecare zmeu era alb, dar cele două părţi mai scurte aveau benzi negre. La fel, fiecare lance roşie era complet mărginită cu negru. (Dacă le aranjai astfel ca părţile scurte ale fiecărei figuri să se întâlnească, obţineai un romb perfect sau un diamant.)

La început am socotit greşit că marginile negre sunt simple decoraţiuni, dar rolul lor mi-a apărut când, privind mai atent, am înţeles neregularitatea intenţionată a modelului. Plăcile se puteau îmbina numai la marginile lor dungate cu negru. Părţile inferioare ale plăcilor în formă de zmeu nu erau negre şi se puteau alipi numai una de alta. Căci dacă ar fi fost posibile alte îmbinări, modelul ar fi devenit regulat, cu excepţia bordurilor negre. Acum marginile erau unite potrivit unei anumite ordini, dar nu şi plăcile, care se ramificau în afară în nenumărate modele, ca nişte sori câteodată, ca zigzaguri, ca labirinturi circulare.

Am avut destul timp să studiez în voie pardoseala, deşi nu m-am putut concentra cât aş fi dorit. De-abia după ce am contemplat încântat o bucată de timp încâlceala complexă a modelului din care nu pricepeam mai nimic (un mozaic realizat cu regularitate ar fi fost mai logic), m-am luminat brusc şi îndată mi s-a dezvăluit regula simplă care patrona întreaga structură: numai marginea neagră a unei plăci se îmbina cu marginea neagră a altei plăci. În felul acesta se obţinuse un model foarte complicat, multiplicat pe întreaga suprafaţă a pardoselei, în care figuri similare (rozete, spirale, căi încrucişate) se repetau de mai multe ori, dar compoziţia, orientarea şi vecinătatea imediată variau. Am privit în jur atent, silindu-mă să nu par nepoliticos, dar nu am găsit două porţiuni identice pe podea, fie şi centrate pe configuraţii similare. M-am întrebat dacă s-ar putea dobândi grupuri identice, poate pe suprafeţe mai mari decât a acestei încăperi.

Admiraţia mea pentru artistul necunoscut care îşi demonstrase dibăcia nu repetând întruna modelul, ci, dimpotrivă, evitând repetiţia lui, crescu într-un soi de ciudată meditaţie despre viaţă şi natură şi firea omului. Adesea m-am minunat de modelul pe care l-a folosit Creatorul când i-a zămislit pe oameni, care se aseamănă între ei (toţi au picioare, braţe, capete, ochi şi minţi) şi totuşi nu sunt niciodată identici. M-am gândit şi la viaţa în ansamblul ei de pe pământ şi la posibilitatea ca diversitatea ei să fie doar aparentă. M-am întrebat dacă nu s-ar putea reduce diversitatea la o regulă atât de simplă ca aceea a mozaicului, care ar produce modele infinit de diverse dintr-un material uniform ca aceste plăci de pardoseală, lănci şi zmeie contrapuse. Şi cu atât mai uniform era sistemul în aranjarea plăcilor, unind laturile lor numai două câte două. Intersectarea acestor elemente simple crea fenomenul sistemului şi posibilităţile fără sfârşit ale vieţii.

Presupun că fluctuaţia băuturilor din pocal a predispus încolţirea acestor calcule în mintea mea, ca şi evaporarea lor rapidă. Ghiftuit şi obosit de masticaţie şi de cantitatea excesivă de spirit conţinută de lichidele din pocal, tocmai mă pregăteam să-l imit pe Marsuppini, lăsându-mă furat de somn în mijlocul după-amiezei, când Ficino se sculă brusc în picioare. Se apropie sfârşitul, m-am gândit eu. Făcând semn cu capul către Doctor, Ficino se retrase într-un colţ însorit al încăperii. În curând i-am văzut angajaţi într-o discuţie animată, privind adesea către mine şi Vittoria. După puţin timp li se alătură Amerigo, nu înainte de a expedia cu severitate una din slugile tinere să îndeplinească vreo treabă misterioasă, apoi Vicardi fu chemat şi se duse la ei, lăsându-ne pe ceilalţi în jurul mesei pustiite, prea obosiţi ca să ne putem aventura într-o discuţie. Ficino şi Vicardi se făcură curând nevăzuţi, conduşi de servitorul ce revenise. Amerigo se duse la Rossi şi Cavalcanti, care se ridicară şi îl urmară către uşă, pe când d'Altavilla veni la mine şi mă pofti să mă alătur celorlalţi bărbaţi, pentru o discuţie informativă. Apoi, întorcându-se către Vittoria, îi spuse că Ginevra va reveni în câteva minute şi o va însoţi la un plăcut pavilion din grădină. În mod înţelept, Marsuppini a fost abandonat în fotoliul său, în tovărăşia câinilor, adormiţi şi ei.

M-am ridicat cu un efort considerabil şi, condus de d'Altavilla, am pătruns într-o frumoasă bibliotecă lucrată din lemn de chiparos cu *intarsi*, al cărei plafon în stucaturi fusese pictat cu *putti* şi graţioase nereide care se îmbăiau sub ochii unei procesiuni bahice.

Ne adunaserăm toţi – Rossi, Vicardi, Cavalcanti, d'Altavilla, Amerigo şi eu însumi – în jurul lui Ficino, aşezat pe un soi de cufăr arătos din lemn de culoare închisă cu incrustaţii splendide; bătrânul ceru să se facă linişte, ridicând indexul palid, lung, al mâinii drepte, pe când cu stânga împingea cupa de aur cu Valdarno roşu pe o tăviţă pusă la îndemâna lui.

— Dragi prieteni, începu Ficino cu glas obosit, mulţumesc onorabilei noastre gazde şi graţioasei sale soţii pentru această masă, care fusese anunţată ca un *pranzo*, dar s-a dovedit mai îmbelşugată decât un banchet regal. Nu m-am putut desfăta cu toate bunătăţile şi băuturile delicioase din pricina vârstei mele şi a complexului de umori care mă silesc să-mi îngrijesc sănătatea fragilă. Dar şi mai lăudat fie Domnul care a îngăduit ca bărbaţi de seamă, cum sunteţi domniile-voastre, să se adune la această oră de răscruce pentru a fi părtaşii unei taine formidabile. Nu vă cer să juraţi, dar se înţelege că dacă vreunul dintre domniile-voastre nu doreşte să fie implicat sau socoteşte prea grea povara unui secret ce trebuie îndelung păstrat, va fi rugat să părăsească încăperea, înainte ca eu să fi purces mai departe.

Sorbi îndelung din cupa cu vin şi deoarece nimeni nu părea dornic să plece, continuă:

— I-am explicat respectatului reverend Rossi, aici de faţă, totul despre crime, i-am spus despre modul cum astăzi, de ziua Soarelui, vor încerca să-l ucidă pe Eminenţa sa Giovanni şi cum peste câteva zile se pregătesc să săvârşească alte ucideri, culminând cu aceea plănuită chiar asupra mea. Dar sunt şi alte lucruri pe care vreau să vi le împărtăşesc înainte ca duşmanii să pună capăt nevrednicei mele existenţe. Aceşti oameni descreieraţi, oricine ar fi ei, vor să elimine nu numai fiinţe omeneşti nevolnice ca mine, ori altele considerabil mai puţin nevolnice cum au fost Smeralda Vespucci sau Pietro degli Ecate, ori chiar persoane eterice şi inocente ca Doctor Lutzius, *requiescant în pace animae eorum*. Nu, ei urmăresc altceva: o entitate imaterială, misterioasă, al cărei simbol este *La Primavera*, tabloul lui Botticelli. Ar fi absurd să pretindem că ei persecută Academia Platonică, al cărei umil cap sunt. Academia platonicienilor este numele unei realităţi mult mai adânci. Ţelul pe care dorim să-l atingem este redeşteptarea religiei noastre creştine, în care sunt cuprinse şi valorificate toate celelalte tradiţii ale umanităţii. Există, nu încape îndoială, spirite înguste care nu pot înţelege măreţia unui astfel de proiect, socotind că el ar fi contrar religiei. Dar noi trebuie să perseverăm, căci stelele, ştim, sunt favorabile scopului nostru.

Acum am să vă vorbesc despre o taină înfricoşătoare, dezvăluind-o în chipul unor cercuri concentrice care se micşorează din ce în ce. În anul Domnului 1467, Giovan Antonio Mattei di Santo Stefano, respectatul meu prieten, a scris pentru Luigi di Capofregoso, care era patronul său, prevestiri mai corecte decât făcuseră mulţi alţii, în care şi acum regăsesc unele adevăruri. El spunea că 1470 era anul 6800 de la Facerea lumii, afirmaţie cu care de altfel nu sunt de acord; el a mai spus că Potopul a fost precedat de o conjuncţie cu 279 de ani înainte, ceea ce accept bucuros; afirma că ultima conjuncţie petrecută *în principio Arietis* a avut loc în anul Domnului 847, cu care iar sunt de acord; prin urmare, susţinea el, 1467 va fi un an nefast pentru Sciţia, Ungaria şi Polonia (şi chiar a fost), şi trei evenimente importante îi vor marca pe fraţii franciscani, ceea ce de asemenea s-a adeverit. El a mai spus că în prezent ne aflăm în cursul celei de-a şaptea conjuncţii de la Facere, lucru neadevărat. Prietenul meu însă a fost aproape corect când a evaluat ultima schimbare a triplicităţii: aşa cum a declarat Regiomontanus în răspunsul pe care i l-a dat lui Jacobus de Speier din Urbino, conjuncţia nu şi-a modificat triplicitatea în 1425, ci în 1365. Amicul meu în mod greşit a menţionat 1384, dar ce contează douăzeci de ani în istoria universului? În felul acesta, sunt perfect de acord cu data penultimei schimbări a triplicităţii, dar care a fost ultima modificare a triplicităţii şi ce înţeles a avut ea? Dacă priveşti la acel cazan clocotitor de prostii, cu preziceri menite neghiobilor – am numit calendarul unui anume raportor al Sfântului Scaun a cărui tristă amintire este ca o ciumă pentru astrologi –, mi-e teamă că n-ai să găseşti nicio aluzie la aceste chestiuni. Dar dacă veţi ţine seama de calculele episcopului de Urbino, care ca orice german era lent, dar corect în gândire, aidoma celuilalt german, Johannes de Claro Monte, care l-a şi plagiat (după cum se plânge cu amărăciune episcopul din Urbino într-o carte recentă), veţi afla că ultima schimbare a triplicităţii s-a petrecut în anul Domnului 1484, în noiembrie, ziua 25.

— Şi ce semnificaţie are asta?

— O schimbare a triplicităţii marchează ivirea unui profet. Însă aceşti teutoni barbari, ţinând seama că Marea Conjuncţie a planetelor cade sub semnul înflăcărat şi violent al Scorpionului, care patronează ţara lor, au tras concluzia că profetul va apărea în Germania. Pură *stultitia* şi nimic altceva. Este de presupus că profetul îşi va face apariţia în centrul lumii actuale, acolo unde se întâmplă cele mai importante evenimente şi unde sunt luate deciziile cruciale pentru viitorul omenirii. Acum, rogu-vă să luaţi seama: există un singur loc de asemenea însemnătate în lumea actuală, iar acest loc este binecuvântata noastră Republică Florenţa. Zodia Scorpionului înseamnă că profetul va semăna discordie şi că oamenii se vor război între ei. Iată singura interpretare posibilă! Urmăriţi cu atenţie şi veţi vedea. De asemenea, iertaţi-mă, nu este adevărat ceea ce gândeşte nobilul şi credinciosul meu prieten Giovanni (îl privi cu afecţiune pe Cavalcanti – ca toţi cei prezenţi, şi el părea impresionat de discursul Maestrului), anume că acest mărunt profet malign, înveşmântat în alb, va fi Antecristul, premergătorul celei de-a doua veniri a lui Cristos, numit popular Anticristul, adică „cel împotriva lui Cristos”. Altă părere însă, care pare a fi întemeiată, spune că profetul acesta nu va triumfa, ci că o nouă eră glorioasă va renaşte pentru aceia care vor moşteni viitorul, după îngrozitoarea înfrângere şi pieirea diavolescului semănător de rele, oricare ar fi el.

În afară de mine, numai doi bărbaţi, atât, cunoşteau aceste lucruri: unul a murit, celălalt a dezertat şi acum se bucură de mare stimă în sânul frăţiei noastre călugăreşti. La finele lui august 1484, cu exact zece ani în urmă, i-am spus lui Lorenzo Magnificul ce se va întâmpla, iar acest tânăr dornic de ştiinţă şi iute în gânduri, prietenul meu Giovanni Pico, era şi el de faţă. Atunci Magnificul mi-a cerut sfatul – parcă îi aud încă vocea admirabilă, căci omul acela mă iubea ca pe un prieten: „Ce crezi că ar trebui să facem, Ficino?” Iar eu i-am răspuns: „Pe durată lungă prevestirile sunt bune, profetul cel rău va fi îngenuncheat de puterea lui Venus şi a Graţiilor, precum şi a lui Mercur, care este neprimejdios şi potolit în configuraţie. Ceea ce ar putea să ne înspăimânte din partea lui Saturn şi Marte va fi transmutat prin iubirea iradiată de zeiţă”. „Dar cum am putea fi siguri că aşa se va întâmpla?” Şi eu mă gândisem la aceasta şi i-am dat un răspuns plin de consecinţe: „Trebuie să construim o *figura universi* direct sub conjuncţia din 25 noiembrie”. Şi acum, bunii mei prieteni, urmează secretul cel mare. Ştiţi oare voi ce-i aceea o *figura universi*?

D'Altavilla surâse, apoi porni un lung citat din care voi da aici numai începutul, căci într-adevăr dură mult timp:

— *De fabricanda universi figura. Et cur nam universalem ipsam idest universi ipsius imaginem praetermittimus*? *Ex qua tamen beneficium ab universo sperare videntur. Sculpet ergo sectator illorum forte quim poterit, formam quamdam mundi totius archetypam, şi placebit, în aere. Quam deinde opportune is argenti lamina imprimat aurata. Sed quando potissimus imprimet*? *Quando sol minutum primum arietis attigerit etc*.

Ficino părea încântat.

— Văd că ai învăţat pe dinafară capitolul al XXIX-lea din tratatul meu *De vita coelitus comparanda*. E bine, e foarte bine… Dar ceea ce nu am menţionat acolo este că puteţi făuri figuri universale pe diferite căi, nu numai când Soarele se află în primul grad al Berbecelui; şi nu numai din alamă, argint şi aur. Nu, prieteni, aceasta-i nemaipomenita taină: *poţi făuri figuri universale sub semnul multor configuraţii celeste puternice*, *iar efectele lor şi ale* vaticinium-*ului însuşi se vor imprima în imagine*, *care în felul acesta va acţiona ca un talisman pentru înfăptuirea prezicerilor*. Iar Lorenzo m-a întrebat: „Şi cine crezi că ar trebui să înfăptuiască această *universi figuram*?” Am schimbat o privire cu Pico şi am răspuns: „Cred că ştiu un om potrivit”. Grăi

Magnificul: „Îi voi cere vărului meu, Pierfrancesco, să-l plătească, fiindcă îmi este mult îndatorat. Să purcedem fără zăbavă.” Deşi nu i-am dezvăluit adevărul, i-am cerut *pictorului* să postească o săptămână încheiată şi să înceapă să lucreze în ziua de 25 noiembrie, la orele trei dimineaţa precis. Noi, toţi cei patru, ne aflam acolo, plus un discipol al său, un alt pictor care între timp s-a retras la Monteleone, din câte îmi amintesc; un om cu o fire ciudată. S-au creat astfel multe păreri greşite despre tablou, ca de pildă aceea a prietenului nostru Pietro degli Ecati, care socotea că era vorba despre o conjuncţie viitoare, din 1604, şi nu de cea din 1484; ori a altora, care susţineau că importantă era pânza pe care se pictase şi nu tabloul; ori aceea că pictura ar reprezenta o alegorie alchimică. La toate aceste teorii eu răspund: nu, nu sunt adevărate, căci singurele persoane care au rămas şi pot dezvălui adevărul sunt două: Giovanni Pico şi cu mine. Acum puteţi străpunge vălul teribilului secret. *Dacă* Pico a vorbit, zic *dacă* pentru că sunt convins că nu a spus nimic, indiferent ce crede prietenul nostru Giovanni Cavalcanti, aci de faţă; deci *dacă* Pico a vorbit, atunci putem înţelege cu uşurinţă că duşmanii noştri, dacă avem vreunul, vor să scape de tablou *pentru că* pictura în ea însăşi reprezintă imaginea universului, iar valoarea sa e ştiinţifică! Distruge-l şi vei distruge o epocă, epoca născută în clipa conjuncţiei, începutul lumii noi. Dar ei vor să înlăture şi persoanele legate într-un mod sau altul de tablou, ca acelea care deja au murit, *requiescant în pace animae eorum*, sau care urmează să piară. Şi dacă nu greşesc eu voi fi ultimul dintre cei sortiţi de ei pieirii, căci căpitanul părăseşte ultimul nava pe care o comandă.

Toţi cei adunaţi în biblioteca lui Amerigo ascultau cu atenţie încordată.

— V-am spus eu, izbucni Cavalcanti, v-am spus şi nu numai o dată că duşmanul înverşunat al civilizaţiei este Savonarola, iar acum iată că avem confirmarea cea mai autorizată şi mai elocventă! O, divine Marsilio, de ce ai ţinut ascuns de noi atâta timp adevărul? Nu suntem demni de încrederea ta, după atâţia zeci de ani în care am fost prietenii tăi credincioşi? Dar vom ierta şi vom uita, căci tu ai dezvăluit ochilor noştri misterul cel mai formidabil pe care oamenii şi zeii îl pot privi: taina istoriei lumii noastre.

— Mă întrebam, interveni Vicardi, ce vor oamenii aceia de la tablou, de şi-au bătut capul să facă o copie, aşa cum am aflat astăzi. În opinia mea tabloul putea fi o alegorie, poate una alchimică, ceea ce înseamnă că-i destul să-l copiezi sau să-l formulezi în alt chip, că, adică, nu ar fi neapărat nevoie de prezenţa reală a obiectului însuşi. Altfel spus, nu socoteam importantă pictura *materială*, ci înţelesul ei, ceea ce totuşi nu explică de ce toţi doresc să o fure…

— Şi poate să o distrugă, adăugă d’Altavilla.

— Să o fure şi poate să o distrugă, şi pe noi o dată cu pictura, conchise Vicardi neobservând că acceptase pe nesimţite punctul de vedere al Doctorului. Da, secretul dezvăluit de divinul Ficino este cu adevărat copleşitor!

În clipa aceea se auziră voci agitate la capătul de jos al scării şi cineva ciocăni insistent la uşa bibliotecii. Amerigo se sculă plictisit şi o deschise; în prag se afla un servitor. După o scurtă conversaţie cu voce scăzută, zise tare: „Să intre!”, apoi ni se adresă:

— A sosit un mesager de la Orvieto cu veşti bune, se pare; de la Eminenţa sa Giovanni!

Un călugăr augustinian, bucălat şi oacheş, ni se prezentă ca fiind Aloysius Barbarinus, al doilea secretar al cardinalului Medici. Ne-a făcut o descriere vioaie şi teatrală a evenimentelor de la Orvieto, dar nu sunt în stare să-i redau exact cuvintele, din pricina dicţiei lui prea rapide şi prea pitoreşti. Pe scurt, ne-a informat că Eminenţa Sa slujise liturghia în vechiul Duomo şi că predica, necruţătoare şi totuşi milostivă, cuprinsese aluzii la nişte duşmani nenumiţi, ai Florenţei şi ai săi personali. Deşi fusese prevenit de cu seară de Cristoforo Marsuppini în legătură cu probabilul atentat la viaţa sa, Cardinalul respinsese măsurile de precauţie sugerate de personalul său, spunând că viaţa lui se află în mâinile lui Dumnezeu şi cine altul decât Părintele Ceresc îl poate apăra mai bine? Iar Părintele Ceresc se pare că avusese grijă de el.

Cardinalul nu era adeptul ceremoniilor prelungite. După predică, luase caliciul şi înălţase anaforniţa sclipitoare către Dumnezeu. Cutia de aur cu cele douăsprezece raze solare şi monograma *IHS* strălucise la lumina care se scurgea în valuri din dom. Sub ochii tuturor o deschisese pentru a scoate ostia, spre miraculoasa ei transsubstanţiere în *Corpus Domini*. Dar în cutie se afla un şarpe veninos, o viperă care se năpustise vertiginos să-l muşte; Eminenţa Sa – deşi corpolent – e un om cu reacţii iuţi: trântise capacul anaforniţei pe limba despicată a viperei. Scăpase cutia din mână şi toată lumea văzuse şarpele care se zvârcolea, strivit pe lespedea netedă de piatră. Apoi toţi credincioşii din catedrala din Orvieto au adus rugăciuni de mulţumire către Sfânta Treime, Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, care în mod miraculos îl apărase de moarte pe Giovanni de’ Medici.

La fel am procedat şi noi, în biblioteca negustorului-astronom Amerigo, iar el bătu din palme chemând o droaie de slugi, cărora le dădu nişte porunci iuţi. Când ele reveniră încărcate cu carafe brumate şi cu butoiaşe, ne făcu cunoscute gusturile Eminenţei Sale.

— Nu există cunoscător mai priceput în vinuri decât Cardinalul Giovanni, deşi are numai nouăsprezece ani. Plantase deja două vii la Careggi, pe când tatăl său de binecuvântată amintire era încă printre noi, şi le-a dotat cu pâraie, alei, fântâni şi terase. Mereu a închinat o bună parte din timpul său îngrijirii viilor, de la tăiere la cules şi până la îmbutelierea vinurilor. A întocmit o listă lungă cu calităţile vinurilor şi ale altor licori spirtoase pe care le-a degustat; sunt convins că lista se va lungi încă, de vreme ce Dumnezeu şi-a arătat binecuvântarea şi milostenia cruţând viaţa cardinalului. Înainte de toate, spune el, nu trebuie băute vinurile franţuzeşti sau spanioleşti, iar vinurile din Neapole e bine să le laşi fetelor de pe la cârciumi şi beţivilor, deşi prelaţilor şi curtezanelor le plac mult. Nu, zice el; dacă doreşti vinuri bune trebuie să mergi în Toscana sau Latium, să bei Valdarno sau un minunat San Gimignano sau un Trebbiano, sau trebuie să te duci în sud, în Calabria, pentru un Portercole subţire, pentru Cinque Terre şi Terracina, care astâmpără setea în lunile fierbinţi de vară. Dacă doreşti vinuri dulci, să nu bei niciodată Moscatello sau Torre del Greco, ci vin de Creta sau de la ereticii din Sclavonia, care e parfumat şi auriu, nu prea greu, ca să-ţi dăuneze ficatului. Am urmat îndrumările înţelepte ale Eminenţei Sale şi vă rog acum, nobili oaspeţi, să vă alegeţi primul pahar din aceste butelci şi butoiaşe care conţin soiurile sus-pomenite. Iar eu voi gusta un vin dulce potrivit pentru această după-amiază târzie.

Am băut cu recunoştinţă în cinstea cardinalului, apoi a ambelor gazde şi a fiecăruia dintre noi şi aş fi rămas până a doua zi dacă Doctorul nu m-ar fi scos de acolo, cu delicateţe şi energie, şi nu m-ar fi condus acasă. Nu mă îmbătasem, dar mă aflam în bună dispoziţie, dovadă că Eminenţa Sa cardinalul şi discipolul său Amerigo ştiau multe despre vinuri. Îmi amintesc perfect tot ce am discutat cu d'Altavilla despre asta, căci de acolo s-a deschis drum unui nou capitol al studiilor mele.

Memoria întinsă a Doctorului, care fusese în stare să citeze un lung text în proză searbădă latinească aproape o jumătate de oră, mă impresionase. L-am întrebat cum izbutise această performanţă.

— Arta Memoriei, mi-a răspuns el, este la mare preţ în această ţară, unde s-au născut şi cei mai însemnaţi practicanţi ai ei. Procedeul e simplu, dar cere devotament, exerciţii zilnice, iar uneori săptămâni de completă solitudine. De bună seamă ştii că doctorul angelic Toma d'Aquino, citându-l pe William de Moerbecke care l-a tradus în latineşte pe Aristotel, a spus: *Intelligere sine conversione ad phantasmata est animae praeter naturam*. Sufletul nu poate pricepe nimic, decât doar prin fantasme. Aceste fantasme sunt produse de spirit în fantezia noastră, ori *sensus communis*; apoi sunt depozitate în *cellula memorativa* din creier. În felul acesta poţi aduna oricâte imagini în memorie şi nu le vei pierde niciodată.

— Dar cum se pot acumula cuvinte, de vreme ce ele nu pot fi întipărite în minte în număr nelimitat?

— Poţi înmagazina în memorie oricâte cuvinte doreşti, cu condiţia ca secvenţelor verbale să li se suprapună secvenţe de imagini.

— Şi ce imagini, de pildă, ţi-au slujit ca să depui în memorie tratatul lui Ficino?

— Cred că îţi pot răspunde. Am petrecut o săptămână într-un vechi sat de munte cu o bisericuţă părăsită. Am stat în biserica aceea în fiecare zi, cât timp era lumină, şi mi-am imprimat totul în memorie, vreo opt mii de secvenţe, ceva mai puţin decât mi-ar fi trebuit ca să reţin lucrarea lui Ficino. De aceea, pentru cele mai importante capitole, ca acela pe care l-am citat azi după-masă, m-am folosit de statui ale memoriei, care pot fi construite din imagini false sau reale – îţi spun că ultimele sunt mai bune şi mai cuprinzătoare. Pentru capitolul al XXIX-lea nu puteam face alegere mai bună decât o veche iubire de-a mea, o tânără pe nume Ginevra da Pistoia, care mă impresionase prin frumuseţea şi farmecul ei; Petrus Ravennatus, cel mai mare maestru al Artei, ne spune că imaginile cu încărcătură emoţională sunt cele mai sigure pentru păstrarea în memorie, îndeosebi imaginile iubirilor trecute. Şi iată cum m-am gândit la capitolul al XXIX-lea înainte de a fi nevoie să-l citez.

— Dar nu-i asta o practică potenţial lascivă? Şi nu contravine ea spiritului religiei noastre?

Doctorul rămase tăcut câteva clipe, după care dădu un răspuns interesant:

— Cred că asceticul nostru călugăr va gândi aşa, la fel şi mulţi alţii. Dar Arta are diferite scopuri şi diferite utilizări şi nu cred că există ceva mai folositor religiei creştine decât speciile superioare din *Ars Memorativa*.

Despre aceasta aveam să învăţ mai multe în zilele următoare.

Capitolul XI – Despre un călugăr ambiguu şi o teorie interesantă

La capătul acestei lungi duminici, marcate de profeţiile fataliste ale lui Ficino, dar şi de o mare uşurare sufletească după evenimentele care arătaseră că planurile complotiştilor nu sunt infailibile, m-am înapoiat acasă epuizat. Din pricina sorturilor succesive de vinuri ale lui Amerigo şi a emoţiilor din ziua precedentă, de-abia în zori am izbutit să adorm. Mi s-a părut că aţipisem doar când am fost trezit şi anunţat că sosise un mesager de la Vittoria, care mă invita să mă duc urgent la reşedinţa familiei sale. Încă nedezmeticit, cu barba şi gândurile în dezordine, am plecat spre cel mai mare, deşi nu şi cel mai armonios palat din Florenţa.

Ezitasem alaltăieri să-l contrazic pe pictor cu teoriile lui despre infinitul orizontal, dar această imensă construcţie plată în cuburi de *pietra serena* nu chema pentru mine nicio sugestie sublimă. Era pur şi simplu greoaie şi sumbră. Curtea părea mai degrabă de fortăreaţă, cu soldaţi în uniforme roşii şi galbene, oaspeţi în straie pestriţe şi paji cu ciorapi multicolori, potrivit ultimei mode veneţiene. Un servitor mă conduse pe o scară impresionantă la un *gabinetto* cu *intarsi* complicate din pietre preţioase şi semipreţioase, unde am găsit-o pe Vittoria în compania trimisului lui Giovanni de’ Medici, călugărul augustinian Aloysius Barbarinus, care se sculă în picioare şi făcu o plecăciune în faţa mea. În ochii cu reflexe de oţel ai fetei nu se observa vreo frământare interioară; privirile ei nu mai azvârleau scântei aurii. Am simţit o oarecare încordare între noi, precum şi neliniştea ca nu cumva sensibilitatea celuilalt să fi fost fără vrere rănită de convorbirea scurtă şi ambiguă despre frumuseţe purtată zilele trecute. Amândoi ne purtam şovăitor, împletind cordialitatea şi reţinerea în proporţiile solicitate de noua situaţie.

Deşi mă hotărâsem să menţin o distanţă prudentă faţă de posibilele otrăvuri pe care frumuseţea în inocenţa ei este capabilă să le distileze, a trebuit să constat că stânjeneala îi stătea bine. Şi deşi îmi aminteam că, din fericire, nu avusesem prilejul să-i menţionez obsesia mea în legătură cu secretul părului ei (singurii vinovaţi pentru sfada noastră voalată fuseseră ochii), bănuiesc că îşi dăduse seama şi de asta, pentru că acum nu şi-l acoperise şi nu-l împodobise, lăsându-l cu totul vederii ca pentru a-mi confirma îndoielile cu privire la nuanţele lui. Blond. Roşcat. Cu reflexe de oţel. Nu arăta nici indiferenţă, afectată sau reală, nici vinovăţie. Spusese exact ceea ce te-ai fi aşteptat de la ea. Nu părea totuşi nici uşurată. Nici eu, de altfel. Dimpotrivă, straniul meu vis, căruia nu izbutisem să-i dau o interpretare convingătoare, contribuise la creşterea gradului de nesiguranţă emanată de fiinţa ei.

— Aţi vrea, părinte, îi ceru ea prelatului, să repetaţi cuvintele cardinalului în faţa bunului nostru prieten Thomas Anglicus?

Menţionarea prieteniei noastre reciproce nu indica oare răcirea ei iremediabilă? Limbajul fiind un lux secundar al speciei umane, adesea lucrurile sunt numite de-abia după ce s-au consumat deja. În cazul acesta mă întrebam cât de caldă fusese în realitate prietenia dintre noi.

Călugărul îşi săltă cu eleganţă sutana neagră şi se reaşeză pe bancă.

— Mulţumesc, zise el cu un zâmbet binevoitor. Eminenţa Sa, care l-a ţinut în înaltă cinstire pe admirabilul lui prieten Petrus de Hecatibus, m-a trimis să exprim condoleanţele sale sincere îndeosebi logodnicei răposatului, graţioasa Vittoria Pitti, şi familiei sale, precum şi oaspetelui venit din Albion al lui Petrus.

Apoi, adresându-mi-se direct, cu o expresie de curtoazie pe faţa sa plină de rotunjimi ca fundul unui bebeluş sănătos:

— Eminenţa Sa vă transmite: „Căminul meu este şi al dumneavoastră”.

M-am arătat copleşit de mărinimia Eminenţei Sale şi, pentru a continua conversaţia, l-am întrebat dacă intenţionează să onoreze Florenţa cu o vizită.

— Nu chiar îndată, răspunse în grabă Barbarinus. Eminenţa Sa are un program foarte încărcat. Însă dacă întâmplător vă duceţi la Roma, va fi încântat să vă ofere ospitalitate şi să discute recentele evenimente despre care unele veşti, nu-i aşa, au ajuns şi la urechile sale…

— Mulţi spun, interveni Vittoria, întrerupând spusele al căror sfârşit nu se întrevedea, că Eminenţa Sa chiar este foarte preocupată din cauza situaţiei din Florenţa.

— Care situaţie? sări cu vioiciune Barbarinus, etalându-şi surâsul încântător. Sunt dornic să aflu ce înţelegeţi, doamnă, prin cuvântul *situaţie*.

— Mă refer, răspunse Vittoria, la fapte pe care, n-am nicio îndoială, le-aţi văzut deja cu ochii voştri; cum ar fi că unele femei, îndeosebi dacă sunt tinere şi singure, sunt tratate mai rău decât câinii, lovite cu pietre, insultate, şi chiar omorâte dacă îndrăznesc să se arate în stradă; la acele *roghi delle vanità* aprinse de stareţul de la San Marco şi de văicăritorii lui; la teroarea exercitată de stareţ asupra oraşului în pofida protestelor, timide ce-i drept, ale unor prieteni de-ai mei şi de-ai Medicişilor, pe care gloata îi numeşte *compagnacci*; la încetineala cu care acţionează Piero, fratele Eminenţei Sale, pentru a contracara forţele sumbre ale lui Savonarola, la influenţa pe care acesta este lăsat s-o exercite asupra locuitorilor Florenţei, cunoscuţi prea bine în toată Italia ca extrem de instabili şi de gălăgioşi.

— Pentru întâia oară aud asemenea observaţii interesante, onorabilă doamnă, pretinse Barbarinus, holbându-şi ochii şi cu un glas tremurat ce simula candoarea. Eminenţa Sa şi-a exprimat totdeauna preţuirea cea mai înaltă nu numai pentru talentaţii şi harnicii locuitori ai acestui oraş, dar şi – în mod deosebit – pentru omul sfânt de la San Marco, respingând ferm zvonurile sălbatice conform cărora acesta i-ar fi refuzat extrema oncţiune părintelui Eminenţei Sale, Lorenzo Magnificul. Şi cum ar fi fost oare posibil aşa ceva? continuă călugărul. Oare nu era Magnificul membru al Frăţiei Sfântului Dominic, deşi nu a luat parte niciodată la procesiuni şi rareori a participat la vreo întrunire, fiind binecunoscut faptul că ori era arhiocupat, ori foarte bolnav? Nu a fost el Căpitan sau membru al altor *Compagnie di disciplina*, al acelora care, cu tot respectul, îşi pedepsesc trupurile? Nu era Căpitan şi binefăcător la Sant' Agnese? Urmat de fiul său, Piero, în puternica sa funcţie? Nu a fost Căpitanul lui San Paolo, una dintre cele mai însemnate frăţii? Nu el a sprijinit cu bani Frăţia Magilor? Nu a fost membru al societăţilor *Compagnia di Gesù Pellegrino* şi *Santa Maria della Croce al Tempio*? Cuferele sale erau înţesate de sutane din ţesătură de sac cu embleme glorioase pe ele: albe cu crucifix purpuriu pe umărul stâng şi cingătoare din frânghie de cânepă pentru Isus Pelerinul, cu cruci galbene pe câmp roşu pentru *laudesi din Santa Maria*, cu Sfântul Dominic însuşi pe mâneca stângă pentru frăţia omonimă, şi toate celelalte? În asemenea circumstanţe, se poate conchide cu uşurinţă că nu există duşmănie între neamurile sale şi sfântul Frate de la San Marco, de vreme ce toţi urmăresc acelaşi ţel glorios al perfecţiunii civile. De fapt, Eminenţa Sa m-a trimis pe mine, umilul servitor, *scabellum pedum suorum*, să-i prezint Fratelui ferrarez salutul său personal. Priorul a răspuns pe un ton… hmm… de delicată vigilenţă şi ne-a îndemnat cu toată vehemenţa… hmm… să ne întărim credinţa şi starea de veghe, căci împărăţia Domnului este aproape…

— Chiar asta spuneam şi eu, interveni Vittoria. Prevede Eminenţa Sa o rapidă descindere pe pământ a împărăţiei Domnului?

Faţa maleabilă a lui Barbarinus dobândi trăsături noi şi candide.

— Sfântul Augustin, episcop de Hippona, care deşi nu-i italian este socotit de mulţi drept cel mai de seamă între Părinţii Bisericii dinaintea lui San Tommaso, ne spunea că Cetatea Domnului nu are nicio legătură cu precara cetate a omului; iar Orosius, discipolul său, se zice că ar fi spus: *Pereat Roma, non perit mundus*. Exprimat altfel, în cuvinte simple: de ce trebuie ca noi, creştinii, să ne preocupăm atât de insistent de Roma? Iar prin aceasta el a subînţeles că necunoscute sunt căile Domnului, iar voinţa sa ascunsă (ochii negri ai călugărului se înălţară către ceruri, în acelaşi timp cu indexul mâinii drepte care împunse văzduhul) poate găsi adesea mai multă înţelegere printre barbarii *stulti ac rudi* decât între oamenii civilizaţi şi rafinaţi. Nu e un mare mister că atâta discordie şi cruzime omenească se transformă în buna-înţelegere a trupului lui Cristos?

Călugărul şi-ar fi continuat predica elevată (în care mă străduiam să descifrez informaţiile pertinente), dacă Vittoria nu l-ar fi întrerupt din nou:

— Mulţumesc, frate Barbarinus, pentru luminatele comentarii. Aţi vrea poate acum să ne comunicaţi şi restul mesajului încredinţat de Eminenţa Sa?

— Neapărat! Ochii lui Barbarinus părură că-i vor ieşi din orbite, însă cu o rotaţie contrară izbuti să-i reintroducă în lăcaşurile lor. Dorinţa dumneavoastră este poruncă pentru mine, răpitoare doamnă! O dată cu binecuvântările sale părinteşti, Eminenţa Sa mi-a cerut să vă comunic părerile sale într-o anume chestiune privitoare la un tablou al dumnezeiescului bărbat Sandro Botticelli, care acum se pare că se simte bine printre cei mai zeloşi credincioşi ai cetăţii, dar care mulţi ani a lucrat pentru înflăcăratul părinte al cardinalului Giovanni şi pentru unchiul său, generosul Pierfrancesco.

Călugărul vorbea, curgător ca un sirop, iar eu cugetam la unele aparente incongruităţi din mesajul său. Pentru Vittoria folosise adjectivul „răpitoare” în loc de „fermecătoare” sau ceva asemănător, cu un efect fără îndoială ironic; din partea Eminenţei Sale transmisese salutări „părinteşti”, deşi cardinalul avea doar nouăsprezece ani; pomenise „generozitatea” unchiului

lui Giovanni, Pierfrancesco, ceea ce era de tot hazul, căci circulau zvonuri (atât de insistente încât ajunseseră şi la urechile mele) despre practicile nelegitime ale lui Lorenzo Magnificul care, ca tutore al copiilor lui Pierfrancesco, vânduse moşia acestora pentru achitarea parţială a propriilor sale datorii. De aceea, vorbea lumea, cei doi fii ai lui Pierfrancesco se înrolaseră în tabăra celor mai aprigi susţinători ai lui Savonarola, nădăjduind că vântul favorabil care îl propulsa pe stareţ îi va împinge şi pe ei pe crestele puterii, îngăduindu-le să-şi redobândească averea pierdută. Elogiile emisarului deveneau un fel de ridiculizare prin linguşire care nu părea să-şi aibă sorgintea în vreo anume intenţie, ci în firea sa adânc încredinţată de propria-i superioritate asupra restului omenirii; o caracteristică dintre cele mai genuine, aşa cum am constatat mai târziu, la locuitorii din Neapole şi din ţinutul Campaniei, pentru care e o chestiune de ambiţie personală să nu irosească niciun prilej de a râde pe socoteala altuia. În asemenea împrejurări, alcătuirea grupurilor umane pe aceste meleaguri nu este un lucru uşor, iar rănile pricinuite orgoliului duc repede la lovituri de cuţit.

Între timp călugărul Aloysius rostise alte sute de cuvinte al căror miez îmi rămase necunoscut. Am observat că Vittoria gusta subtilităţile vorbitorului, iar chipul ei serios, potrivit cu tristeţea care o domina, se strâmba acum comic, sub impulsul cu greu stăpânit de-a izbucni în hohote de râs. Ca să nu pierd mesajul cardinalului şi să nu-mi văd distrasă în mod periculos atenţia de scânteile aurii emanate din nou de ochii ei, mi-am impus să-l ascult atent pe orator – el nu dădea semn că şi-ar sfârşi preambulul discursului hibrid, rostit într-o amestecătură de italiană şi latină.

— … ca o rasă de străini pe acest pământ păcătos, *în hac lacrymarum valle*. Astfel, Eminenţa Sa vă transmite cuvânt de alinare: *vanitas, vanitatum vanitas et omnia vana*. Ce este viaţa omului dacă nu *cinis et umbra*? Şi toate frumuseţile cu care Dumnezeu a înzestrat sufletele şi trupurile deopotrivă sunt şi ele trecătoare, căci viaţa aceasta e doar un vis, şi curând vom fi judecaţi *în corporibus ressurectionis, id est* în carne şi sânge, *sicut* Părinţii Sfintei Biserici *docuerunt*, cu unele excepţii menite să confirme de fapt regula. De aceea nu jeliţi timp excesiv de îndelungat, ci îndreptaţi-vă iar chipul către trecătoarele plăceri ale acestei vieţi, căci bine gândindu-vă, neapărat îl veţi reîntâlni pe Pietro al dumneavoastră în ceruri, pentru veşnicie. Nu este extraordinar de lung, strălucitoare doamnă? Da, pentru noi oamenii, fiinţe plăpânde, eternitatea e lungă, neînchipuit de lungă. Suntem fiinţe atât de limitate, vulnerabile şi uitătoare!

Într-un fel, făcea ecou gândurilor mele, iar Vittoria îşi încleştase acum buzele. Era încă o copilă, mi-am spus privind-o, fără să iau vreo atitudine faţă de această nouă descoperire privitoare la multiplele ambiguităţi ale fiinţei sale.

Călugărul îşi întrerupse discursul şi extrase ceva, cu eforturi, dintr-un buzunar invizibil al sutanei, prea strâmtă în regiunea ecuatorială.

— Iată-mă şi pe mine, înfloritoare doamnă, uitător, căci nu-mi amintisem să vă înmânez acest mic cadou pe care Eminenţa Sa vi-l trimite în semn de preţuire a memoriei multiubitului dumneavoastră Pietro şi a dumneavoastră personal… Îi întinse un minunat şirag de perle, la mijloc cu un crucifix mic împodobit cu diamante. Acest colan provine direct de la Sfântul Mormânt din Ierusalim. Se spune că arhanghelul Gavril în persoană, dacă e o persoană, lucru de care prefer să mă îndoiesc, alături de toţi Sfinţii Părinţi ai Bisericii, i l-a dăruit Madonei învăţând-o cum să se roage depănând mătăniile; de aceea, Madonele sunt adesea reprezentate cu un asemenea crucifix. Nu mult diferită de inelul de pe degetul mijlociu al Sfintei Irina şi de Sfânta Corabie, este una din cele mai dragi relicve aparţinând familiei Medici şi…

Aici Vittoria, zâmbitoare, îi întrerupse cu blândeţe şirul explicaţiilor:

— Sfinte Frate Aloysius, spune-i Eminenţei Sale că darul mă onorează profund. Sunt convinsă că ideea provine direct de la Sfântul Mormânt, iar mătăniile ca atare au fost făurite cu desăvârşită artă de meşterul Grivello, a treia prăvălie de la biserica Santa Cecilia. Este un dar foarte preţios şi sunt încântată. *Et gratiam pro gratia*.

Scoase dintr-o cutie de abanos din mijlocul mesei rotunde un crucifix de fildeş (un dar excepţional, mi-am zis eu) pe care îl înmână Fratelui Aloysius, pentru Eminenţa Sa.

Călugărul, care se depăşise pe sine crezând că potopul de cuvinte ar fi putut s-o însenineze pe tânăra îndoliată, bătu în retragere.

— Eminenţa Sa nu mi-a vorbit nicicum despre originea darului său pentru dumneavoastră, preacinstită doamnă. Mie mi s-a părut că recunosc o relicvă străveche mult venerată în familia Medici, însă probabil m-am înşelat. Iertaţi, rogu-vă, greşeala unei persoane neînsemnate, *servus servorum*, care uneori poate fi atrasă de speculaţii neîntemeiate. *Discendo docemus, docendo discimus*. De când îl slujesc pe Eminenţa Sa m-am bucurat de multe privilegii, între care şi acela de a vedea o parte din colecţia de sfinte vestigii şi relicve, comori păstrate de generaţii în familia sa. Astfel, am văzut păstrate în relicvarii bătute cu pietre preţioase falca măgarului pe care Domnul Nostru Isus călărea când şi-a făcut intrarea triumfală în Ierusalim, ochii veşnic sângerânzi ai Sfintei Varvara, cenuşa şi rămăşiţele martirilor aruncaţi la lei în circurile romane ale lui Diocleţian, precum şi o pană multicoloră, strălucitoare, desprinsă din aripa arhanghelului Gavril în momentul tulburător al Bunei-Vestiri a binecuvântatei Fecioare, episod ce a stârnit regretabile controverse între aceia care susţineau că Mântuitorul a fost conceput prin urechea Ei dreaptă şi adus pe lume pe aceeaşi cale, şi cei care afirmau că Mântuitorul s-a întrupat în chip misterios în spatele membranei pecetluitoare a Sfântei Virginităţi, pentru ca apoi să reapară în lume lăsând-o neatinsă. Mă înfior şi acum amintindu-mi că am ţinut în această mână a mea un dinte de sus al Sfintei Tecla! Cu toată plecăciunea, ştiu că şi capela familiei voastre este împodobită cu moaşte nepreţuite, ce transmit puterea marilor suflete creştine înfloritorului vostru cămin. Acum însă, în această oră de cumpănă, să ne desprindem de preocupările lumeşti ca să înfruntăm întrebările veşnice care se ridică în faţa noastră, căci suntem un neam *în conspectu Dei*, *quod Deus vult*, aşa va fi şi *în terris*. Eminenţa Sa a socotit potrivit să vă informeze despre un număr de chestiuni tehnice, de aceea mi-a încredinţat un important mesaj pentru voi, scumpă doamnă şi nobile domn din Vestul îndepărtat, considerând că stăpânesc Marea Artă a Memoriei. Iar eu mă aflu tare stânjenit: cum l-aş putea contrazice pe Eminenţa Sa? Aşa se face că mi-a arătat graţioasa copie a tabloului cu zeiţa Venus şi Cele Trei Graţii şi alte lucruri, de care nu se desparte deloc, nici ziua nici noaptea, şi mi-a dezvăluit taina pe care de aş fi cunoscut-o aş fi uitat-o, ca în clipita în care v-o trec domniilor voastre; şi, bună doamnă şi neînfricate domn, bine ar fi să faceţi la fel. Şi deoarece posed oarecare neînsemnată pricepere în Arta Memoriei, vă voi repeta cuvânt cu cuvânt mesajul încredinţat de Eminenţa Sa.

Se întrerupse, tuşi ca să-şi dreagă vocea. Apoi, închizând ochi, începu să turuie cu un glas foarte ascuţit, imitându-l probabil pe cardinal, dacă era să judec şi după chipul Vittoriei, care se schimonosise şi clipea mărunt de parcă ar fi gustat un fruct acru.

— „Le vei spune ei şi englezului că obiectul acesta e important, fiind un talisman ce deschide *oculus mentis* al iniţiaţilor în cele mai înalte mistere ale platonicienilor. Această onoare mi-a revenit şi mie când aveam paisprezece ani, înainte ca bunul meu tată să mă fi trimis să studiez teologia la Pisa. Alţi oameni însă abia foarte bătrâni sunt acceptaţi ca să li se împărtăşească taina. A trecut mult timp de când străbunicul meu Cosimo l-a ales pe Marsilio Ficino să traducă în latină lucrările divinului Platon. Iar bunicul meu, Piero de' Medici, a încurajat această străduinţă şi a strâns multe manuscrise şi geme, şi a plătit pentru picturi şi statui şi giuvaieruri făurite de artişti faimoşi. Părintele meu, care a fost unul dintre cei mai stimaţi oameni de pe întreg pământul acesta, încât însuşi sultanul Arabiei i-a trimis în dar o extraordinară flintă, a meditat asupra misterelor platoniciene ale altor lumi, asupra morţii, vieţii şi renaşterii, şi a hotărât să facă din Academia platonicienilor o nobilă instituţie al cărei ţel era schimbarea radicală a istoriei omenirii.”

Continuă să vorbească ţinând ochii închişi şi fruntea încreţită.

— „Statornicind pacea şi concordia între fiinţele omeneşti, Academia era destinată să făurească o eră nouă a omenirii, cunoscătoare a celor mai profunde secrete ale acelei iubiri care, după cum spune Platon, ne poate iniţia *în rebus divinis* şi înălţa până la realităţile veşnice. Spre ţinta asta a fost folosită cea mai secretă artă a lui Raymundus Lullus, călugărul catalan, care ne dezvăluie că graţie memoriei poate omul contempla lumea eternelor arhetipuri; ele aduc la fiinţă această lume de jos şi îi conţin deopotrivă începutul şi sfârşitul, *în nuce* şi dincolo de timp. Ficino ne învaţă, urmându-i pe platonicieni, că spiritul uman sau fantazia, avându-şi sălaşul în inimă, este ca o oglindă cu două feţe: partea întoarsă în sus reflectă lumea nemişcătoare a Minţii, cealaltă oglindeşte fenomenele veşnic schimbătoare din domeniul fizic. Spiritul e oglinda însăşi, dar feţele ei nu sunt legate una de cealaltă: în afară de înţelepţi şi de profeţi, oamenii obişnuiţi văd în timpul zilei numai lumea fizică, iar noaptea în vis, în somnul cel mai adânc, unii pot conversa prin parabole şi analogii cu această Minte, care stăpâneşte totul. Iată de ce uneori oamenii obişnuiţi, ca de pildă însăşi mama lui Ficino, Alexandra, văd ce se petrece în viitor, prin asta arătându-se facultatea de a prezice, *prognosis*. Prin har dumnezeiesc călugărul catalan a aflat un mijloc după care spiritul poate învăţa să cunoască Mintea, iar aceasta este înalta Artă a Memoriei şi cine ajunge să o stăpânească, aşa cum au reuşit cei mai mari profeţi, ca Zoroastru, Hermes Trismegistus, Platon sau Isus Cristos, acesta din urmă fiind desigur şi Dumnezeu, acela nu va mai fi rob înlăuntrul şi dedesubtul elementelor pieritoare ale lumii, ci va fi capabil să transforme după dorinţă iluzia fizică numită lume. Iar asta înseamnă *în figura* când se spune despre *Ars metallifera* că are putinţa de a transmuta plumbul în aur şi de a produce *aurum potabile* sau elixirul de viaţă veşnică. Acelaşi lucru îl înţeleg şi Nemuritorii, pe care Homer îi numeşte *abioi* sau cei-fără-de-viaţă; iar unii susţin că ei au fost preoţii războinicilor geţi, aceia mai târziu înfrânţi de împăratul Traian. Nemuritorii făceau parte din rasa acelora al căror duh era străveziu, aşa încât cele două feţe ale oglinzii deveniseră una singură: ei puteau veni, pleca sau face tot ce pofteau pe lumea asta.

Iar nemuritorul Lullus – îl numesc aşa datorită calităţii minţii sale, dar unii susţin că el împreună cu celălalt maestru, Arnaldus de Villanova, au aparţinut cu adevărat rasei Nemuritorilor şi că îi poţi întâlni oricând în lumea noastră dacă te pricepi unde să-i cauţi –, Raymundus Lullus, care a inventat *Ars combinatoria*, a inventat şi *Ars magna* care este, după cum deja v-am explicat, o cale de a zidi în spiritul omului eterna ordine a Minţii.”

Am vrut să-l întrerup pentru o lămurire, dar Fratele Aloysius şi-a cuprins tâmplele cu vârfurile degetelor, a strâns din nou tare din ochi şi a continuat, mereu cu vocea superiorului său:

— „Într-adevăr, mult stimate Frate Aloysius, Mintea înseamnă ordine. Dacă izbuteşti să-i impui conţinutul şi categoriile asupra spiritului, propriul tău spirit devine una cu Mintea. Iar Dumnezeu guvernează lumea prin Inteligenţele hipercereşti şi cereşti, ultimele fiind cei şapte zei planetari. Astfel e posibil să conturezi în fantazie şapte câmpuri aparţinând planetelor, iar după ce ai ordonat întregul univers în aceste şapte câmpuri, vei pricepe cum lucrează Mintea.

Iar părintele meu, Magnificul, împreună cu maestrul Ficino şi cu acel tânăr-minune, Johannes Picus Mirandulanus, pe care Ficino îl numea *mirandus juvenis*, «tânăr admirabil», făcând astfel un calambur, ca şi cel pe care l-a făcut când l-a numit *comes Concordiae*, aceşti trei oameni de seamă au decis să ceară unui pictor bun schiţarea unei figuri a memoriei lulliene, care să servească drept instrument de vizualizare a tărâmurilor superioare, precum şi pentru iniţierea candidaţilor în misterele platoniciene. Iar răposatul meu unchi Pierfrancesco cu bucurie a plătit acest instrument care a fost păstrat la vila Careggi. Iar când o persoană era socotită demnă de ţelurile înalte ale Academiei, primea cunoştinţe de memorie lulliană de la un prieten foarte apropiat al lui Ficino, pe care nu îl pot numi; asta s-a petrecut şi cu mine când încă eram adolescent. O săptămână întreagă a trebuit să postesc şi să contemplu tabloul până când şi cele mai neînsemnate detalii mi s-au întipărit în memorie. După care Ficino mi-a dat să beau o fiertură şi nu ştiu dacă tabloul, postul ori zeama, sau toate trei împreună, au fost cauza acelei viziuni clare pe care am avut-o. Se făcea că mă plimbam chiar pe pajiştea înflorită, pe sub arborii de portocali, unde zveltele Graţii dansau, iar Zeiţa a venit, m-a îmbrăţişat şi mi-a şoptit la ureche cuvinte pe care nimeni nu le va auzi până îmi voi sfârşi zilele. Iar când totul se terminase, am povestit visul şi mi s-a dat o copie minusculă a tabloului, cum li se dădea tuturor iniţiaţilor, s-o păstrez şi să mă uit la ea, pentru că aceasta-i taina Nemuritorilor, iar viitorul întregii spiţe a oamenilor depinde de succesul sau eşecul Academiei. Pe când cei neiniţiaţi simt cum minţile li se luminează pe căi mistice când se uită la tablou şi sunt conduşi de trupurile graţioase pictate pe pânză către ideile necorporale pe care ele le reprezintă, eu cu tehnica mea sunt transportat, ba nu!, sunt aievea transformat.

Acum te du şi povesteşte-le amicilor mei ceea ce te-am învăţat, după care cu toţii veţi uita totul şi nu veţi mai transmite asta nici unui suflet.”

Barbarinus deschise pleoapele şi îşi clătină capul, ca desprins din transă.

— Ce am spus? ne întrebă el.

În ceea ce mă priveşte, povestea mi s-a părut complet lipsită de noimă, fiind totuşi prea incredibilă ca să fie inventată. Doar cu o zi în urmă Ficino ne destăinuise un adevăr nu mai puţin incredibil, dar nu pomenise că rostul picturii era să servească drept talisman neofiţilor aleşi să fie iniţiaţi în tainele Minţii divine. Ne spusese numai că tabloul era o *figura universi* ştiinţifică, făurită sub semnul unei Mari Conjuncţii şi de aceea înzestrată cu proprietăţi supranaturale care asigurau trecerea către noua epocă. Nu ne spusese nimic nici despre specia superioară a Memoriei lulliene.

Vittoria mă conduse la poarta palatului. Mă întrebă ce cred despre mesaj, şi am dat un răspuns scurt. Am avut din nou sentimentul straniu încercat deja cu ea în după-amiaza când ne-am întors de la ferma pictorului. Cum putea avea inima atât de uşoară încât să râdă şi să-l ridiculizeze pe acest călugăr, după moartea logodnicului ei şi a celor doi prieteni? Nobila reşedinţă unde ne aflam era dovada grăitoare a averii şi puterii deţinute de familia ei: ar fi putut ei câştiga ceva din schimbarea direcţiei vântului? Încrengătura complexă a relaţiilor florentine avea să rămână o taină veşnică nu numai pentru un vizitator străin ca mine, dar şi pentru majoritatea cetăţenilor Republicii. Cine ar fi bănuit că însuşi Magnificul fusese membru al Frăţiei flagelanţilor din ordinul Sfântului Dominic? Care erau nenumăratele afiliaţii ascunse ale familiei Pitti? Şi, nu în ultimul rând, în ce măsură însăşi Academia Platonică era o confrerie religioasă, aflată în competiţie pentru putere cu alte organizaţii religioase?

— Nu ţi se pare curios că Pietro avea altă părere despre pictură? îmi întrerupse ea şirul gândurilor. Şi, apropo, ce v-a spus Ficino ieri, după acel grandios *pranzo* acasă la Amerigo, când mi s-a părut că erai să aluneci sub masă?

Experienţa şi gândurile din ultimele zile m-au făcut să şovăi în a-mi lua un confident, oricine ar fi fost el. I-am răspuns vag Vittoriei, dar ca să n-o jignesc i-am spus că Ficino făcuse speculaţii despre următoarea persoană a cărei înlăturare ar fi fost plănuită; ceea ce însă fiind o chestiune de conjectură, ar fi fost neînţelept să insistăm asupra ei.

Vittoria s-a uitat lung la mine, dându-se un pas înapoi din chenarul porţii. Mi-am luat rămas bun, iar ea s-a mulţumit să se încline fără alte cuvinte.

Capitolul XII – În care autorităţile adoptă, în cele din urmă, măsuri pentru protejarea şi lămurirea noastră

Acea dimineaţă de luni deveni tot mai extraordinară, căci la înapoiere am fost întâmpinat de un trimis al *Signoriei*, în tunică verde, neînarmat, dar neprietenos, care m-a informat că sunt invitat pe loc la Palazzo Vecchio. Era o invitaţie atât de înflăcărată, încât – mi s-a precizat – nu se îngăduia nicio scuză şi nicio întârziere. Un ofiţer înalt de la siguranţa statului dorea să aibă imediat o întrevedere cu mine.

Am fost escortat la palatul cu aspect de fortăreaţă şi condus în sus pe scări, la un birou decorat cu crinul roşu al Florenţei pe câmp alb. Alţi doi deţinuţi şedeau pe o bancă tare, cu braţele încrucişate.

— Iată-l şi pe al treilea acuzat, se încruntă Doctorul d’Altavilla foindu-se pe bancă; fiinţa lui radia o nestăpânită iritare.

— Mă bucur oricum să te văd, Thomas, mă salută Davide Vicardi luându-mi mâna chiar şi în aceste împrejurări neobişnuite.

— Mulţumesc, domnule, şi dumneavoastră arătaţi bine.

— S-a răcorit binişor, vedeţi, după Ferragosto, dar nici până la 15 august n-a fost chiar o vară fierbinte.

— Când terminaţi schimbul de politeţuri, poate că îi dăm drumul.

— Dar, Doctore d'Altavilla, nu ştiu pentru ce am fost chemat aici.

— Fără îndoială că *Signoria,* cu perspicacitatea-i obişnuită, a sesizat recent unele decese dubioase şi a hotărât să ia în custodie preventivă pe cetăţenii cu caracter criminal recunoscut.

— Savantul meu prieten regretă că este disturbat de la cercetările sale ştiinţifice de către acest serviciu public. Moara justiţiei macină încet, dar mărunt.

După mai multe minute de tăcere am fost conduşi într-o încăpere alăturată. Un străjer cu mină gravă ne-a făcut semn să luăm loc, apoi s-a retras, proţăpindu-se cu picioarele desfăcute în faţa porţii, ca un soi de paravan uman, mi-am zis eu. În spatele unei mese ovale, scrijelită de parcă ar fi servit de ţintă la o întrecere de aruncări cu cuţitul, şedea un birocrat în robă neagră, cu nasturii încheiaţi de la gât până la poale. În vârstă de vreo şaizeci de ani, era înalt şi chel şi avea nişte ochi ca de câine, buze senzuale, urechi uriaşe şi un nas coroiat. Purta câte un inel-sigiliu pe fiecare mână, dar nu şi verighetă. Ni s-a prezentat, cu oarecare solemnitate, drept Lucrezio de Fiore. Ne privi intens şi iscoditor pe fiecare în parte, nădăjduind probabil că sfredelindu-ne cu ochii ne va face să dăm la lumină toate tainele noastre sumbre. În ciuda impresiei certe pe care razele sale vizuale o făceau asupra inimii mele, nefericită că trebuia să le înfrunte, nu puteam produce vreo mărturisire fără să ştiu întâi care-mi era vina, şi cam la fel trebuie să fi simţit şi ceilalţi criminali, căci niciunul dintre noi nu vorbi. Dezamăgit de asemenea slab rezultat, slujbaşul se ridică în picioare şi declamă cu glas monoton:

— Aţi fost convocaţi pentru întrebări legate de presupusa asasinare a trei cetăţeni ai Republicii. Am fost informat că umblă un zvon după care cele trei crime ar avea legătură între ele. Omorurile nu mă interesează, chiar zece de-ar fi fost. Ele cad sub jurisdicţia Podestei. Însă situaţia se schimbă dacă avem bănuiala că asasinatele fac parte dintr-un complot, îndeosebi un complot politic. O asemenea afacere devine o chestiune de siguranţa statului, iar aceasta e domeniul meu.

Comportamentul său grav era impresionant. Aproape că am sărit în sus când se întoarse brusc spre mine şi spuse:

— Dumneata! Tommaso, zis şi Thomas Anglicus. Ce afiliaţii ai?

— Afiliaţie?

— Vreo *Arte*, vreo ghildă?

— Nu cred.

El oftă.

— Nu *crezi*? Vrei să spui că nu ştii dacă faci parte din vreo *Arte*?

Mi-am confirmat umil starea de nesiguranţă; sprâncenele Doctorului se încreţeau, ceea ce putea însemna că îmi exercitam în mod greşit liberul arbitru. Dar oare n-a afirmat chiar Sfântul Augustin că voinţa e liberă doar să păcătuiască?

— Există şapte *Arti* majore şi alte câteva minore, începu ofiţerul o lecţie care, m-am temut, s-ar fi putut lungi cât să justifice temerile Doctorului. Veţi căpăta unele povăţuiri speciale, dacă aparţineţi uneia din următoarele: *Arte de Giudici et Notari* (judecători şi notari publici), *Arte de la Lana* (producători de lână), *Arte di Por Santa Maria* şi *Arte di Calimala* (aceştia vopsesc postavuri şi fac îmbrăcăminte), *Arte del Cambio* (bancherii) şi *Arte de' Medici, Speziali et Merciai*, adică a medicilor, spiţerilor, negustorilor prăvăliaşi, negustorilor de mirodenii, coloranţi şi leacuri, precum şi a pictorilor.

— Mi-e teamă că nu.

— Locul naşterii?

— Anglia, Oxfordshire.

— Unde vine asta?

Mi-am dat toată silinţa să-i explic, şi asta păru să-i facă plăcere. Iată, mi-am zis, un exemplu că florentinii au o dorinţă sinceră de a învăţa lucruri noi.

— Vârsta de la data naşterii?

— Primăvara viitoare voi împlini douăzeci şi şapte de ani.

— Profesiunea?

— Mi-e teamă că nu am niciuna.

— Nu sunteţi medic?

— Nu.

— Avocat?

— Nicidecum.

— Bărbier?

— Nu am nicio profesiune. Însă dispun de mijloace onorabile care îmi permit să duc o viaţă independentă, dacă asta urmăriţi să aflaţi. Dacă doriţi vreo dovadă, puteţi să întrebaţi de creditul meu, la o bancă respectabilă.

— În regulă. De fapt, vă felicit că nu aveţi nicio profesiune, căci necazul ar începe când aţi încerca să exercitaţi una fără autorizaţie. Mi-e teamă că aş fi fost obligat să vă expulzez imediat, afară de cazul că *Signoria* ar fi decis altfel, ceea ce ar fi o imposibilitate, deoarece trebuie să protejăm dreptul de a munci al pământenilor noştri. Acum să-mi spuneţi ce treburi v-au adus la Florenţa.

— Păi, am venit să-mi vizitez un prieten, iar la toamnă mă gândeam să studiez câteva luni greaca la universitate.

Acesta era adevărul şi am sperat că ofiţerul, care acum mă privea cu ochii îngustaţi, m-a crezut. De când, sub oblăduirea lui Lorenzo, fuseseră atraşi în cetate învăţaţi renumiţi, precum Demetrius Chalcondylas, Johannes Argyropoulos şi Theodore din Gaza, Florenţa devenise farul călăuzitor al celor care doreau să studieze greaca, iar tradiţia se menţinea încă puternică. Aici au fost realizate şi trase la tiparniţă cele mai solide tălmăciri ale lucrărilor lui Platon, Aristotel, Homer şi ale altor somităţi literare şi teologice. Thomas Linacre fusese primit aici cu căldură de Lorenzo, ca şi o cunoştinţă de-a mea, William Grocyn. Dar interesul meu nu era, în primul rând, de ordin lingvistic. Curiozitatea mă îndemna să aflu mai multe despre ce se petrecea în cultura, în arta şi în ştiinţa cetăţii. Se pare însă că investigatorul socoti manevrele mele mai curând drept scuze şi alibi.

— Dar nu aţi fost educat la Padova?

— Educaţia nu este ceva ce se termină, ca un prânz. Doream să fiu mai precis prin această replică. Mă miram că ştia asta despre mine. Dar el mă ignoră şi continuă:

— Şi cine-i prietenul pe care aţi venit să-l vizitaţi?

— Pietro degli Ecati.

— A cărui asasinare a fost anunţată în urmă cu exact o săptămână. În seara aceea eraţi singur cu el. Ceea ce în ochii noştri vă face să deveniţi principalul suspect, vă daţi seama.

— În primul rând, nu eram chiar singur. La urma urmelor, ne aflam pe un pod aglomerat. Nu ştiu numele unor martori oculari, dar sunt convins că vreo câţiva dintre ei pot fi depistaţi. Îmi amintesc o pereche cu figuri ciudate. Dacă socotiţi că lucrul acesta vă ajută în cercetări…

Davide Vicardi a încercat să intervină, însă slujbaşul l-a întrerupt.

— Aveţi noroc că vă găsiţi într-o republică bine guvernată şi nu într-o monarhie, unde aţi fi fost condamnat deja pentru implicarea dumneavoastră suspectă în chestiunea aceasta.

Am dat aprobator din cap, ceea ce nu m-a scutit de lecţia pe care Doctorul, judecând după o cută amară care-i apăru în colţul din stânga al gurii, o anticipase cu câteva secunde.

— Florenţa este cea mai veche republică din lume, cu un grad fără seamăn de libertate şi egalitate, de care toţi cetăţenii săi se bucură, rosti cu fală slujbaşul.

— Asemănătoare marii democraţii a Atenei, dacă înţeleg bine.

— Mai mult! Mult mai mult şi mai luminată decât aceea.

Părea un partizan mai satisfăcut să-şi expună opiniile cu privire la acest subiect, decât să pună întrebări unor suspecţi mărginiţi şi provinciali.

— Trebuie să ştiţi că oricine, dar oricine poate să fie ales şi să participe la guvernare aici. Orice bărbat florentin! Trebuie doar să fie un *popolano*. În timpurile vechi asta însemna că nu trebuia să fii nici sărac din *Minuto Popolo*, şi nici *Grande*, nobil. Căci sărăcia umbreşte virtutea, iar săracul cu greu va accede la putere doar prin virtute. Iar nobilii erau socotiţi – cândva – trândavi, căci nu prin propria lor trudă şi hărnicie dobândiseră averea, ci o moşteniseră; dar aceste opinii aparţin trecutului.

Am spus că mi se părea a fi sistemul cel mai just.

— Însă lucrurile s-au schimbat în urmă cu cincisprezece ani, când Magnificenţa sa Lorenzo l-a numit pe Puccio Pucci şef la *Accoppiatori*, o instituţie al cărei rol bănuiesc că îl cunoaşteţi.

Pentru a nu înrăutăţi lucrurile, am tăinuit adevărul dezamăgitor că rolul, funcţia şi chiar numele acelei nobile instituţii îmi erau necunoscute. Astfel că şi-a continuat netulburat cuvântarea, volubilitatea şi animaţia lui crescând treptat, o dată cu plăcerea pe care-o afla în explicarea complexităţilor politice ale luminatei Republici.

— El, adică Pucci, a propus ca *Grandi* să fie trataţi ca *popolani* şi aşa a rămas. De ce nu?

— Într-adevăr, de ce nu?

— Într-adevăr! Între timp nobilii au învăţat multe, au devenit *popolani* adevăraţi. Astăzi, pentru a fi ales într-o funcţie cineva nu trebuie decât să fi împlinit treizeci de ani şi să fie membru al unei *Arte*. Şi, desigur, să se bucure de un renume bun şi să nu aibă datorii însemnate la vremea alegerii.

— Numai atât?

— Într-adevăr.

Se opri, şovăind, şi cugetă puţin.

— Totuşi, adăugă după o matură chibzuială. Se presupune că nu faci parte din nicio Frăţie. Dacă înţelegi ce vreau să spun. *Compagnie di disciplina*. Cei care se pedepsesc singuri de două ori pe lună. Sau o dată pe săptămână, uneori. Ori nu se flagelează, dar cântă întruna *laude*. Nici membru, nici tatăl unui membru, nici fiul unui membru. Aceasta este, desigur, o regulă temporară. Lucrurile se pot schimba, nu-i aşa?

Se opri încă o dată, mişcându-şi buzele nervos – ne dezvăluise oare prea mult?

— De ce nu? l-am îngânat, ca un ecou.

— Pe vremuri, îşi reluă el firul cocoţându-se pe masă fără a băga în seamă răspunsul meu, când guvernul era ales pe două luni, un număr mare de persoane veneau la cârmuire, căci cine deţinuse un post cu puţin timp în urmă nu putea fi reales. Regula e în vigoare şi astăzi, doar că guvernul e ales pe cinci ani acum.

— Cinci ani? am grăit eu pe un ton de mirare.

— Într-adevăr. Cât priveşte alegerile propriu-zise, odinioară se trăgeau la sorţi numele dregătorilor. Ele erau introduse în opt saci, adăpostiţi în sacristia bisericii Santa Croce; şase pentru *Arti* majore şi doi pentru minore. Dacă m-aţi întreba: încăpeau toate numele în opt saci, vă răspund hotărât „da!”; toţi bărbaţii apţi a fi aleşi, exceptându-i pe cei care fuseseră nu de mult în serviciu şi, desigur, pe cei care nu puteau candida din motivele expuse deja.

M-am aplecat în faţă ca să-l aud mai bine, căci intonaţia lui îmi provoca nelinişte, iar Doctorul se mişca lângă mine emiţând sunete ciudate, pufăituri şi alte asemenea.

— Dintre toţi aceştia erau aleşi la întâmplare opt *Priori*, şase din *arti* majore şi doi din minore, precum şi un *Gonfaloniere*, custodele stindardului cu crinul roşu al Florenţei. Uniformele lor sunt splendide, stacojii cu hermină pentru cei opt magistraţi supremi, o manta cusută cu stele de aur pentru ultimii. Aceste tradiţii măreţe sunt respectate şi astăzi, deşi alegerile se desfăşoară oarecum diferit. Când eram tânăr, îşi aminti el cu mândrie, vizibil bucuros să instruiască un bădăran venit de pe alte meleaguri, am lucrat pentru *Podestà*, preşedintele tribunalului de la Bargello, un bărbat originar din Spania.

— Spania?

— Da. Vedeţi, suntem foarte liberali aici. Străinii pot exercita orice profesiune. Adică *unele* profesiuni; *această* profesiune, oricum. Pe acele vremuri *Signoria*, oficiul guvernamental al statului, era obligată să consulte două *Collegi* alese, pe *Dodici Buonomini* şi pe *Sedici Gonfalonieri*. În caz că nu ştiţi, ei erau reprezentanţii celor patru circumscripţii ale fiecăruia din cele patru cartiere ale cetăţii. Poate altcineva să vă explice lucrurile astea de bază, căci nu pot să vă iniţiez acum în toate, nu-i aşa? Dacă circumstanţele impuneau, *Signoria* putea pe atunci să convoace alte consilii: pe cei zece ai Consiliului de Război, cei opt ai Siguranţei şi cei şase sfetnici ai Comerţului. Ce mai încurcătură, dacă m-aţi întreba! Azi, situaţia s-a îmbunătăţit simţitor şi numai numele desuete s-au păstrat, deşi lumea continuă să susţină adesea în mod eronat că eu, Lucretius da Flora, sunt şeful „celor opt ai Siguranţei”.

Se opri şi ne privi pe rând, încercând să descifreze pe chipurile noastre efectul discursului său.

— Chiar aşa! Acum, străine, aş vrea să înţelegi că instituţiile noastre sunt cu adevărat democratice. Pe vremuri, când se isca o stare de urgenţă, guvernul punea să fie tras clopotul cel mare de la Palazzo Vecchio unde vă aflaţi, clopotul numit „vaca”, *La Vacca*, şi care face o gălăgie infernală. Atunci toţi cetăţenii de parte bărbătească în vârstă de peste paisprezece ani trebuiau să se adune fără întârziere în Piazza della Signoria ca să aleagă un *Parlamento* sau să încuviinţeze o *Balía*, un comitet de urgenţă. În aceste condiţii, guvernele puteau fi răsturnate cu uşurinţă. Astăzi ne bucurăm de stabilitate mai mare, *Col Nome di Dio e di Bona Ventura*.

Aceasta era deviza faimoasei bănci Medici, dar oficialul nu pronunţă numele familiei conducătoare.

— A venit o vreme când norodul a considerat că nu mai era nevoie să umple sacii aceia prăfuiţi cu numele candidaţilor, atunci când un guvern drept şi-a dovedit virtuţile. Lumea şi-a dat seama că de fapt *Priori* cu opinii divergente erau incapabili de acţiuni hotărâte şi armonioase; de aceea au decis cu înţelepciune să întrunească *Priori* de aceleaşi păreri, împuternicind pentru înfăptuirea acestei operaţiuni delicate un număr de cetăţeni numiţi *Accoppiatori.*

— Şi pe *Accoppiatori* cine i-a ales? am întrebat eu cu un real interes. Îndată am auzit lângă mine un fornăit zgomotos şi l-am văzut pe Doctorul d'Altavilla studiind tavanul.

— Nu i-a ales nimeni. Erau acolo din întâmplare. Puccio Pucci a ajutat la asta, un om foarte isteţ, *l'Accoppiatori degli Accoppiatori,* aşa i-au zis. Lucrurile s-au schimbat când Magnificul s-a înapoiat de la Neapole. Aflaţi că el a evitat războiul numai prin abilitatea sa diplomatică. Şi cu ceva bani, desigur. Astfel a meritat recunoştinţa veşnică a locuitorilor cetăţii, care s-au văzut feriţi de atrocităţile luptelor. Dându-şi bine seama de sentimentele cetăţenilor, el a convocat îndată o *Balía,* aceştia au format Consiliul celor Şaptezeci pentru cinci ani, care i-a numit pe *Accoppiatori* şi a constituit *Signoria.* Cele două *Collegi* au fost abolite şi înlocuite de cei *Otto di Practica,* care se ocupă de afacerile din afară, şi de *Dodici Procuratori* pentru treburile financiare şi din lăuntru.

— Iar funcţia dumneavoastră?

— Eu sunt *Procuratore della Sicurezza,* funcţionarul superior însărcinat cu siguranţa. Nu-s poliţist, nicidecum; dar *Podestà* ascultă de ordinele mele. Dacă le spun să te aresteze, să te tortureze dacă nu faci mărturisiri, să te arunce în turnul din Bargello şi să te uite acolo dacă nu eşti înţelegător cu ce-ţi cerem noi, vor face asta. E periculos să fii implicat în atâtea crime, nu-i aşa? Mai ales dacă eşti străin de loc şi nu-i cunoşti rânduielile.

— Dar, *Procuratore*, interveni Vicardi, acest nobil domn venit din Anglia este oaspetele nostru şi al veneratului şi ilustrului canonic Marsilio Ficino, care îl stimează foarte mult. Noi, toţi cei de aici, putem depune mărturie despre purtarea lui corectă. Nu există până acum nicio lege care să interzică vizitarea cetăţii noastre de către străini.

— Just, just, nicio lege, deşi avem legi berechet pe care să ne bizuim, nu-i aşa? Am pus problema doar comparativ şi ipotetic. Nimeni, nicio oficialitate a Republicii nu-l va necăji, atâta timp cât respectă legile cetăţii. Dar, zic eu, trebuie să fie prudent şi să aibă argumente în favoarea sa, atunci când este surprins mereu pe picior greşit. Ceea ce s-a întâmplat vinerea trecută, seara, la vila Smeraldei Vespucci, unde vă aflaţi dumneavoastră toţi trei, după cum am auzit.

— Am participat la o mică petrecere, îl lămuri Vicardi.

— Aţi observat vreo figură dubioasă, vreun duşman recunoscut al doamnei?

— O persoană generoasă ca ea avea puţini duşmani.

— Bine, bine… Înţelegeţi ce vreau să spun, vreun iubit respins sau gelos, de pildă.

— Nu.

— Am socotit că tema întrunirii prezenta oarecare importanţă, am spus eu, nebăgând în seamă privirile sumbre ale lui d'Altavilla.

— A, da, ceva a ajuns şi la urechile mele, mormăi *il Procuratore* cu nedisimulat dispreţ. Dumneavoastră credeţi, se pare, că doamna a fost ucisă deoarece purta o rochie verde şi aduna talismane aduse din alte părţi de superstiţioşi. Şi socotiţi, se pare, că moartea celor trei a fost ursită de influenţe planetare.

— Nicidecum! Doar că există unele legături între personalităţile asasinate şi metoda şi timpul când au fost trimişi pe lumea cealaltă.

— Pietro degli Ecati a fost ucis pentru că era lună plină.

— Să vedeţi…

— Eu pot vedea posibile influenţe ale lunii asupra celor legate de apă, precum mareele sau femeile, dar cu crime comise în stradă ce legătură să aibă?

— Nu-i chiar aşa, făcu Doctorul.

— Vă rog să nu mă consideraţi analfabet sau nereligios, începu investigatorul să-şi prezinte cunoştinţele şi în alte domenii, însă textele astrologice pe care le-am consultat, majoritatea contrafăcute sub nume de împrumut, sunt mai curând arbitrare în alegerea influenţelor celeste. De pildă, ele născocesc un zodiac cu constelaţii de dimensiuni diferite şi atribuie fiecăreia câte treizeci de grade, a douăsprezecea parte a cerului. Numărul stelelor este mult mai mare decât consideră astrologii; influenţele potenţiale asupra Pământului şi a zonelor de deasupra lui mult mai numeroase, dacă vă puteţi imagina în ce mod s-ar exercita ele. Puteţi dumneavoastră susţine că gemeni născuţi în acelaşi ceas vor împărtăşi destine identice?

Am ciulit urechile, pentru că emitea o critică întemeiată la adresa horoscoapelor de naştere.

— Cât priveşte soarta colectivă a unui popor, astrologii nu contenesc să se sfădească asupra acestui subiect, şi nu poţi accepta un lucru asupra căruia două părţi nu au izbutit să cadă de acord. Ce face ca vineri să fie ziua lui Venus mai curând decât altă zi, sau ca luni să fie ziua Lunii? Nu ar trebui ca o planetă să-şi exercite influenţa – aşa cum face cu prisosinţă Soarele, depăşind cu mult orice alt astru – în mod constant şi nu dezordonat, aşa cum se întâmplă?

Vicardi nu zicea nimic, am tăcut şi eu.

— Nu pot decât să fiu de acord, spuse Doctorul.

— Iată, Doctorul, ca majoritatea oamenilor moderni, îşi dă seama că evenimentele întâmplătoare nu sunt conduse din colţurile îndepărtate ale bolţii. Dacă vreo intervenţie miraculoasă s-ar produce, ar veni de la îngerii lui Dumnezeu, şi nu de la demonii cititorilor în stele.

Eram pe punctul de a-i sugera că Dumnezeu putea prea bine să fi umplut cerul cu semnele şi mesajele sale către fiinţele omeneşti, dar m-am oprit. În schimb, i-am spus:

— Seniore, aici se iscă două întrebări distincte: întâi, dacă astrologia e o ştiinţă valabilă; în al doilea rând, dacă cele trei crime urmează un model planetar plănuit.

Cumpăni câteva clipe, apoi zise:

— Desigur. Însă de ce naiba, vă rog să mă iertaţi, ar fi plănuit cineva nişte omoruri în felul acesta? Ce efect ar fi urmărit să obţină?

Asupra acestui punct mi-am ţinut gura, ştiind că speculaţiile pe care le auzisem erau strict secrete. Şi-apoi, nici investigatorul nu le-ar fi luat în seamă, mi-am zis.

— Dacă vrei ca cineva să moară, îl ucizi pe calea cea mai uşoară posibilă, continuă el. Doreşti ca el să părăsească scena, să fie înlăturat din calea ta? Foarte simplu. Aşa s-a întâmplat, se pare, în cazul primei crime, însă a doua şi a treia mă cam încurcă. Bunăoară, în cazul fermecătoarei doamne Vespucci: ucigaşul – dacă a existat vreunul, iar căderea nu a fost accidentală, cum cred eu – şi-a asumat un risc mărit, lovind când ea nu era singură. Cealaltă posibilitate care cel mai adesea oferă o soluţie satisfăcătoare, adică sinuciderea, se pare că nu se potriveşte în acest caz, dar poate explica decesul nefericitului alchimist, care, pe lângă faptul că era un teuton morocănos, la vremea morţii sale era complet ruinat, ca toţi cei ce profesează o asemenea meserie absurdă. Să admitem că bancherul-astrolog a fost asasinat cu un jungher, de către un ucigaş cu simbrie, probabil. Cine l-a angajat? Ei bine, cred că vreun soţ încornorat; ori cineva înşelat de el în afaceri sau cu horoscoapele sale. Voi afla eu. Dar alchimistul mai probabil s-a sinucis, iar doamna Vespucci pur şi simplu a alunecat, nimerind într-o lume mai bună, e clar? Aşa a menţionat *Signoria* în certificatele de deces pentru scopuri legale, moştenire şi alte asemenea. Veţi observa deci cu uşurinţă că instituţia noastră a atestat fără echivoc că la baza celor trei evenimente se află motivaţii independente, ranchiune sau duşmănii personale, sau nicio motivaţie, ele având caracter întâmplător şi orice asemănare cu vreun model nedepăşind limitele simplei coincidenţe.

Nu are rost să descriu în amănunt restul întrevederii, fiind ea încununată de această proclamaţie. Nu după mult timp am fost puşi în libertate, sfătuiţi bine şi avertizaţi să ne ferim din calea răului. Pe stradă, m-am adresat Doctorului d'Altavilla, părându-mi-se că prin lipsa lui de dorinţă de a colabora cu legea îşi luase răspunderea de a ascunde dovezi în faţa poliţiei şi a *Signoriei*.

— E clar că noi singuri nu suntem în stare să descâlcim aceste crime. De ce trebuia domnia ta să îndepărtezi autorităţile, când avem nevoie de ajutorul şi protecţia lor? Capacitatea lor de investigare o depăşeşte de departe pe a noastră. Cine ştie ce vieţi mai sunt în pericol. Ca să nu mai spunem că ne-ai transformat implicit în complici!

— E greu să i se explice unuia ca tine, Thomas, îmi zise Vicardi luându-mă de braţ conciliator. Eu sunt de acord cu părerile tale în chestiunea asta, dar cam supraevaluezi… hm!… puterea de înţelegere şi dorinţa de colaborare ale bunului nostru Consiliu de Siguranţă. Cam asta ar fi esenţa, nu-i aşa, Robertus?

— Dar pe *Accoppiatori* cine îi alege, făcu Doctorul pe un ton pe care l-am găsit cam imatur. Un pedant, un nătărău! Dumnezeule, Iadul îşi cască fălcile la picioarele mele, iar eu sunt nevoit să stau două ore în puşcărie ca să ascult bazaconii despre istoria egalitaristă, palavre propagandistice, amintiri şi trăsnăi ale unui birocrat mărunt! Acum că sunteţi prieteni atât de buni, poate De Fiore o să-ţi arunce vreo bucăţică mai ceva în celulă la fiecare Crăciun, după ce te va fi făcut frumuşel ţap ispăşitor pentru o conspiraţie plănuită într-un sanctuar unde nu ar îndrăzni să-şi pună piciorul.

— Hmm! Cred că prietenul nostru doreşte să ne comunice, în felul său de o blândeţe fioroasă, că din pricina situaţiei actuale politice din Florenţa, a prezenţei diminuate a unor partide şi a ascensiunii altora, cei pe care ne-am bizuit timp îndelungat ca aliaţi nu mai sunt în măsură să ne protejeze, pe când unii cu vederi potrivnice deţin poziţii aproape inviolabile. Cât priveşte protecţia, o persoană oficială atât de convinsă de caracterul fortuit al crimelor va fi înclinată să te socotească mai degrabă un asasin, decât o potenţială victimă. A găsit o explicaţie şi este mulţumit cu ea.

— Unele subtilităţi nu le-ai sesizat nici dumneata, prietene. Scandalul are şi o altă faţetă. N-ai observat că *Signoria* abia-abia a abandonat ipoteza sinuciderii Smeraldei, pe care însă s-a grăbit să o accepte în cazul nefericitului Lutzius?

Vicardi aprobă din cap, probabil conştient deja de nişte implicaţii care mie îmi scăpau.

— Există un mic detaliu democratic care explică aceste manevre: Republica, şi nu familia, este unicul beneficiar al avuţiei unui sinucigaş.

— Totuşi, am replicat incredul, susţinea că Lutzius era falit.

— Ce altceva te aşteptai să spună? Chiar dacă era ruinat, ceea ce mie nu îmi vine a crede, poseda totuşi casa şi laboratorul care pot fi vândute pentru o sumă frumuşică, altui individ sărac cu duhul, dar dornic să-şi risipească averea pe goale promisiuni de a obţine aur; deşi bănuiesc că *il Procuratore* şi slugile sale vor jefui totul în mod sistematic, în folosul lor, înainte ca proprietatea să fie transferată unor autorităţi mai abstracte. Şi, apropo, încă două lucruri înainte de a ne despărţi. Mai întâi: cineva foarte apropiat de noi nu şi-a ţinut gura, încălcând înţelegerea de a păstra secretul. Poate a fost doar un servitor care a tras cu urechea, pentru că informaţiile pe care le avea De

Fiore erau cam subţiri, până când a intervenit Thomas. Dar nu are nicio importanţă, căci după cum ştiţi *quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur,* tot ce se receptează este receptat după capacitatea receptorului. Al doilea lucru, nu există pierdere fără câştig, oricât de neînsemnat. De vreme ce s-a comis o singură crimă, nu trei, înseamnă că în mod tacit suntem absolviţi de către autorităţi de orice implicare în celelalte două cazuri. Ceea ce vă poate linişti oarecum, domnilor!

La capătul pieţei d’Altavilla îşi luă rămas-bun, iar Vicardi şi cu mine am mai făcut împreună o bucată de drum.

— Vezi dumneata, Thomas, grăi preotul în latina sa impecabilă, fără a comenta ipotezele îndrăzneţe ale Doctorului, ceea ce poate însemna că era convins de veracitatea lor; mi-am dat seama de la început că prea puţină cunoaştere ne va veni de la omul acela, Lucretius. Mai târziu asta s-a văzut prin aprecierile lui primitive despre astrologie. Nu numai că nu înţelege conexiunile tuturor lucrurilor, în cazul nostru dintre lumea superioară şi cea inferioară, dar am observat şi o altă limitare evidentă în viziunea lui. Închipuieşte-ţi, dacă vrei, că vorbesc literal. Ochii săi au fost situaţi din naştere într-o strictură atât de îngustă şi de imobilă, încât nu pot fi orientaţi spre interior. De aceea el nu poate discerne continuitatea dintre lumea interioară, nepercepută, şi cea percepută exterioară; i se pare că cele două trebuie abordate diferit, una fiind mister invizibil, iar cealaltă părându-i-se limpede ca lumina zilei. Un asemenea om se imaginează ca rupt de creatorul său, fireşte, căci vede lumea din care face parte şi nu pe sine, cel care o făureşte în fiecare clipă. Viaţa sa este patronată de dualităţi de două soiuri: mai întâi vizibilul şi invizibilul (Dumnezeu şi omul, de pildă), apoi entităţile vizibile, divizate în părţi datorită proprietăţilor sale oculare specifice; adică el vede numai limitele; intuieşte disparatele. Agreează regulile şi legile pentru că lucrurile îi apar separate, căci ramurile lor conective sunt aşezate în locul unde toate lucrurile converg şi diverg, tocmai în spatele facultăţilor sale vizuale constrângătoare. Şi, în mod evident, dacă lucrurile sunt diferite, ele se opun prin inegalitate: unul este mai bun decât celălalt. Un om ca acesta, chiar dacă este un sincer admirator al dreptăţii şi un administrator al ei, se consideră totuşi liber să o încalce, fiindcă nu-şi dă seama că fiecare lovitură pe care o aplică o primeşte tot el. Văzutele sunt separate între ele şi separate de el; aşa stau lucrurile în percepţia, în experienţa şi în realitatea lui. Din pricina neputinţei de a vedea – cu altă metaforă poţi să numeşti asta amnezie –, un astfel de om – şi mulţi sunt aşa – se află în poziţia ciudată de a fi prins într-unul din visurile lui. De ce, te întrebi, şi cum se explică asta? Ei bine, închipuieşte-ţi întâi că eşti actor şi spectator în acelaşi timp la o piesă ticluită chiar de tine. Uită acum că eşti spectator, ceea ce poţi uşor face orientându-ţi privirile în aşa fel încât câmpul tău vizual să coincidă numai cu cel al actorului. Foarte bine! Vei începe să presupui, probabil, că dacă rolul pe care îl interpretezi nu este lipsit total de sens, este jucat în profitul Marelui Judecător. El vede poate toate amănuntele, poate că surprinde doar refrenele, dar şade acolo în întuneric, urmărindu-te. Acum uită că tu ai scris scenariul, că de fapt tu îl creezi în fiece clipă. Cât de neputincios te simţi! Fără îndoială că Judecătorul are mai multă putere decât tine. Apoi îţi vei închipui că el e acela care a scris piesa şi te sileşte s-o interpretezi. Când vei fi terminat, îţi va evalua jocul şi va dispune de tine corespunzător. Încă ceva. Imaginează-ţi că te-am făcut autor, spectator, scenarist şi chiar şi scenă, precum şi un număr de actori în acelaşi timp. Mărgineşte-te acum la un singur actor, nimic în plus. Acum va trebui să te iei la întrecere cu alte forţe care acţionează neînfrânat, despre care nu ştii că de fapt sunt tu şi care, prin urmare, nu ştiu nici ele că sunt tu. Orbirea ta a provocat ignoranţa lor, căci ignoranţa lor este propria-ţi ignoranţă. Deodată ai devenit prizonier în propriul tău scenariu, victima propriei tale crime, un adept fără conducător. Tu eşti Celălalt, tu nu mai exişti.

— Dar de ce nu continui să fii ceea ce eşti cu adevărat? Cum să spun, chiar dacă uit în ce oraş mă aflu şi ce haine port, merg totuşi pe străzile lui îmbrăcat în veşmintele mele.

Preotul îşi încrucişă braţele a răbdare.

— În aceasta, Thomas, stă o taină minunată, taina că totul în jurul nostru e creat de gândire. Calitatea transformatoare a gândirii este puterea oricărei generări şi schimbări. Ceea ce crezi că eşti, devii. Ceea ce uiţi că eşti, se îndepărtează din experienţă. Şi tocmai aici se găseşte înţelegerea ce nu a fost zidită în organismul cu care ne-am întreţinut în această după-amiază: ordinea toată şi adevărul sunt create de opiniile minţii. Realitatea este un artefact al percepţiei, un reziduu al simţurilor, nu hrana, ci produsul lor.

Am mărturisit că nu pricepeam nimic.

— Când te uiţi prin sticle colorate, Thomas, îţi dai seama în mod concret că lentilele colorează şi dau formă obiectelor privite. În fapt, lentilele creează ceea ce vezi; tu eşti lentila şi încă mult mai mult.

— Aceasta-i pricina pentru care de Fiore nu socoteşte astrologia un sistem în fapt?

— Când recunoşti că forţa atotdeterminatoare este una cu mintea ta, fără limitările impuse de ea însăşi, atunci îţi dai seama că orice sistem căruia îi dai un sens acţionează. Totul este pentru tine instrument şi amuzament. Admite că Mintea Divină a făcut toate astea; şi recunoaşte acum că ea este propria-ţi gândire.

— Dar, am adăugat, Doctorul susţinea că în intrigile Procuratorului se află o bună doză de interes personal… şi de lăcomie. Ce părere aveţi?

— Desigur, lăcomia este motorul cel mai puternic al iluziilor. Eul nostru mărunt şi limitat simte deficienţă şi lipsă şi astfel atrage către sine lucrurile cu care crede că umple golul persistent. Cunoscând că unul *este* toate lucrurile, se pune capăt dorinţei de a poseda. Pentru insuficienţa cronică a vieţii, satisfacţia rezidă în dobândirea a ceea ce pe toate le face precum nisipul: eul tău. A-l cunoaşte înseamnă a-l dobândi.

Pe cât de impresionat, pe atât de zăpăcit eram de imaginaţia fecundă a preotului. Predica, din câte înţelegeam, un soi de platonism, unul care turna doctrina creştină într-o formă cu totul nouă. Am fost de asemenea încântat de blândeţea şi răbdarea lui, calităţi pe care te-ai fi aşteptat să le găseşti la oameni mult mai vârstnici decât el, şi a început să se înfiripe în mine teama că el ar putea fi următoarea victimă dintre membrii Academiei. Mă liniştеam spunându-mi că nu se găsea la el niciun aspect marţial, iar următoarea victimă se presupunea că va avea legătură cu planeta roşie a discordiei şi războiului. De altfel, moartea pentru un asemenea om nu ar fi însemnat altceva decât trezirea dintr-un vis. Când m-a poftit la liturghia pe care urma să o oficieze în seara aceea am acceptat fără să şovăi, chiar dacă ştiam că ar fi făcut oricui aceeaşi invitaţie.

Ne-am despărţit cu intenţia de a ne revedea peste câteva ore.

Capitolul XIII – Ceasornicarul nebun

Mi-am petrecut restul după-amiezei în biblioteca lui Pietro, străduindu-mă să descâlcesc iţele diabolicului complot, fără să avansez cu nimic. Seara m-am dus la Santo Spirito unde Vicardi slujea liturghia, şi spre surprinderea mea am dat de vechea-mi cunoştinţă, elocventul şi idiosincraticul jurist Marianus Lombardus. Invitaţia pe care mi-a făcut-o după aceea, de a bea un pahar de Valdarno roşu la locuinţa sa din apropiere, deşi mijlocul cel mai puţin atrăgător de a-mi cheltui timpul, a exercitat o atracţie misterioasă asupra mea. M-au intrigat unele aluzii la ultimele grave întâmplări din Florenţa, despre care pretindea că ar şti tot adevărul, ceea ce însemna probabil că imaginase nişte teorii proprii. Am şovăit puţin, apoi am consimţit să-l urmez. Seara, din motive pe care le voi dezvălui curând, se dovedi neobişnuită, ba chiar înspăimântătoare; în parte, chiar pentru că Lombardus deţinea cu adevărat informaţii importante pe care le voi revela ceva mai încolo. Când în cele din urmă m-am înapoiat acasă, Martino mă aştepta ca să mă anunţe că un sărman cerşetor, nespălat şi nebărbierit, adusese un mesaj pentru mine, pe care i-l lăsase cu cuvânt să-mi fie înmânat personal, din pricina importanţei comunicării.

Cu nerăbdare am desfăcut foaia lungă de hârtie gălbuie pe care am citit:

AULAVNPPVUNCENGRVDMLNRRAMDGMLNGNDNFLN CRNRNGRVDN

Un simţământ de neputinţă şi de plictiseală mă cuprinse în faţa acestui limbaj păsăresc; însă cunoşteam oameni, îndeosebi în rândul ecleziaştilor şi al militarilor, care foloseau coduri diverse pentru a-şi încifra comunicările. Eu nu aveam niciun fel de cunoştinţe în domeniul acesta ştiinţific, dar am presupus că mintea iscoditoare a lui d'Altavilla nu ignora un asemenea sector de cercetare. Cum era prea târziu atunci pentru a-l deranja, am ciocănit la uşa lui a doua zi dimineaţă, când soarele se înălţase deja pe boltă.

Spre surprinderea mea, Doctorul a deschis imediat, în persoană, de parcă mă aşteptase. De fapt chiar acestea au fost cuvintele cu care m-a întâmpinat:

— Te aştept de aproape două ore.

— Cum aşa! Ştiai că vin?

— Ei bine, la început nu te aşteptam pe dumneata, ci un mesaj. Stând în spatele uşii, deodată mi-am dat seama că dumneata erai persoana cea mai potrivită să mi-l aduci, datorită misterioasei implicări în toată afacerea. Mintea ascuţită care a organizat crimele într-o secvenţă astrologică dorea să-i pricepem ţelul. De aceea, trebuia să ne ofere încă un indiciu înainte de a fi prea târziu, un semn pentru omorul lui Marte. Nu-ţi dai seama că jocul îl captivează pe făptuitor numai în măsura în care îi înţelegem manevrele? Altminteri de ce a pus la cale, aşa cum a făcut, fatala căzătură a Smeraldei şi complotul cu vipera în plină incintă a bisericii? Dacă nu ne-am fi pierdut capul în seara aceea la vilă, am fi izbutit…

Se întrerupse în mijlocul frazei şi închise uşa grea în spatele meu.

— Te rog să pofteşti în umila-mi locuinţă şi să ierţi că te-am ţinut atâta în prag. Deşi familia mea nu este florentină de obârşie, cinci generaţii s-au născut aici; ceea ce îmi îngăduie să-ţi spun că vei fi tratat conform unui vechi obicei local: vei fi oaspete de cinste şi vei primi răspunsuri la toate cerinţele. După trei zile însă, dacă te mai găseşti aici, mă voi preschimba într-un câine turbat!

L-am asigurat că nu intenţionez să rămân atât de mult şi i-am întins, cam iritat, hârtia cu mesajul în păsărească. Şi eu mă minunam, i-am spus, de felul cum m-am găsit amestecat în evenimente, în asemenea măsură încât criminalul a socotit firesc să-mi trimită mie, şi nu altcuiva, aiureala asta.

— Joacă, mormăi doctorul, ignorându-mi consideraţiile, joacă… Poate dura o oră sau trei zile până descifrezi mesajul.

Însă dacă-i adevărat ce bănuiesc, creierul acestei operaţiuni crede că voi fi capabil să-i dezleg codul până la sfârşitul zilei… şi totuşi nu îndeajuns de repede.

I-am mărturisit că nu prea îmi era clară logica sa.

— Dar bine, tinere, este evident că omorul lui Marte va fi săvârşit în ziua lui Marte, *Martis dies*, adică marţi, care este astăzi. Asta ar putea însemna că dacă am fi destul de rapizi, am fi capabili să prevenim crima. Şi înseamnă cu certitudine că persoana sau persoanele care se joacă cu noi sunt mai sucite decât am bănuit şi – poate- mai inteligente decât credeam la început. Ce fel de provocare ar fi fost dacă am fi avut de-a face cu nişte asasini mediocri? Mă bucur cel puţin că nu-mi irosesc timpul cu smintelile morbide ale unui nebun oarecare. Nu, preacinstitul meu oaspete, miza problemei este cu adevărat importantă!

Mi-am amintit teoria motivaţiei aproape magice şi apocaliptice asupra căreia el însuşi făcuse speculaţii duminică, cum că succesiunea crimelor planetare ar fi rupt sensul creaţiunii, de vreme ce creaţiunea s-a produs prin intermediul planetelor. Oare la asta se gândea şi acum?

— Ei bine, grăi Doctorul îngândurat, poate că e ameninţată propria noastră supravieţuire, nu ca specie fizică, nu, ci ca specie culturală. Ai observat că fiinţele omeneşti, spre deosebire de animale, se diferenţiază nu numai prin limbile vorbite, culoarea pielii sau fizionomii, ci prin cultura lor, în primul rând? Ceea ce o mână de oameni mari au făcut de-a lungul secolelor în Florenţa, Spiritul Nimicitor poate şterge de pe faţa pământului în numai o săptămână de furie turbată. Îţi dai seama că ne aflăm în pragul unor mari schimbări?

Observasem, de bună seamă, că forţe dezbinatoare, acţionând în numele zeului vrajbei, încălcaseră modul de viaţă florentin tradiţional, dar iadul, îmi spuneam, nu izbucnise încă; d'Altavilla părea însă convins că nu va întârzia să izbucnească.

Nu intram pentru prima dată în casa Doctorului, dar niciodată nu depăşisem sala austeră, înalt boltită, lipsită de podoabe, cu bănci şi lăzi de lemn de-a lungul pereţilor, al cărei singur lux, în afară de crucifixul pus deasupra uşii biroului, părea să fie curăţenia şi albul. Cunoscându-l, deşi de puţină vreme, îl ştiam un om original şi inventiv; aspectul laboratorului său a depăşit însă toate aşteptările mele.

Mă conduse mai întâi într-o încăpere mică, bine luminată, unde se aflau numai un birou, un divan şi un tablou reprezentându-l pe Sfântul Ieronim cu leul, separată de o cameră alăturată printr-o draperie grea de brocart, pe jumătate dată la o parte, lăsând să se vadă rafturile ordonate şi instrumentele de măsură de mare precizie ale unei farmacii. Am bănuit că acolo îşi primea pacienţii şi păstra la îndemână leacurile medicinale. Nu am avut timpul să inspectez farmacia; o uşiţă în zidul masiv şi câteva trepte ne-au condus într-un subsol care conţinea înainte de toate o bibliotecă bine garnisită, iar în continuare multe mese pline de maşinării ciudate, ca şi de piese şi instrumente ce serviseră probabil la alcătuirea primelor. Un schelet înfiorător, mai mare decât al unei fiinţe omeneşti, stătea într-un sarcofag sprijinit de perete. Atmosfera stranie provocată de întreaga privelişte era întărită de sunetul scos de vreo maşinărie în funcţiune, asemănător bâzâitului în contratimp făcut de un roi de bondari într-o pădure metalică.

— Presupun, tinere, că unele mecanisme de aici nu-ţi sunt familiare, cu atât mai mult cu cât, mă rog, unele au fost inventate de mine. Dacă doreşti să arunci o privire peste ele, nu te jena… Nu, n-ai să mă deranjezi, căci procedurile preliminare ale procesului de descifrare sunt mecanice. Necesită câteva instrumente şi doar ceva atenţie, un îndreptar, răbdare, hârtie şi cerneală.

Se instală pe un scaun în colţul încăperii şi începu să-şi şteargă ochelarii cu o cârpă. Apoi se porni să răsfoiască o cărticică, uitându-se din când în când la bucăţica de hârtie pe care i-o dădusem şi făcând însemnări.

Am păşit încet către masa de lângă cuptorul din colţ. Erau împrăştiate acolo ineluşe metalice cu crestături ce le permitea să se prindă unul de altul; arcuri, sârme, bucăţele de cositor, dopuri de lemn şi pătrate din sticlă, cuie şi unelte de toate dimensiunile.

Pe masă se mai afla o cutie de lemn, nu prea mare, acoperită cu plăcuţe dreptunghiulare de metal, fiecare prinsă la un capăt de suprafaţa cutiei. Când le-am ciocănit cu un cui au scos un sunet uşor. Am ridicat una din plăcuţe; am văzut că recipientul era concav şi m-am întrebat la ce-ar putea servi. Am mai tras de o plăcuţă şi am ciocănit: ceva se afla în cutie. Am ridicat încă o plăcuţă şi mi-am introdus degetele în cavitate, dar m-am tăiat de marginea metalică, iar restul plăcuţelor mi-au căzut deasupra mâinii. Mi-am retras brusc degetele, lovind violent cu cotul ceva aflat în spatele meu, care a cedat. O sferă armilară[1] de alamă căzu într-o zdrăngănitură polifonică, urmată de clinchetul unei sumedenii de piese mărunte metalice, care se rostogoliseră pe podea. Doctorul d’Altavilla mă privi.

— Poate mai bine mă ajuţi la decodare? M-am dus repede la el, aruncându-mi ochii peste umărul său. Vezi, am deja o ipoteză despre acest mesaj. Oferindu-mi un şir de litere, codificatorul şi-a semnalat convingerea că nu vom izbuti uşor să găsim cheia. Ştii de ce?… Bineînţeles că nu! Dacă ar fi fost un cod mai simplu, ar fi redactat mesajul într-o altă formă, ca de pildă:

AULAV
IVPPV

---

[1] *Sferă metalică formată din inele, în interiorul căreia poate fi urmărită mişcarea în univers a corpurilor cereşti (n.tr.).*

UNCEN

…

Astfel de blocuri de litere prezintă dezavantajul că permit mai multe posibilităţi de lectură: de la stânga la dreapta, de la dreapta la stânga, de sus în jos, de jos în sus, ori combinaţii. Deoarece unicul mod de a descifra mesajul presupune aproximaţii succesive, faptul că literele au fost înşirate în linie reduce posibilităţile de citire la două: de la stânga la dreapta sau invers. Aşa, dacă te asiguri în permanenţă că un cuvânt pe care îl descifrezi nu e scris în ordine inversă, va fi suficientă o singură operaţie. Desigur, se poate folosi şi un cod în care literele alternează. De asemenea, faptul că literele nu sunt aranjate în pătrat sau în vreo altă formă înseamnă că putem elimina codurile respective, relativ simple, pe care le-aş putea descifra cu ajutorul sistemului numit „al ferestrelor”.

Luă de pe un raft al bibliotecii un volum mic cu legături în negru, iar dintr-un sertar scoase la iveală nişte chestii simple şi totuşi ciudate la privire, o ramă pătrată din metal şi alte instrumente în formă de patrulater şi cerc.

— Acest cadru pătrat are două fire ce alunecă perpendicular, cu o minusculă lentilă rotundă, care marchează punctul lor de încrucişare. Când literele sunt dispuse în pătrat, focalizezi lentila pe o literă, apoi începi să roteşti cadrul până când literele mărite de lentilă încep să formeze cuvinte inteligibile. Celelalte cadre prevăzute cu orificii permit decodificări mai complicate. Nu cred că le voi folosi, dar nu se ştie, căci modul de aranjare a literelor pe hârtia noastră poate fi înşelător. În orice caz, metoda aproximărilor succesive ne va dezvălui tipul de cod folosit. Deşi nu cred să ne folosească aici, procedura standard impune să începem prin a expune la o sursă de căldură bucata de hârtie, pentru a elimina posibilitatea ca păsăreasca să fie mâzgălită de ochii noştri, iar mesajul real să fi fost scris cu cerneală simpatică. Sucul oricărei legume sau laptele pot folosi la asta, dar bineînţeles ceapa e de preferat.

Trecu foaia de câteva ori, cu răbdare, peste flăcăruia unei lumânări.

— După cum vezi nu este cazul, aşa cum am bănuit. Desigur, *toate* mesajele scrise cu litere şi nu cu figuri se realizează înlocuind o literă cu alta, într-un sistem uniform. Dacă socoteşti cum se cuvine, vei observa că datorită numărului mare de litere din alfabet totalul combinaţiilor posibile e cu adevărat uriaş şi aflarea codului ar necesita o bună bucată de timp. Pentru a simplifica lucrurile, avem la îndemână un instrument ingenios inventat de Raymundus Lullus pentru studiile sale cabalistice. Se compune din două cercuri concentrice, unul mai mare şi altul mai mic, secţionate de tot atâtea raze câte litere are alfabetul. Cele două cercuri se învârt unul peste altul, încât cercul mic împinge o literă în faţa altei litere din cercul mare. Alfabetul mişcat o dată în felul acesta se transformă, în sensul că litera B este A, C este B etc. Alfabetul împins de două ori dă C pentru A, D pentru B ş.a.m.d., până când toate posibilităţile sunt epuizate. Dar nu cred că această metodă simplă va da rezultate. Pentru cazurile mai complicate, avem aici o lucrare strict secretă, elaborată de mintea pătrunzătoare şi puternică a lui Leon Battista Alberti, la porunca Papei, cu vreo douăzeci de ani în urmă. Conţine 365 de permutări ale alfabetului. Există, din câte ştiu, numai două exemplare complete ale lucrării: unul e păstrat la Curia papală, iar pe celălalt mi l-a dat autorul mie în schimbul unui instrument astronomic pe care altminteri n-ar fi putut să-l plătească. Nu este exclus ca diabolicul organizator să fi avut acces la unele fragmente ori chiar să aibă şi el o copie. Îmi vor trebui câteva ore ca să încerc toate metodele înşirate în carte; din fericire, forma mesajului exclude multe proceduri prezentate de Alberti – nu te voi plictisi cu descrierea lor, nici chiar sumară. Presupun însă că mai ales dacă posedă un exemplar al cărţii, şaradistul nostru o fi ales o permutaţie alfabetică neoferită nici de cercurile lui Lullus şi nici de Alberti. Mă aştept ca sforarul să fi ales un sistem din cele mai incomode şi plicticoase, constând în utilizarea unui pasaj luat la întâmplare dintr-o carte, apoi în aranjarea literelor alfabetului fiecare lângă o literă din textul ales, astfel încât o literă e folosită o singură dată. În lipsa textului de bază, descifrezi un asemenea cod numai dacă ai o secvenţă destul de lungă ca să-i aplici legile probabilităţii; dar în cazul nostru şirul este prea scurt, deşi multe litere se repetă, iar de două ori apar litere duble. De aceea, dacă nicio altă metodă nu se aplică, va trebui să-mi imaginez ce text putea utiliza criminalul, iar asta nu-i treabă uşoară. Acum cred că îţi dai seama de caracterul operaţiunii: ea mă va ţine ocupat câteva ore bune, dacă nu chiar toată ziua. Dar de ce nu iei loc?

Îmi arătă cu un gest o canapea îmbrăcată în stofă, pusă lângă peretele din faţă, la o distanţă respectabilă de zona sa de lucru.

M-am dus şi m-am aşezat acolo. După câteva minute, d’Altavilla fiind absorbit de enigmă, am privit în jur şi ochii mi-au fost atraşi de multe obiecte din cameră, care m-au intrigat foarte tare. M-am ridicat încet, ca să nu-i distrag atenţia, şi m-am prefăcut că studiez nişte diagrame atârnate pe perete, deasupra canapelei. Cuprindeau cercuri intersectate de linii în unghiuri diferite, cu măsurile lor, dar nu păreau calcule astronomice, ci mai degrabă lăsau impresia că prezintă modul de funcţionare a ochiului omenesc, arătat ca un cerc cu o secţiune în formă de cruce. În josul uneia dintre diagrame se vedeau nişte însemnări de mână în litere arăbeşti.

M-am dat câţiva paşi înapoi, apoi încă vreo câţiva. M-am aflat faţă în faţă cu un soi de mic pendul care ticăia, acţionat probabil de un arc. Un ac aplatizat, de cositor, se rotea aproape imperceptibil pe un cadran pătrat desenat cu douăsprezece triunghiuri, asemănătoare caselor unui horoscop. Deşi nu văzusem niciodată până atunci un astfel de instrument, am dedus corect că era un tip de ceasornic. Acul înainta către cifra XII înscrisă în partea superioară a cadranului, ce indica amiaza. Mi-am permis să-l întrerup pe Doctorul d'Altavilla.

— Ceea ce văd aici, am grăit încet, ca pentru mine, trebuie să fie un ornic. Dar el arată douăsprezece ore, iar ziua are douăzeci şi patru.

— Dar ne dăm seama cu uşurinţă dacă este miezul zilei sau miezul nopţii, nu-i aşa?

La treaba asta nu mă gândisem.

— Dar este bine cunoscut că orele de peste zi şi orele nopţii sunt egale numai la cele două echinocţii; iarna orele zilei sunt mai scurte, vara sunt mai lungi decât cele ale nopţii.

— Ai văzut vreodată o clepsidră?

Da, văzusem.

— Ei bine, clepsidra nu e diferită. Atât ceasul cu nisip, cât şi ornicul mecanic funcţionează după o convenţie conform căreia toate orele sunt egale.

— Dar contrazice în aşa măsură realitatea, încât un asemenea instrument nu e prea folositor. Într-adevăr, cine are nevoie de o sculă să-i spună ora, când poate să vadă asta privind cerul? În curând ni se vor spune şi alte lucruri evidente, anotimpul de pildă sau anii vieţii. Născociri inutile, cred.

— Într-o zi îţi vei da seama că realitatea înseamnă convenţie acceptată.

— Nu şi diviziunea orelor, Doctore. E limpede ca şi drumul soarelui care o determină. Din zori până la amurg şi din amurg în zori este o zi, iar orele demarcate sunt diviziuni care depind de durata naturală a fiecăreia. Se ştie de la Aristot că mişcarea sferelor creează timpul. Nu este un artificiu uman pe care l-am impune.

— Convenţie acceptată. Nimic n-ar fi diferit dacă o întreagă civilizaţie ar trăi orientându-se după ceas.

— Dar comportamentul uman este acordat cu natura. Ai dori să dormim când e lumină şi să lucrăm pe întuneric?

— Orele de durată uniformă se armonizează cu mişcarea neabătută a sferelor.

— Dar se poate demonstra că orele-s fluide, am obiectat eu, mai ales când se urmăreşte mersul soarelui care le determină. Orele uniforme nu sunt relevante pentru viaţă. Să ne gândim la ţăranul sau la călugărul care dorm un răstimp potrivit după cum e vară sau iarnă, de la prima la ultima oră a nopţii. Ce-ar fi dacă ar dormi, să zicem, şapte ceasuri egale în ambele anotimpuri? Chiar dacă ar fi posibil, ar însemna o irosire nepermisă de timp.

Doctorul părea impacientat din pricina a ceea ce, retrospectiv, am numit îngustimea calitativă a întrebărilor mele.

— Nu cred. Ei pot dormi nouă ore iarna şi doar cinci în timpul verii, iar rezultatul va fi absolut acelaşi. Ceea ce se va şi întâmpla, dacă ornicului i se va recunoaşte în general utilitatea.

Nu departe de ceasul acesta simplu am dat peste un mecanism mult mai voluminos şi mai impresionant, care ticăia şi al cărui pendul era tras de o greutate. Avea un cadran circular şi nu mai puţin de cinci ace şi cinci rânduri de date în culori diferite. Mi-a luat ceva timp ca să-mi dau seama ce putea însemna fiecare din ele, dar a meritat. Acest ornic măreţ indica minutul, ora, ziua, luna şi, prin ultima cifră, anul – în prezent era IV a anului MEDXCIV. Peste zece ani avea să arate din nou IV, de data aceasta pentru MDIV. L-am întrebat pe d’Altavilla cum era posibil ca mecanismul să calculeze o asemenea abundenţă de date, iar el a mormăit că totul depindea de numărul de roţi şi pinioane pe care are cineva răbdarea să le proiecteze şi apoi să le facă; pentru ornicul acesta fuseseră folosite vreo şaptezeci din fiecare, dar el, spuse, lucrase şi unele mai complicate, cu sute de roţi şi pinioane.

Puţin mai încolo o clepsidră umplută cu nisip roşu era atât de ingenios construită încât arăta, în diferite recipiente de sticlă, minutul, ora şi ziua din lună. Nu m-am dumirit, dacă o clepsidră era în stare să ofere atâtea informaţii, de ce era nevoie să-şi bată capul cineva ca să monteze un ceas mecanic. Răspunsul lui d'Altavilla m-a descumpănit.

— Iată o discuţie interesantă. Se pretinde că un ornic e mai precis, ceea ce nu este adevărat, cel puţin pentru majoritatea ceasurilor pe care le-am văzut în viaţa mea. De asemenea, se spune că dacă ai uitat să răstorni clepsidra chiar în clipa când s-a scurs tot nisipul, se pierde socoteala timpului. Arabii însă au inventat un mecanism foarte simplu care face clepsidra să se răstoarne exact în clipa când ultimul fir de nisip s-a scurs, la finele zilei, lunii sau chiar al anului. Mi s-a povestit despre cea mai mare şi perfectă clepsidră din lume, construită undeva în Spania pentru un cârmuitor maur. Adevărul e că mult mai greu se calculează şi se fac piesele pentru o clepsidră cu adevărat bună, decât pentru un ceas mecanic. Minusculul conţinător trebuie să se golească prin mişcarea bazei menţinute de un resort atât de precis, încât se declanşează exact la capătul unei ore. Închipuie-ţi că ar fi mereu cu puţin înaintea sau în urma duratei unei ore: ai obţine ore din ce în ce mai scurte sau din ce în ce mai lungi. Desigur că acelaşi lucru se poate întâmpla cu arcurile sau greutăţile şi roţile de la un ceasornic, dar piesele acestea se ajustează mai uşor decât orificiile fine ale recipientelor de sticlă, ori decât un arc de precizie. Poţi făuri ornice cu ajutorul formulelor, dar pentru o clepsidră ai nevoie de un meşter artist, ca la instrumentele muzicale.

— Mă întreb însă dacă în felul acesta se pot făuri ceasuri adevărate, ceasuri care să ne arate orele reale, bazate pe durata care se amplifică sau se contractă a unei adevărate zile solare!

— Ce-i drept, nu m-am gândit la asta.

Pe masa alăturată se afla o maşinărie complicată, prevăzută cu o elice plată, ascuţită, ce putea fi pusă în mişcare de o greutate mare. Când am slobozit greutatea elicea a început să se învârtească; iar axul ei, am observat, se mişca în sus, către un soi de lingură dublă din lemn, prinsă într-o curea îngustă de piele. Două cursoare aflate la mijlocul maşinii acţionau, unul imprimând iuţeala elicei, celălalt mişcarea verticală; am văzut că puteau fi potrivite pe o durată între un sfert de oră şi o oră. Singura utilizare pe care mi-am putut-o imagina pentru instrument a fost aceea de a tăia în acelaşi timp două ouă la micul dejun, dar operaţia ar fi fost totuşi prea lentă. Doar o altă rasă de fiinţe, dintr-un univers unde timpul se scurge diferit, s-ar fi putut bucura de binefacerile maşinii. Doctorul mi-a întrerupt brusc reveria despre un alt fel de univers uman.

— Pare că te uimeşte aspectul acelui puternic instrument, grăi el fără să-şi întrerupă lucrul, deşi din poziţia în care stătea cu greu putea să vadă ce făceam. O piesă frumoasă, dar nu eu am inventat-o. A fost comandată de Sfântul Împărat şi se va dovedi foarte folositoare la castrarea ereticilor masculi şi a altor criminali. Am proiectat-o şi am produs-o după planurile unui coleg, fizicianul Konrad Kyeser, a cărui rară şi preţioasă carte despre artele magice, *Bellifortis*, o găseşti pe raftul de sus.

Modul de funcţionare a aparatului pentru castrat lent nu necesita alte explicaţii, aşa că mi-am îndreptat atenţia către instrumente mai puţin senzaţionale: spre un ecuatorial minunat pus în mişcare cu mâna, mecanism râvnit de toţi matematicienii, deoarece simplifică şi scurtează calcularea horoscoapelor. Ecuatorialul elimină impreciziunile tabelelor de efemeride şi inevitabilele corecţii ce trebuie făcute în acord cu latitudinea locului, prin imitarea ciclurilor şi epiciclurilor fiecărei planete, după Ptolemeu. În felul acesta se poate spune că instrumentul este imaginea statică a universului.

Cel mai impresionant dispozitiv din laboratorul lui d'Altavilla, pe lângă o sumedenie de astrolabi şi planetarii mai simple, era un complicat ceas astronomic ce arăta pe un cadran heptagonal orizontal minutul, ora, ziua, luna, sărbătorile religioase cu dată schimbătoare şi anii pe durata unui întreg secol. Şapte cadrane pătrate, plasate vertical dedesubtul celui heptagonal, pe laturile lui, înfăţişau mişcările planetelor.

O armă de război ce semăna cu un tun, doar că era mai mică, se afla, îmi spuse d'Altavilla, încă în stadiu experimental. Spre surprinderea mea, Doctorul afirmă că, din nefericire, faima lui nu se întemeiază pe vindecarea vreunui pacient, ci pe îmbunătăţirile aduse tunului prin introducerea prafului de puşcă granulat.

— Ironia sorţii, pentru că am detestat tunurile totdeauna şi am preferat *trébuchet*-ul, maşina de aruncat pietre, mai puţin elegantă, dar mai eficientă. Presupun că singurul motiv pentru care tunul a răzbit iar *trébuchet*-ul a căzut în desuetudine este gălăgia mare pe care o stârneşte tunul şi forma lui asemănătoare cu un falus. Artileriştii-tunari e posibil să se simtă mai omenoşi decât cei care folosesc *trébuchet*-ul. La urma urmei acesta-i tot secretul războiului, n-ai observat? Singurul lucru pozitiv la tunuri este că fac mai puţine victime decât *trébuchet*-ul.

— Puşca aceea micuţă, continuă el urmărind, fără să se uite la mine, direcţia privirilor mele, acţionează cu pulbere, la fel ca tunul, dar praful este aprins direct de scânteia scoasă de cremene când e lovită de un ciocănel-levier declanşat prin apăsare pe trăgaci. Pericolul, desigur, este ca scula asta să-ţi explodeze în mână în loc să trimită glonţul la ţintă.

Doctorul credea că aceste puşti mici pot şi vor fi perfecţionate; eu nădăjduiam din toată inima că asta nu se va petrece. Dacă ajungi să ucizi pe cineva de la distanţă, prin mijloace atât de neelegante, atunci bătălia devine o chestiune uşoară şi nedemnă. Când mi-am exprimat uimirea că atâţia medici, a căror menire este să salveze vieţi omeneşti, se îndeletnicesc cu proiectarea şi construirea unor instrumente destinate războiului, d’Altavilla păru întâi că nu mă aude, apoi rosti cuvintele enigmatice care de atunci mi-au rămas întipărite în memorie:

— Când ai ştiinţă de lipsa de ţintă, de curiozitatea nesăţioasă şi de imboldul imitativ înnăscut care-l constituie pe om, nu mai pui asemenea întrebări delicate. Povestea şarpelui din Cartea Facerii poate părea copilărească, dar cuprinde un adevăr crud, anume că Arborele Cunoaşterii este pieirea noastră, nu Arborele Vieţii.

Se scurseseră de-acum vreo două ore, judecând după majoritatea ornicelor din încăpere, iar d'Altavilla continua netulburat să umple foaie după foaie cu încercările sale şi, aparent, cu tot atâtea erori. Probabilitatea de a preveni crima se reducea cu fiece minut irosit. Am devenit tot mai agitat, iar calmul Doctorului începea să mă calce pe nervi.

— Îmi pare rău, am zis, că ţi-am pus atâtea întrebări. Am îngreunat descifrarea, şi curând am să mă simt răspunzător pentru viaţa cuiva, de bună seamă a vreunui prieten, căci mi se pare că nu vom izbuti să împiedicăm crima din ziua lui Marte.

— Să fii încredinţat, prietene, că întrebările dumitale în loc de a încetini, au impulsionat procesul. Nu ştii că în fiecare dintre noi există două personalităţi? Când una face calcule de rutină, cealaltă trebuie să rămână preocupată, altminteri va distrage atenţia primeia şi-i va încetini ritmul. Această a doua fiinţă din mine e angajată într-un soi de cercetare profundă pe care partea care calculează nu o poate înfăptui. Dar fii răbdător, într-o jumătate de oră termin munca de rutină; de fapt nu mă aştept de aici la cine ştie ce rezultat. Apoi voi începe să lucrez pe textele care e posibil să fi fost utilizate la codificare. Îmi poţi sugera ceva, inteligentul meu prieten?

I-am sugerat să caute texte legate de zeul Marte sau de ceva marţial.

— La fel mă gândeam şi eu; şi controbăind cu mâinile în timp ce mintea lucra în altă parte, am şi scos câteva volume din bibliotecă. Voi încerca să mă folosesc de Virgiliu, de *Paradiso* al lui Dante şi de traducerile şi comentariile lui Ficino.

Păşind prin cameră, mi-a revenit în minte ceva ce nu avea legătură cu interesantele ori mortalele maşinării create de Doctor, dar care mă frământa de două zile. Cuvintele rostite duminică de Ficino păruseră foarte convingătoare, dar de fapt niciuna din teoriile care încercau să-i motiveze pe invizibilii noştri potrivnici punându-i în legătură cu pictura lui Botticelli nu era la urma urmei întemeiată. Fără a aminti taina împărtăşită de fratele Aloysius, am făcut aluzie la posibilitatea ca pictura să fi fost folosită drept talisman la iniţierea unor novici; Doctorul a întâmpinat noua mea ipoteză cu maximum de scepticism, spunându-mi că el a participat la lucrările Academiei, din conducerea căreia face parte încă din prima zi a înfiinţării sale, şi deşi în decursul vremurilor observase ciudăţenii multe şi de diverse soiuri, asta nu făcea parte dintre ele. Şi de ce a fost făcută o copie după tablou, pentru complotişti probabil, de vreme ce Arnaldus avea cunoştinţă de ea? Exista oare altă explicaţie?

— Desigur, este greşeala mea, zise Doctorul, că nu ţi-am spus ceea ce toată suflarea din oraş pare să ştie. Nu susţin că acesta-i adevărul, dar este versiunea cea mai populară a istoriei. La începutul timpurilor, Hermes cel de-Trei-Ori-Mare, fiul lui Seth şi întemeietorul rasei de neclintit a atotştiutorilor, a înscris în hieroglife egiptene esenţa cunoştinţelor universale pe o Tăbliţă de Smarald, care a fost ascunsă în mormântul său tăinuit. Cineva totuşi a descoperit-o în ascunziş, fie Sara, femeia patriarhului Avraam, fie, cum susţin alţii, Alexandru cel Mare. Oricine ar fi fost, găsitorul nu a destăinuit niciodată secretul în întregime. Eu însumi am văzut poate douăzeci de traduceri diferite şi nesemănând una cu cealaltă, dar conţinând, toate, aceste cuvinte: *Quod superius est sicut quod inferius et quod inferius est sicut quod superius ad perpetranda miracula rei unius*. Adică: „Ceea ce e superior (ori deasupra) este la fel cu ceea ce e inferior (sau dedesubt), iar ceea ce e inferior este la fel cu ceea ce e superior, ca să se înfăptuiască minunile unităţii”. Este o latină aproximativă, de acord; dar marii înţelepţi nu trebuie în mod necesar să fie cunoscători perfecţi ai acestei limbi. Sfinţii apostoli cunoşteau latina? Se chinuiseră ei cu declinările şi conjugările? Cunoşteau oare mersul Soarelui şi al Lunii, ca să nu mai vorbesc de Marte? Dar să n-o mai lungesc. Cosimo de' Medici, fiul său Piero şi nepotul său Lorenzo Magnificul, fondatorul de fapt al Noii noastre Academii, cu toţii au nutrit visul ca Florenţa să cârmuiască Lumea, fiind deopotrivă Noua Atenă a ştiinţei şi Noul Ierusalim al păcii şi concordiei religioase. Simbolul cel mai puternic al acestei ere noi i-a fost dăruit lui Piero de către regele Franţei: relicvariul numit *del Libretto*, în care se păstra Sfântul Potir unde Iosif din Arimateea a strâns nepreţuitul sânge al Mântuitorului. Relicvariul se află acum în altarul capelei lui Michelozzo din Palatul Medici de pe via Larga, şi reprezintă investitura şi simbolul misiunii lor universale. Spun însă unii că un obiect nu mai puţin însemnat a fost adus în secret la Florenţa de un sfânt călugăr, totodată pictor. Se spune că monahul l-a adus înfăşurat într-o bucată de pânză din Ţara Sfântă. El a fost asasinat în mod misterios, iar obiectul a dispărut, dar nu şi pânza: este cea folosită de Botticelli pentru tabloul său. Şi iarăşi se spune că obiectul era chiar Tăbliţa de Smarald a lui Hermes Trismegistus, care avea o asemenea putere încât caracterele înscrise pe ea se imprimaseră pe ţesătura ce o învelise timp atât de îndelungat. Asta înseamnă nici mai mult nici mai puţin că întreg secretul înţelepciunii lui Seth şi a stirpei sale de magi neclintiţi, ca şi alte cunoştinţe ştiinţifice, se află acum în urmele de pe canavaua *Primăverii* lui Botticelli.

— Cu alte cuvinte, am spus eu fără convingere, nu după tablou umblă ucigaşii, ci după pânza pe care a fost pictat. Dar de ce omoară oameni care nu o posedă?

— Stai o clipă, eu nu am nicio legătură cu această teorie şi nici n-am susţinut că este adevărată. Am spus doar că multă lume crede în ea.

— Şi părerea domniei tale…?

Doctorul păru că nu aude întrebarea. Terminase munca de rutină, iar acum selecta texte despre Marte din cărţi vestite. Un clopoţel montat ingenios într-unul din ornice sună de şase ori. Am privit pe fereastră, apoi în sus pe scări, să văd dacă încă era lumină afară. Ne aflam departe de a fi descifrat mesajul, iar şansele de a salva o viaţă se subţiaseră cu totul. Nu-l puteam ajuta cu nimic, doar ascunzându-mi neliniştea şi foamea care începea să mă chinuiască, întrucât nu mâncasem nimic toată ziua.

M-am aşezat pe o sofa şi am aprins focul într-un recipient de bronz de la picioarele mele ca să mă încălzesc şi deodată toate maşinăriile şi mecanismele s-au trezit şi au început un dans obscen cu scopul de a se înmulţi: ornicele se ţineau după ornice, flintele după flinte, aparatele de jugănit după altele de acelaşi soi, iar maşinăriile de sex feminin dădeau naştere altora identice, doar că mai mici, mereu mai mici, iar clopoţeii sunau şi tot sunau de fiecare dată când o maşinărie mică apărea şi toate se porniseră, cu clopoţeii răsunând, asupra Florenţei cârmuite de Savonarola care era un ceasornicar nebun şi voia să vândă tuturor mici ceasornice şi maşinării de castrat cotoi şi şoareci şi păsări, iar Savonarola avea o glugă pe cap pe care o înlătură după ce se îţise în toate direcţiile ca să nu fie observat, dar eu l-am văzut, căci şedeam ascuns într-un ungher neştiut de nimeni, iar când îşi ridică gluga cu totul, chipul lui era al Doctorului d'Altavilla.

Am ţipat, Savonarola mi-a strâns umărul drept şi m-a scuturat zdravăn, făcându-mă să sar în picioare şi iată că, aproape lipită de nasul meu, d'Altavilla ţinea o foaie de hârtie pe care, într-o italiană aproximativă, era scris:

ÎN VIA BASSA NEL MERCATO VECCHIO TROVERETE QUEL CE CERCATE

Adică: „În Via Bassa, în Mercato Vecchio, veţi găsi ceea ce căutaţi".

M-a tras de mână cu forţă sus pe scări, apoi afară pe uşă, încât nici n-am simţit treptele şi solul sub picioare. Mă ţineam după el ca un fular fluturat de vânt, iar el îmi mormăia neîntrerupt la ureche:

— Am găsit, am găsit. Să mergem. Îţi explic mai târziu.

Capitolul XIV – Cum caracterul sangvinar al planetei roşii şi-a pus pecetea pe memoria mea

Străbăteam cu iuţeală străzile întunecoase. Nu ştiam ce oră este, dar după pustietatea din jur putea să fie aproape de miezul nopţii. Am dat colţ după colţ până când m-am dezorientat şi m-am epuizat cu totul. Doctorul părea să cunoască bine fiecare întorsătură din labirintul oraşului său de baştină, deşi după ce am trecut de Loggia del Mercato am avut senzaţia că uneori paşii săi deveneau şovăitori.

Pe măsură ce casele se făceau mai mici şi mai dărăpănate, un vânt iabraş începu să ne biciuiască obrajii, purtând cu el o duhoare greţoasă ce invada uliţele înguste. Sus, în faţă, o pată limpede, fantomatică, se topi sub o boltă joasă, de unde se materializă din nou când ne-am apropiat, sub înfăţişarea unei făpturi cu ochi de lup, purtând veşmântul galben al prostituatelor ordinare, ceea ce dovedea – dincolo de orice aşteptări – că existau încă fiinţe nocturne atât de disperate încât cutezau să înfrunte mâna răzbunătoare a religiei.

— Glorioasa specie încă n-a pierit, grăi Doctorul şi scoţând din faldurile robei o monedă măricică de aramă o azvârli spre ea; în loc să nimerească mâna întinsă a femeii, banul se rostolgoli însă pe pavajul de bolovani, poate nişte străvechi vestigii romane. În schimbul generozităţii sale, d'Altavilla întrebă de drum şi căpătă un răspuns incoerent în dialect, însoţit de un râs percutant, demonstraţii de gratitudine şi gesturi elocvente culminând cu o invitaţie obscenă. Am plecat lăsând-o în plata Domnului, în timp ce femeia îşi dezgolea picioarele ca două beţe albicioase, exhibându-şi gaura neagră a părţilor interne, cu un strigăt ascuţit care mi-a amintit de negustorii de la piaţă lăudându-şi marfa. De sub veşmânt ne trăsni o putoare ca de peşte în putrefacţie, iar din partea superioară ne ajunse mirosul de vin ieftin.

Încă trei veşminte galben-portocalii dispărură iute, pe tăcute, când ne-am ivit într-o piaţetă, mai bine zis un spaţiu gol între ruinele abandonate ale căsuţelor năruite. Urme de mâncare grasă sfârâiau în jurul lemnelor care continuau să ardă pe pietre, lăsând să se înalţe în văzduh steluţe albăstrii ce se stingeau pârâind. În semiîntuneric, lama unui cuţit fulgeră în faţă, spre dreapta, semn că prostituatele erau protejate împotriva noastră, deşi nimeni – poate Atotputernicul – nu ne-ar fi putut ocroti pe noi de ele sau pe ele de apărătorii lor. Doctorul trase cu zgomot din teaca de la brâu arma sa formidabilă de cruciat, pe când depăşeam cu iuţeală zona. Zdrăngănitul era pentru intimidare, mai curând decât oţelul spadei pentru apărare. Mişcarea a avut efect, şi ne-am pomenit în altă trecătoare, nepavată, flancată de cocioabe nu mai înalte decât statura lui d’Altavilla, sprijinite de rămăşiţele unui zid antic. De sus, dintr-un copac cu ramuri desfrunzite ce se profila pe bolta nopţii, o pasăre uriaşă îşi luă zborul, lansând un croncănit prevestitor de rele.

Ne-am oprit la celălat capăt al trecătorii şi am scrutat atent întunericul cărării din faţă, în pantă şi lată cât să se poată strecura o căruţă pe ea. Mă cuprinsese spaima, neînarmat cum eram, iar prin minte mi se perindau imagini confuze de cruzime.

Am păşit cu prudenţă în jos, pe ulicioară, cercetând la dreapta şi la stânga locurile care mi se păreau suspecte. Transpirasem, iar acum simţeam cămaşa lipindu-mi-se rece de trup. Lua-l-ar naiba de mesaj, mi-am spus. „Ai să găseşti ceea ce cauţi!” Şi ce altceva căutam decât o crimă? O cale ironică de a ne invita la propria noastră moarte, fără îndoială. Desigur, ultima încercare de a înfăptui o crimă planetară eşuase. Dar aceasta urma să fie dusă la capăt în mod războinic, poate de soldaţi în armuri, pe care mi-i imaginam ca pe nişte automate ferecate în oţel ce ne-ar fi înconjurat pe tăcute, tăindu-ne orice retragere. Eram ridicol de nepregătiţi să înfruntăm violenţa care neîndoios ne aştepta. De ce venisem oare?

De câteva ori mi s-a părut că aud zgomote în spatele meu, deşi nu se vedea nimeni. Se jucau probabil de-a v-aţi ascunselea cu noi. Ulicioara se lărgi puţin şi magazii cu faţade din lemn luară locul prăvăliilor cu vitrine ruinate. Unele erau părăsite, iar acolo unde fuseseră uşile se căscau hăuri întunecoase, de unde armii de duhuri se pregăteau să cotropească văzduhul nocturn la apropierea noastră. Nu se vedea nicio lumină aprinsă.

Pe partea dreaptă a ulicioarei pietrele de pavaj fuseseră smulse. Am călcat pe suprafaţa zgrunţuroasă, iar d'Altavilla mi-a făcut semn să păstrez liniştea. Absurd, mi-am zis. Ei ne văd că venim, la urma urmelor ne-au invitat. Doctorul privi printr-o uşă deschisă. Risc inutil, dar ce mai conta acum? În tensiunea aceea, certitudinea morţii putea fi de preferat incertitudinii crude a vieţii.

În dreptul fiecărei ulicioare lăturalnice bătăile inimii mi se accelerau. Pe una din ele se afla abandonată o căruţă; am controlat-o înăuntru pe dibuite, m-am uitat şi sub ea. Nişte zdrenţe murdare de sac. Ce căutăm oare? mi-am zis exasperat şi m-am întrebat dacă Doctorul mi-ar îngădui să mă înapoiez, cedând raţiunii. Porniserăm la o acţiune prostească şi periculoasă. D'Altavilla mă apucă de braţ.

— Priveşte!

Am văzut, a trebuit să recunosc. Un bărbat în pelerină neagră, acolo, în faţă. Dispăru după primul colţ al străzii. Nu era atât de departe încât să nu observ asemănarea siluetei cu tipul pe care îl zărisem nu o dată dând târcoale pe lângă reşedinţa mea. Şi mi se mai păruse că-l zăresc părăsind Piazza San Marco, duminică, la ieşirea noastră din confesionalul bisericii.

Desigur, era întuneric şi se putea să greşesc, să nu fie acelaşi om. Totuşi niciun detaliu nu-mi contrazicea impresia, nici statura sau mersul, nici ţinuta sau mantia individului, mi-am spus cu disperare. Pe lângă asta, *Magister* Lombardus nu se referise oare şi el la un om în pelerină pe care îl luase drept servitorul meu? Individul ne urmărise tot drumul de la biserica Santo Spirito până la cartierul Dragonul Verde, în noaptea când vizitasem locuinţa lui Lombardus. Ce prost fusesem, neînchipuit de stupid, dar nu mai puteam schimba nimic. Îl privisem în faţă pe propriu-mi asasin. Acum însă era inutil să-i mai dezvălui toate acestea lui d'Altavilla.

— Vino! şopti el, luând-o înainte cu grabă.

Ce puteam spune? Ar fi fost nevoie de nişte explicaţii complicate, iar eu nu mai judecam. Chiar dacă izbuteam să îngaim ceva şi să spun că tipul mă urmărise înainte, că era cu siguranţă un asasin, lucrul acesta nu era evident? „Bineînţeles că-i un criminal", parcă îl auzeam răspunzându-mi, „ce ai crezut că o să găsim, Sfântul Graal?" Îmi făcu semn să mă ţin după el. Sărmanul Doctor d'Altavilla, ironicul d'Altavilla care va coborî în mormânt zvârlind în urma sa o ultimă insultă sardonică!

L-am urmat pe uliţa în paragină, privind fugitiv la dreapta şi la stânga, dar omul nostru parcă intrase în pământ. O undă de uşurare începea să-mi liniştească nervii încordaţi, când o umbră din cele mai întunecoase se mişcă în faţa noastră. Omul cu manta neagră păşi iute, fără zgomot, pe o alee din stânga ulicioarei.

Altavilla a ţâşnit, iar eu m-am străduit să nu-l pierd din ochi. Când am pătruns pe alee, omul dispăruse. Grămezile de dărâmături din jur ne indicau singurele locuri unde s-ar fi putut ascunde. Poarta masivă a unei magazii, pe partea stângă a aleii, era deschisă.

Doctorul îşi pregăti sabia şi păşi înainte. Îmi amintesc zgomotul făcut de aşchiile de lemn şi de gunoaie sub călcătura sa. Întinse braţul şi împinse uşa cu scândurile sparte, deschizând-o de câteva palme. Linişte. N-o să mă duc după el, gândeam.

— N-am să intru fără o torţă, spuse şi Doctorul. Cred că am zărit un retevei în spate, care poate fi folosit la iluminat.

Ne-am dat înapoi câţiva paşi, iar el scormoni puţin în întuneric până găsi o bucată potrivită de lemn şi, înfăşurând-şi eşarfa pe unul din capete, îl îmbibă în zeama fermentată a gunoaielor ce musteau pe marginile ulicioarei. Aprinse torţa improvizată şi, deşi fumul negru îi copleşea aproape flacăra fantomatică, am revenit la uşă înarmaţi cu instrumentul imperfect, dar indispensabil. Flacăra tremurătoare ne dezvălui o încăpere grosolană, înaltă şi îngustă, boltită. Păşi înăuntru. L-am urmat îndeaproape, pregătit pentru tot ce putea fi mai rău.

La lumina pâlpâitoare a torţei, pustietatea locului părea să respire spasmodic, ca plămânii unui animal bolnav. Încăperea era goală: se simţea un miros fetid şi o scară de piatră cobora câteva trepte. Trebuie să fie un subsol scund, mi-am zis, căci puteam vedea de unde mă aflam ultimele trepte ale scării. În mod ciudat, părea încurajator. După ce inspectă repede camera, care conţinea doar paie şi bucăţi de lemn, d'Altavilla începu să coboare.

Mirosul urât se transformă în duhoare, o duhoare îngrozitoare de carne împuţită ce îmi spori panica. Cred că eram pe punctul de a leşina, dar d'Altavilla mă strângea atât de tare de braţ, încât durerea mă făcea să mă ţin pe picioare, iar pe el forţa cheltuită îl ajuta să-şi domolească mânia. La lumina făcliei am zărit amândoi, atârnând de cârlige prinse în tavan, două şiruri de stârvuri de animale jupuite şi spintecate.

— Stăpâneşte-ţi greaţa, suntem în depozitul unui măcelar, şopti Doctorul. Data viitoare n-ai să mai simţi atâta dezgust.

Priveliştea era teribilă. În aceeaşi clipă auzul îmi furniză informaţii despre ceea ce se petrecea dincolo de conul de lumină al torţei. La început mi-am zis: paşi! Dar nu, se auzea de parcă unul sau două cârlige pendulau cu lanţurile lor, scoţând în contrapunct un sunet pe care nu eram sigur că tovarăşul meu îl percepea. Îl auzise totuşi, căci împunse întunericul simultan cu torţa şi cu arma şi porni spre locul de unde se iscase zgomotul. L-am urmat, călcând în băltoace de sânge închegat şi lipicios, de diferite adâncimi şi consistenţe.

Umbrele carcaselor golite ale animalelor sacrificate se mişcau o dată cu noi, ţâşneau, se ghemuiau sau se întindeau pe pereţi spre noi, sucindu-şi formele. Nimic din peştera aceea diavolească nu era luminat cum trebuie de nenorocita noastră făclie, nici rândul din faţă de carcase, nici cel care se profila vag în spate, nici spaţiul de dincolo de ele, până la peretele opus. Ochii mă dureau de efortul făcut pentru a pătrunde obscuritatea.

După un timp dilatat şi contractat ritmic de câte ori ne apropiam de o carcasă, am ajuns la capătul şirului unde am dat peste cele două cârlige care păreau cu adevărat goale şi ale căror uşoare oscilaţii ne atrăseseră atenţia.

„Predecesorul nostru a fost aici acum câteva minute”, voiam să spun, însă d’Altavilla m-a făcut să tac cu un gest. A ridicat făclia între cele două cârlige şi s-a uitat în spatele ultimei carcase, ţepene (poate pentru că era sărată), de la coada şirului. La început n-am văzut nimic, dar am auzit clar ceva picurând la intervale scurte şi apoi ochii mei au desluşit încă două carcase proaspete, suspendate de tavan. Nu am înţeles reacţia Doctorului până când flăcăruia nesigură oferită de rămăşiţa torţei nu şi-a aruncat lumina asupra celei mai oribile privelişti pe care am văzut-o vreodată în viaţa mea.

Străpungându-i gâtul lui Arnaldus, de la ceafă la gâtlej, cârligul străbătuse mai întâi de două ori mantia pe care o îngemănase pentru vecie cu proprietarul, într-o unire păgână şi necurată, apoi trecuse prin bărbie, vârful lui oprindu-se într-o nară sângerândă. Călugărul semăna cu un peşte grotesc cu ochii sticloşi, holbaţi, contemplând parcă martiriul altcuiva, al cărui trup atârna de un alt cârlig al cărui vârf dispăruse, prin gură, în creieri.

Atât de mutilată era faţa acestei de-a doua victime, încât nu l-am recunoscut în ea pe tovarăşul nostru de-acum câteva zile, pe rusticul pictor din Monteleone, decât după cununa albicioasă de păr de pe creştet şi după petele de vopsea de pe mâinile care i se bălăbăneau.

Scurta-mi privire asupra tabloului s-a încheiat prin convulsii stomacale. Am simţit cum Doctorul mă sprijină ca să mă ridic, apoi mă trage după el, bolborosind ceva despre poliţie. Restul s-a pierdut în întuneric.

Capitolul XV – O discuţie cu o veche cunoştinţă despre Izvorul Vieţii

Acum că ţi-am făcut şi ţie cunoscută, cititorule şi confesorule, emoţia violentă încercată la vederea trupurilor mutilate ale celor două nenorocite accesorii la complot, voi sări peste întrebările pe care mi le-a pus a doua zi *il Procuratore* De Fiore şi voi merge înapoi pentru a relata un alt fel de eveniment, diferit, dar nu irelevant, ce avusese loc duminică după apusul soarelui. Cum am spus, după slujba ţinută de Davide Vicardi, preotul bine intenţionat şi plin de diplomaţie, în biserica impresionantă, deşi neterminată, Santo Spirito, care a dat numele său cartierului Oltrarno, vechea mea cunoştinţă, maestrul Lombardus, m-a invitat la el acasă, în cartierul retras al Dragonului Verde, unde mi-a oferit un pahar de vin roşu şi, mai apoi, nişte ravioli cu brânză, pentru că ni se făcuse foame în timpul conversaţiei.

Cu zece ani mai vârstnic decât mine şi Pietro, Lombardus era indisolubil legat de perioada mea padovană. Era ciudat să-l revăd într-un mediu diferit şi cu totul alt om. Acel *Magister juris* care stătuse cu noi la Padova două trimestre era un tânăr vesel, cam secretos şi plictisitor de vorbăreţ, care părea că nu are preocupare mai importantă decât să se ţină după fuste. Vorbea fără reţinere despre viaţa sa erotică, subiectul părând fără sfârşit.

Probabil încerca să câştige încrederea celorlalţi exhibându-le tainele propriei sale existenţe.

Pe atunci, îmi amintesc, atinsese iute cifra perfectă de trei amante, ceea ce, spunea el, corespundea Sfintei Treimi. Apoi a descoperit că perfecţiunea se găseşte în cifra patru, care a readus-o pe Maica Domnului în Sfânta Familie, de unde în mod greşit fusese exclusă. (Dar, după cum spunea, şi nimeni nu considera că este o blasfemie, nu se numea ea *Mater Dei*?)

Primele trei tinere femei la care a avut succes total erau nemăritate; nu şi a patra care, la câteva luni după ce Magister Lombardus părăsea oraşul, a dat naştere primului ei copil, un băiat. Au fost făcute nenumărate speculaţii cu privire la paternitatea copilului. Înaintea plecării mele din Padova, Lombardus, împins de o logică de neînţeles, s-a însurat la Florenţa cu o adolescentă neprihănită şi foarte religioasă, atingând astfel îngrijorătoarea cifră de cinci. Această cifră s-a dovedit a fi cu ghinion pentru el: un an mai târziu, Pietro mi-a scris că soţia prietenului nostru a murit la naşterea unei fetiţe, care la rândul ei i-a supravieţuit doar câteva zile.

Lombardus a devenit un om închis, taciturn. Se pare că a cochetat cu ideea de a se face preot. Într-adevăr, umbra morţii i-a marcat obrajii cândva rumeni, precum şi tenul delicat şi efeminat; a ajuns adus de spate şi fragil, dar nu şi-a pierdut din rotunjimi. Din pricină că se neglija, aspectul său inspira în acelaşi timp milă şi repulsie. Cu ani în urmă era de-a dreptul elegant şi se parfuma. Acesta fusese probabil secretul său cu femeile, pentru că altminteri era un tip şters, mai puţin atunci când vorbea. Turna un şuvoi de cuvinte cu o voce înecată de pasiune. Cine ştie, probabil că aceasta era calitatea care în mod ocult le convingea pe femei. Odată am întâlnit-o şi eu pe una dintre amantele sale, o anume Costanza, fiica unui proprietar de magazin din Verona. Fata era ca hipnotizată. Poate că eram eu gelos, cine mai ştie. Cu toate acestea îmi plăcea mai puţin noul Lombardus, palid, neatent şi decăzut, decât acel fustangiu cu succes inexplicabil pe care îl cunoscusem în Padova.

Mă aşteptam ca şi casa lui să fie aidoma persoanei, adică un cuib de seducător, dezordonat, plin de nuduri prăfuite şi catifele decolorate. Dimpotrivă, locuinţa era curată şi austeră, cu excepţia câtorva obiecte elegante. M-a primit într-o mică bibliotecă şi m-a rugat să-l scuz câteva minute. Privind în jur la rafturi am descoperit cu surprindere, şi nu fără invidie, că Lombardus părea să cunoască ebraica şi că poseda cel puţin vreo sută de volume specializate.

— Mi-e teamă că nu prea multă lume a trecut pragul acestei umile case, spuse el invitându-mă să iau loc pe un fotoliu confortabil din piele, după ce se aşezase şi el şi îşi ştergea fruntea cu o batistă albă. Ce noroc să fii aici prietene, ce noroc!

Republica literelor este în declin. Libertatea sucombă din pricina propriilor ei ambiguităţi.

După aceste cuvinte sibilinice, Lombardus s-a ridicat şi a început să se plimbe între fereastră şi scaun. Părea că suferă de agitaţie cronică, iar ochii îi erau injectaţi şi obosiţi, de parcă nu ar fi dormit mai multe nopţi.

— Da, spuse el gânditor, sunt la curent cu tot ce se petrece aici. Sunt din interior, se poate spune. Chiar prea mult, mi-e teamă. Am fost un *sgravatore*.

După tonul sumbru, triumfător totuşi, cu care pronunţase ultimele cuvinte (unii oameni se delectează cu propria lor ruinare, dacă a fost precedată de o faimă recunoscută), am dedus că se aştepta ca această noţiune să-mi ofere o desluşire grabnică a situaţiei sale deosebite. Din păcate cuvântul nu mi-a sugerat nimic din ce-aş fi ştiut, ceea ce arată că teoria lui Socrate despre *anamnesis* nu se aplică în toate cazurile, aşa cum, de fapt, deja bănuiam din experienţa mea de până atunci. Încruntându-se şi oftând uşor, Lombardus mi-a explicat:

— *Sgravo* înseamnă aplicarea dărilor pe venit.

— Şi?

— Este o funcţie *primejdioasă*.

Am mărturisit că nu prea îl înţelegeam.

— Imediat după ce am părăsit Padova, m-am întors la Florenţa. Lorenzo mi-a cerut să mă ocup de *sgravo* în acest cartier. Ticălosul mi-a şi *impus* să mă însor cu o tânără fată cu ceva dotă! Spunea că toate persoanele au o soţie ca să procreeze, iar apoi se pot bucura de atâta libertate cât le permite conştiinţa. Ticălosul! Fata asta bolnăvicioasă era un fel de nepoată îndepărtată de-a lui, neam de-a şaptea spiţă. Prin căsătorie am devenit rude. Eu şi Medici, ce onoare, nu ştiu dacă mă înţelegi! Apoi m-am apucat de *sgravo*…

I-am cerut, cu tot respectul, să-mi descrie activitatea sa. Ochii săi negri s-au înălţat iute şi m-au sfredelit – cu suspiciune? Şi-a înfrânat nerăbdarea evidentă şi a continuat.

— Este una dintre activităţile de bază din viaţa civilă a Florenţei, spuse, poate cu un pic de ironie irosită. Constă în strângerea dărilor de la oamenii din *gonfalone*, în cazul meu din *Drago Verde*. Este o activitate laborioasă şi obositoare. Anticipând o întrerupere din partea mea, a continuat imediat:

— Desigur, lumea ar prefera să nu plătească impozite şi, de bună seamă, toţi au motive întemeiate pentru asta. Deci, mai întâi se gândesc cine poate interveni în favoarea lor pe lângă ofiţer. Dacă îl cunosc personal, nu este niciun fel de problemă. Nu îi vor oferi de-a dreptul bani, decât cu rare excepţii. Dar se vor bizui pe prietenia, compasiunea, dragostea sa, uneori pe teamă, cel mai adesea pe judecata lui sănătoasă. Lumea asta este un troc de servicii. Tu îi aplici cuiva o reducere şi mâine te poţi baza pe el pentru o favoare de aceeaşi anvergură sau două mai mici. Desigur, întâi faci ca Medicişii şi protejaţii lor aproape să nu plătească impozite. Apoi îi jupoi de vii pe duşmanii lor şi îi pui să plătească mai mult decât trebuie, căci dacă nu, îi trimiţi la Podestà. În final, restul îl faci după ureche. Fiecare reprezintă un caz particular. Nu există reguli, există doar *sgravatore*. Fireşte, când au loc schimbări bruşte, ca aceea provocată de moartea lui Lorenzo sau de creşterea averilor duşmanilor săi, un ofiţer de impozitare se găseşte într-una din cele mai proaste poziţii imaginabile. Pentru că prin definiţie el nu poate mulţumi pe toată lumea. De aceea în prezent nu sunt mulţi aceia care îmi caută compania. Natural că pe prietenii de la Academie te poţi încă bizui. Este o onoare să-l poţi vedea de mai multe ori pe săptămână pe onorabilul Părinte Vicardi, cu toate că nu ţin minte să-i fi făcut vreun serviciu special.

Ascunzându-mi zâmbetul, am reflectat cinic că nu moartea soţiei impuse de Lorenzo, stăpânul oraşului, este pricina stării sale deplorabile, ci teama de a fi dovedit ca funcţionar public corupt. Ca şi când mi-ar fi ghicit gândurile, el a continuat:

— Ţie îţi este uşor să condamni, pentru că eşti un intelectual pur. Dar aici este vorba de viaţa reală, care necesită opţiuni şi reacţii rapide. Unii le iau pe cele bune, alţii nu. Şi nu trebuie să uiţi particularităţile acestor locuri. Noi toţi, cu câteva excepţii, suntem educaţi pentru această activitate extenuantă numită supravieţuire. Dacă priveşti în jurul tău nu vei vedea nicio familie florentină adevărată, nici chiar familia Medici, care să nu fi fost exilată cel puţin o dată de la crearea Republicii, acum două sute de ani, şi a cărei bunăstare să nu fi cunoscut aceleaşi răsturnări de noroc. Îţi sunt cunoscute, poate, operele nemuritoare ale lui Dante Alighieri? Ei bine, într-o zi le vei cunoaşte. (Zâmbetul său condescendent arăta că se gândea totuşi la lucrul acesta ca la o *hypotesis irrealis*.) Când florentinii au decis să fie republicani, Dante era un tânăr bărbat şi i-a ajutat în mod activ, până când a fost exilat şi condamnat la moarte *în absentia*, cu confiscarea întregii averi. Dacă nu cunoşti câteva din aceste exemple – şi crede-mă, ele reprezintă aici regula – nu te vei putea familiariza cu glorioasa tradiţie politică a oraşului; socot însă că ai învăţat câte ceva despre istoria Republicii Romane. Despre simţul ei special de recunoştinţă faţă de marii concetăţeni, bărbaţi şi femei. Sper că mă înţelegi. Şi sunt gata să ofer o sticlă din cel mai bun Valdarno, dacă poţi numi pe unul dintre ei care să fi murit de moarte naturală. Cred că e preţul pe care trebuie să-l plătim pentru faptul că trăim în cea mai bună formă de guvernământ, adică republica. Din fericire, timp de şaizeci de ani Florenţa a fost o republică specială. Ceea ce este destul de mult. Am fost fericit să mă nasc şi să trăiesc sub Medici. Dar mă aştept la vremuri grele, acum că Magnificul a murit.

— Am întâlnit un anume *Procuratore*, care nu demult a ţinut morţiş să ne explice cum funcţionează Republica. Instructiv pentru un ageamiu ca mine. Dacă explicaţiile au fost corecte, atunci cârmuirea familiei a fost mai curând o tiranie originală, menţinând asemănări rituale cu democraţia.

— Explicaţiile nu au fost false, dragă prietene, pentru că Procuratorul, pe care îl cunosc, este adeptul unei idei abstracte despre democraţie şi, pe de altă parte, nu are interesul să prezinte sistemul Medicişilor ca nedemocratic. Şi-atunci dacă asta-i impresia ta, mi-e teamă că nu voi fi în stare s-o contrazic, chiar dacă aş vrea, din lipsă de argumente. Dar este de necontestat că toată lumea a fost mulţumită de acele Bule, care făceau referire la cele şase sau şapte *Palle*, sferele de pe blazonul familiei Medici – cunoşti şi aclamaţiile membrilor partidului Medici – ei scandau pe străzi sau la adunări „*Palle, Palle, Palle*”. Când o majoritate democratică vrea Bule, nu-i asta oare o formă de republică?

— Cred că avem aici două lucruri distincte: democraţia nu este acelaşi lucru cu republica.

— Dar majoritatea oamenilor crede că este. Întreabă-i dacă monarhia poate fi democratică şi îţi vor răspunde că nu.

— O monarhie este democratică dacă a fost hotărâtă democratic şi poate fi abolită democratic când majoritatea o doreşte. Marele florentin Dante gândea la fel. Dar majoritatea populaţiei nu este de acord cu această definiţie. Pentru ea democraţia înseamnă conducerea celor mulţi, în timp ce în monarhie conduce doar unul. Eu ştiu că atunci când conduc mai mulţi se cheamă mai degrabă republică decât democraţie, care poate hotărî tot ce doreşte la un moment dat, chiar să fie opusul a ceea ce este. Dar diferenţa este prea subtilă şi logic de nesusţinut din cauza principiului non-contradicţiei, care previne ca lucrurile să fie opusul a ceea ce sunt. Din această cauză, şi când ai o dictatură democratică, trebuie totuşi să salvezi aparenţele unei republici.

I-am mărturisit că toate astea nu îmi erau clare. Şi, în plus, mă plictisea discursul său lung şi sofisticat. Iată, acesta este adevăratul *il Barocco*, m-am gândit.

— Dar să punem problema altfel, spuse el cu un soi de răbdare ce mirosea a dispreţ faţă de capacităţile mele intelectuale reduse. Dacă eu sunt negustor, vreau să-mi sporesc averea. Vreau deci ca guvernanţii să menţină dările cât mai mici posibile. Să fie coruptibili. Să închidă ochii. Să dea frâu liber lucrurilor. Să transforme viaţa hoţilor mărunţi în iad. Să se însoare cu fetele mele. Să lase lucrurile în voia lor. Să nu se amestece în treburile mele ca eu să nu mă amestec în treburile lor. Pentru că pot deveni foarte arţăgos dacă cineva se amestecă în afacerile mele. Clar? Dar să presupunem că nu sunt negustor. Că fac parte din altă categorie, probabil mai de vază, că sunt un iubitor al religiei, al ştiinţei şi al artelor. Atunci caut să-i fac pe guvernanţi să înţeleagă că acestea sunt cele mai importante lucruri. Restul reprezintă o bază materială fără importanţă pe care cresc florile rare ale spiritului. Vreau să-i fac să înţeleagă că eu sunt partea cea mai importantă din întreaga structură şi că pe mine trebuie să cheltuiască tot ce se câştigă prin negustorie şi afaceri bancare. Vreau ca artistul să aibă câştiguri suficiente, să fie mulţumit, să aibă un loc unde să se poată retrage. Doresc ca filosoful să fie venerat şi când este în viaţă şi după moartea sa fizică, iar tainele Domnului să fie temute şi respectate. Doresc deschidere pentru secretele adânci ale ştiinţei. Vreau credinţă în Dumnezeu şi încredere în imitaţiile artistice ale lucrurilor naturale, pe care oamenii sunt capabili să le realizeze prin toate mijloacele: aşa cum face Doctorul d'Altavilla cu maşinile sale analoge, cum făcea prietenul nostru alchimistul cu experimentele lui, cum a făcut cu câţiva ani în urmă Sandro Botticelli cu tablourile sale, ca să dau numai câteva exemple. Lucrul bun cu Medicişii a fost faptul că atât filosoful cât şi negustorul au fost mulţumiţi sub cârmuirea lor, pentru că de la Cosimo încoace au fost ei înşişi negustori, bancheri iscusiţi, dar în acelaşi timp şi patroni recunoscuţi ai religiei, ştiinţei şi artei. Această familie a cheltuit majoritatea banilor pe antichităţi, cărţi rare, clădiri noi superbe, tablouri, sculpturi şi pietre preţioase; ei au lăsat destulă libertate neguţătorilor şi au achitat costuri ridicate pentru experimentele ştiinţifice; au construit biserici, spitale şi şcoli de toate felurile; au citit cărţile dedicate lor şi au plătit cheltuielile de tipărire sau copiere cu mâna. Ba chiar au prezidat Frăţiile flagelanţilor. Nu-mi pot imagina o cârmuire mai bună decât aceasta, care i-a mulţumit deopotrivă pe cei interesaţi de lucrurile pământeşti şi pe aceia care cercetează natura lucrurilor invizibile.

— Dar ce s-a întâmplat cu sărăcimea? am întrebat eu, curios să aflu de ce omisese această categorie.

— Săracii, da, desigur. Categoric erau mulţumiţi, căci li s-au oferit serbări, mascarade, pâinea şi circul în acelaşi timp. Da, erau fericiţi. Dar nu ar fi ei fericiţi în oricare altă situaţie? Se pare că se simt în largul lor şi cu Savonarola. Dar… mă întreb de ce mă întrebi? Chiar prezintă ei importanţă?

Credeam că da, şi i-am dat unele exemple din aceeaşi Republică Romană pe care o menţionase el, când săracii i-au răsturnat pe bogaţi. Lombardus zâmbi.

— Crezi că aceste fiinţe mizere s-au coalizat *spontan* împotriva vreunui consul? Vei afla că, fără nicio excepţie, alt consul sau tribun a complotat împotriva rivalului său, că a agitat gloata şi a obţinut rezultatul dorit, care a fost şi terifiant moralmente şi abominabil. Nu am cunoştinţă nici măcar de un singur exemplu în care lucrurile să se fi petrecut altfel, adică mulţimea să sară în apărarea unui om bun, chiar dacă sau *în special* dacă fusese eroul ei pentru scurtă vreme. De aceea cred că mulţimea îşi are legile ei şi nu trebuie scăpată din mână. Norodul lipsit de cultură nu are răbdare şi urăşte stabilitatea. Doreşte schimbarea. La urma urmelor, ce are de pierdut? O democraţie adevărată trebuie să-i protejeze pe cetăţenii oneşti şi activi de forţele întunecate din străfunduri. Vorbeşti de „oameni", când îi iei pe fiecare în parte şi în acest caz trebuie să-i consideri fiinţe umane. Dar când se adună, ei devin demoni şi trebuie să ridici împotriva lor toate forţele de ordine, altfel vei fi imediat spulberat de dragonul cu mii de capete înfometate urlătoare şi cu milioane de membre violente.

— Dar Dumnezeu? Nu îi iubeşte Dumnezeu pe săraci?

— Da, El iubeşte pe fiecare în parte, mă iubeşte pe mine şi pe tine, uneori mai mult, alteori mai puţin, pentru că sentimentele Domnului sunt necunoscute şi nu ştii niciodată de ce a predestinat atât de puţini pentru Rai şi atât de mulţi pentru Iad. Dar, după câte înţeleg eu, Dumnezeu a fost mulţmit de Medici, pentru că altfel nu s-ar explica semnele ce au însoţit moartea lui Lorenzo, acum doi ani. Dacă îmi amintesc bine, însuşi divinul Ficino a văzut în acea noapte în grădina sa fantome uriaşe ce se luptau scoţând urlete sălbatice şi ascuţite, iar viziunea însemna că moartea lui Lorenzo va descătuşa forţele întunericului, nerăbdătoare să pătrundă într-un loc unde le fusese interzis accesul atât de multă vreme. Lumini ciudate au apărut pe cer şi urlete de lupi înfometaţi s-au auzit în preajma oraşului. O prostituată într-o rochie portocalie a fost descoperită oribil mutilată într-o groapă de gunoi, multe părţi ale trupului ei lipsind, iar fapta fusese săvârşită fie cu un cuţit, fie de colţii unei fiare hămesite. S-au raportat viziuni prevestitoare de nenorociri. O femeie a văzut un taur turbat, cu coarne mari, în timpul liturghiei din Santa Maria Novella, care pornise să devasteze biserica dominicană. Dar alte două evenimente au fost interpretate chiar de Lorenzo drept semne fără echivoc ale morţii sale. Un trăsnet a lovit felinarul catedralei şi o sferă de marmură, o *Palla,* s-a prăvălit în piaţă în direcţia în care se află palatul Medici. Lorenzo a interpretat sfărâmarea sferei ca fiind propria sa dispariţie. Şi din nou a văzut mâna morţii întinsă spre el când doi dintre leii florentini ţinuţi într-o cuşcă pe Via di Leone s-au bătut cumplit şi au murit din cauza rănilor ce şi le-au provocat reciproc. Unul dintre ei a fost chiar Marzocco, care e mai degrabă un titlu decât un nume şi se moşteneşte de către leul şef de la predecesorul său, după moartea acestuia. Trebuie să spun că, după cum ai putut vedea, sunt mai multe asemenea sălbăticiuni ţinute în cuşti în oraşul nostru, cu toate că priorul de la San Marco nu prea le iubeşte. Dar numai unul la o generaţie e numit Marzocco, ceea ce înseamnă că a fost ales ca simbol al Republicii.

— Da, am văzut, idolatria asta mi-a fost clară la o statuie veche a lui Marzocco de lângă Ponte Vecchio.

— Exact. Dar să lăsăm leii şi să ne întoarcem la bestiile umane, cu mult mai periculoase şi feroce. Stareţul de la San Marco, înzestrat cu puteri vizionare (se discută mult astăzi dacă le are de la Dumnezeu sau de la Diavol), a vestit şi el moartea iminentă a lui Lorenzo. Căci nu toţi doctorii credeau că ea se va petrece. Ba chiar, trecerea lui la Domnul a fost atât de neaşteptată pentru cei din jur, încât Pierleone Leoni, medicul său personal, a fost cuprins de disperare şi s-a aruncat într-o fântână din San Gervasio, numită de atunci „Fântâna Doctorului”, care din când în când scoate sânge în loc de apă. În fine, trupul neînsufleţit al lui Lorenzo a fost dus la San Marco, unde fraţii şi în mod deosebit Sfântul Prior trebuiau să-l binecuvânteze şi să rostească rugăciunile cuvenite; dar cu toate că nimeni nu ştie exact ce s-a întâmplat, iar cei puţini care ştiu nu vor să vorbească, unii cred că priorul, care deja i-ar fi refuzat împărtăşania şi extrema oncţiune, nu-i dorea acolo nici trupul, nici sufletul. Şi el a fost mutat la San Lorenzo, unde a fost înmormântat în sacristia veche, lângă rămăşiţele fratelui său Giuliano, cel ucis de Pazzi cu vreo cincisprezece ani în urmă. La puţin timp după asta, priorul a ţinut o predică de răsunet în care n-a pomenit nimic despre moartea lui Lorenzo, vorbind despre ocârmuirea lui Dumnezeu, care se va instaura în oraşul acum părăsit de vechiul lui stăpân. Eram acolo în mulţime şi îmi amintesc bine cuvintele sale, care m-au impresionat într-un fel misterios, deşi ştiam că stareţul poate fi şi victima puterilor diavoleşti. Chiar în aceeaşi zi mi-am spus, într-o prezicere către mine însumi: totul este pierdut. Omul acesta are o uriaşă forţă, dacă a putut să te mişte chiar şi pe tine. Predicatorul a spus că Sfânta Biserică va îndura biciul, va sângera pocăindu-se şi se va regenera prin Isus Cristos, aidoma păcătosului ce se căieşte. Stricăciunea la vârf va fi spulberată cu o mătură de fier. Şi în acest fel se vor curăţa şi străzile oraşului. Legea lui Dumnezeu va fi legea pământului. Prostituatele, acele bucăţi de carne cu ochi, vor fi pedepsite pentru desfrâul lor şi la fel cei care le frecventează. Adulterinii vor fi daţi în vileag şi pedepsiţi. Sodomiţii vor fi arşi de vii. Doar aşa va putea fi abătut din cale barosul neîndurător pornit de Dumnezeu.

Să vorbeşti despre desfrâul prostituatelor era un lucru obişnuit, şi niciuna dintre cele întâlnite de mine nu era fericită în desfrâu. Erau plătite ca să se prefacă. Am vrut să-l întreb pe Lombardus dacă nu cumva bărbaţii şi-au creat târfele ca să aibă ce batjocori, dar am fost întrerupt.

— „Platon arde în focul Iadului!” a urlat Lombardus atât de brusc, că m-am tras înapoi. „Aristotel şi romanii, păgâni din evul ignoranţei, nu au răgaz de la osânda focului, nici zeii lor diavoleşti! Şi nici aceia purtaţi de ei pe căi greşite! Închinătorii la astre, care vor să-L supună pe Dumnezeu prin conjurările lor demonice, vor pieri în flăcări o dată cu scrierile lor diavoleşti şi va rămâne doar o singură carte pentru poporul lui Dumnezeu. Căci Cartea ajunge pentru nesfârşit mai mult decât timpul unei vieţi.” Mulţimea din biserică tremura ca un animal gigantic. Unii au încercat să îngenuncheze, dar nu era loc între oameni nici cât să-ţi faci semnul crucii.

— „Voi, păcătoşilor!” a continuat Lombardus, care părea că se simte dominat de duhul lui *fra* Girolamo. „Cât credeţi c-o să vă mai răbde Dumnezeu, c-o să vă îngăduie minciunile, desfrâul şi apucăturile voastre nefireşti? Voi prădaţi şi strângeţi averi, ca să jucaţi apoi aurul la cărţi şi zaruri şi să-l daţi pe curve, şi tot râvniţi la mai mult. Dar dansurile spurcate, orgiile, laurii, carnavalurile lascive, băutura! Veniţi în casa Domnului împleticiţi şi duhnind. Umpleţi Sfântul Lăcaş cu picturi şi sculpturi voluptuoase. Tabernaculul este profanat de desfrâul vostru, paraziţilor, cămătarilor, insectelor! Vă numiţi fiinţe umane şi nu sunteţi decât viermi târâtori şi Dumnezeu, care ar trebui să vă dispreţuiască, încă vă arată milă şi vă ţine deasupra focului şi nu vă prăvale în râul de sânge după cum meritaţi, din pricina nenumăratelor voastre păcate. Dar în orice clipă vă poate azvârli în vâlvătaia fără sfârşit a Gheenei. Cât de mult vă înzorzonaţi, în vanitatea voastră, aur şi pietre, dantele şi mătăsuri şi parfumuri! Târfe împopoţonate! Afară cu voi toţi!

Ceea ce prisoseşte nevoilor frugale, daţi săracilor. Ceea ce lor le-ar folosi pentru hrană, voi risipiţi pe încălţări, nimicuri sclipitoare şi pudră.”

Personificarea lui Savonarola părea că-l istovise. Lombardus făcu o pauză ca să-şi şteargă fruntea şi să ia o înghiţitură bună de vin.

— Compasiune prost înţeleasă, şopti apoi încercând să-şi regăsească suflul. Pentru aceşti sărmani de care am pomenit. Adică, el pare să ţină partea săracilor. Care sunt hidoşi şi nu posedă nicio virtute. Oare nu divinul Ficino a scris această memorabilă frază: *Quid plebs*? *Polypus quidam, id est, animal multipes sine capite*? Savonarola excelează în arta de a te face să crezi că are dreptate, când de fapt nu are. Din păcate, Moise nu ne-a transmis o poruncă a Domnului care să spună: „Să nu fii hidos”. Mintea omenească a profetului Moise nu a putut înţelege adevăratele porunci date de Dumnezeu pe Muntele Sinai. Când Dumnezeu le-a rostit, cuvintele s-au strecurat prin intelectul lui ca fumul prin plasă. Dar profetul nu se putea întoarce cu mâna goală la israeliţi şi atunci a săpat pe table zece porunci pe care mama sa i le spusese când era copil. De multă vreme venerăm cuvintele ei, care nu sunt nici măcar adnotări la cuvintele pe care numai vântul le-a auzit în ziua de-atunci, pe Muntele Sinai. Esenţial este nespusul. Numai acel lucru este adevărat, pe care niciun cleric sau călugăr înveşmântat în sutană neagră nu l-a rostit vreodată. Da, frumuseţea este esenţială. După mine acest lucru poate compensa restul, sărăcia şi suferinţa. Nu trăim într-o lume perfectă, cred că ţi-ai dat seama.

Presupunând că am înţeles bine, ceea ce era discutabil, am găsit doctrina ciudată şi respingătoare în anumite privinţe, dar eram de acord cu principiul esenţial al valorii Frumuseţii. I-am spus că am găsit marele adevăr al platonismului în recunoaşterea virtuţii salvatoare a Frumuseţii, începând cu cele mai umile forme şi terminând cu perfecta Frumuseţe a Adevărului.

— Da, mi-a răspuns, chiar şi o dragoste grosolană este o căutare – greşită – a frumuseţii. Trebuie să educi, nu să suprimi. Trebuie lăsat timp lucrurilor. Ce înseamnă 6 800 de ani de existenţă a lumii faţă de veşnicia lui Dumnezeu? Mai multă consonanţă este între mine şi cârmuirea Casei Medici, decât între mine şi violenţa care fierbe sub masca furiei sacre a stareţului. Dar încă, aş putea oare să-i condamn pe cei ce-l urmează pe Frate, când cel mai bun dintre noi a fost atât de mişcat de spusele şi de pildele sale încât s-a convertit şi s-a stabilit la mânăstire, unde îşi mortifică trupul şi varsă lacrimi amare pentru trecutul său?

L-am ghicit în descrierea sa pe binecunoscutul conte Pico şi m-am grăbit să-mi exprim curiozitatea faţă de acest tânăr învăţat florentin celebru, acum invizibil, despre care auzisem cele mai contradictorii păreri. Gazda mea a tuşit, s-a răsucit, şi-a cerut scuze că şi-a desfăcut haina care-i ţinea prea cald; a turnat Valdarno în pahare, şi-a şters cu grijă fruntea, şi-a schimbat poziţia şi în fine a început o poveste instructivă despre chestiuni care nu mă aşteptam să-i fie atât de familiare.

— Pico a fost un adolescent precoce, iar mama sa a dorit ca el să aibă o profesie sigură. Să fie preot. Un om respectabil cu o carieră eclesiastică nepătată, poate un Prinţ al Bisericii. Cine nu ar vrea? Ei, dar nu s-a întâmplat aşa. Sărmana sa mamă a murit şi cu toate că Papa la început s-a ocupat de el şi l-a făcut protonotar apostolic, tânărul era atras irezistibil de filosofie şi nu prea avea ochi pentru dreptul canonic pe care ar fi trebuit să-l studieze. În câteva luni s-a plictisit de Bologna, care este încă cel mai bun loc din lume pentru studiile juridice, dar e în acelaşi timp un oraş provincial, te rog să mă crezi. Pe atunci eram proaspăt profesor de drept civil şi am lucrat acolo ca *preparator studiorum*, ocupându-mă în mod special de acest adolescent neastâmpărat. Da, memoria iubitei sale mame mă influenţa şi pe mine, pentru că o cunoscusem în Florenţa. Intervenise în favoarea mea pentru o bursă de studii. Le eram îndatorat. Dar nu se putea face nimic. El a plecat la Ferrara şi nu s-a mai întors. Avea şaptesprezece ani când a văzut pentru prima oară Padova. Nu trebuie să-ţi spun eu ţie care este următorul pas după ce ai devenit un averroist subtil.

— Cred că Parisul, am răspuns. După ce ai mirosit libertatea la Padova, vrei să o guşti la Paris.

El a dat din cap, zâmbind.

— Ai fost şi tu acolo?

— Aveam intenţia să merg, dar Pietro m-a asigurat că la Florenţa e mai bine. Încă mi-e greu să mă pronunţ.

— Înţeleg. Ei, în anumite privinţe Florenţa şi Parisul sunt chiar opuse. Temperamental m-aş fi simţit mai bine la Paris, unde am rămas câteva luni, dar până la urmă sunt fericit că am revenit la Florenţa. A fost o alegere înţeleaptă: peste douăzeci de ani la Paris se va preda ceea ce s-a predat deja aici cu zece ani în urmă. Cu mai multă strălucire, se înţelege. Parisul este obsedat de discursuri lungi şi logice, precum şi de limbaj. Filosofie uşoară. Prezentul nervos. Zeul Mercur într-o conjuncţie obosită cu Soarele. Florenţa nu este interesată de asemenea lucruri. Ea merge direct la esenţe. Cosmologia. Filosofia profundă. Misterele. Viitorul înceţoşat. Zeiţa în conjuncţie nouă cu Soarele. Amândurora le plac leii, sălbăticiunile solare. Frumuseţea s-a născut la Florenţa şi se vinde la Paris. Cam asta este.

Lombardus a făcut din nou pauză şi s-a ridicat să-şi dezmorţească picioarele. S-a dus la una din cele două ferestre pătrate şi a privit printre perdele.

— Ciudat. Omul acela este servitorul tău?

— Care om?

— Un om cu glugă, în stradă. Îmi amintesc că l-am zărit după slujbă, venind pe acelaşi drum. Acum pleacă.

M-am dus repede la fereastră, dar în stradă nu era nimeni. Numai case liniştite, învăluite în umbre roşiatice.

— Poate că m-am înşelat şi era doar un trecător, spuse Lombardus aşezându-se din nou în fotoliu; a sărit în sus imediat ca împins de un arc invizibil, s-a învârtit fără rost prin cameră, apoi s-a aşezat din nou, obosit, pe acelaşi fotoliu.

— Aşa este, s-a dus la Paris, oftă el, reluând cu voce slabă povestea lui Pico. Ca să guste libertatea. Şi a gustat-o din plin. După un an credea că ştie tot ce-i pe lume. Trebuie să cunoşti Parisul ca să înţelegi asta. Discuţia este cel mai important lucru şi nimic nu rămâne nediscutat. După părerea mea, ei nu cred de-adevăratelea în nimic. Papa mai închide câte un ochi, ce să facă şi el! Noi, italienii, suntem mai buni când este vorba să facem ceva cu mâinile, la culori, la sunete, dar când e vorba de cuvinte nu putem intra în competiţie cu Parisul sub nicio formă. Din când în când mai excomunică sau cel puţin mai condamnă câte un căpos ca William din Ockham, dar pe urmă îl lasă în pace. Doar nu-i poate excomunica pe toţi, nu-i aşa?

Am tresărit auzind numele Venerabilului Iniţiator. M-am gândit că ar fi trebuit să mă duc la Paris, nu la Florenţa. Dar atâta libertate nu însemna nimic pentru mine. Mă simţeam prea bătrân pentru aşa ceva. Eu aveam nevoie de certitudinile unei filosofii profunde şi nu de focul de artificii al dialecticii. Eram tot mai nervos, părându-mi-se că nu pricep încotro bătea discursul lui Lombardus. Între timp începuse să vorbească din nou de Paris.

— … care a spus că fiinţele umane nu au mai mare trecere decât furnicile. Biblia nu spune aşa ceva. Nici divinul Platon nu spune asta. Câteodată, când mă simt dezamăgit, cred că îl pot înţelege pe acest eretic. Când vezi atâta distrugere inutilă în jurul tău. Când vezi atâta nedreptate acumulată. Fructificări greşite. Dorinţe greşite. Acţiuni greşite. Atunci începi să-ţi spui: furnicile, albinele, chiar lupii sunt mai buni decât noi, pentru că nu se ucid unii pe alţii. Şi totuşi, omorurile conţin multe taine, spuse el, făcându-se ecoul propriilor mele gânduri despre subtilitatea căilor dezordinii.

Uneori Lombardus şi cu mine păream destul de apropiaţi, dar cred că de fapt e o iluzie creată de limbaj, căci nimeni nu poate niciodată să spună exact ce vrea să spună. Cu timpul, lucrul acesta începea să-mi obosească mintea.

— Pico însă, continuă el, nu era aşa. Nu era nominalist, nici pe departe. Dar credea că ştie totul. Nu am cum aprecia dacă era adevărat, dar în mod cert era foarte bine informat. A făcut însă o greşeală, nu numai pentru un student de douăzeci şi trei de ani, ci şi pentru un om matur: în loc să-i convingă pe cei în drept de calităţile sale extraordinare, a vrut să convingă pe toată lumea.

Deci a scris nu mai puţin de 900 de concluzii şi s-a lăudat în faţa Curiei Romane că este în stare să susţină validitatea lor. Asta se cheamă naivitate. A crezut că Vaticanul este la Paris. Dispus la dezbateri. Ei bine, nu este. Aşa că Papa Inocenţiu a supus cele 900 de concluzii dezbaterii unui venerabil comitet prezidat de preacucernicul Părinte Pedro Garcia. A fost o joacă pentru aceşti profesionişti ai ereziei să găsească treisprezece concluzii greşite. Puteau găsi trei sute, de ce nu? Şi când Pico şi-a susţinut nevinovăţia, ei au condamnat toate tezele în bloc. Pico a scris un *Argument* în favoarea sa, iar Garcia un contra-argument. Conflictul a fost escaladat şi tânărul a trebuit să plece sub ameninţarea excomunicării.

— Ai citit aceste teze?

— Mai mult chiar: Lorenzo m-a trimis în taină la Papa Inocenţiu ca să obţin iertarea necugetatului tânăr. Nicio şansă! Papa ar fi vrut să-i facă pe plac lui Lorenzo, ar fi făcut orice, dar nu asta. Mai ales că nişte buni creştini s-au plâns că Pico a sedus o femeie măritată, pe soţia lui Giuliano Mariotto de' Medici. Cred că numai Marsilio Ficino, în candoarea sa, i-a luat apărarea în public, comparându-l cu marii eroi ai Antichităţii. De fapt, Papa nu era interesat atât de doctrina lui Pico, cât de depravarea sa. Eu spun că Pico a făcut o mare prostie. Cu această ocazie am aflat şi nişte detalii picante. Femeia a consimţit întru totul să fie sedusă. Giovanni al nostru era un tip prezentabil, infatuat şi impetuos. *Unele* femei cedează. Nu-i aşa că e încântător?

Şi Lombardus a izbucnit într-un râs atât de sincer, încât m-a molipsit şi pe mine, nu atât din cauza situaţiei descrise, cât din pricină că avea simţul ridicolului. Luând o batistă curată şi parfumată cu lavandă din sertar, *Magister Juris* şi-a tamponat ochii, faţa roşie şi ceafa.

— Cu câţiva ani în urmă, am văzut cu ochii mei torturile la care era supus un sărman om; i s-au retezat membrele, unul câte unul, şi i-am auzit urletele de agonie cu aceste urechi.

Cu un gest elocvent, Lombardus îşi arată preţioasele organe auditive.

— La început a fost adus în piaţă de patru soldaţi beţi, înarmaţi cu suliţe. Se afla deja într-o stare lamentabilă, mai ales că (nu înţeleg de ce) soldaţii îi împodobiseră fruntea cu o coroană de spini albaştri, aşa cum au făcut soldaţii romani cu Domnul nostru Isus Cristos. Sângele, uscat sau proaspăt, îi acoperea faţa. Un dinte rupt îi atârna din gură de o bucată de gingie sfâşiată. Multă lume din piaţa supraaglomerată îl batjocorea şi arunca în el cu ouă stricate şi pietre, adesea nimerind în ceilalţi şi nu în sărmanul om, ceea ce a declaşat certuri. Locul acela, plin de oameni urlători şi furioşi, arăta ca iadul; şi într-adevăr, nu numai victima şi-a pierdut viaţa, dar şi câţiva din cei veniţi să asiste la spectacol. Ca tot norodul să-l poată vedea, criminalul, leşinat în urma unei lovituri de vătrai aplicate de un argat în moalele capului, a fost întins pe o platformă şi lăsat în seama călăului, un zdrahon cu faţa acoperită de o mască neagră de piele; între timp, unii l-au bătut pe argat, învinuindu-l că a vrut să-l omoare pe om şi să-i lipsească de circul promis. Dar călăul i-a tras prizonierului un picior (avea laba piciorului cât tot piciorul meu, iar un braţ îi cântărea mai mult decât trupul meu); bietul om a urlat de durere şi a încercat să se ridice în vreun fel; lumea a răsuflat uşurată văzând că nu e mort şi că spectacolul va începe. Călăul a făcut treabă bună, lucrând singur, fără niciun fel de ajutor. A răsărit acolo şi un călugăr ce stătea pregătit să-i primească omului sufletul, nu ştiu de ce, pentru că nu cred că voia să-i dea împărtăşania sau să-i trimită partea nemuritoare în Paradis (iar numele călugărului era Savonarola, dar asta s-a petrecut înainte ca el să devină cunoscut). La început, gâdele a luat un instrument care pentru mine era o sabie mare şi grea, iar pentru el doar un cuţit. Cu o mână a apucat braţul stâng al osânditului şi i l-a retezat din umăr, cum ai tăia copanul unui curcan rumenit. Gloata a izbucnit în urale şi aplauze. Între timp, trupul dezmembrat al victimei se rostogolea şi se zvârcolea pe podium ca un porc rănit; gâdele s-a înclinat către spectatorii entuziaşti, din cele patru laturi ale podiumului; apoi a azvârlit cu putere membrul retezat în mijlocul gloatei, care l-a înghiţit ca un ocean furtunos. A făcut acelaşi lucru cu fiecare mădular retezat: braţul drept, apoi penisul, după care a urmat piciorul stâng. Aici a trebuit să lovească de patru ori ca să taie osul, dar cred că omul murise deja din pricina sângelui pierdut mai ales după desprinderea celui de-al treilea mădular. În final i-a tăiat şi piciorul drept, dar din rană nu s-a mai scurs decât o şuviţă de sânge.

Iritat de plăcerea pe care o încerca Lombardus povestind aceste atrocităţi fără sens, am deschis gura ca să-i spun că nu înţeleg semnificaţia povestirii, dar m-a întrerupt.

— Sigur că da, te întrebi ce aveau în comun Pico şi această victimă. Poţi crede că nimic: primul era bogat, inteligent, tânăr, atrăgător, al doilea era sărac, de condiţie umilă, nu prea tânăr şi prost. Nu aveau nimic în comun, în afara păcatului: pentru că ambii au purtat pe căi greşite femei măritate. Totuşi, unii vor spune că pedeapsa aplicată vinovatului sărac pentru a-şi răscumpăra crima a fost cam aspră faţă de aceea la care ar fi fost osândit Pico.

Aici Lombardus s-a oprit să-şi tragă sufletul, prea puţin ca să apuc eu a rosti vreun cuvânt.

— Dulce pasăre a tinereţii cu aripi de ceară! Să nu mă înţelegi greşit: îl iubesc şi îl admir pe Pico pentru cunoştinţele sale. Dar ce să-i faci, eu am alte păreri despre ce se poate şi ce nu se poate. Şi nu pentru că ce-a făcut Pico ar fi fost cu totul nemaivăzut, dar el se afla în ochiul ciclonului. I-a provocat pe iscusiţii teologi romani. A fost insolent. Şi-a lăsat gura slobodă. Aici există unele similitudini între specia umană şi furnici sau poate gândacii de bucătărie. Dacă eşti gândac, vei avea grijă să nu apari acolo unde sunt inamicii tăi mai mari. Nu te vâri sub tălpile încălţărilor lor. La ce putea să se aştepte acum dacă nu la excomunicare? În fine, şi-a dat seama de realitate la timp, a fugit din Roma, dar a fost arestat în Savoia de un gentilom zelos. Tot a reuşit ceva, pentru că a ajuns într-o închisoare din Versailles, iar regele Franţei îl simpatiza. A avut noroc, pentru că după câteva săptămâni Lorenzo Magnificul a ştiut cum să-i obţină iertarea, cel puţin pentru ideile sale ciudate, dacă nu şi pentru concubinaj.

Între timp încăperea devenise atât de întunecată, că abia ne mai distingeam. Lombardus a aprins o lampă cu ulei care a început să pâlpâie şi să pârâie până i-a coborât fitilul şi flacăra a devenit roşiatică. A luat un bol albastru, ciobit, şi l-a umplut cu nişte pesmeţi dintr-un dulăpior, scuzându-se că bătrânul său servitor lipseşte, căci îşi înmormântează un frate la ţară; apoi a pus bolul pe o măsuţă joasă ce se găsea între noi.

— Pe de altă parte, reluă el povestirea, nu este oare minunat că, din când în când, se mai nasc oameni care cred în libertatea necondiţionată? Majoritatea dintre noi nu crede, cu toate că preamărim democraţia. Noi ştim că deasupra noastră este un capac care se numeşte *lucrurile sunt aşa cum sunt.* Nu este nimic incompatibil între această părere şi ceea ce foarte mulţi cred în zilele noastre, anume că lumea în care trăim este o iluzie. Într-o anumită măsură chiar poate fi, dar iluzia are propria ei consistenţă. *Nu poţi* spune că leul nu este carnivor şi să-ţi vâri mâna în gura lui. Pe atunci, Pico se număra printre aceia care făceau tocmai asemenea lucruri. El a crezut că leii nu trebuie să mănânce carne *de om.* Oamenii sunt superiori animalelor. E foarte adevărat că se pot transforma în bestii, dar au libertatea de a deveni şi zei pentru că, de fapt, sunt una cu Domnul. Dacă îmi ceri părerea, el era ca Pelagius, care credea că cineva poate deveni perfect din propriul său efort, pentru că acesta este un dar pe care îl ai din născare. Ceea ce însă nu a fost acceptat de luminatul Augustin. Lăsaţi de capul lor, oamenii nu au decât libertatea de a păcătui. Se pot îndrepta spre Dumnezeu numai dacă El hotărăşte să reverse asupra lor miraculosul dar al graţiei, care nu-i poate atinge pe mulţi, deoarece în cer nu este prea mult loc. Unii sunt predestinaţi cerului în limita locurilor libere; dar cea mai mare parte dintre noi face parte din *massa perditionis*, şi oricum va ajunge în Iad.

Mă întrebam ce voia Lombardus, alias *il Barocco*, cu acest discurs, fiindcă aveam impresia că nici el nu ştia. Prietenul nostru comun Pietro nutrea un anume respect pentru el. „Alţii”, obişnuia el să spună, „nu pot să fie în mod constant tortuoşi şi plicticoşi. Lombardus reuşeşte acolo unde oameni mai pricepuţi dau greş.” M-am mişcat nerăbdător pe scaun.

— O aritmetică impresionantă, şi-a continuat el monologul. Pico nu s-a gândit cu adevărat la Augustin când a scris minunatele pagini despre libertatea omului. *Scientia inflat*, a spus Apostolul Pavel, ştiinţa te face să te simţi ciudat. Pico era atât de optimist încât credea că totul este simplu. Dar nu este. Nu pentru toată viaţa. Dulce pasăre a tinereţii. Îl apuci pe Dumnezeu de un picior şi tragi. Crezi că El va veni la tine sau vei urca tu la El.

A rămas un moment tăcut privind în gol, apoi a continuat cu această idee profundă:

— Problema este că vei fi forţat să înţelegi că nu l-ai apucat deloc pe Dumnezeu de un picior. Ci pe cu totul altcineva. Vreo frumuseţe ireală, poate un înger. Dumnezeu nu vorbeşte cu nimeni, iar dacă o face, atunci nu este Dumnezeu.

Dacă nu mă înşel, Lombardus realizase o cotitură imaginară spectaculoasă, care îl adusese de la platonism înapoi la nominalism. Pentru că asemenea contradicţii aparente nu-mi erau străine, l-am ascultat cu mai multă atenţie şi chiar cu oarecare satisfacţie.

În acest moment un zgomot ca un huruit, pe care l-am confundat întâi cu gălăgia făcută de o căruţă ce ar fi trecut pe Lugarno, a devenit mai distinct. Era zgomot de paşi şi de voci. Lombardus s-a ridicat din fotoliu şi a stins lumina cu o repeziciune pe care ai fi bănuit-o la cineva cu reflexe pentru supravieţuire, nu la un ins şovăielnic ca el.

— Am fost sigur că urmau să treacă pe aici! Vino la fereastră.

În întunericul de jos am văzut vreo douăzeci şi cinci de bărbaţi, de toate vârstele, mergând cu paşi regulaţi şi discutând cu gravitate, până ce au dat colţul străzii. Nu era nimic îngrijorător în împrăştierea vreunei adunări religioase, la această oră târzie a serii.

— După câte ştiu pe aici sunt mai multe biserici, dintre care una mare, Santa Maria del Carmine, am spus eu. De ce ţi se pare neobişnuit că mai multă lume se îndreaptă în aceeaşi direcţie după terminarea slujbei?

— Simţul tău de observaţie este ascuţit, a remarcat Lombardus zâmbind. S-ar putea să ajungi şi tu un bun supravieţuitor. Aşa este, oamenii vin de la Santa Maria del Carmine, dar nu sunt nişte participanţi ocazionali la slujba de seară, spuse el, reaprinzând lampa. Aparţin Frăţiei flagelanţilor; se întâlnesc în fiecare sâmbătă şi se despart duminică noaptea.

Auzisem multe despre aceste sumbre *Compagnie di disciplina*, şi mi-am zis că era cazul să aflu ceva mai precis, chiar cu riscul ca întrebarea mea să genereze o avalanşă de fraze întortocheate. Curiozitatea a fost mai puternică decât plictiseala:

— Ce utilitate au Frăţiile astea?

— Mă aşteptam să mă întrebi *ce sunt* ele, şi când colo îmi pui o asemenea întrebare vulgară: auzi, *la ce folosesc ele*! Totuşi asta înseamnă că eşti un tip practic şi nu un visător. Visele sunt cea mai bună parte din existenţa noastră, dar adesea ne dezinformează. Vezi tu, aceste *Compagnie*, pe care le găseşti ciudate şi respingătoare, au un rol important.

— Chiar că nu mi se par deloc atrăgătoare, am spus eu cu convingere. Îşi biciuiesc într-adevăr spinările până la sânge?

— Exact asta fac.

— Şi când anume?

— În principiu, se întâlnesc sâmbăta. Dar nimeni nu participă cu regularitate. Aş putea spune că majoritatea îşi pedepsesc trupul de mai multe ori în postul Paştelui şi poate de Adormirea Fecioarei, în ajunul zilei Tuturor Sfinţilor şi alte asemenea ocazii. De zece, cincisprezece ori pe an.

— Dar ei fac asta în mod public!

— Nu chiar. Doar o dată sau de două ori pe an. Se autoflagelează de obicei în subsolurile ferite ale Frăţiei. Se roagă. Sting toate luminile. Se biciuieşte fiecare doar pe el însuşi şi numai pe spinare, având grijă să nu lovească vreun alt confrate, pentru că urmările suferinţelor lor trebuie să rămână ascunse. Apoi se retrag în dormitoare şi dorm împreună şi tot aşa se duc la slujba de a doua zi.

— Dar asta nu-i o barbarie? Şi care este scopul?

— E o logică profundă, Thomas, spuse juristul. Ai prefera ca aceşti oameni să-şi îndrepte biciurile asupra trecătorilor de pe stradă?

— Aş prefera să nu folosească biciurile deloc. Şi nici alte instrumente. Să-şi spună rugăciunile acasă.

— Adesea, răspunse Lombardus cu o ironie fină, aceşti oameni îşi iau nevestele la bătaie, dacă stau prea mult acasă. Şi nu numai în acest oraş. La fel se întâmplă în Bologna, Padova şi Veneţia, ca să nu mai pomenesc de Neapole şi Messina. Bărbaţii prin natura lor sunt violenţi, şi chiar femeile uneori.

Am protestat împotriva acestor afirmaţii exagerate:

— Oamenii sunt prost îndrumaţi, nu sunt răi prin natură.

— Dacă vrei tu aşa… Numai că uiţi cât de departe poate ajunge Şarpele cu coada lui! Ai rămâne uluit dacă ai afla. Nu ai auzit că Satana s-a folosit de această coadă ca s-o pătrundă pe Eva şi astfel să-l nască pe Cain? Oamenii fac lucruri violente. Aşa că eu nu cred că e ceva rău să-i laşi să-şi pedepsească trupul în loc să fie agresivi faţă de ceilalţi. Dar nu-i numai asta, nici pomeneală.

Lombardus a făcut o pauză şi a luat o bucăţică de pesmet ce semăna vag cu o piramidă.

— Să presupunem că ai aici populaţia Florenţei. Baza reprezintă distribuţia populaţiei, iar verticala venitul. Ar trebui să aibă forma unui con, pentru că oameni foarte bogaţi şi cu influenţă sunt doar câţiva, apoi sunt ceva mai mulţi bancheri şi negustori avuţi, şi mai mulţi oameni cu stare, pe urmă o mulţime de oameni săraci care nu dispun decât de capul şi braţele lor ca să-şi câştige existenţa, cu toate că cei foarte săraci nu sunt mulţi, poate chiar mai puţini decât bogaţii. Ştii ce este o Frăţie?

Lombardus luă un cuţit ascuţit şi aşteptă. Nu mi-a trecut prin minte niciun răspuns. Atunci *Magister juris* a tăiat bucata de aluat în două şi mi-a arătat tăietura.

— O tăietură perfectă prin societate. Înţelegi ce vreau să spun?

Nu înţelegeam.

— Într-o Frăţie sunt reprezentaţi toţi oamenii, pentru binele reciproc. Cei foarte bogaţi, cei mai puţin bogaţi şi săracii se adună laolaltă; cei foarte săraci sunt excluşi, deoarece sărăcia este un păcat ce conţine în sine propria-i pedeapsă. În felul acesta nu numai că membrii unei *Compagnia* îşi potolesc violenţa pe propria lor piele, dar o fac în comun, ceea ce este foarte important. Lorenzo de' Medici a făcut asta în adunările de la San Paolo, o dată la trei-patru ani, împreună cu alţi bancheri, doctori, notari, aurari, pantofari, pictori, zidari, negustori de mirodenii, manufacturieri de mătase, negustori de stofe, studenţi, dărăcitori de lână, ebenişti, făurari, tocilari, sculptori, blănari, tăbăcari, papetari, negustori ambulanţi, dulgheri, marochinieri, oameni care tund oile, meşteri de dubleuri, armurieri, cârciumari, boiangii, brutari, bărbieri, croitori, papucari, tâmplari, tapiţeri şi şelari, şi cred că mă vei scuza dacă am sărit pe cineva. Înţelegi acum ce vreau să spun?

Am recunoscut că tot nu pricepusem.

— Şi totuşi asta e baza reală a societăţii. Aceşti oameni erau părtaşi ai aceluiaşi secret. Astfel, torcătorul se putea lăuda oricând că are legături strânse cu Lorenzo Magnificul, pentru că au fost alături pe întuneric, au dormit laolaltă pe salteaua însângerată, au mâncat şi au băut din aceeaşi strachină şi cupă. Deci muncitorul şi artizanul sărac se convingeau că promisiunile de egalitate ale Republicii nu erau false, pentru că *într-adevăr* puteau să-şi petreacă timpul în compania lui Lorenzo, chiar suportându-i ironiile muşcătoare, pentru că el avea ieşiri muşcătoare care care s-au înteţit cu boala.

— Dar ce avea de câştigat Lorenzo din toate astea?

— Larenzo a suportat cheltuielile multor confrerii, dar din toate el a fost cel câştigat, nu simplul muncitor. El a realizat coeziunea socială. A pus bazele unei dinastii. L-a luat pe tânărul Piero cu el şi l-a învăţat cum să se comporte, cum să fie un cârmuitor discret, cum să fie modest şi să-şi ascundă secretele faţă de ceilalţi, lăsând în acelaşi timp impresia că este complet deschis. După părerea mea aceste lecţii nu au avut niciun efect asupra lui Piero, dar aici ne găsim în faţa unui eşec personal care nu contrazice sistemul. Sistemul este perfect, iar *Frăţiile secrete*, *mai mult decât ghildele înseşi, conduc în mod ocult viaţa publică a Florenţei.*

— Atunci cum rămâne cu Academia Platonică?

— Academia este o confrerie exclusivistă, dar nu secretă. De mă vei întreba dacă în spatele ei se află o *Compagnia di disciplinati* secretă, îţi voi răspunde că da, însă cu toată confidenţialitatea. Vreau să spun că nu mă aştept ca tu să spui cuiva că eu, Mariano Lombardo, ţi-am împărtăşit una dintre cele mai mari taine ale oraşului. Într-adevăr, Confreria San Paolo are legături subterane cu Academia, acesta este adevărul.

— Dar Sfântul Dominic?

— Aici deja intrăm într-un război sângeros între Frăţii, spuse Lombardus parcă nesigur dacă să continue sau nu. Aceste ultime cuvinte le-a şoptit cu un ton ameninţător, aplecându-se spre mine cu ochii holbaţi şi cu pumnii strânşi. Apoi brusc s-a lăsat pe spate, şi dând din cap a spus:

— Cred că ar trebui să o ştii şi tu. Prietenul tău Pietro era şi el membru al Frăţiei San Paolo.

— De unde ştii asta, de vreme ce am înţeles că o Frăţie trebuie să fie secretă?

— Aşa este; şi membrii jură în mod solemn să nu divulge identitatea celorlalţi fraţi. Cine îşi calcă jurământul e exclus. Deci, după cum vezi, eu nu pot fi membru al acestei confrerii. Şi totuşi lumea ştie o mulţime de lucruri despre cele ce se petrec acolo. Teoretic, ele sunt asociaţii laice. Dacă devii cleric trebuie să părăseşti confreria. În această situaţie numai Dumnezeu îţi poate spune ce anume este secret şi ce nu. Spovedania e secretă. Sunt multe alte lucruri secrete. Crima nu este. Poate că menirea ta, dragă prietene, este să transmiţi secrete. Căci numai unui străin de toate i-aş fi putut spune ce am spus în noaptea asta.

— De fapt nu mi-ai spus prea multe. Ce ştii despre Lutzius? Şi despre Smeralda? Sunt şi femeile admise să-şi biciuiască spinările la un loc cu bărbaţii?

— Dacă nu se arată destul de ferme în purtare, ele sunt adesea biciuite acasă de bărbaţii lor. Dar răspunsul este nu, femeile nu sunt admise în asemenea confrerii, şi nici nu formează confrerii proprii, cum sunt ordinele de maici, cu toate că acestea sunt libere să-şi flageleze trupul după cum doresc. Şi nici străinii nu pot aspira să devină membri ai vreunei *Compagnia*.

Aici Lombardus ezită din nou:

— Există totuşi unele excepţii.

— Bine, şi cum rămâne cu Lutzius?

— Nu, el n-a fost membru în nicio frăţie.

— Atunci, dacă nu se poate stabili pe linia asta nicio legătură între Pietro, Lutzius şi Smeralda, ce valoare are informaţia despre apartenenţa lui Pietro la Frăţie?

— O intuiţie: că Sfântul Dominic ar putea fi după Sfântul Pavel.

— Dar n-are nicio noimă, de vreme ce numai una din victime se presupune că făcea parte din Frăţia Sfântului Pavel.

— Din nefericire, mai e ceva. Vezi, Lutzius se bucura de protecţii influente în oraş. Avea casa în Oltrarno, în cartierul numit Nicchio, care e tradiţional dominat de familia Corsini; iar *ei* sunt în Frăţia Sfântului Pavel. La fel familia Vespucci. Încep să fie mai clare lucrurile acum?

Am răspuns afirmativ, deşi legătura nu îmi era limpede cu totul.

— Dar familia Pitti? Nu este una dintre cele mai importante case florentine, cu siguranţă cea mai de seamă din cartierul Scala şi probabil din întregul Oltrarno?

— Ai dreptate. Familia Pitti este şi ea afiliată la Frăţie.

Aveam nevoie de timp ca să pot digera această ultimă informaţie. În mod cert, întreg complotul lua aspecte noi şi nebănuite, deşi nu devenea prin asta mai inteligibil. Dar gazda mea se întoarse brusc la discuţia dinainte, la nefericitul conte Pico şi la altele.

— Deoarece divinul Ficino s-a referit adesea la acest subiect, îndeosebi în lucrarea sa *de Christiana religione*, cred că ştii că poporul evreu este cel mai vechi şi nobil de pe întreg pământul. Zoroastru, pe care evreii îl numesc Canaan, era fiul lui Ham, care la rândul său a fost fiul lui Noe. Zoroastru l-a învăţat astrologie pe Avraam, care i-a învăţat pe preoţii caldeeni, apoi pe fenicieni şi egipteni. Aceştia erau instruiţi în tainele magiei naturale şi puteau discuta cu arborii, după cum ne spune Damis în *Viaţa* maestrului său, sfântul bărbat Apollonius din Tyana. Şi tot de-acolo ştim că filosofii indieni denumiţi brahmani sunt cu adevărat capabili să facă cele mai extraordinare lucruri, că levitează în fiecare dimineaţă în timp ce-şi rostesc rugăciunile adresate Soarelui, pe care îl venerează. Geograful Megasthenes demonstrează fără putinţă de tăgadă că aceşti brahmani erau de fapt evrei. Ceea ce pare dovedit şi despre filosoful grec şi făcătorul de minuni Pitagora, deşi Sfântul Ambrozie ne spune că doar tatăl său era evreu, ceea ce, cred, nu-i suficient pentru ca un vlăstar să facă parte din poporul ales. Iar Clearh din Soloi spune că Aristotel a fost evreu, iar eu sunt dispus să cred asta, bazându-mă pe propriile-mi cercetări pe care le-am încheiat mai de mult... Dar fiul lui Dumnezeu, Isus Cristos, nu a fost şi El evreu? Şi Sfinţii Apostoli?

Lombardus respiră adânc, apoi târându-şi cumva picioarele părăsi încăperea şi reveni aducând un vas frumos din porţelan, decorat cu o coroniţă verde în mijlocul căreia am descifrat cuvântul *Theriaca*, şi două linguriţe de argint.

— Ia asta, spuse el, întinzându-mi o linguriţă plină cu o substanţă verzuie, care nu era complet gelatinoasă şi avea o structură granulară, ca un gem de fructe învechit, zaharisit; emana un miros uşor greţos pe care nu l-am putut identifica. M-a impresionat generozitatea sa, deoarece ştiam că aceste substanţe medicinale sunt peste măsură de scumpe.

— Avem aici adevăratul leac al nemuririi, spuse el. Dacă mănânci din el de două ori pe zi rămâi veşnic tânăr.

Cu toate că încăperea era răcoroasă, transpirase abundent, iar gesturile lui prindeau un aer patetic. L-am întrebat care-i secretul acestei marmelade, dar lui nu i-a plăcut cuvântul şi m-a corectat:

— Este Theriaca, şi reţeta vine de la centaurul Chiron, maestrul lui Ahile. Se face din seminţe de mac, însă nu ştiu precis procesul, că e lung şi complicat. Dar spune-mi, nu te simţi deja alt om?

Într-adevăr, sesizasem un fel de toropeală ce-mi cuprinsese membrele, şi o senzaţie de voie bună. Dar nu i-am răspuns la întrebare, pentru că brusc unele blocuri spaţiale începuseră să se reordoneze singure în interiorul craniului meu, ca nişte dansatori într-o sală boltită care se încrucişează, se răsucesc şi se învârtesc…

Capitolul XVI – În care anumite jeleuri verzi sunt pricina schimbărilor stării de spirit

Mi-e teamă că următorul episod al monologului lui Lombardus mi-a scăpat. Îmi amintesc că a spus ceva despre asasini (nu ştiu de ce tot îi numea „cavaleri”) şi despre un bătrân trăitor pe munte. Cu pleoapele îngreunate, eram preocupat de starea de relaxare intensă complet nouă pentru mine, care bănuiam că are legătură cu jeleul tocmai înghiţit.

A trebuit să fac eforturi ca să-l privesc pe *il Barocco* prăbuşit în fotoliu, cu ochii injectaţi pe care pleoapele păreau prea scurte ca să-i acopere complet. A rămas în aceeaşi poziţie, cu picioarele slăbănoage şi crăcănate în cruciş şi cu o burtă imensă ca a unui broscoi, fără să reacţioneze la schimbarea dispoziţiei mele. Cu toate că nu-mi plăcuse gustul jeleului, ceva mă împingea să mai gust din el. Am mai luat o linguriţă cu vârf şi am băgat-o în gură, înainte ca *messer* Lombardus să-mi ghicească intenţia şi să tragă spre el, cu bruscheţe, vasul cu substanţă verzuie.

Închizând ochii, am simţit cum creşte în mine o senzaţie de bunăvoie şi de neţărmurită fericire. Dragostea mea era concretă şi atât de mare încât părea în stare să cuprindă întreaga lume, inclusiv pe plicticosul *Barocco*, pe stareţa Priscilla Christina, pe călugărul Arnaldus şi chiar pe asasinul sau asasinii celor trei platonicieni florentini. Când am deschis ochii, am constatat că nu numai starea mea de spirit se schimbase, ci şi structura spaţiului înconjurător. Încăperea parcă era mai mică, poate din cauză că vederea îmi devenise mai ascuţită. Am văzut constelaţii complexe de particule de praf plutind în lumina roşiatică emanată de lampă. Unele cădeau ca zăpada în părul rar şi ud de transpiraţie al lui Lombardus. Creatura din fotoliu, cu obrajii aprinşi şi gura căscată, se iscase dintr-un basm grotesc în care juca rolul unui monstru minor. Şi tot ca în basme, obiectele din jur au prins viaţă, respirând şi vibrând. O narcisă stilizată s-a desprins din tapiseria de pe perete şi a aterizat în vaza neagră de pe masă, care s-a dovedit a fi o sirenă ademenitoare din mările sudului. După ce a înghiţit floarea, a dat naştere unui tăun care a dispărut în urechea stângă a lui Lombardus… Mi-am închis ochii şi am trecut în nefiinţă. Niciun gând, niciun sunet, nicio percepţie, niciun fel de senzaţie. Nu exista nici spaţiu, nici timp. Nu ştiu câtă vreme am stat acolo, pentru că nu exista măsură pentru o astfel de stare. Când am revenit totul părea încă foarte acut, dar normal, şi mi-am auzit gazda povestind una din poveştile lui fără de sfârşit, despre contele Pico della Mirandola, cu o voce împrumutată de la centaurul Chiron sau de la o sirenă înaripată, ori de la langurosul Sfinx din Teba:

— Este o exagerare să se susţină că tânărul Pico a învăţat ebraica, limba lui Dumnezeu şi a curţii sale cereşti, numai în şase luni, aşa cum pretind sprijinitorii şi detractorii săi, primii ca să-i preamărească înzestrările, ceilalţi ca să-i minimalizeze cunoştinţele. Dar adevărat, el a avut o revelaţie: că cele mai profunde taine ale lui Dumnezeu sunt exprimate în ebraică. Ceva ciudat s-a întâmplat; în Padova l-a întâlnit pe Elia del Medigo, un urmaş plin de calităţi al lui Avraam, care făcea cercetări asupra traducerilor în arabă din Aristotel, dar ştia destule lucruri despre tradiţia evreilor, lucru demonstrat de faptul că în acei ani Elia a scris o carte numită *Bekhinath ha-Daath*. E greu de înţeles cum conversau, fiind latina lui Elia chiar mai proastă decât italiana sa. Dar Pico nu l-a dispreţuit pentru asta. Elia a fost capabil să-i arate tânărului că miezul tradiţiei oculte, cândva transmis lui Moise de Dumnezeu, binecuvântat fie Numele Lui în vecii vecilor, pe Sfântul Munte în singurătăţi, a fost păstrat în limba Îngerilor şi nu într-alta. De aceea Elia l-a învăţat ceva ebraică. Dar Pico a învăţat mai mult în Perugia cu un om care îşi spunea Flavius Mitridates, pe care de fapt îl chema Gulielmus Raimundus Moncada, venit din Sicilia, iar mai târziu cu un francez din diaspora aşkenază sau nordică (de unde i se trăgea porecla de Alemannus), care trăieşte şi acum în Florenţa. Un om învăţat, un autor interesant şi fără rival în înţelegerea virtuţilor Exilului. Pentru că fără Exil nu ar exista Poporul Ales şi invers, fără Poporul Ales nu ar exista Exilul. Dar acest Mitridate, un personaj greu de pătruns, care a dovedit înclinaţii ciudate şi nestatornice devenind mai târziu călugăr dominican, i-a atras atenţia lui *ha mebakkesh*, tânărul învăţat, asupra comorii de înţelepciune conţinute de Cabala. Apoi, pentru o mare sumă de bani, s-a arătat dispus să traducă unele tratate din Cabala în latină. Pico mi-a arătat odată cele trei manuscrise care l-au ajutat să-şi formuleze multe din *Concluziile* sale. Unele scrieri binecuvântate din cele folosite de el le-am adunat aici pe rafturile mele: *Comentariu la Pentateuh* de Rabi Levi din Recanati, o expunere de învăţături cabalistice de Rabi Nekhunia ben Kana, un tratat în cincisprezece volume de Rabi Eliezer ben Jehuda, medic în oraşul german Worms, cu mult timp în urmă; şi cartea *Sefer Ha-Mahalot* a marelui Cunoscător al Numelui, Shem Tov ben Joseph Falaquera, ce a trăit cândva în Spania şi a tradus în latină cartea lui Avicebron, *Mekor Hayyim – Izvorul vieţii*. Şi într-adevăr tânărul Pico, *ha mebakkesh,* plonjând în misterele cuprinse în aceste scrieri inspirate, a găsit Secretul şi Izvorul vieţii, care după unii este Rugul aprins din străfundurile mării, iar după alţii este Perla Neagră care a fost creată înaintea Cerului şi a Pământului şi conţine în ea Cerul şi Pământul. (Şi din nou alţii spun că această Perlă nu poate fi găsită pentru că este infinit de mică; totuşi ea a produs toate lucrurile, ca undele din Noaptea Creaţiei, când nimeni nu era ca să le vadă şi nimic nu putea fi văzut. Undele erau *în* perlă, dar Perla nu avea unde şi nu era nimic.) Ştiu, sunt în Florenţa minţi sceptice înclinate să atribuie atitudinea asta a lui Pico, pe care o califică de nesăbuită, vârstei fragede la care a încercat să descopere tainele grele ale Cabalei. Căci se spune că cine nu a împlinit încă patruzeci de ani nu trebuie să se aventureze mai aproape de două sute de iarzi de puterea nevăzută conţinută în scrierile acestea, capabilă să distrugă într-o clipă cele mai isteţe minţi. De aceea se mai spune că dintre cei patru care au călătorit în Paradis, numai Rabi Akiba s-a dus şi s-a întors nevătămat; cât despre ceilalţi trei, unul a devenit *min*, adică eretic, altul şi-a pierdut minţile, iar altul a văzut şi a murit. Pentru că Dumnezeu este o flacără strălucitoare care îi poate distruge pe cei ce trec nepregătiţi Râul Înţelepciunii, acolo unde nimic nu mai are forme familiare, unde focul este ca apa (aşa era lumina reflectată de treptele de marmură ale Templului dintâi al lui Solomon, distrus de duşmani, ca şi cel de-al doilea Templu; şi de aceea se zice că Templul lui Israel este inima exilaţilor).

Eu nu sunt pe deplin de acord cu aceste vederi despre contele de Mirandola. Eu nu cred că Pico este sau a fost complet nebun. Pur şi simplu cred că a comis nişte lucruri nedelicate, nişte încălcări ale protocolului. Dar cine sunt eu ca să-l judec? El a dat o viaţă plină de acţiune pe una de inactivitate. El nu doreşte să rănească niciun suflet, ci să poarte semnele Învăţătorului – Rabi – Isus pe trup. A întors spatele acestei vieţi şi acestei lumi şi nu se va mai întoarce la ele. Privesc trecutul său măreţ şi zăresc un tânăr candid, un cabalist profund în acelaşi timp, care a descoperit lumii uimite cele mai teribile secrete ale Creaţiunii şi i-a învăţat despre ele şi pe alţi savanţi, uneori chiar străini, cum ar fi neamţul Capnio – care a produs nu de mult o lucrare temeinică, *De Verbo Mirifico*.

Dintr-o dată nervos, Lombardus a sărit din fotoliu şi s-a repezit la lampă, a făcut nişte gesturi dezordonate în jurul ei ca şi când ar fi vrut s-o stingă, a lăsat-o, s-a dus spre fereastră, s-a răsucit şi pe urmă s-a prăbuşit extenuat înapoi în fotoliu.

— Nu mult… Va plăti, va plăti, sunt sigur… a bâiguit el câteva jumătăţi de propoziţii. Mai vrei puţin? Şi arătă spre sticla de vin aproape goală. Serveşte-te, te rog. Servitorul meu este plecat, în rest totul e perfect. Sunt sigur că va reveni înainte…

Deoarece simţurile îmi erau extrem de încordate, artificial şi anormal de ascuţite, am devenit dintr-o dată bănuitor din pricina comportamentului lui Lombardus şi din cauza locului pustiu. Nu eram sigur dacă incoerenţa lui este produsul temerilor pentru propria-i persoană sau al vreunei maşinaţii obscure ce mă viza pe mine. Am început să mă gândesc că m-a atras în locuinţa sa şi m-a drogat ca să mă predea apoi cumpliţilor asasini. Dar nu părea să fie capabil de o asemenea acţiune închegată.

— Ştii ce cred eu? a reluat. Îţi spun, pentru că oricum n-ai să înţelegi: scântei. Scântei ale sufletului.

Ochii îi ieşeau din cap ca şi când ar fi încercat să dea sens unui lucru de neînţeles, şi dintr-o dată asemănarea lui cu un broscoi mi-a devenit mai evidentă. Mintea mea neiniţiată în misterele Cabalei nu-i putea urmări firul complicat al gândirii.

— *Marele Jubileu,* spuse el sporindu-mi confuzia. Când toate Marile Suflete şi toate Scânteile vor fi slobozite din lumea aceasta. Fiecare cabalist simte nevoia imperioasă de a lucra în direcţia asta, spre Yobel, Yobel Rabba, Sabatul, cele Cincizeci de Uşi ale Înţelepciunii care distrug pentru a regenera, aşa cum cei cincizeci de copii ai Niobei au fost transformaţi în stane de piatră ca să semnifice puterea, şi nimfa Daphne a fost preschimbată în laur pentru a împodobi capetele Marilor Suflete, care pot spune: *Nostra laurus incurrit în oculos*. *Eşti în stare să mă urmăreşti*?

Am intuit într-un fel că ceea ce încerca să-mi comunice acum era într-adevăr important; şi cu toate acestea cuvintele sale nu găseau ecoul scontat în mintea mea. Cu ceva efort, *Magister utriusque juris* s-a ridicat şi a murmurat, de astă dată cu vocea furtunoasă a Charybdei, fiica lui Poseidon: „Iar la sfârşitul Răutăţii, al Vidului şi al Întunericului, în acea zi va rămâne numai Y-H-W-H”.

Trăgând cu urechea la un zgomot ipotetic de afară, Lombardus s-a repezit la lampă, a stins-o şi a rămas tăcut. Pe întuneric respiraţia lui grea, sacadată, transmitea frică şi nesiguranţă.

— Sărmanul Pico, şopti el (de ce şoptea?); a făcut totul ca să-şi purifice sufletul, dar a fost prea tânăr pentru aşa ceva; avea prea multe pasiuni, dorinţe şi aspiraţii tinereşti. De aceea spun ei să studiezi Cabala după patruzeci de ani, pentru că atunci sufletul nu-ţi mai este atât de împovărat de pasiuni. Dacă nu eşti suficient de pur, este foarte primejdios să vii în contact cu misterele: *Impuro ut habent mysteria purum attingere nefas*. El a fost izbit de ceea ce cabaliştii numesc oximoronic Străfulgerarea Întunecată a Viziunii, de care Moise şi-a ascuns chipul, iar Iezechiel şi-a întors faţa la zid. O, sfinte Rabi Eliezer, şi tu Rabi Simon bar Yokhai, binecuvântatul său părinte, de ce sfintele tale Scântei nu l-au oprit pe tânărul bărbat, *ha mebakkesh*, să intre în pustietatea deşertului, unde numai Leul Sfânt, *Ari Ha Kadosh*, sălăşluieşte? Pentru că acum el este pierdut, iar noi deopotrivă cu el, în Ajunul Jubileului.

Atingând acest prag al exaltării, Marianus Lombardus a dat pe neaşteptate frâu liber fricii, însingurării şi deznădejdii sale, şi a izbucnit în vaiete urmate de lacrimi. Am ales momentul pentru a mă retrage cu discreţie, bâiguind nişte scuze încurcate. După această scenă de neînţeles m-am simţit limpezit de răcoarea aerului nopţii, cu toate că mintea mea, stimulată de *Theriaca* şi impresionată de enigmaticele cuvinte ale juristului, a căror sumbră importanţă nu-mi scăpase, încerca în van să descifreze sensul precis al mesajelor sale.

Intensitatea groazei lui Lombardus, în care distingeam atât aspecte metafizice, cât şi unele imediate, practice, m-a urmărit pe străzile pustii, anemic luminate de nişte lămpi cu ulei, puse din loc în loc fără vreo ordine aparentă. Umbrele ameninţau să se transforme oricând în urmăritori şi agresori reali. Cu paşi împleticiţi treceam când pe o parte a străzii când pe cealaltă, ascunzându-mă după colţurile caselor sau preferând siguranţa iluzorie a licărului unor lumini. Stimulat de propria-mi fantezie, l-am alăturat pe Maestrul Lombardus complotiştilor lipsiţi de scrupule care au pus la cale crimele astrologice. Câteodată mi se părea că face parte dintre complotişti, alteori că este o victimă a lor. Mintea mea lua în calcul, cu viteză vertiginoasă, diferite posibilităţi.

În una din ele, Lombardus era creierul întregii acţiuni. Sub pretextul unei călătorii, a comis asasinatele ajutat de unul sau de mai mulţi complici, pentru că era gelos sau obsedat de contele Pico, sau pentru că Savonarola, prin predicile sale morale, a făcut-o pe una sau pe toate cele şapte amante ale sale să-l părăsească.

În alt scenariu, la câteva minute după plecarea mea Lombardus era atacat de o bandă de asasini mascaţi, care după ce îl torturau sălbatic, smulgându-i unghiile şi presărându-i sare pe răni, îl ucideau prin strangulare, îi jupuiau pielea şi îi tăiau în bucăţi cadavrul pentru a-i vinde carnea pe piaţă cu treizeci şi patru de *soldi* livra.

Scenariile erau rapid vizualizate de ochiul meu interior, şi apoi eliminate cu scepticism de sufletul meu raţional, care încă menţinea puţină ordine în haosul din minte. Dar alte fantezii întunecate nu erau atât de uşor de înlăturat de intervenţia raţiunii.

Într-una din acestea, Lombardus îşi aştepta servitorii tătari, înarmaţi cu suliţe, ca să-mi măcelărească trupul în mod barbar. Presupuneam că sunt tătari, pentru că tătarii nu arată la fel ca noi şi atunci figurile lor, vizualizate de ochiul interior al imaginaţiei, produc mai multă spaimă. Era uşor de explicat de ce întârzie, lăsându-mă să scap de o moarte bine ticluită: pentru că se găseau în mijlocul unui ritual sângeros de autoflagelare, care îi desfăta atât de mult încât pierduseră noţiunea timpului. Dar unde se petrecea asta? În subteranele imense ale bisericii Santo Spirito, sub patronajul preotului Davide Vicardi. Şi cine era Davide Vicardi? *El era complotistul.*

Se poate uşor recunoaşte neverosimilitatea detaliilor acestor poveşti. Probabil că simţurile mele fuseseră destabilizate de oceanul de violenţe subtile sau brutale în care mă scufundasem în Florenţa. Doar un lucru mi s-a părut posibil: presupunând că vinovatul trebuie să fie mai presus de bănuieli, atunci în mod sigur nimeni nu reprezenta acest criteriu mai bine decât blândul şi bunul părinte Vicardi. Şi aşa am ajuns la cea mai uluitoare concluzie, dincolo de care mintea mea nu era capabilă să eşafodeze soluţie mai isteaţă: *oricine de aici, probabil cu excepţia victimelor, putea fi creierul din umbră al înlănţuirii de crime astrologice*. Fiecare avea motive pentru asta.

Ficino, de exemplu.

Ficino voia să scape de anumiţi aliaţi ai Academiei pentru că îi antipatiza sau, dacă explicaţia asta este prea simplă, să spunem că nutrea faţă de unii ranchiuni personale: Pietro degli Ecati vorbise ireverenţios despre lucrarea sa astrologică; Smeralda i-a respins propunerile ambigue (sau poate invers, după insinuările lui Amerigo Vespucci); Cardinalul solar formulase dubii cu privire la integritatea sa morală.

Toate acestea, desigur, erau absurde, dar absurde erau şi asasinatele! Postularea unor explicaţii simpliste pentru actele săvârşite nu era mai improbabilă decât motivaţia lor cosmologică. Crimele, m-am gândit, pot avea orice explicaţie sau nu pot avea niciuna. Şi cu toate acestea unele ipoteze erau, fără doar şi poate, mai credibile decât altele. Atunci ipoteza vinovăţiei lui Ficino era susţinută de un scenariu ca acela sugerat de Lombardus, care de altfel putea fi omul său de încredere: o vrajbă sângeroasă între frăţiile religioase, Sfântul Pavel, al cărei conducător secret era Ficino, urmărind să elimine din interiorul organizaţiei anumite elemente nedemne de încredere şi în felul acesta să atingă şi alt ţel, acela de a provoca suspiciuni privitoare la Frăţia Sfântului Dominic. Soluţia reprezenta o sofisticare de gradul doi, căci sofisticarea de gradul unu putea considera pur şi simplu că asasinatele au fost regizate de Sfântul Dominic pentru a slăbi puterea şi influenţa Sfântului Pavel. În acest caz, aproape sigur, creierul era însuşi Savonarola.

Dar în timp ce Ficino putea evident obţine cu uşurinţă orice informaţie despre prietenii săi, Savonarola avea nevoie de un complice în interiorul părţii adverse. Cine ar fi fost spionul? Dacă înlăturăm scenariul prea complicat care făcea din însuşi Vicardi conducătorul complotiştilor, atunci acesta putea fi măcar spionul lui Savonarola. Recunoşteam că povestea nu părea nici aşa mai plauzibilă, dar eram tentat să-l menţin pe Vicardi în calculele mele, cu toate că Lombardus, care avusese în trecut legături cu Pico şi putea fi suspectat de joc dublu, părea un trădător mult mai probabil.

Alt potenţial inculpat, şi încă unul foarte astuţios, era Doctorul d'Altavilla. Ca şi în cazul lui Ficino, motive ce îl puteau împinge pe Doctor spre acte demenţiale se găseau cu duiumul. S-ar fi putut conjectura câteva întâmplări neplăcute din trecutul său: o răzvrătire timpurie împotriva propriului său tată, al cărei spirit reizbucnea la orice întâlnire cu caractere autoritare – precum cel al lui Ficino, presupus a fi ultima victimă; aderarea secretă la partidul lui Savonarola; ambiţia lui de a ajunge conducătorul Academiei; dispreţul lui faţă de teoriile astrologice eronate, dispreţul faţă de femei în general, îmbinat cu înclinaţii ascunse spre homosexualitate; ironia lui subţire care uneori o lua razna.

Se puteau enumera şi alte pricini: d'Altavilla intenţiona să discrediteze partida dominicană şi să pună mâna pe putere în Florenţa, în numele slăbitei grupări a familiei Medici; dacă ar fi rezolvat nişte crime puse la cale chiar de el, căpăta faimă şi în felul acesta şi-ar fi făcut cunoscute invenţiile, şi-ar fi vândut orologiile etc. (Într-una din ipoteze victimele colaborau în mod conştient cu el, simulând propria lor moarte; într-o altă variantă ele încă trăiau pe undeva, iar Doctorul d'Altavilla avea nevoie de un prostănac perfect ca mine, interpretând rolul martorului pentru a confirma decesele; dar într-o altă variantă, Doctorul îşi înşela naivii complici şi chiar îi ucidea. Imaginam şi versiunea în care d'Altavilla nu era complotistul, ci doar complicele acestuia, şi pentru ca el sau ea să nu figureze pe lista suspecţilor, complotistul – care putea fi Pietro, Lutzius sau Smeralda – decisese să-şi simuleze propria moarte, cu ajutorul Doctorului şi primind confirmarea mea inocentă.)

Pe de altă parte, dacă ar fi avut nevoie de un susţinător de nădejde, nimeni n-ar fi corespuns mai bine categoriei, şi eram convins de asta, decât Vittoria Pitti. Motivele ei? Gelozie, imaturitate, sete de putere, lascivitate şi altele… Cu cât imaginaţia mea deranjată elabora mai multe ipoteze, cu atât înţelegeam mai bine că *o crimă este o concentrare a tuturor crimelor posibile* şi că pentru a-l prinde pe vinovat trebuie să fii în stare să-i reproduci, într-o anumită măsură, activitatea demiurgică. Nu vreau să spun prin asta că numai un potenţial criminal poate fi un bun detectiv. La sfârşitul înfricoşătorului proces de multiplicare a ipotezelor, mi-a apărut clar faptul că fiecare act de creaţie reprezintă o limitare drastică a posibilităţilor infinite.

De exemplu, imaginaţia lui Dumnezeu este potenţial nesfârşită (ceea ce este totuna cu a zice că Dumnezeu nu are deloc imaginaţie; căci doar nimicul este potenţialitate neîngrădită). Ca să creeze lumea, Dumnezeu a trebuit să pună limite imaginaţiei sale, după un model care este doar unul dintr-o infinitate (dacă putem stabili că aceasta este singura lume care există; căci dacă nu-i singura şi există şi alte lumi, atunci nu sunt lipsite de sens speculaţiile cu privire la posibilitatea numărului nelimitat de lumi, aşa cum credea cardinalul Nicolaus din Cusa).

Să presupunem că imaginaţia lui Dumnezeu este aidoma unei sfere nemărginite, a cărei suprafaţă arată ca o întindere plană, fiind curbată numai imperceptibil. Această suprafaţă conţine în sine toate posibilităţile şi opusul lor în acelaşi timp, ceea ce înseamnă că nu conţine nimic, căci contrariile se anulează reciproc. Actul de creaţiune este echivalentul unui *trăsnet divin* care despică, aşa cum îşi alege cărarea, un anumit set de posibilităţi de opusul lor, creând astfel o lume şi o anti-lume în acelaşi timp. De aceea nu e incorect să afirmi că tot ceea ce este, este ca un fulger încremenit.

Tot aşa şi cu o crimă în particular: un act demiurgic a desprins-o de infinitatea nedeterminată a crimelor potenţiale, făcând-o reală. Conform metodei deductive aristotelice, ipotezele trebuie reduse până când corespund realităţii. Dacă însă purcezi de la un număr nesfârşit de posibilităţi fără a avea o cheie decisivă, ori cu o asemenea inteligenţă reflexivă încât îţi permite să imaginezi un număr nesfârşit de soluţii care ar include toate cheile, atunci în mod necesar te vei împiedica de un set infinit de posibile (deşi uneori excluzându-se reciproc) răspunsuri. De aceea condiţia preliminară pentru rezolvarea unei crime este să nu fii prea inteligent, cu alte cuvinte să fii destul de neinteligent şi nu opusul, cum cred cei induşi în eroare, căci o inteligenţă ascuţită face din cineva un foarte slab detectiv.

La fel, premisa a orice există este o restrângere a inteligenţei spectaculoase până la un rezultat neînsemnat (aşa cum, desigur, a grăit şi Venerabilul Iniţiator, care era mai inteligent decât oricare Doctor în Teologie din vremurile sale, şi de aceea a refuzat să obţină vreun titlu: lumea aceasta este cu evidenţă o frază neînsemnată pronunţată mai mult sau mai puţin la întâmplare de Dumnezeu, dintr-un număr nelimitat de fraze posibile). Ceea ce aparent înseamnă că este absolut greşit să-l înzestrăm pe Dumnezeu cu atributul Inteligenţei, aşa cum a afirmat Venerabilul Iniţiator, căci Dumnezeu este îndescifrabil, iar Inteligenţa Sa nu poate fi măsurată după inteligenţele noastre.

(În consecinţă, când o pereche de ipoteze mutual exclusive i se aplică lui Dumnezeu în acelaşi timp, El este fie cel mai bun, fie cel mai prost detectiv dintre toţi detectivii. Totuşi inima îmi sângerează, acum când scriu aceste rânduri, nu mai puţin ca în urmă cu patruzeci şi cinci de ani când mi-am conceput gândul: căci nimic nu este mai puţin platonician decât să afirmi că lumea aceasta nu e bună şi că Demiurgul ei nu poate fi calificat cu trăsături pozitive ca Inteligenţă, Bunătate etc., ceea ce atrage posibilitatea de a-l categorisi ca Urât sau Crud. Ştiu, mulţi licenţiaţi şi câţiva Doctori – ca să nu-l pomenesc pe însuşi Venerabilul Iniţiator, mai bun decât toţi ceilalţi pentru că mai iscusit şi mai nătâng în acelaşi timp – şi-au atras mânia Sfintei Biserici pentru cuvinte de soiul acesta; unii dintre ei au mers până la rug, iar pe alţii îi aşteaptă fără îndoială aceeaşi soartă, atâta timp cât Inteligenţa nu-şi va lua zborul din lumea aceasta, adică *în saecula saeculorum*. Dar va sosi o vreme când oamenii prea inteligenţi vor fi suprimaţi într-un mod mai subtil, presupun. Căci ei sunt prea aproape de sfânta Nebunie a Domnului pentru a fi necesari societăţii umane.)

Aş putea totuşi născoci o altă cale de a rezolva o crimă, pe care aş numi-o „calea extatică”. De vreme ce toate există ca un trăsnet îngheţat pe bolta infinită a non-fiinţei, e suficient ca mintea ta să reproducă în ea însăşi acţiunea fulgerului originar. La începutul timpului, trăsnetul acela a smuls tot ce există acum din tăcerea constitutivă, din haosul nediferenţiat al posibilităţilor. Mintea microcosmică, un univers în sine, ori mai degrabă *universul însuşi*, ar trebui să fie capabilă să dubleze acea acţiune. Oricât de atrăgătoare şi de revoluţionară ar fi prima ipoteză, a Venerabilului Iniţiator, acum simt satisfacţia maturităţii, căci mă pot alătura necondiţionat la această idee din urmă, care fără îndoială este platoniciană în spirit şi ne spune că minţile noastre sunt în stare să pătrundă intenţiile lui Dumnezeu, deoarece ele însele sunt dumnezeieşti.

Cum se aplică aceasta la crimă, cea mai abominabilă dintre ofensele care se pot aduce Creaţiei lui Dumnezeu, în afară de blasfemie, erezie şi sacrilegiu?

Deşi crima este născocirea unei minţi aflate sub inspiraţie diabolică, e cu putinţă totuşi cugetului meu să prindă, printr-o revelaţie bruscă, ţelul urmărit de o altă minte, oricât de perversă. Aceasta nu are nimic de-a face cu inteligenţa, ci, presupun, cu gradul de transparenţă a Spiritului nostru personal.

Căci, aşa cum spune divinul Ficino în opera sa fundamentală *De Vita coelitus comparanda*, „Spiritul este un corpuscul foarte fin care nu mai e trup, dar nici suflet încă, ori nu e suflet, dar nici trup, având în compoziţie un minim din elementul pământ, un pic mai multă apă şi mai mult aer, precum şi mai ales foc stelar, a cărui natură o împărtăşeşte cel mai mult”. Iar într-alt loc Ficino afirmă că medicii definesc Spiritul ca „un abur, adică sangvin, pur, subtil, fierbinte şi luminos. El este făurit de căldura inimii din sângele cel mai subţire care se înalţă la creier, permiţând sufletului să folosească deopotrivă simţurile interne şi externe.” Pentru a dobândi harul înţelegerii rapide şi al premoniţiei, Ficino recomandă tehnicile theurgiei, adică purificarea Spiritului uman prin agenţi naturali. În capitolul al IV-lea din *Vita coelitus comparanda*, el scrie:

„Mai întâi, Spiritul trebuie purificat cu leacuri potrivite, pentru a înlătura aburii ce îi întunecă transparenţa. În al doilea rând, trebuie să i se dea înapoi luminozitatea prin lucruri strălucitoare. În al treilea rând, trebuie tratat astfel încât să devină mai subtil şi mai dur totodată. Şi va deveni mai ceresc dacă-i expus influenţelor planetelor, cu deosebire influenţei Soarelui, care domină în panteonul ceresc.” Iar în capitolul al XI-lea al aceleiaşi lucrări, scrie: „După ce Spiritul nostru a fost pregătit cu grijă şi purgat prin lucruri naturale, el va fi apt să primească multe daruri, prin razele stelelor, de la Spiritul vieţii cosmice”. De aceea, cred eu, prima şi cea mai importantă calitate a unui gânditor, inclusiv a detectivului care se presupune că gândeşte pentru a rezolva o crimă, este *puritatea inimii*, cu alte cuvinte curăţenia spiritului său personal.

Un detectiv a cărui inimă este pură va pătrunde în mintea criminalului, va intui corelaţia corectă a evenimentelor şi va rezolva crima. Va avea această putere de pătrundere pentru că el cunoaşte şi participă la procesul cosmic al creaţiei, la clipa de străfulgerare ce desparte posibilul de actualizat, şi fiecare incident sau calitate de opusele lor. De aceea se spune că sfinţii şi theurgii, adică bărbaţii sau femeile care au dus o viaţă sănătoasă şi al căror Spirit este transparent, erau în stare totdeauna să-l afle pe hoţ între servitori şi pe vinovat într-o adunare de oameni, căci le puteau discerne acelora gândurile. Şi despre ei, adică despre sfinţi, niciodată nu s-a spus că au greşit; iar dacă au greşit, înseamnă că erau impostori.

Şi totuşi, cât de departe mă aflam de puritate în timpul acelui marş nocturn prin uliţele pustii ale Florenţei, lipsite chiar şi de câini şi cerşetori la vremea aceea rece! Cât de departe era de mine săgeata luminoasă care să mi-l arate pe vinovat!

* * *

De fapt, am formulat aceste teorii mai târziu, căci atunci noaptea mintea mea nu era capabilă să judece. Însă evenimentele stranii încă nu luaseră sfârşit când, împleticindumă pe pantele pietruite, am nimerit în scurgerile împuţite ale cartierului lui Lombardus. Am bâjbâit înadins o bucată de vreme pe străzi, fără a-mi da seama că mă rătăcisem de-a binelea. Mi-am ridicat ochii pentru a mă dezmetici, iar puţinele stele vizibile din ulicioara în care mă găseam desenau figuri ce îmi erau necunoscute şi se schimbau cu repeziciune uimitoare. Nu ştiu cât timp trecuse când m-am trezit, într-o poziţie aproape diagonală, încolăcit cu familiaritate pe un gargui rânjitor, la capătul unui jgheab de ploaie de la o clădire întunecată. Când m-am desprins din îmbrăţişarea lui de piatră şi m-am dat jos pe caldarâm, a continuat să-mi rânjească plin de compătimire şi mi-a făcut cu ochiul.

Am zărit atunci mica statuie de bronz a vreunui satir, la marginea bazinului, de partea cealaltă a piaţetei. Am socotit că e una din fântânile obscene pe care le întâlneşti şi la Padova, un Pan desfrânat sau un tovarăş al lui Dionysos care toarnă apă în fântânile publice într-un fel provocator. De cum l-am zărit, m-am şi înfăţişat lângă el; s-a întors cu o mişcare bruscă, sucindu-şi capul într-o parte.

— Mergi cu mine? m-a întrebat cu voce ciripitoare; era un omuleţ, sau poate jumătate-ţap, jumătate-om, căci picioarele lui aveau o formă ciudată. Purta o pălărie rotundă, iar când vorbea îşi curba către interior buzele-i ca de reptilă.

— M-am rătăcit, i-am zis. Mă chinuiam să spun că vreau să-mi arate direcţia spre râu, dar buzele parcă îmi fuseseră cusute. Am încercat să le mişc, dar au rămas lipite. Mi se spusese că tot ce vedem şi simţim este modelat de interpretare, că nu există experienţă în stare nemediată, neinterpretată. Prin urmare pot numai descrie cele întâmplate în seara aceea şi acţiunile mele în răspuns, fără a le distorsiona cu interpretări străine de evenimente şi incapabil de a le explica.

— Urmează-mă, gâlgâi omuleţul.

Fără prudenţă şi clătinându-mă l-am urmat după colţ, într-o uliţă mai largă, mărginită de cârciumi şi locuinţe arătoase. Şi pe când mă ţineam după silueta legănătoare din faţă (avea o ţinută şi un mers ciudate), un simţământ profund m-a copleşit: pălăria rotundă de pe cap ascundea cornițele care-i mijeau pe după urechi. Eram sigur că sunt acolo, cornițele, mai sigur decât dacă le-aş fi văzut cu ochii mei. Aşa cum am spus, nu pot reformula evenimentele aşa încât ele să se conformeze cu percepţiile obişnuite, pământeşti, care compun grosul, dacă nu întreaga experienţă zilnică. Percepţiile mele mult mai ascuţite din noaptea aceea nu erau mai puţin autentice decât cele obişnuite, de aceea lucrurile nu trebuie sucite şi prezentate cum nu au fost. Oare putem să deosebim ceea ce se întâmplă de ceea ce gândim noi că se întâmplă?

Omuleţul caprin s-a oprit în faţa unei porţi solide de lemn, dominată de o arcadă graţioasă şi întărită cu un grilaj. Ciocăni la poartă de patru ori cu măciulia ca un cap de şarpe de la toiag şi poarta fu deschisă de un servant adolescent, în straie impecabile. Se trase înapoi ca să ne permită să trecem pragul. Nu ţin minte cum arăta la faţă băiatul, dar îmi amintesc vesta lui brodată şi pantofii lucitori. Însoţitorul meu şi băiatul păşiră în antecameră, lăsându-mă singur în încăperea de la intrare, frumos pardosită cu lespezi. Nu îmi era frică şi nici uluit nu eram. Paranoia contractată de la Lombardus trecuse şi mă simţeam liniştit. Nicio secundă nu mi-a trecut prin cap să fug.

Curând a reapărut băiatul singur şi m-a condus la o scară curbată pe care am plutit în sus, pentru că treptele nu erau din lemn solid, ci dintr-un lemn care se unduia ca o cascadă silenţioasă. Am ajuns la etaj levitând astfel şi am aterizat la deschiderea unui coridor lung şi îngust, acoperit cu un singur covor în roşu şi negru, cu motive orientale, întins de la capul scării până la un capăt extrem de îndepărtat, unde se zărea lumina sclipind, printr-o uşă deschisă. Cum stăteam locului, covorul, prin cine ştie ce mecanism ingenios, a început să alunece, trăgându-ne înspre intrarea unde strălucea lumina. Mi-am zis că poate acest sistem de transport se realiza de fapt cu oameni care, pe sub podea, trăgeau covorul într-o parte sau alta, după nevoie.

După vreo oră de călătorie în felul acesta, am ajuns la capătul coridorului. Am spus „noi”, dar adevărul mă sileşte să precizez că însoţitorul meu, băiatul care mă întâmpinase, suferise o transformare extraordinară. În picioare în locul lui, purtând graţioasa vestuţă brodată, se afla o pisică mlădioasă, cenuşie, cu ochi aurii lucitori. Animalul aştepta răbdător lângă uşa deschisă pe care se revărsa o lumină aurie caldă, puţin împurpurată de la draperiile roşii de mătase care acopereau pereţii interiorului. Ar fi trebuit să-mi dau seama de atunci, din clipa transformării băiatului în acea felină familiară, ce creatură înfricoşătoare voi înfrunta dincolo de pragul uşii luminate.

O, cititorule, nu există moment mai sinistru în confesiunea mea decât acesta, nici întâlnire mai teribilă de care să-mi amintesc. Faptul că trăiesc şi că pot să povestesc despre această noapte este un miracol înfăptuit de Sfântul care îi ocroteşte pe smintiţi. Îmi datorez integritatea trupului şi a minţii divinităţii care-şi ridică torţa spre întunericul nefast al diavolilor şi-al duhurilor. Căci am păşit pragul unei încăperi drapate cu mătase ca sângele. Am călcat pe covorul moale şi am respirat aerul parfumat. Şi din spatele draperiei purpurii, din iatacul cu baldachin a apărut curtezana de la târgul San Lorenzo, cea cu păr negru şi pielea albă, cu chipul strălucitor ca al lunii, cu ochi violeţi şi cu o aluniţă perfectă sub buza inferioară vibrândă; cea pe a cărei batistă era brodat enigmaticul nume: Saffo. În cele din urmă, mă aflam faţă în faţă cu sursa fascinaţiei mele, cu magiciana nocturnă, preoteasă a artelor negre, regina vârcolacilor de la miezul nopţii, stăpâna câinilor negri, a descântecelor şi blestemelor, a chiparoşilor din cimitirele abandonate în văi uitate de oameni şi de Dumnezeu: adică vrăjitoarea.

Bănuiesc că te gândeşti ca şi mine mai de mult, că vrăjitoarele pe care le-ai cunoscut sau văzut, ori despre care ai auzit, arată ca maica Priscilla Christina de Monte Cenisio, stareţa cu ten pământiu-verzui, cu ochii negri pătrunzători încercuiţi de inele brune, cu păr rar, cărunt şi cu comportament fanatic. Descotoroseşte-te de această iluzie până nu e prea târziu! Dea Domnul ca această experienţă a mea să-ţi fie pildă, iar căderea mea în păcat să-ţi fie izbăvire.

Şi poate crezi că această aventură nocturnă şi întâlnire supranaturală au fost produsul purei imaginaţii, fără substanţă fizică sau temporală. În cazul acesta, prietene, habar n-ai de tertipurile acelui strat social, cel mai decăzut, care îşi ţese pânza ispitelor şi a viciilor până în cele mai îndepărtate colţuri ale oraşelor, inclusiv în oraşul tău. Ca o muscă neajutorată m-am năpustit în ţesătura lipicioasă de corupţie şi am fost livrat, cu nemiloasă grabă, păianjenului-domnitor.

Iat-o stând în faţa mea, ca o fiară înainte de-a sări. Vălul negru de dantelă îi dispăruse, mănuşile, pantofii şi ciorapii aşijderea. Încremenisem mut, mă ţintuise cu ochii ca două pumnale violete şi un val de sânge supraîncărcat cu spirit vital mi-a inundat extremităţile trupului, făcând să mi se iuţească respiraţia şi să mă clatin ameţit. Când păşi către mine, primul lucru, nu, de fapt al doilea care mi-a atras privirile, trăsătură captivantă a aspectului ei fizic, a fost rochia neagră care pornea de acolo de unde părul neted i se revărsa pe umeri şi se termina câteva degete mai jos de călcâie, pe covorul gros. Când a păşit, rochia s-a mişcat şi ea, suprafaţa i s-a ondulat, modelul complicat al ţesăturii s-a însufleţit. Pe fundalul negru, unduitor ca marea, figuri şi creaturi în culori estompate se profilau, făpturi acvatice văzute prin suprafaţa încreţită de vânt. Însă pe când o priveam mi-am dat seama că făpturile nu se mişcau pentru că îmbrăcămintea se agita, ci că ele de fapt erau vii. Înotând încoace şi încolo, peştişorii şi mormolocii, florile şi salamandrele se frecau uşor, se ciocneau şi se muşcau, ba chiar se înghiţeau unele pe altele în întregime. Alte făpturi se reproduceau din abundenţă, nu prin depunere de icre, ci prin diviziune sau prin emiterea unui şir de mici peştişori, mormoloci sau salamandre, care se îndepărtau înotând sau erau imediat devoraţi de semenii lor.

Pe când priveam fascinat, făpturile au crescut în dimensiune, adică distanţa dintre universul lor şi al meu a descrescut. Atunci mi-am dat seama de adevărul de netăgăduit că trupul meu nu se găsea în afara rochiei deloc, ci în întunecimea interiorului ei care mă încercuia, iar înlăuntru toată fiinţa mi-era constituită din bucăţele mici de ţesătură, nu mai groase decât un fir. Eu şi toţi oamenii şi toate locurile pe care le cunoscusem vreodată, precum şi toată experienţa mea trecută se limitau la această lume plată şi iluzorie. Eram doar o intersecţie de simple, nesfârşite fire, astfel împletite încât mi se înfăţişau ca o pânză. Eu, în toată particularitatea şi unicitatea mea eram răspântia firelor anonime care se mulau pe trupul voluptuos al vrăjitoarei.

Încă nu mă debarasasem de efectul descoperirii mele când mi-am dat seama de încă ceva: în timpul trecerii în interiorul veşmântului, trupul mi se dezgolise de aproape toată îmbrăcămintea, încât acum pielea mea – vasta majoritate a trupului meu – se afla în contact direct cu inefabila suprafaţă a acelei fiinţe din altă lume, al cărei nume adevărat rămâne o taină păstrată de Persefona, zeiţa Hadesului, dar pe care o voi numi aici Saffo.

M-am zbătut să mă desprind din braţele învăluitoare, dar ea mi-a acoperit ochii cu vârfurile degetelor, mi-a pecetluit gura cu gura ei, lăsându-şi capul într-o parte; mi-a despărţit buzele cu buzele ei şi a supt vlaga trupului meu care se zbuciuma. Limba ei mi-a invadat gura deschisă, iar mâinile i-au alunecat de-a lungul trupului meu, care era acoperit de trupul ei.

Ştiu că toţi platonicienii au afirmat că pipăitul este cel mai vulgar dintre simţuri; şi totuşi, atât de sublimă era atingerea ei încât am început să mă îndoiesc de înţelepciunea teoriei. Se părea că trupurile noastre se sărută prin miriade de guri mici şi, într-adevăr, când m-am lăsat în voia atingerii ei trupul meu a alunecat încet într-al ei, rămânând acolo, în învăluirea moale şi parfumată a interiorului. Lină a fost unirea aceasta în care trupurile noastre s-au contopit, ba nu, al meu s-a dizolvat în al ei, încât numai un mistic ar putea-o preamări cum se cuvine; căci fiind vrăjitoare, Saffo putea să dea jos Soarele şi Luna de pe orbitele lor şi să le pună pe un trup divin, oricând ar fi dorit. Şi într-adevăr, poate că dorea să înlocuiască trupul ei cu carnea nepieritoare a unei zeiţe, arătându-mi cum făpturile eterne din ceruri se unesc într-o iubire care, fiind spirituală şi nu doar senzuală, este mult mai intensă decât unirea pământească.

Nu numai eu, dar şi Saffo însăşi părea să se bucure de această contopire, căci am simţit-o luptându-se să mă înghită cât mai adânc în interiorul ei. Uneori eram doi, animaţi de această gravitaţie care ne apropia tot mai tare; alteori eram unul şi nu aveam senzaţii diferite, fiind amândoi aceeaşi spirală ascendentă a pasiunii fără nicio despărţire, astfel încât, goliţi de gânduri, trăiam fiecare din extazul celuilalt, lipsiţi de orice Eu şi de orice Formă internă, aşa cum un filosof aristotelic o înţelege, pe când alţii numesc *persoană* acest agregat intern.

Nu o puteai cunoaşte pe această vrăjitoare doar cu ajutorul mâinilor, al gurii şi al buzelor, al trupului. A o cunoaşte pe această vrăjitoare, ori mai degrabă zeiţă, era ca şi când ai fi pătruns printr-un set de cutii tot mai mici, iar când am ajuns în centru (nu l-am ajuns de fapt niciodată), în cutiuţa cea mai mică, unde era întuneric şi sufocant de îngust, am simţit că explodez, ceea ce s-a şi întâmplat, pe din afară şi pe dinăuntru, în acelaşi timp. Iar cutiuţa care-mi conţinuse Eul avea pereţi de carne care se agitau spasmodic ca pentru a mă zdrobi, dar ce au înfăptuit a fost o mângâiere binecuvântată şi un sărut copleşitor, atotdevorator.

Avusesem prilejul de mai multe ori, pe când mă aflam la Padova, să experimentez unirea cărnii, şi de fiecare dată rămăsesem cu un sentiment de vinovăţie, căci fusese un act furtiv, disperat: panica îl precedase, iar remuşcarea îl urmase. Unirea cu aceea pe care o numesc Saffo, unire, cred, în primul rând spirituală şi numai accidental carnală, fusese liberă şi spontană, ca experienţa îndepărtaţilor noştri strămoşi în Paradis, ori, dacă pot îndrăzni să spun aşa, ca bucuria resimţită de însuşi Dumnezeu în actul Creaţiei, pe care unii eretici l-au descris ca Mama şi Pântecele. Căci, zic ei, nu este taină mai adâncă decât pântecele şi toate lucrurile au purces din matricea invizibilă, aşa cum animalele şi fiinţele omeneşti purced din pântecele animalelor şi ale oamenilor. Aceasta explică, probabil, de ce am simţit că întregul meu trup se afla conţinut în interior: fiindcă pătrunderea în misterul unui pântece e asemenea cu pătrunderea în taina Pântecelui Pântecelor, Pântecele universal în care s-au născut toate Formele şi Tipurile. Când ele se maturizează, Pântecele se desface (iar deschiderea se aseamănă unei uriaşe explozii) şi toate formele sunt expulzate în locul care li se cuvine în univers; la fel, când unirea s-a desăvârşit, Pântecele va absorbi mai întâi întreaga creaţiune într-însul, apoi cu aceeaşi vehemenţă o va elimina şi va răspândi în cosmos veşmintele sclipitoare ale universului. Această ultimă consumare a reînnoirii cosmice s-a petrecut în cel mai mic şi mai îndepărtat dintre locuri, acolo unde Eul meu s-a aflat capturat în îmbrăţişarea dulce, înflăcărată a cărnii, purtând urgenţa exploziei, care creştea şi se înteţea.

O, dulce, prelungită agonie, care m-a azvârlit în Centrul cel mai intim al tuturor Centrelor, unde a fost pronunţată la începuturi vocala „I”, iscată din jocul Dragostei cu sine! Am pierdut contactul cu cele din jur şi am fost absorbit de întunericul nopţii, ca un trăsnet viguros înghiţit de tenebrele cerului, din care până la urmă nu rămâne decât un ecou îndepărtat. Ecoul ecoului unui ecou, mai bun decât ecoul originar.

Iată ce am avut de spus şi nu voi mai vorbi despre asta. Căci această culme plină de înţeles în drama Spiritului meu a fost urmată, după cum aţi aflat, de norul des al unui măcel.

Capitolul XVII – În care lucrurile se încurcă şi mai mult, în ciuda unei explicaţii magistrale

Lumina soarelui mi-a zgâriat pleoapele târziu în dimineaţa de miercuri, trezindu-mă din somnul meu tulbure. Ceea ce fusese sinistru în ziua precedentă exploda acum ca un spectacol aspru, înspăimântător, care se lipea de mine mai tare decât propria-mi piele. Ce sălbăticie! Şi tocmai mie mi se transmisese mesajul codificat, de parcă formam audienţa privilegiată în toată afacerea asta îngrozitoare. Dar exista oare vreo implicare a mea, o vinovăţie a mea?

Zăpăcit şi amărât am pornit la drum, de-a lungul râului. Ar fi bine, îmi spuneam, să mă duc acasă la d'Altavilla, de care mă despărţisem abrupt noaptea trecută. Cu toate ciudăţeniile lui, avea o anumită tărie, ca un stâlp solid de care te puteai ţine în furtună, o stâncă de care se sparg băşicile de săpun umflate de imaginaţia ta.

Înainte de a apuca să ciocănesc, Doctorul în persoană mi-a deschis uşa şi mi-a făcut loc să intru. Îmi scrută faţa albă ca să vadă cum am rezistat la ultimele evenimente sângeroase, iar glasul său, deşi ironic, suna îngrijorat:

— Viteazule, se pare că oraşul nostru frumos nu-i prieşte sănătăţii tale. Stomacul ţi se chinuie digerând bucatele locale.

Mi-a oferit drept leac o băutură tare preparată din ierburi, zahăr şi alcool, pe care am înghiţit-o fără un cuvânt, în timp ce coboram în partea de laborator mobilată ca bibliotecă.

— Iartă-mă, Doctore, i-am spus cu neprefăcută slăbiciune în glas, am fost cu toţii mult puşi la încercare în ultimele zile. Cred că ai datoria să luminezi în fine această intrigă tenebroasă, dacă îţi stă în putinţă. Dacă ştii ceva, te rog să vorbeşti.

O undă de ilaritate i-a tulburat câteva clipe ridurile lui d'Altavilla, ca briza suprafaţa apei. Nu mi-a răspuns imediat. A luat un plumb şi o bucată de hârtie, a tras un scaun în spatele mesei şi s-a aşezat lângă mine.

— De unde să începem, nedumeritul meu prieten?

În noaptea precedentă, pe când ne îndreptam în grabă, prin străzile întunecoase, spre Mercato Vecchio, Doctorul se lansase în nişte explicaţii sumare despre descifrarea mesajului înmânat mie. Nu-l putusem urmări. Lucrurile începeau să se clarifice acum, pe măsură ce vorbea:

— Îţi aminteşti că am epuizat posibilităţile date de regulile combinatorii ale lui Lullus şi de cărţulia lui Alberti despre criptografie şi am început să iau texte la nimereală, mai ales pasaje memorabile despre Marte. În acelaşi timp, partea din mine angajată să caute în întuneric îmi spunea că soluţia se afla la îndemână, dar nu putea fi obţinută prin procedeele obişnuite. Doar un salt al imaginaţiei putea oferi cheia enigmei. Îmi dădeam seama, desigur, că singurul fir în toată această afacere ne îndruma către San Marco, iar San Marco este locul unde pot fi găsiţi, ca să spun aşa, duşmanii naturali ai Academiei. Ştiam şi că nu trebuie să te laşi purtat de primul impuls, care duce la explicaţii prea uşoare. Aşa încât am încercat să-mi aduc în minte anumite texte religioase, precum şi imaginea însăşi a mânăstirii aşa cum o păstrasem, şi încă nu puteam decide dacă un singur element este suficient explicaţiei, de vreme ce raţiunea mea nu era convinsă că intriga a fost cu adevărat plănuită acolo. Te întinseseşi pe divan într-un mod pe care oamenii îl socotesc inconfortabil. Se părea că visezi, pentru că globii ochilor ţi se mişcau sub pleoape, mădularele îţi erau scuturate de tremur, iar gura îţi scotea oftaturi şi sunete şuierătoare, când deodată am înţeles ce încerca partea lucrând în întuneric să-mi pună în faţa ochilor: *nu contează adevărul, dacă există vreunul*; dar în jocul pe care adversarul nostru nebun îl joacă, el vrea să ne facă să credem că toate firele duc la San Marco. Prin urmare, fie că ucigaşul se află sau nu acolo, cheia trebuie căutată la mânăstire. Şi atunci am zărit imediat singura imagine care îmi putea oferi explicaţia corectă, una legată tainic de tabloul lui Botticelli prin zeiţa Venus şi în acelaşi timp de Savonarola în persoană, stareţul fiind foarte probabil autorul acelui *caveat*. Îţi aminteşti acea

Bunavestire care ne-a atras atenţia când urcam scările spre chilii? Îngerul asexuat şi Madona androgină – toate figurile lui Fra Angelico au trupuri de copii. O înscripţie sub Madona îngenuncheată cu modestie îl avertiza pe privitor să nu o ia drept desfrânata Venus: VIRGINIS INTACTE CUM VENERIS ANTE FIGURAM PRETEREUNDO CAVE NE SILEATUR. AVE.

Am luat textul şi am făcut operaţiunile de rutină. La început mi-a fost greu să aranjez tot alfabetul sub acest scurt text, dar cu puţină judecată am depăşit momentul. Înainte de toate există litere ca J, K, X şi Y care nu sunt niciodată folosite în italiană. În al doilea rând sunt litere, precum H, fără valoare fonetică, deşi folosite ca simboluri, de unde şi expresia: *Non vale un'acca*. Un H nu are valoare, e lipsit de folos.

Am eliminat aceste litere şi echivalându-l pe U cu V, aşa cum se petrece în scris, singura literă nedescoperită a rămas Z, care, cu puţin noroc, putea să nu fi fost utilizată în mesaj:

V = A I = B R = C G = D
I (folosit deja) N = E I S = F
I N T = G A = I
C = L T E = M C
U = N M = O V E
N E R = P I
S A N T

E F = Q I G = R
U R A M
P = S R E T
E R E U
N D = T O C
A V E N
E S I L = U = V
E A T U
R

Apoi am aplicat pur şi simplu sistemul alfabetic obţinut pe baza înscripţiei de la San Marco mesajului dat ţie şi am dobândit această frază perfectă ca sens, în pofida absenţei literei H:

AULAVIVPPVUNCENGRVDMLNRRAMDGM
LNGNDNFLNCRNRNGRVDN
ÎNVIABASSANELMERCATOVECCIOTROVE
RETEQUELCECERCATE

„În Via Bassa, în Mercato Vecchio, veţi găsi ceea ce căutaţi.”

Am cumpănit puţin asupra ingenuităţii modului de descifrare şi mi-am zis că am dreptul să aflu mai mult.

— Sunt uluit de capacităţile domniei tale, Doctore, capacităţi care le depăşesc pe ale oricărei persoane cunoscute de mine.

Înseamnă oare că ai putea descâlci şi alte amănunte legate de crime, care-mi bântuie mintea? Se pare că sunt sortit să fiu martor la şirul atrocităţilor, şi-atunci cred că mi se cuvin nişte explicaţii. Ţi-aş putea cere să mă lămureşti pe loc?

— Nu ştiu ce să spun, căci nu ştiu cât ai priceput până acum. Întreabă-mă şi o să-ţi răspund, dacă pot.

— Prea bine. Singurul lucru cu adevărat clar pentru mine este că Arnaldus l-a ucis pe sărmanul Lutzius, seraficul alchimist. Dar pe ceilalţi?

— Are vreo importanţă? şopti d'Altavilla cu plictiseală în glas. Mă obişnuisem oarecum cu paradoxurile sale, dar acum mersese prea departe.

— Poate că nu prezintă importanţă pentru domnia ta, dar cu siguranţă are însemnătate pentru Vittoria să afle cine i-a ucis logodnicul; şi are foarte mare însemnătate şi pentru mine să înţeleg cine se străduieşte cu atâta tenacitate să mă implice, pe mine, un străin pe aceste meleaguri, într-un complot sinistru.

— Opreşte-te, opreşte-te! Mă gândesc doar că agenţii imediaţi ai omorurilor, ca de pildă Arnaldus cel şantajat, nu sunt chiar importanţi. Ei sunt doar nişte marionete. Ceea ce contează cu adevărat este păpuşarul nebun.

— Cine l-a omorât pe Pietro?

— Un necunoscut pe care l-aţi întâlnit pe punte. Dar el a fost doar împins de firul invizibil să comită crima, poate pentru bani.

Ţine seama că asasinatul a fost comis într-o noapte cu lună plină şi că ucigaşului i s-a cerut să lase în urma lui ca dovadă hangerul cu plăsele de argint.

— Mulţumesc, i-am răspuns, toate astea le-am auzit deja de câteva ori. Poţi adăuga ceva?

— Nu. Din nefericire nimeni nu l-a identificat pe ucigaş, aşa încât ne lipseşte firul care ne putea duce la autorul moral.

— Mulţumesc din nou. Cine a omorât-o pe Smeralda, dacă nu te superi?

— Iar eu din nou afirm că nu are importanţă. Dar îţi voi spune, dacă tu însuţi poţi avansa o ipoteză proprie.

— Lombardus? am zis eu cu şovăială.

— Imposibil.

— De ce? A fost acolo, am vorbit cu el, dar la scurt timp l-am pierdut din ochi. Putea comite crima şi dispărea fără să fi fost observat.

— Chiar dacă am determina un motiv, Lombardus nu era în stare să comită o asemenea acţiune vineri, pentru simplul motiv că era dus.

— Cum adică?

— Dopat cu un drog periculos din seminţe de mac pe care, cred, Amerigo Vespucci l-a cumpărat de la vreun neguţător arab şi l-a vândut aici la preţuri incredibile. Vrei să vezi cum arată?

Am simţit că mă înroşesc, am declinat oferta şi am întrebat repede:

— Atunci unde a dispărut el vineri seara?

— Dormea în vreo cameră alăturată. L-am văzut nu o singură dată în această stare jalnică.

— Şi totuşi, făptaşul…

— Călugăriţa Priscilla Christina de Monte Cenisio.

Vorbise fără să şovăie. Afirmaţia mi se părea enormă. Călugăriţa părea mai degrabă să se ia la trântă cu diavolii din capul ei, nu cu frumuseţea împlinită a Smeraldei. Dar Doctorul îmi oferi câteva argumente persuasive.

— Ca mulţi alţii, când au izbucnit flăcările la colonada de sus, acolo unde s-a prăbuşit Smeralda, am văzut o umbră neagră dispărând repede în fumul întunecat. Ia seama, putem presupune că eram singura persoană care ştia unde se afla şi ce făcea Smeralda; am privit în direcţia corectă înaintea tuturor. Şi totuşi nu am desluşit trăsăturile asasinului, care putea să se fi strecurat în spatele ei în orice clipă, între dispariţia ei în susul scărilor şi apariţia plutitoare a sufletului lui Platon în formă de covrig cu un nod imposibil în mijloc. Între noi fie vorba, nu ştiu dacă din pricina proastei calităţii a proiectului meu sau a stării fluide a prietenului nostru, artistul de la Monteleone pe care l-am întâlnit ieri într-o situaţie atât de inconfortabilă, dar spectacolul oferit de

Smeralda a fost execrabil. Aş zice că mai degrabă dezamăgitor decât dezastruos, cu excepţia finalului, totuşi.

L-am întrerupt înainte să fi adăugat ceva indecent la adresa marii doamne sau a pictorului măcelărit cu sălbăticie, a cărui expresie de benevolenţă dezorientată îmi rămăsese vie în memorie.

— Ea nu s-a furişat în spatele Smeraldei.

— Cine nu s-a furişat?

— Stareţa. Se afla deja acolo la sfârşitul spectacolului cu covrigul, de vreme ce întrebându-l pe Platon numele celor şapte fii ai lui Iov, i-a dat ocazia să se retragă.

— Perfect. În felul acesta putem determina cu certitudine că a urcat scările în timpul pauzei, înainte ca Smeralda să fi schimbat plăcile de sticlă, punând-o pe cea cu Leda şi lebăda – performanţă picturală cam stângace, dacă mă întrebi.

— Cu tot respectul, niciun argument nu pare să sprijine o astfel de ipoteză. Pot depune mărturie că ea ne-a avertizat pe Vicardi şi chiar pe mine, mai devreme, în seara aceea, spunând cam aşa: „Nenorocire celor care îmbină dragostea sacră şi profană!”. Această declaraţie o plasează între plângăreţi, dar imaginaţia ei vie a avut drept izvor, fără îndoială, o sminteală inocentă.

— Nu toţi oamenii perturbaţi sunt şi nevinovaţi, prietene. De fapt, majoritatea oamenilor sunt puţin tulburaţi, iar cei mai mulţi – dacă nu chiar toţi – şi-au pierdut inocenţa înainte de a se naşte, din pricina păcatului originar. N-ai să-mi spui că nu crezi în venerabila doctrină a Sfintei Biserici.

— Însă, dacă mi-aduc aminte, oamenii neperturbaţi au voinţa liberă.

— Exact, felicitări. Ceea ce înseamnă că, în mod necesar, cu cât mai tulburat e cineva, cu atât mai puţin liberă îi va fi voinţa şi cu atât mai tare va cădea sub restricţiile dăunătoare impuse de păcatul originar. Asta se poate demonstra în cazul călugăriţei. Din punctul unde mă aflam am zărit mai multe persoane lângă trupul Smeraldei, precedate de dumneata însuţi, tânărul şi isteţul meu prieten, care se grăbeau să urce scările, în ultima pare a serii. Ai văzut-o pe stareţă când se împrăştia lumea?

— N-am văzut-o, căci am plecat repede.

— Atunci am să-ţi spun eu că nu am văzut-o urcând, dar *am văzut-o coborând*. Acest amănunt simplu a rămas somnolent în memoria mea până când am discutat împreună problema, pe stradă, duminica trecută, îţi aminteşti? În al doilea rând cred, deşi nu sunt întru totul sigur, că tivul îmbrăcăminţii ei negre era deşirat neregulat, cu alte cuvinte vreau să spun că era ars. Ceea ce ar putea să însemne că venise în contact cu o flăcăruie joasă. Dumneata ai fost singurul care a urcat scările când resturile lanternei încă ardeau.

— Aha, înţeleg.

— Cum putea reveni de undeva unde nu fusese?

— În mod sigur eu nu am întâlnit-o la etaj!

— Da, însă ai întâlnit în cale mai multe draperii. Femeia se putea găsi în spatele oricăreia dintre ele. După ce mai multe persoane au trecut pe lângă ea, s-a hotărât să se înapoieze jos, convinsă că nimeni n-o va băga de seamă în zăpăceala generală.

— Chiar dacă tot ce ai spus este adevărat, de ce ar fi comis ea un act atât de abominabil?

— În mod evident face parte dintre numiţii plângăreţi, şi iată cum prin ea răsare încă un fir care ne va duce la San Marco.

— Atunci, de ce n-ai informat *Podestà*? Ori pe Procuratorul pe care se pare că îl apreciezi nemăsurat? De ce ai ascuns o dovadă care putea s-o condamne pe ucigaşă?

— N-am vorbit despre cele văzute, ştiind că în acele împrejurări probabil nimeni nu mai observase ce observasem eu, ca să-mi ateste relatarea în faţa autorităţilor. Dacă vorbeam, ar fi fost chiar mai puţin decât vocea mea faţă cu a ei; ar fi însemnat să înfrunt cu slabele-mi puteri veneraţia şi teama pe care le inspiră instituţia religioasă populaţiei şi conducătorilor cetăţii. Cine ştie, deşi număr oameni sus-puşi printre cunoştinţele mele, din multe ordine şi chiar dintre *Domini canes*, tot m-ar fi putut închide acuzându-mă că nutresc gânduri nepioase – doar o sfântă stareţă nu poate săvârşi un omor.

Avea dreptate fără îndoială, dar tot nu-mi venea să cred că monahia apocaliptică ar fi mers până la a pune în practică fantasmele de nimicire care o posedau.

— Atunci de ce n-ai luat-o la întrebări, cum ai procedat cu Arnaldus?

— Ei, ce crezi, am căutat-o a doua zi; plecase spre o ţintă necunoscută. E stareţa unei mici mânăstiri din Alpi, lângă oraşul Aosta din ţinutul Savoia. Îţi trebuie o lună ca să ajungi colo şi încă o lună pentru întors, dacă ai noroc. Şi s-ar putea să n-o găseşti. De fapt, ar putea fi oriunde. Poate chiar aici. Sau poate la Roma. Iar dacă cei care trag sforile socotesc că ştie prea multe, bătrânele ei ciolane ar putea fi descoperite după trei veacuri în vreun fund de puţ părăsit. Cine ştie?

— Dar te gândeşti că ar putea fi ea creierul din umbră? am întrebat cu îndoială.

— Această întrebare interesantă nu mi-a trecut niciodată prin cap. La urma urmei, de ce nu? Totuşi am îndoieli puternice. Buna stareţă pare atât de preocupată de iubirea sfântă, încât cred că porţia ei de păcat originar e de-a fi prea tulburată de dragostea profană, la care a cugetat neabătut o bună parte a vieţii sale. Ea are o sminteală. Va simţi ură pentru orice femeie care este sau a fost fermecătoare la trup sau la spirit. Va urî mai ales o femeie de succes şi care stârneşte controverse, cum a fost Smeralda. Ar fi un joc de copii s-o convingi că Dumnezeu doreşte moartea păcătoasei. Arnaldus a fost exemplul cel mai bun al acestui sindrom.

— Dar…

— Exact. Înseamnă că cel care a instigat-o la crimă, făcând apel la sentimentele ei de respect orb şi de supunere, este un prelat. Femeile-s excluse.

— Savonarola?

— De ce nu? Dar de ce nu Ficino? Vicardi? Sunt atâţia…

— Dar ei nu fac parte dintre plângăreţi.

— De unde ştii? Prietene, în oraşul ăsta orice om ascunde un plângăreţ. Chiar şi eu.

Asta să fi fost oare explicaţia visului meu în care Savonarola şi d'Altavilla – reformatorul nebun şi ceasornicarul smintit – păreau să-şi schimbe reciproc locurile? Deşi aparenţele se opuneau, sesizam existenţa unei legături bizare, ascunse, între cei doi, pe care în zadar m-am străduit să mi-o explic. Un lucru era sigur: o alianţă între aceştia ar fi zdrobitoare. Dacă vreodată s-ar naşte un Savonarola care ar obţine sprijinul unui d'Altavilla, lumea noastră familiară ar dispărea într-o clipită.

Ghicindu-mi gândurile, Doctorul a continuat:

— Ce ştii tu despre noi?

Într-adevăr, ce ştiam?

— Vrei să spui că nu cunoaştem altceva decât că meşterul păpuşar este o persoană şireată şi influentă, posibil un prelat înalt, posibil chiar domnia ta?

— Exact. De fapt, mă atrage ideea exprimată deja de abilul nostru amic Amerigo de a organiza un contraspectacol, de pildă un şir de douăsprezece crime zodiacale implicând călugări şi culminând cu Scorpionul însuşi, Savonarola. Aş putea pune la cale cu uşurinţă asta, însă ar fi un plagiat neruşinat. Iată unica raţiune care mă îndeamnă să mă abţin, ceea ce îmi creează un sentiment de frustrare. Şi ştii de ce?

Nu ştiam.

— Pentru că nu putem face nimic. Nimic decât să stăm şi să privim cum se produc crimele la rând şi să nădăjduim că o bună inspiraţie, ca aceea care a salvat viaţa Eminenţei Sale, îl va împiedica pe ucigaş să triumfe complet.

Înainte de a-l putea întrerupe, Doctorul îşi schimbă tonul:

— Desigur, ştim că asasinatele sunt îndreptate împotriva familiei Medici şi a Academiei Platonice, care este produsul atât de caracteristic şi cauza felului de viaţă specific florentin. Şi astfel, dumneata gândeşti, şi eu gândesc, cu toţii gândim că ucigaşul trebuie să fie un oponent înverşunat al Casei Medici; şi iarăşi nu găsim candidat mai bun decât Savonarola. Iar el are mijloacele, poate o întreagă organizaţie capabilă să răpească şi să măcelărească doi cetăţeni în modul cel mai barbar. Cu toate acestea, oricine dintre noi ar putea fi ucigaşul. Şi ştii care este marea ironie?

Din nou nu ştiam.

— Că marele păpuşar ar putea fi însuşi Savonarola!

— Dar e imposibil! Am priceput amândoi că un intermediar de la San Marco l-a împins pe Arnaldus să comită crima, sub ameninţarea că tertipurile sale îi vor fi dezvăluite priorului. Deci, logic, priorul nu a luat parte la complot.

— Hmm!… Din nou văd că te găseşti de prea puţină vreme aici ca să pătrunzi spiritul complex al neamului nostru. De ce crezi că Arnaldus, care a fost un nimeni, l-ar fi cunoscut pe marele trăgător de sfori? Să ne închipuim o clipă că Savonarola este acela. Numai un foarte mic număr de monahi devotaţi şi poate câţiva complotişti din exterior, de rang înalt, vor cunoaşte lucrul acesta. Pentru toţi ceilalţi, Savonarola va rămâne în rolul stareţului intransigent. La urma urmei, religia noastră condamnă cu tărie crima şi, în opoziţie cu Dumnezeul mâniei, ne învaţă că Dumnezeu nu doreşte pieirea păcătosului. Cu puţine excepţii, cum ar fi vrăjitoarele. Mi s-a spus că în Germania ele sunt arse pe rug de un alt reformator ţicnit. Până va veni unul ca un vârtej şi va mătura totul: cultură, monumente, toată lenevia. Poţi să fii sigur: dacă Savonarola ar fi capul, toţi pionii de talia lui Arnaldus îl vor socoti neamestecat.

— Aşadar Arnaldus l-a cunoscut pe intermediar şi a trebuit eliminat. Dar pictorul, de ce pictorul?

— Pentru că şi pictorul a aflat ceva despre intermediar prin mijlocirea celui care a comandat tabloul. În plus, amândoi s-au întâlnit recent cu noi, mai bine zis *cu dumneata*, şi din întâmplare au divulgat nişte informaţii. Şi mai presus de toate, şi în cazul pictorului şi în cazul lui Arnaldus timpul de folosinţă a colaboratorului se încheiase. Ceea ce mă face să cred, hmm!, că atunci când vom descoperi trupul lui… Hmm. Dar, că veni vorba, aşa cum am prevăzut corect că prietenul nostru făcea o copie după tablou, acum pot prezice că exemplarul a dispărut din atelier.

— Într-adevăr, cum ai ghicit că făcea o copie? Ori ţi-a spus cineva între timp?

— Nicidecum. Monteleone era beţiv, dar şi un bun artist ieşit din atelierul lui Botticelli. Oricine dorea copii de picturi ori alte soiuri de mici piese, de pildă plăci de sticlă pentru lanterna magică, recurgea la serviciile lui. Când Arnaldus i-a rostit numele, am înţeles îndată ce voia să spună. Nu trebuia să văd copia cu ochii mei, dar te-am trimis pe dumneata să-mi confirmi concluziile logice. Ştiu ce o să mă întrebi acum: de unde a ştiut Arnaldus de pictură? Evident, ca mulţi alţii, el îl cunoştea pe pictor. A arătat că avea cunoştinţe amănunţite şi despre tablou, când a vorbit cu noi, în ziua aceea în confesional. Comisionarul picturii trebuie să fi fost Arnaldus în persoană, care nu trebuia să-i divulge lui Emmanuel numele adevăratului client, acelaşi care l-a ameninţat că îl dă în vileag. Dacă Arnaldus şi-a ţinut sau nu gura are prea puţină importanţă. Poate că bătrânul a fost destul de isteţ să priceapă că împărtăşind cu Monteleone secretul obţinea ceva mai multă siguranţă pentru el, care fusese prins în reţeaua conspirativă şi devenise, prin noi, piesa cea mai vulnerabilă. Ceea ce explică îndeajuns de ce au fost ei desemnaţi ca victime ale celei mai sângeroase crime, din ziua lui Marte.

— De ce şi bietul pictor?

— Ar fi putut prinde de la Arnaldus capătul firului care ducea la păpuşar. Îşi terminase lucrul, nu mai era folositor, sau prezenta un pericol mai mare decât folosul. A mai rămas un singur fir, aproape de nefolosit şi el, dacă nu cumva deja înlăturat: stareţa. Vezi, Arnaldus s-a gândit că în cazul morţii sale suspecte, Monteleone va informa poliţia, şoptindu-le un nume. Altă dată treaba ar fi mers. Dar Arnaldus a supraevaluat imparţialitatea poliţiei, care mai degrabă l-ar fi arestat pe pictor decât să pornească o investigaţie în mânăstire; ori poate pur şi simplu a subestimat setea de sânge a superiorilor săi. Ori poate, revenind la teoria noastră a sacrificiului ritual, supravieţuirea cardinalului Giovanni a impus uciderea a două persoane pentru a realiza totalul de şapte. Faptul că aceştia doi *nu erau* adepţi ai cercului lui Ficino ne arată că ne aflăm în prezenţa magiei negre şi nu a exterminării unui grup. Ceva se derulează nefiresc, de-a-ndoaselea, ceva simbolizat de blestematul acela de tablou.

Şi privind către ferestruica de la subsol, brusc întunecată de o umbră, adăugă gânditor:

— Vorbeşti de diavol… Avem un oaspete distins care, anticipez, are gânduri sângeroase.

Il Procuratore, al cărui chip răsturnat s-a întrezărit o clipă în dreptunghiul ferestruicii, sosise cu o trăsură a Republicii şi era însoţit de doi agenţi cam fioroşi, îmbrăcaţi cu livrele verzi. Nu pierdu timp cu introducerea:

— Ia te uită, parcă aş fi ştiut! Complotaţi împreună…

— Da, replică Doctorul cu un surâs fermecător, prietenul meu şi cu mine ne-am angajat în cercetări ştiinţifice.

— Ce fel de cercetări?

— Despre planete, bineînţeles.

Il Procuratore schimbă tonul:

— V-aş ruga să-mi spuneţi cu precizie unde v-aţi aflat ieri, fiecare.

— Toată ziua? întrebă suav d’Altavilla.

Ofiţerul îşi pierdu cumpătul.

— Diavolilor! izbucni el. Pricepeţi perfect ce vreau să spun!…

Doctorul, ca tabloul alegoric al Inocenţei Ultragiate:

— După cum v-am spus, prietenul meu şi cu mine suntem în aceste zile indisolubil legaţi de nişte cercetări ştiinţifice comune.

Eram aici ieri, după cum vedeţi ne aflăm şi astăzi şi, posibil, şi mâine. Aşa că ştiţi unde ne puteţi găsi.

— O, da, domnilor, vreau să cunosc fiecare pas pe care îl faceţi. Şi nu veţi părăsi teritoriul Republicii fără permisiunea mea. Vreţi să spuneţi că nu ştiţi ce s-a întâmplat?

— Dar, *Procuratore*, de câte ori să vă repet: de vreme ce am rămas neclintiţi aici din pricina cercetărilor, trebuie să recunoaştem că nu avem idee de ce s-a întâmplat peste zi. Dacă îmi spuneţi că Arno s-a scurs în ceruri, vă cred.

Lucretius da Flora trăgea cu nervozitate de un bumb al mantalei sale negre.

— Vă prefaceţi că nu ştiţi nimic, sunt convins! Dar vă previn: să nu-mi umblaţi cu şmecherii, aţi priceput? Ar trebui să vă arestez!

— Pe ce temei? întrebă Doctorul calm.

— Pe temeiul că plănuiţi asasinate în serie.

— Domnule, bănuiţi că există legătură între nişte crime?

— La dracu’ cu toate! Bineînţeles că nu! Dar s-au comis alte două omoruri pe care, dacă nu mă înşel, le veţi atribui Planetei Roşii. Şi într-adevăr: erau roşii, de sânge.

— Ce zi a fost ieri?

Il Procuratore turba.

— La dracu’, încă o dată! A fost marţi, *Martis dies*, ceea ce nu dovedeşte nimic. Sunt de acord că un plan ar constitui o posibilitate acceptabilă, dacă ar exista o anumită serie continuă. Dar crimele sunt comise la nimereală, nu la intervale regulate.

Din atitudinea lui d'Altavilla am înţeles că nu trebuie să ne pierdem vremea cu eforturi de-a-l convinge pe funcţionar de corectitudinea concluziilor noastre.

— Două crime, murmură gânditor Doctorul. N-aţi vrea să ne daţi câteva detalii despre această tragică afacere? Ne priveşte în vreun fel?

Ofiţerul Republicii păru să cedeze.

— L-aţi cunoscut pe un călugăr, Arnaldus pe nume, de la sfânta mânăstire San Marco?

— Vag, recunoscu Doctorul. Se plângea de dureri mari la stomac. L-am vizitat de două ori pentru a-i prescrie medicamente.

— Poate că n-ar mai fi dus-o mult, dar cineva i-a scurtat de tot viaţa, spânzurându-l de gât de cârligul unui măcelar.

— Ce groaznic, zise d'Altavilla, câtuşi de puţin impresionat. Gâtul său părea întreg când l-am văzut ultima dată.

— Perfect. Acum să-mi spuneţi dacă vreunul dintre dumneavoastră l-a cunoscut pe pictorul Emmanuel de Monteleone.

Nu ştiam dacă să vorbesc despre vizita pe care i-o făcusem. În fond, fusesem doar eu, Vittoria şi, desigur, artistul decedat.

— De ce? Şi gâtul său a fost străpuns de cârlig? făcu d'Altavilla.

— Înjunghiat, răspunse laconic vizitatorul. L-aţi cunoscut, da sau nu?

— N-a fost pacientul meu. Nu l-am întâlnit niciodată. Dar îl ştiam după nume, cine nu îl cunoştea?

În aparenţă Procuratorul fusese mulţumit de răspunsuri. Ne părăsi totuşi la fel de brusc cum sosise, fără niciun cuvânt politicos de bun-rămas, exprimând doar mânie şi reînnoite ameninţări.

Capitolul XVIII – În care mai multe şocuri se fac simţite

Menţinându-mi iapa în pas alert, contemplam colinele splendide ale Toscanei în acea după-amiază calmă. Mă simţeam trist, dar în pace. Era ca şi cum unduirea chiparoşilor în bătaia vântului şi formele neobişnuite ale pinilor mari, cu coroanele dantelate ca nişte pânzeturi verzi întinse la uscat pe suporturi inadecvate, mi-ar fi absorbit cea mai mare parte din gânduri, lăsând în mine un gol, în aşteptarea unor evenimente inefabile.

Înotam în marea aceea de pulbere aurie, în starea în care din adâncurile lumii imense şi neexplorate ce se găseşte în fiecare din noi se naşte o singură întrebare: cine sunt eu?

Câteodată părea că sunt o entitate definită, cineva care răspunde când este strigat Thomas, dar încă, ce este un nume? Numele sunt inventate de oameni şi folosite prin convenţie ca lumea să pară mai familiară. Numele au multă putere, după cum conţin şi pericolul uitării. Pentru că o lume ce a fost exhaustiv denumită, încetează, ca sub o magie rea, să mai exercite atracţie asupra minţilor noastre, care în mod greşit consideră că ceea ce are un nume este şi cunoscut. O lume ce a fost denumită este ca un drum care nu duce nicăieri, o potecă îngustă. Este domeniul unui somnambul. Şi totuşi ce cunoştinţe sunt în cuvântul *Thomas*?

Mulţi oameni de seamă au răspuns la el, Apostolul Toma şi Toma Aquinas, şi mi s-a spus că înseamnă Geamăn în toate limbile înrudite cu ebraica, cum ar fi siriaca sau araba. Iar unii spun că multe taine se ascund în acest nume, căci el trebuia să arate că Apostolul Toma, care a ajuns până în India, unde a convertit mulţi păgâni, era *Geamănul* Domnului. Eu totuşi nu cred că era frate în carne cu Domnul, ci că Domnul a fost protectorul şi călăuza sa din înaltul cerului. Iar unii autori arabi spun că ereticul Mani, persanul care a pricinuit mari necazuri religiei noastre şi a murit în timpul domniei împăratului roman Aurelian, a fost vizitat de Geamănul său celest la doisprezece şi la douăzeci şi patru de ani; iar Mani, ca şi Mahomed, profetul Islamului, au arătat mare respect faţă de Isus, spunând că a fost cel mai mare profet trăitor înaintea lor. Despre Toma nimeni nu a spus că a fost profet; însă ei vorbeau despre Seth, Zoroastru, Buddha, Ioan Botezătorul, Isus Cristos, Apostolul Pavel şi încă unul fără nume.

Ce fel de înţelepciune stă în numele de Toma? Presupune asta că fiecare om ce poartă numele participă la virtuţile faimoşilor săi tizi? Şi dacă aşa stau lucrurile, care sunt aceste virtuţi? Iată un exemplu, cred eu, care arată limpede că numele conţin mai multă ignoranţă decât cunoaştere, că mai mult ascund decât dezvăluie.

Dacă eu nu pot fi definit în niciun fel de numele de Toma, nici tu, cititorule, nu poţi fi definit de numele tău, oricare ar fi el, cu toate că s-ar putea să ai un nume la fel de frumos şi de sugestiv; şi atunci, probabil, mă pot autodefini drept cineva care spune „eu” despre sine însuşi. Şi tot aşa, deşi folosesc la orice moment al zilei „eu” şi „tu” şi „el” sau „ea”, ceea ce gramaticienii numesc pronume, i.e. „în locul numelui”, singurul lucru pe care îl ştiu este că ele pot fi înlăturate, fiind doar înlocuitori, şi că nu conţin mai multe cunoştinţe decât numele, ci dimpotrivă.

Cât despre faptul că sunt „eu” pentru mine însumi, aceasta este o convenţie; pentru că nu „eu” sunt acela ce face lucrurile, ci acela care crede că le face. Pentru că acest „eu” este numai un vârtej fragil de vânt în spaţiile întunecate ale minţii noastre. Ca şi numele, acest apelativ ajută să facă mai familiară lumea infinită şi stranie, şi în mod similar nu relevă niciun adevăr, ci îl ascunde.

Cât despre mine, pentru mine sunt alcătuit din mai multe feluri de percepţii şi gânduri, cum ar fi: gânduri despre percepţii, gânduri pur şi simplu, şi gânduri despre gânduri. Toate acestea sunt atât de bine încastrate în nume, adică în limbaj, încât mereu trebuie să mă încordez pentru a mă debarasa de ideile preconcepute şi pentru a încerca să-mi găsesc un drum numai al meu în spaţiile uriaşe ce sălăşluiesc în mine; căci de cum închid ochii, în mine este un univers, la fel de mare ca universul din afară, dacă nu mai mare: îmi pot imagina hotarele acestuia din urmă, dar şi nu şi pe ale celui dintâi. Şi din acest univers fiecare explorează atât cât îi permite timpul, ceea ce înseamnă de fapt doar câţiva ani: nu-i mult pentru infinitudine. Iar această lume cuprinde în ea toate raiurile şi toate iadurile tuturor religiilor; şi chiar pe ale religiilor ce încă nu au fost inventate, precum şi pe ale acelora ce nu vor fi niciodată inventate.

Sunt în ea tigri voraci şi lei trăitori în armonie cu mieii, după mărturia profetului Isaiia, şi creaturi de toate felurile, posibile şi imposibile (prin asta, înţeleg că sunt imposibile după legile acestei naturi; ceea ce nu înseamnă c-ar fi imposibile în lumi guvernate de alte legi), imaginate cândva (cum ar fi capricornul, care este jumătate ţap, jumătate peşte, şi după câte ştiu eu nu a fost niciodată văzut pe la noi), imaginabile în principiu (ca oricare lucru), şi chiar complet de neconceput, căci dacă sunt capabil să spun că nu pot concepe nimic din ceea ce nu poate fi conceput, asta înseamnă că lucrurile inconceptibile trebuie să existe, să aibă o substanţă care să le confere capacitatea de eludare. (Desigur, un sofist ar găsi aici demonstraţia că pot concepe lucrurile de neconceput, ceea ce de fapt înseamnă *eo ipso* că nu există asemenea lucruri, şi am putea continua această dispută *ad infinitum*, adică *ad nauseam*.)

Care e sofismul major, afirmaţia că totul este de neconceput sau că totul poate fi conceput? Că nimic nu subzistă în afara posibilităţilor minţii mele sau că totul subzistă? Că numele exprimă realitatea, ori că o ascund? Numai de nu s-ar mulţumi curiozitatea noastră cu nişte simple nume! Bine-ar fi dacă am pătrunde înţelesul numelor şi al lucrurilor numite.

La acest punct al reflecţiilor mele, un câine neobişnuit de rău, rătăcit de turma de oi, aproape că mi-a împins calul în afara drumului. De la distanţă o voce ascuţită îndemna animalul să se întoarcă la treburile sale.

Filosofii platonicieni au explicat foarte clar că cele două universuri, cel din exteriorul meu şi cel din interiorul meu, sunt de fapt unul şi acelaşi, pentru că Marele Univers în care mă aflu eu este întipărit în Micul Univers dinlăuntrul meu. Totuşi, trebuie luată în considerare următoarea dilemă plină de tărie: întrucât nu există nimic care să nu se afle în interiorul meu, care este cu adevărat infinit, înseamnă asta că şi Marele Univers este infinit, aşa cum a enunţat nemuritorul Cardinal Nicolaus din Cusa, şi cuprinde toate lucrurile ce pot să fie, adică *toate universurile*, dintre care un număr infinit sunt diferite deşi incompatibile cu cosmosul în care locuim?

Ori poate că universul văzut de noi este doar o feliuţă infinitesimală din totalitatea nemărginită a universurilor, în care caz interiorul nostru este potenţial mai bogat decât exteriorul?

(Desigur, o altă observaţie demnă de menţionat este aceea că poate exista un număr infinit de universuri infinite şi că Dumnezeu le cuprinde pe toate; asta înseamnă că infiniturile nu trebuie să fie neapărat egale, deoarece o infinitate cuprinzând-o pe alta este evident mai mare. Aşa că, dacă Euclid spune că pe circumferinţa unui cerc există o infinitate de puncte, atunci pe circumferinţa unui cerc mai mic decât primul se găseşte un număr de puncte de necalculat, ceea ce înseamnă că prima infinitate este mai mare decât a doua. Sau poate că înseamnă asta că infiniturile inegale sunt egale, că orice fracţiune dintr-o entitate infinită este egală cu întregul? Ar fi atunci posibil ca minţile noastre să cuprindă Întregul).

Astfel de gânduri se iveau în mintea mea în timp ce mergeam legănat în şa. Eliberat pentru scurtă vreme de povara limbajului, unealtă distructivă întru cât mai mult ascunde decât relevă (nu relevă mai mult decât spune; în schimb ascunde tot restul), îmi continuam investigaţiile atât în exterior prin spaţiul auriu-strălucitor, cât şi în interior prin spaţiul întunecat.

Am contemplat fiinţele umane ca pe nişte lumi infinite care conţin în ele mai multe decât universul exterior şi am ajuns să reflectez la limitele fiecăruia dintre noi, care cu evidenţă ne fac supuşi ai legilor cosmosului. Da, asta este natura omului, să fie un Tot nelimitat şi totuşi cea mai limitată dintre creaturi.

Cum a gândit înţeleptul Numenius din Apameea Siriei şi toţi ştim de la el, sufletele noastre pogoară pe Pământ prin poarta cerească a constelaţiei Cancerului, care este semnul solstiţiului de vară, şi se înalţă înapoi către casa lor, Calea Lactee, prin poarta situată în semnul opus, al Capricornului, cel care guvernează solstiţiul de iarnă. Şi Numenius spune că asta explică de ce laptele este prima hrană a noului-născut: pentru că el vine din Calea Laptelui.

Plutarh din Cheroneea şi alţi platonicieni afirmă că acolo sus, în ceruri, sufletul este ca un prunc într-un leagăn, iar când leagănul este împins şi atinge o anumită înclinaţie, care în greceşte se numeşte *neusis*, sufletul cade şi are loc naşterea, numită *genesis* la greci. Aşadar naşterea (*genesis*) nu este altceva decât înclinaţia (*neusis*) către pământ (*ge*).

Iar latinul Macrobius spune că în cădere sufletul intersectează sferele planetelor (care nu sunt făcute din cristal, după cum cred unii, nici din vreo altă materie, preţioasă sau nu, ci trebuiesc înţelese mai degrabă *more geometrico*) şi ia de acolo nişte trăsături: raţiunea şi inteligenţa de la Saturn, imboldul de a acţiona de la Jupiter, dorinţa de luptă de la Marte, sensibilitatea de la Soare, dorinţa de iubire de la Venus, capacitatea de a interpreta şi exprima lucrurile (care în greceşte se numeşte *hermeneia*) de la Mercur, iar naşterea trupească şi creşterea de la Lună.

O doctrină asemănătoare cu asta a fost explicată de Proclus, unul dintre cei din urmă neoplatonicieni din Atena, şi cel mai important înainte ca împăratul Justinian, Dumnezeu să-i ierte greşelile, să închidă Academia oraşului, zicând că Platon şi Isus Cristos nu merg împreună; dar nu ar fi un păcat mare să spui că Isus şi Moise nu au mare lucru în comun, pentru că primul a îndemnat să întoarcem şi celălalt obraz, pe când al doilea a spus că trebuie plătit ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte? Nu ar însemna asta respingerea Vechiului Testament şi acceptarea doar a Noului Testament? Ceea ce, după câte ştiu eu, a fost erezia lui Marcion din Sinope, care a crezut în doi Dumnezei, după cum ne spune Tertulian din Alexandria, părinte al Bisericii, în ciuda extravaganţelor sale de mai târziu; un Dumnezeu bun, necunoscut şi de nepătruns, şi un altul, drept şi care poate fi cunoscut. Acesta din urmă este Dumnezeul din Tora, adică din Vechiul Testament.

Dar Marcion a mers la Cartea Genezei, care este o colecţie de vechi mituri în mod tradiţional perfect contradictorii, şi a supus-o unei exegeze raţionaliste, începând cu ideea că Dumnezeul Creator trebuie să fie atotcunoscător, atotputernic şi bun. În mod cert Dumnezeul din Vechiul Testament nu este astfel. Marcion şi îngrozitorii gnostici, blestemaţi de Sfântul Irineu din Lyon şi de Sfântul Epifaniu, au folosit cuvintele din Geneză ÎII.9 şi ÎII.11 pentru a susţine că Dumnezeu, care încercase să-i înşele pe primii oameni, de fapt nu ştia unde se ascundeau ei şi ce anume au săvârşit sub influenţa nefastă a şarpelui, pentru că altfel nu ar fi întrebat: „Adame, unde eşti?” (Dar bunul Tertulian, oricare i-ar fi fost păcatele ulterioare, nu a putut îngădui ca atât de multe minciuni să se împrăştie în lume; de aceea el a arătat clar că textul din Biblie nu are semnul întrebării, ceea ce înseamnă că Dumnezeu ar fi putut la fel de bine spune: „Adame, unde ai ajuns!” Totuşi acestea sunt greu de crezut, pentru că Adam se ascundea în tufiş, crezând că Dumnezeu nu-l va găsi.)

Acum eu cred că Marcion a fost un gânditor de slabă factură, care credea că există doar două lumi: una a Dumnezeului bun, iar alta a Dumnezeului din Vechiul Testament, adică lumea noastră. Am citit despre reprezentări mai cuprinzătoare, despre mai multe lumi, cum ar fi aceea a origenistului Evagrie Ponticul, care a fost în mod repetat condamnat de Concilii bisericeşti. După Evagrie există un număr infinit de lumi corporale, unele mai subtile decât altele, iar sufletul nostru călătoreşte prin toate.

Dacă nu greşesc, cea mai spectaculoasă consecinţă a acestei doctrine a fost elaborată de un origenist târziu dintre ereticii cathari din nordul Italiei, pe nume Ioan din Lugio, adică de la Lugano lângă Lac. Conform straniei sale teorii, Dumnezeul cel Bun are o lume paralelă cu a noastră, invizibilă nouă, dar înzestrată cu o corporalitate subtilă. În lumea noastră, care a fost creată de Tatăl Satanei, Biblia nu este adevărată. Dar ea este perfect adevărată în celelalte tărâmuri, cele de sus.

Îl găsesc pe Marcion mai puţin iscusit decât Ioan din Lugio. După Marcion, Vechiul Testament este în mod regretabil adevărat în lumea aceasta, creată de demiurgul cel drept sub blestemul Legii, în opoziţie cu lipsa de Lege din lumea superioară, care este scăldată de iubirea Creatorului ei. Pentru Marcion, fiinţele umane sunt doar produsul demiurgului inferior. Ele nu au nimic comun cu a treia împărăţie cerească, complet impenetrabilă. Din păcate această lume, temniţă a creatorului ei, este un sălaş sordid construit din elemente perisabile şi ros de viermele răului. Cu toate că sub nicio formă nu am împărtăşit rătăcirea lui Marcion, m-am gândit că ceva din doctrina sa despre cei Doi Dumnezei te îndeamnă la alte gânduri. Unul dintre aceştia, Dumnezeul lumii noastre, era ca Dumnezeul unei gospodării. Cred că majoritatea Dumnezeilor sunt domestici, indiferent dacă se numesc Brahma, Alah, Yahve sau Zeus. Sunt nişte gospodari grijulii, iar activitatea de gospodărire are nevoie de îndreptare. În plus, ei sunt de parte bărbătească.

Lucrurile se schimbă radical dacă schimbăm perspectiva şi ne întrebăm dacă nu cumva există un Dumnezeu superior care îi cuprinde pe toţi aceşti conducători individuali. Acest Dumnezeu în mod obligatoriu nu trebuie să aibă sex şi lipsa de legi va fi legea în casa Sa. De ce aşa? Simplu, pentru că acest Dumnezeu va trebui să scoată în evidenţă toate posibilităţile disparate conţinute în legi, inclusiv toate contradicţiile ce derivă din distorsiunile tuturor legilor. Din punctul de vedere al unui Dumnezeu domestic este uşor să încalci legea, fapt pentru care vei fi pedepsit. Din punctul de vedere al Dumnezeului superior nu este posibil să încalci legea, indiferent cât de mult ai încerca: încălcarea legii domestice înseamnă să procedezi conform legii lipsei de legi a Dumnezeului superior, care încearcă să realizeze toate sensurile infinit posibile, la care s-a gândit El. *Deoarece nu există nicio lege fără viciu, singurul Dumnezeu perfect trebuie să fie fără de legi.*

Era după-amiaza târziu când, frământat de aceste frânturi de gânduri cusute subţire, contradictorii şi prosteşti, am ajuns la vila unde nu cu mult timp în urmă îmi petrecusem cea de-a doua seară florentină.

Nu mai trebuie să spun, timpul părea să se fi dilatat la câteva luni, sub presiunea atâtor evenimente tulburătoare. Dar nu cred să fi reflectat îndelung la aceasta, din cauza grabei de care mă simţeam dintr-o dată cuprins şi a fricii de următoarea tragedie iminentă. Poarta era deschisă şi doi paznici erau postaţi de fiecare parte a intrării. Neavând nicio explicaţie pregătită pentru vizita mea şi nici timp de conversaţie, abia dacă am dat din cap spre ei şi am trecut nestingherit mai departe. Am străbătut sala de primiri, am urcat scările, am cotit şi m-am îndreptat direct către încăperea în care se găsea atârnat pe perete tabloul.

În dreptul uşii stătea un bărbat bine clădit, de vârstă mijlocie, proaspăt bărbierit. Ocolindu-l uşor, am pătruns în încăpere şi m-am pomenit în faţa unui perete gol.

— A dispărut! mi-am pierdut eu respiraţia.

— Da, seniore!

— Dumneata eşti paznicul?

— Da, seniore! confirmă acesta cu mândrie.

— Atunci unde este tabloul?

— A fost luat pentru a-l drege, seniore!

— Păi de ce?

— Ştiţi dumneavoastră cum e, câte un retuş pe ici, pe colo, îmi răspunse el.

— El, Botticelli?

— Preacinstitul maestru însuşi, domnule. E prieten al familiei Medici. L-am întâlnit adesea cu diferite ocazii.

— N-ai primit instrucţiuni ca să nu laşi pe nimeni să se-apropie de tablou şi cu atât mai puţin să-l ia?

— Ah, dar a fost pictorul în persoană, domnule. E propria sa lucrare! Nu era terminată. O va aduce înapoi în şapte zile, aşa mi-a promis.

Mi-am pus mâinile în cap.

— Nu se poate să avem aici o operă de artă neterminată. Munca omului e mândria lui şi proprietatea lui, spuse omul.

Doamne Dumnezeule, mi-am zis. Nu aveam chef să dau explicaţii, mai ales că acum nu mai avea niciun rost. Era o ruşine să fie dat jos de pe perete fără ca cineva să se opună. Iar dacă eu simţeam aşa ceva, care ar fi fost oare sentimentele Doctorului d'Altavilla? Ce va face Ficino când va afla? Întorcându-mă, am remarcat nişte bucăţi lungi de lemn, înghesuite în colţul de lângă uşa pe care intrasem.

— Ce sunt astea?

— Ramele, domnule.

— Ramele, cadrul?

— Pentru că n-a putut mânui bine toată chestia aia mare, am îndepărtat capetele de sus şi de jos ale ramei, apoi am rulat pânza cu uşurinţă. E mai înaltă de un stat de om şi el, ştiţi, nu-i chiar uriaş.

Un geamăt nearticulat de durere mi-a izbucnit din gât. Tabloul desfăcut, ambalat şi expediat cu o mulţime de platitudini, de vorbe goale! Mândria unui om este munca sa. Îmi venea să-l jupoi de viu.

— Şi când a plecat?

— În dimineaţa aceasta, domnule.

Nicio speranţă! Am părăsit locul complet distrus. Am călărit spre casă încet, încercând să-mi pun gândurile în ordine. Îmi era frică să mă întorc la d'Altavilla cu asemenea veşti. Deja tabloul putea să fie ascuns, poate în vreo mânăstire, undeva departe, unde nu-l vom mai găsi niciodată. Probabil că ei intenţionau să-l distrugă. Iar eu nici măcar nu văzusem copia ca să le pot compara. Monteleone era al naibii de bun; poate că deja lucrase o capodoperă falsă care va păcăli familia Medici şi întreaga Florenţă. În ciuda oricărei raţiuni, nădăjduiam că în vreun fel oarecare voi putea observa diferenţele. Şi asta nu pentru că aş fi studiat originalul la fel de temeinic ca ceilalţi, ci fiindcă Monteleone folosea nişte trucuri pentru redarea umbrelor pe care le observasem la copiile din studioul său. Botticelli în mod cert nu folosea aşa ceva. Fiecare personaj din tablourile lui părea să-şi aibă propria sursă de lumină sau chiar să emită lumină.

Era noapte când am reintrat pe poarta oraşului. Nu mă temeam de întâlnirea cu Doctorul, dar când am ajuns la casa lui nu se zărea nicio lumină şi niciun suflet de om. Era destul de târziu. Am mers mai departe, încet, spre locuinţa mea.

Martino moţăia în hol. Când s-a sculat şi mi-a spus că am un mesaj, i-am răspuns că sub nicio formă nu trebuie să mi-l dea. Omul părea mirat.

— Dar, domnule…

— Niciun cuvânt! Să nu te apropii de mine cu mesajul.

— Dar nu este o scrisoare, este…

— Mă duc să mă culc. Iar când ne vedem dimineaţă, niciun cuvânt despre asta.

— Dar el a spus…

— Cine a spus?

— Domnul acela în vârstă, domnule.

— Cum îl cheamă?

— Nu s-a recomandat.

— Cum arăta?

— Înalt şi slab, cu părul cărunt.

— Avea ochelari?

— Nu, domnule.

— Avea nasul lung şi ascuţit?

— Da.

— O pelerină neagră?

— Da.

— Şi o pungă din piele?

— Ah, nu-mi pot aminti de vreo pungă.

— Bine, şi ce anume a spus?

— Că o să vă întâlnească în noaptea asta, târziu, mai precis la miezul nopţii, în Piazza della Signoria.

— Nu era un om chel, îmbrăcat ca un magistrat?

— Nu, domnule, era înalt.

Remarca asta ne-a readus la începuturile dialogului, ceea ce însemna că Martino îşi epuizase capacităţile descriptive.

— A mai spus şi altceva? Ţi-a dat ceva?

— Nu, doar atât că se va întâlni cu dumneavoastră, acolo, la loggia de lângă porţile de la Palazzo Vecchio.

— Şi pe la ce oră din zi a venit?

— Pe la cină, domnule. Când i-am spus că aţi fost plecat toată ziua, a dat din cap. Oricum, părea că se aştepta să nu vă găsească acasă.

Lucrurile se înfăţişau destul de clar. Am avut timp să îmbrac nişte haine mai călduroase şi să îmbuc ceva, înainte să plec spre Loggia della Signoria. Probabil că voia să-mi împărtăşească vreo descoperire importantă, făcută în cursul după-amiezei. Oare pe unde umblase? Nu-mi spusese. Aveam şi eu două mesaje de transmis: pierderea tabloului şi poziţia mai mult decât suspectă a Vittoriei. Dar Doctorul nu trebuia subestimat. Poate că deja descoperise tabloul. Poate că îşi asuma răspunderea unui raid nocturn pentru a-l recupera. Poate că ajunsese la nişte concluzii proprii cu privire la Vittoria. El se afla mereu cu un pas înaintea mea, indiferent ce aş fi făcut. Poate că ea era amestecată în furtul tabloului sau poate că îl dosea în palatul Pitti. Cu banii de care dispunea, nimic n-ar fi fost imposibil pentru conspiratori.

Străzile erau liniştite, dar nu pustii. Ceaţa fină se transformase într-o pâclă groasă, din ce în ce mai densă cu fiecare minut ce trecea. Când am ajuns în *piazza*, nici nu puteam zări Palazzo Vecchio, locul unde nu cu mult timp în urmă fusesem prizonier.

Aici în mijloc câteva felinare luminau cu intermitenţă dalele de piatră, punând pete roşiatice în ceaţă. Păşind cu grijă, m-am îndreptat către şirul de coloane spre care fusesem îndrumat. Sub arcadele graţioase câteva statui păreau că plutesc în negură. Nimeni nu se găsea în faţa porticului sau în galerie, aşa că m-am postat în dreptul scărilor şi am aşteptat.

Au trecut câteva minute. Un om foarte bătrân mergea undeva în depărtare, cărând un braţ de lemne. Umezeala şi răceala aerului m-au pătruns. Am început să mă plimb. Ce erau aceste statui? Restaurări romane? Copii? Am intrat în loggie.

Unele păreau să fie matroane romane, altele vestale virgine – în orice caz, chipuri de femei. Erau postate pe socluri înalte de piatră. Marmura părea cenuşie şi murdară în ceaţă. Ceva mai în spate, un Dionysos cherchelit fusese mutilat într-un fel mulţumitor pentru reformatorii pudibonzi. Cu o mână ţinea deasupra capului un ciorchine de struguri, iar cu cealaltă apucase vârtos un mic satir.

Aceste chipuri îngheţate, plutind în aerul dens, reprezentau nişte apariţii stranii. Ceaţa evidenţia în mod diferit formele apropiate de cele îndepărtate, încât păreau a fi năluci născute din spaţii diferite, fără legătură între ele. „O răspântie fantomatică”, mi-am spus. Am auzit un zgomot şi m-am întors. Dar nu era decât un căţeluş pierdut în pădurea de piatră, care a fugit când am întins mâna spre el. M-am înapoiat lângă trepte, când două statui mari în spate mi-au atras atenţia.

Prima reprezenta o scenă mitologică oarecare, două personaje încleştate, într-un echilibru prefect. Mărturisesc că nu-mi amintesc numele scenei. Unul dintre personaje era, se pare, jumătate om, jumătate animal – poate o operă romană restaurată.

A doua era o sculptură înaltă, o lucrare de maestru şi întruchipa un Zeus cu fruntea lată, cu barba unduioasă, ce ţinea în mâna sa o lance drept fulger. Privea tulbure spre mine cu ochi mândri şi orbi. Se auzeau picuri de apă scurgându-se pe aproape. Uitându-mă la pieptul lui ud am avut un moment de ameţeală şi în clipa aceea am înregistrat o mişcare bruscă printre umbrele din colţ. Am întors capul – totul s-a petrecut fulgerător, era omul în manta neagră, de data asta însă fără glugă –, i-am văzut ochii întunecaţi pe când se repezea spre mine cu capul înainte şi braţele întinse. Poate că am ţipat de groază, poate că am rămas mut de spaimă. Ţin minte doar că a zburat spre mine dintr-o dată, de la dreapta, din întuneric, doborându-mă la pământ. Nu-mi amintesc atingerea pavajului rece.

Capitolul XIX – Viaţă după viaţă

Dacă mai era nevoie de vreo dovadă că murisem, atunci ea mi-a fost furnizată când m-am trezit la poalele unui magnific Munte de Lumină care, judecând după proporţii, putea să fie Muntele Munţilor, numit Algebel de către autorii arabi. Aşa cum voi arăta la timpul potrivit, deşi nu eram singur, celestul meu însoţitor nu mi-a dezvăluit secretul. Acest lucru, ca şi alte explicaţii, le-am aflat singur, la vederea eternelor piscuri albe. Fără îndoială că sufletele omeneşti sunt înzestrate cu mult adevăr de Creator, astfel ca ele să nu fie simpli călători orbi prin lumea creată de El, ci fiinţe conştiente, în mod natural luminate de posesia sfântului model.

Îmi amintesc şi acum cu uimire şi cutremur fiecare detaliu al acestei experienţe nemaipomenite cu care Dumnezeu, în Marea Sa milă, a hotărât să mă înalţe, pe mine, cel mai mizerabil dintre păcătoşi, la acelaşi rang cu Sfinţii, Patriarhii şi eroii timpurilor trecute: Seth, fiul lui Adam; Iacob; Moise; Ilie şi Enoh, cel care a devenit înger al Domnului, cu toate că nu şi-a pierdut atributele de fiinţă umană şi putea să şadă pe un tron; profeţii Iezechiel, Isaiia şi Ezdra; măreţul Er, fiul lui Pamphylios; Clearh din Soloi; Aridaios-Thespesios, tot din Soloi; Timarh din Cheroneea, în Beoţia; Saul din Tars, cunoscut sub numele de Sfântul Apostol

Pavel; Cavalerul Owain, cel care a intrat în Purgatoriul Sfântului Patrick; Tnugdal, marele om; profetul Mahomed, pe care *Buraq* (un cal ciudat sau un asin) l-a purtat într-o călătorie lungă ca distanţă, dar scurtă ca timp, numită *Miraj*, şi de aceea unii oameni când se referă la ceva ce nu este adevărat spun că este un *miraj*; iar el a văzut Paradisul, care era plin de hurii, adică de târfe, cum au arătat Venerabilul Petre, abate de Cluny, şi Rodrigo Ximenes din Rada, care din această cauză a fost convins că musulmanii sunt nişte păcătoşi; şi divinul poet Dante Alighieri care s-a mândrit că scrie în italiană şi nu în latină; şi încă vreo câţiva care au avut rarul privilegiu de a contempla adevărul de nepătruns şi înfricoşător al vieţii de după moarte.

Iar dacă descrierile făcute de dumnezeieştii bărbaţi menţionaţi mai sus se deosebesc uneori sensibil între ele, cred că asta se explică prin multitudinea tărâmurilor unde merg sufletele după moarte.

Ştiu că unii oameni din trecut au afirmat că, de fapt, sufletul nu ocupă niciun loc în lumea asta, ci într-un fel de supralume, unde nu există nici spaţiu, nici timp. În consecinţă, o nesfârşire de astfel de supralumi ar încăpea în vârful ascuţit al unui ac. Numai că eu am văzut cu propriii mei ochi altceva, anume că acolo există spaţiu, care în linii mari este asemănător cu cel de aici, doar că este mai mare şi mai profund, pentru că niciodată nu am văzut aici munţi aşa de mari şi de maiestuoşi ca Muntele de Lumină Algebel. (Totuşi, ca să fiu cinstit cu tot ceea ce gândesc, trebuie să spun şi că spaţiul poate fi o pură ficţiune creată de ochii noştri, care la rândul lor au fost creaţi de Dumnezeu în aşa fel încât să ne limiteze percepţia; în acest caz mai multe forme de spaţiu pot să ne înconjoare în permanenţă, fără să le percepem. Despre câinii credincioşi şi mai ales despre cai se zice să simt stafiile înaintea noastră, şi poate că le şi văd, ceea ce nouă nu ne este cu putinţă.) Ceea ce mi s-a întâmplat mie este, cred, ceea ce grecii din vechime numeau, încă înainte de Socrate, *apnous* şi mai târziu s-a numit catalepsie, o stare de moarte aparentă în care sufletul se bucură de libertatea nelimitată de a vizita orice loc de pe acest pământ sau de a merge oriunde în lumi complet diferite. Măreţul Er, a cărui poveste o găsim în *Republica* lui Platon, a fost unul dintre cei mai vestiţi cataleptici. Dar au mai fost şi alţii înainte sa, Aristeas, de pildă, care a murit subit în prăvălia unui piuar din Proconnesos, numai că trupul său a dispărut în mod misterios, pe când piuarul plecase în grabă să anunţe familiei vestea morţii sale. Cineva l-a văzut pe drumul ce ducea la Cizicus. După şase ani, Aristeas s-a reîntors la Proconnesos şi a scris poemul *Arimaspeia* în care a descris călătoria sa spre miazănoapte, către ţinutul numit Hyperboreea, şi după aceea a dispărut din nou. Unii spun că ţinutul Hyperboreea nu este altceva decât insula Hesperidelor, unde cresc miraculoasele mere de aur ce îl fac nemuritor pe acela care le mănâncă; alţii spun că acest ţinut este insula Avalon, unde Regele Arthur şi-a găsit pacea şi tămăduirea înainte de a reveni să domnească în insulele Britanice; iar numele de Avalon înseamnă de fapt Insula Merelor.

Dar să ne întoarcem la Aristeas cel plin de putere. Ar fi fost stăpânit, s-a spus, de Apollo, zeul Luminii. A reapărut în oraşul Metapont, după două sute patruzeci de ani, alături de Apollo însuşi, sub întruchiparea unui corb. Alţii spun altceva, anume că sufletul său era capabil să-i părăsească trupul şi să ia forma unui corb, făcând astfel lungi călătorii în zbor. Aşa ar fi ajuns în Hyperboreea, iar apoi s-ar fi întors ca să-şi scrie povestea călătoriei.

Un alt bărbat care se pare că putea să facă acest gen de călătorie a sufletului a fost Hermotim din Clazomene. Trupul îi rămânea într-o stare între moarte şi viaţă, iar sufletul său pleca şi hoinărea în ţinuturi îndepărtate şi la întoarcere omul era capabil să povestească ce i s-a întâmplat în acele locuri. Odată când sufletul îi era plecat, soţia lui i-a dat trupul neînsufleţit pe mâna duşmanilor din familia Cantarizilor, iar aceştia l-au ars, împiedicând astfel sufletul să revină la sălaşul său.

În cercetările mele am ajuns să cunosc şi alte cazuri, chiar mai misterioase decât cele menţionate mai sus. De exemplu, cel al lui Formion, locuitor din Crotona, care a luat parte la bătălia de la Sagra împotriva oraşului Locri. Unul dintre Dioscuri, ce lupta de partea locrienilor, l-a rănit. Un oracol i-a spus lui Formion să meargă la Sparta, unde primul om care îl va invita la cină îl va şi vindeca. Formion se duse în Sparta unde, într-adevăr, un tânăr l-a invitat la el acasă şi, după ce-a auzit ce dorea Formion de la el, i-a lecuit pe dată rana. Interesant este că atunci când Formion s-a trezit din somn se găsea gata vindecat, în faţa propriei sale case. Mai mult ca sigur că nu fusese la Sparta, ci în alt spaţiu, de unde a revenit imediat. Acest lucru este foarte posibil dacă ne gândim că noi creăm spaţiul cu propriii noştri ochi, pe când pentru Zei toate spaţiile sunt prezente simultan; ei se pot deplasa oriunde şi oricând, după cum le este voia.

Alt erou, Leonim din Atena, a fost rănit de Ajax în aceeaşi bătălie de la Sagra. Un oracol i-a spus să se ducă la Leuké, Insula Albă, adică acolo unde Sarpedon a fost ars după moarte, cum ne povesteşte Homer. Leonim a ajuns în insulă unde s-a întâlnit cu Ahile, cu Ajax şi cu frumoasa Elena, şi s-a reîntors complet vindecat. Este sigur că veţi căuta în zadar Insula Albă pe hartă. Şi din nou trebuie să precizez că există multe locuri ce nu se găsesc pe hărţile noastre şi pe care ochii noştri nu le pot vedea; şi totuşi, când Dumnezeu vrea, putem ajunge în aceste locuri şi să ne reîntoarcem. Aceste două povestiri şi altele asemenea – povestea lui Clearh sau cea spusă de Cornelius Labeo în *Cetatea lui Dumnezeu*, opera nemuritoare a divinului Augustin – se apropie doar într-o mică măsură de experienţa trăită de mine. Care experienţă s-a petrecut aşa cum voi povesti:

Pentru scurt timp – nu sunt în stare să precizez cât, deoarece timpul, ca şi spaţiul, pot avea diferite calităţi, scurgându-se în moduri diferite în lumea cealaltă – toate simţurile mele au fost anihilate şi nu am perceput nimic. Cred că ar fi mai corect să spun că *Eu* nici nu existam ca să pot percepe ceva. Apoi, dintr-o dată m-am trezit brusc şi complet şi am constatat cu surprindere că încă sunt legat de trupul meu şi că nu pot face nimic fără el: nu-mi puteam întinde braţele mai mult decât lungimea lor normală şi nici vederea mea nu izbutea să treacă prin obiectele solide. Să nu credeţi cumva, oameni buni, că în Viaţa de Apoi vă veţi bucura de mai multă libertate! Dimpotrivă, aşa cum şi Platon a spus-o în Cartea a X-a din *Republica*, locurile acelea par a fi periculoase şi sunt aglomerate de mulţimea celor ce aşteaptă să-şi continue călătoria spre destinaţia finală.

Înainte de a vă spune unde m-am trezit şi ce am văzut, lăsaţi-mă să vă explic încă o dată cum această experienţă mi-a transformat radical viaţa. Mi-am cheltuit o bună parte din restul existenţei şi aproape toate resursele studiind experienţele similare ale altor eroi şi oameni simpli. Ca să pot înţelege mai bine tainele Domnului Nostru am învăţat limba greacă, în care deopotrivă marele Platon şi cel mai mare platonician al tuturor timpurilor, Plutarh, şi-au turnat gândurile. Din păcate, prea scurta mea şedere în Florenţa şi plecarea mea precipitată – sub presiunea acelor evenimente dureroase, care la finele anului 1494 după Cristos au adus oraşul în pragul ruinei – m-au împiedicat să-mi realizez visul de a învăţa greaca cu marii maeştri ai timpului şi de a discuta cu *alter Plato*, Marsilio Ficino, despre lucrurile sfinte.

Dar o dată întors în Anglia, m-am străduit din răsputeri să mă perfecţionez în elină şi am achiziţionat toate cărţile şi manuscrisele disponibile în care se vorbea de călătoriile sufletelor. Iar pentru istorisirile în ebraică, arabă sau alte limbi am tocmit traducători şi copişti şi am aflat de la aceştia multe secrete uluitoare. Acum sunt sigur că biblioteca mea conţine tot ceea ce este demn de cunoscut în această lume; iar eu nu mă număr printre învăţaţii care se laudă că au citit totul, dar nu-şi pot aminti cu precizie titlurile volumelor pe care le au în rafturi. Am rezumat toate aceste lucrări în limba latină şi am compilat un tratat de câteva sute de pagini, care va lumina generaţiile viitoare cu privire la misterele ce ne aşteaptă în Lumea de Apoi.

Nu am intenţia să prezint aici chestiunea în toate detaliile, aşa încât voi face doar câteodată referiri la exemple, pentru a pune în evidenţă asemănările, ori – dimpotrivă – deosebirile dintre ceea ce mi s-a întâmplat mie şi ceea ce li s-a întâmplat altora. În acelaşi timp, presupun că majoritatea cititorilor cunosc povestea măreţului Er, căruia – pe când se credea că este mort – i s-au dezvăluit tainele *Marii Răspântii*, unde sufletele purced spre Rai, înapoi spre Pământ sau în Iad. De asemenea, bănuiesc că lumea cunoaşte şi povestea lui Timarh din Cheroneea, care a mers până la peştera lui Trophonios şi acolo i s-a dezvăluit calea sufletelor; la fel şi despre Aridaios din Soloi, care mai apoi a fost numit Thespesios şi care în urma unei căderi de pe cal s-a lepădat de viaţa sa imorală, îmbrăţişând nişte obiceiuri mai bune. Şi, la fel, toată lumea îi ştie pe Enoh, Moise şi Pavel, de aceea nu voi răpi din timpul cititorului insistând asupra acestor lucruri, pe care le-am şi studiat de altfel meticulos în mai sus menţionata Istorie. Dar să continui cu descrierea a ce mi s-a înfăţişat mie când mi-am revenit în simţiri.

Mă gândesc adesea ce anume am văzut *mai întâi*. Uneori cred că a fost muntele, alteori că a fost însoţitoarea mea angelică. O chestiune de focalizare, presupun. De fapt, în aceeaşi sclipire am văzut şi muntele şi pe însoţitoarea mea. Ştiu, este îndeobşte considerat că îngerii nu au sex. Şi totuşi acest Înger era feminin. Cum de ştiu asta? Simplu, arăta ca o adolescentă delicată şi zveltă, cu plete lungi de o culoare greu de definit, deşi cea mai potrivită şi mai apropiată ar fi tenta pal-aurie a miezului de căpşună. Avea chipul radios. Era îmbrăcată într-o tunică dreaptă, de un alb ca zăpada, şi nu avea aripi, cum adesea se susţine în relatări de soiul acesta. Nu există cuvinte pentru frumuseţea şi graţia acestei făpturi. Era deopotrivă maiestuoasă şi copilăroasă.

Ochii îi erau albaştri precum cerul adânc, vocea-i suna ca un clopoţel de argint. Glasul acesta feminin de neconfundat, ca şi sentimentul copleşitor de familiaritate dintre noi m-au făcut să recunosc genul Îngerului. Şi am să vă spun cel mai uluitor secret, pe care nu l-am dezvăluit nimănui în toţi aceşti ani lungi, anume credinţa mea că acest Înger era contrapartea feminină a sufletului meu, rămasă în Ceruri atunci când sufletul mi s-a pogorât pe Pământ prin poarta Zodiei Cancerului. De ce a rămas în Ceruri, asta nu mai ştiu. (*Adnotarea autorului*: atenţie, această interpretare are un iz de erezie messaliană!) Dar în mod sigur ea era partea cerească din mine şi îmi era atât de cunoscută de parcă îmi regăsisem sora geamănă. Din nefericire nu îmi pot aminti numele ei, oricât de mult m-aş strădui. Totuşi în timp ce ne aflam împreună pe acele căi primejdioase i-l cunoşteam, fără a simţi însă nevoia de a-l rosti.

O altă întrebare ce mă chinuie din când în când este limba în care ne-am înţeles. În mod sigur era un fel de engleză, dar aproape de neînţeles, de parcă ea ar fi învăţat limba numai ca să poată vorbi cu mine. De cele mai multe ori pricepeam cu greutate sensul cuvintelor sale. Pe de altă parte, în timp ce asculta ce-i spuneam izbucnea adesea într-un râs cristalin, ca şi cum aş fi rostit o glumă bună. Eu nu rosteam vorbe de duh, aşa încât lucrul era straniu, dar aspectul lingvistic, oricât ar fi fost de neobişnuit, rămânea palid faţă de cât de straniu-puternic era aspectul vizual.

Ne găseam undeva la poalele unui munte uriaş, cu piscuri înzăpezite ce ne înconjurau ca o citadelă inexpugnabilă. Şi iată că ne aflam la o coadă lungă de oameni, cu feţe grozave şi îmbrăcaţi în straie ciudate, pe care i-am recunoscut a fi cei mai depravaţi păcătoşi, gata să pornească spre Iad. Cu toate că afară nu era frig, am început să tremur, cuprins de respect pentru Călăuza mea cerească şi de frică pentru propriu-mi viitor. Aceasta a fost cauza unei rătăciri de moment, întreruptă de Înger, care m-a împins tocmai la timp pentru a evita ceea ce părea a fi un diavol fioros, îmbrăcat în roşu, cu ochi imenşi, sticloşi, holbaţi şi negri; ţinea în mâini două lăncii mari şi ciudat curbate, care mi-au făcut gândul să fugă la torturi oribile. De fapt erau nişte furci, asemănătoare cu cele care adesea sunt înfăţişate în mâinile diavolilor. (Mai târziu am luat în considerare şi ipoteza că apariţia trecătoare n-ar fi fost un diavol, ci un osândit la îngrozitoarea tortură de nimicire a văzului, prin aplicarea unor vase de aramă încinse pe ochi.) Când m-am dat la o parte, o durere ascuţită la gleznă m-a făcut să uit de întunecatele mele presupuneri.

— Fii atent, îmi spuse Îngerul, adăugând ceva despre nişte vrăjitoare, sau aşa ceva. Am privit în jurul meu şi am dat din cap politicos. Am zărit multe creaturi depravate pe care, după o ezitare, le-am categorisit a fi femei. Poate că acestea erau vrăjitoarele la care se referise ea. Am văzut şi fete tinere cu aspect sălbatic, cu părul despletit şi încâlcit, purtând ciorapi scurţi ca bărbaţii, îndurând în mod vădit chinurile teribile ale unor cătuşe grele la picioare, care le împiedicau să umble. Multe dintre ele suferiseră tortura vaselor de aramă pe ochi. În mod sigur, mi-am zis, Îngerul s-a referit la unele dintre aceste osândite ce stăteau înşirate şi care puteau foarte bine fi vrăjitoare.

— Atunci vrei una sau nu? întrebă Îngerul puţin nerăbdător.

— Să mă ierţi, Bunule Înger, dacă pătrund mai greu ceea ce-mi spui. Parcă sunt lovit de surzenie. Ştiu că aşa ceva se poate întâmpla când eşti pe munte, la o anumită înălţime. Şi apoi, glezna stângă mă doare cumplit.

Ea şi-a revărsat asupră-mi râsul reconfortant, făcându-mă să mă simt fericit şi bine.

Cătuşele de la picioare despre care am vorbit aveau nişte încuietori ieşite în afară şi păreau a deţine o importanţă hotărâtoare pentru gloata de osândiţi. Mai târziu am găsit o mărturie şocantă chiar despre rolul încălţărilor pentru soarta celor care străbat Tărâmul fără Întoarcere.

Godescalcus era un ţăran sărman, bolnăvicios, dar liber, din provincia germană Holstein, între oraşele Kiel şi Hamburg. Stăpânul locurilor lui de baştină, Heinrich, duce de Saxonia şi

Bavaria, l-a înrolat, laolaltă cu alţi locuitori din sat, pentru a lua cu asalt fortăreaţa Segerberg, în care duşmanul său, Adolf din Dassel, se retrăsese. În ziua de 12 decembrie 1189, într-o marţi, pe când se găsea în cortul său, omul nostru se simţi foarte bolnav. Între 17 şi 20 decembrie a zăcut în comă, iar pe 20 decembrie se părea că sufletul îi ieşise din trup. Oştenii şi-au părăsit poziţiile la 24 decembrie, cărând şi trupul aproape neînsufleţit al camaradului lor. Sărmanului om i-au trebuit cinci săptămâni ca să se însănătoşească, numai că de atunci a avut frecvente halucinaţii şi migrene; în acelaşi timp suferea cumplit de pe urma rănilor pe care le căpătase în timpul călătoriei pe celălalt tărâm. Părea că nu mai este o fiinţă umană. Odată, un picior i-a rămas înţepenit în şemineu, dar focul nu i-a făcut niciun rău. Doi clerici s-au arătat interesaţi de viziunile sale şi au întocmit două rapoarte, unul scurt, celălalt mai lung, fără discrepanţe notabile între ele; şi nu mi-a fost uşor să le procur, trebuind în ultimă instanţă să mă adresez vestitului abate Trithemius din Würzburg, care se bucura de renumele de a fi cel mai mare vrăjitor al timpurilor noastre; ci nu ştiu dacă această faimă o deţinea pe drept sau pe nedrept. Abatele s-a dovedit nu numai util, ci şi extrem de curtenitor, şi mi-a oferit spre vânzare manuscrisele numai pentru o liră, plus cheltuielile aferente, ceea ce a mai adăugat încă o liră.

Părăsindu-i trupul, sufletul lui Godescalcus a fost întâmpinat de doi îngeri îmbrăcaţi în straie de un alb imaculat (asemănătoare cu straiele Îngerului ce s-a aflat lângă mine), iar aceştia l-au purtat spre sud, unde pe o pajişte s-au întâlnit cu o mulţime de suflete. Din coroana unui tei, un înger a luat paisprezece perechi de încălţări şi le-a împărţit unui număr egal de oameni, aleşi pentru faptele lor bune. Ceilalţi au fost siliţi să străbată desculţi o porţiune de vreo două mile dintr-un câmp plin de mărăcini cu ţepi ascuţiţi. După o vreme, Godescalcus s-a prăbuşit şi nu a mai fost în stare să se ridice. Îngerul s-a îndurat de el şi i-a dat o pereche de încălţări. O dată ajunşi la celălalt capăt al câmpului, rănile a douăzeci şi cinci de păcătoşi au fost vindecate în mod miraculos, semn că ei se pocăiseră cu adevărat.

Eu nu am trecut printr-o astfel de experienţă şi în afara unor crampe şi dureri musculare, perfect explicabile, şi a gleznei rănite, nu am avut alte răni sau leziuni ascunse pe trup. Şi nici nu am văzut pe cineva desculţ pe muntele Algebel. Dimpotrivă, se părea că defuncţii, aproape toţi, nu sufereau de lipsa încălţărilor, ci tocmai din pricina lor, fiind ele confecţionate din lemn sau metal, nu ştiu precis, şi având cuie ascuţite ce se înfigeau în tălpi. Eu nu am fost supus acestei torturi. După câte îmi amintesc aveam încălţări confortabile, făcute dintr-un material ciudat, flexibil, iar Îngerul meu avea încălţări albe uşoare cu un soi de dungi roşii pe tocuri menite să arate, de bună seamă, rangul sau locul său între celelalte făpturi cereşti.

Să revenim la Godescalcus şi tovarăşii săi răposaţi. Aceştia au ajuns la o apă lată peste care nu se putea trece decât călcând pe vârfurile ascuţite ale unor săbii şi suliţe înfricoşătoare. Pentru cei paisprezece drepţi şi douăzeci şi cinci de pocăiţi existau plute, aşadar ei au putut străbate râul fără să păţească nimic, pe când ceilalţi au fost mutilaţi înfiorător. Totuşi, cu excepţia a şase dintre ei, ceilalţi au fost tămăduiţi şi au intrat în rândul drepţilor, semn că se pocăiseră şi ei. Apoi au ajuns cu toţii la o răspântie: cinci dintre aceia care primiseră încălţări au putut urca la Ceruri, transfiguraţi în făpturi glorioase.

Majoritatea celorlalţi au pornit pe Calea din Mijloc ce ducea spre Purgatoriu. Numai Godescalcus şi restul de şase păcătoşi au fost duşi de îngeri ca să fie martori la torturile din focul Iadului. Godescalcus a recunoscut acolo câteva persoane din regiunea sa, majoritatea criminali notorii. Dar pedeapsa nu era permanentă. După ce au fost prăjiţi şi răciţi de mai multe ori, unii dintre păcătoşi au fost sloboziţi. Aceştia i-au urmat pe îngeri, pe Godescalcus şi pe doi dintre cei şase păcătoşi până la înverzita Cale din Mijloc, care li se deschidea în faţă; au trecut pe lângă trei case, una mai frumoasă ca alta, în care oameni respectabili înălţau imnuri de glorie şi slavă. Apoi au ajuns la ţara făgăduinţei, a cărei splendoare era deja anunţată de miresme îmbătătoare. Contemplând acea vale de un verde intens şi lumina ce îi învăluia acum pe tovarăşii săi de călătorie, Godescalcus s-a simţit puternic tulburat de gândul că va trebui să se reîntoarcă în sărmanul său trup. Dar înainte ca asta să se petreacă, a văzut o mânăstire mare şi strălucitoare unde cei drepţi, sub îndrumarea Sfântului Ioan Evanghelistul, îşi petreceau timpul senini, în rugăciuni. Apostolii îi vizitau cu regularitate şi acum era rândul Sfântului Andrei, pe care Godescalcus l-a văzut dirijând corul acestor fericiţi. Toţi erau tineri şi voioşi şi aşteptau ziua Învierii, când urmau să ajungă în Rai şi să aibă parte de o existenţă de nouă ori mai fericită decât cea pe care o duceau acum. Înainte de a se întoarce la trupul care era vegheat de camarazii săi, sufletul lui Godescalcus a mai văzut un oraş minunat unde cei drepţi aveau casele fără ziduri, totul fiind expus vederii.

Sper, cititorule, că nu te plictisesc cu aceste exemple. Ar putea fi ceva mai important pentru tine decât să ştii ce se va petrece cu sufletul tău după ce trupul îţi va fi mort şi îngropat? De aceea, chiar dacă crezi că unele dintre povestirile mele nu se potrivesc cu ce spun învăţaţii, fii îngăduitor şi citeşte totul până la sfârşit, pentru că s-ar putea să dobândeşti mai mult câştig decât te aştepţi.

Dar să ne întoarcem din nou la mine şi la celestul meu însoţitor, acolo unde am rămas, şi anume la acel şir lung de suflete călătoare. Probabil că te întrebi: ce anume aşteptau? Tocmai lucrul acesta ţi-l voi explica; deşi eram la fel de curios ca şi tine acum să aflu răspunsul, nu am avut curajul s-o întreb pe Îngereasă, care părea să cunoască totul; mi-a fost teamă să n-o necăjesc; şi-apoi, nici nu eram sigur că voi pricepe sensul spuselor sale. Dar înainte de a povesti ce s-a întâmplat, trebuie să menţionez că mereu alţi osândiţi morţi erau aduşi şi îngroşau şirul existent, transportaţi într-un mod cu adevărat ciudat de o droaie de draci, înveşmântaţi altfel decât restul, strunind nişte specii de animale neînchipuit de slute, gălăgioase şi puturoase, de diferite forme şi culori – tocmai în pântecele lor se aflau înghesuiţi păcătoşii. Cred că erau mamifere, deşi aveau mai degrabă aspectul unor crustacee oarecum evoluate şi erau prevăzute cu doi ochi bulbucaţi asemănători cu ai insectelor, dar mult mai mari. Drumul se umpluse cu astfel de monştri teribili, părând să se deplaseze mai repede decât oamenii, cu toate că nu mergeau pe labe, ci se târau în genunchi. Diavoli cu suliţe curbate şi suflete de morţi purtând încălţările de tortură erau vomitate din burţile acestor creaturi de Gheenă care, înaintând târâş, urlau ca nişte balauri turbaţi.

Din fericire, se vedea un capăt: îndemnate de draci, multe suflete intrau pe poarta din fundul unei curţi foarte întinse, într-o casă pe acoperişul căreia o maşinărie nemaivăzută afişa cu cifre arabe de foc un număr. Prima oară când m-am uitat, numărul era 14. De câte ori numărul se schimba, dinăuntru se auzea o hărmălaie nemaipomenită. Se ţinea astfel socoteala osândiţilor sau a grupurilor de osândiţi. Am devenit extrem de nervos gândindu-mă că toţi oamenii aceia erau poate zdrobiţi în vreo moară sau ceva asemănător, şi temându-mă că aşa ceva mi s-ar putea întâmpla şi mie.

Tremurând de o sudoare îngheţată, cu glezna cuprinsă de dureri şi cu gândurile răvăşite, m-am hotărât s-o întreb pe însoţitoarea mea ce se petrecea. Aşa cum mă aşteptam – sau poate nu, dar oricum bănuiam că nu-mi va înţelege temerile laşe –, ea începu să râdă cu candoare, şi în cele din urmă buna ei dispoziţie m-a molipsit, în ciuda gravităţii extreme a situaţiei.

Între timp mai avansasem, iar soarele – razele lui străpungeau acum covorul de nori – ne arăta că este cam nouă dimineaţa. O vrăjitoare, cu faţa neagră ca tăciunele vârstată de cicatrice, aflată în spatele meu şi vorbind într-o italiană iute pe care totuşi am înţeles-o, îi spuse unui diavol cu pielea roşie, ce purta în jurul gâtului însemnele unui rang înalt al demonilor, că plecarea nu se va produce înainte de unsprezece; Aghiuţă însă o estimă pentru zece şi jumătate.

— Am avut noroc, mi se adresă Îngereasa.

Sincer, mă întrebam în ce consta norocul?

— Că am ajuns aici aşa devreme, îmi spuse ea râzând. Dar de ce eşti aşa de deprimat? Ţi s-a întâmplat ceva? Ar trebui să întâmpini cu mai multă voie bună Marele Foc Trin de pe Piscul Magicianului!

Am înregistrat în tăcere aceste cuvinte enigmatice şi am renunţat să mai cer explicaţii. Deoarece ea era convinsă că ştiu mai multe, nu voiam să o indispun cu veşnica-mi ignoranţă. Şi totuşi referirea făcută la Piscul Magicianului, al cărei sens aveam să-l pricep mai târziu, mi-a oferit un fir călăuzitor pentru a înţelege ce anume se petrece în clădirea înaltă, cu acel ecran enorm pe peretele exterior, pe care apăreau cifrele (acum numărul era 17, ceea ce probabil însemna că 170 sau 1700 de victime fusese livrate).

Într-adevăr, din locul unde ajunsesem pe pantă am putut vedea un fel de căruţ fără roţi, suspendat de o funie ce părea infinit de lungă, coborând în viteză din vârful muntelui. S-a oprit scurt în dreptul casei, chiar în faţa noastră, apoi şi-a continuat mai încet drumul pentru a-şi îndeplini demonica misiune. Iată deci care era explicaţia dispariţiei oamenilor: erau îndesaţi pur şi simplu în acea haraba (sau animal diavolesc) şi expediaţi cu o destinaţie precisă, care nu putea fi decât misteriosul Pisc al Magicianului. Încă nu mă dumerisem ce înseamnă Marele Foc Trin, poate că era legat de noţiunea astrologică. Deşi, după câte ştiu, în acea perioadă nu s-a petrecut niciun fenomen rar şi nici nu se preconiza vreunul în următorii cincizeci de ani.

În fine, când cifrele de foc arătau numărul 19, care poate că însemna numărul de încărcături livrate de dimineaţă, noi ne aflam în dreptul unei ferestre prin care Îngerul a schimbat câteva cuvinte şi nişte bucăţi de hârtie cu demonul ce se găsea înăuntru.

— Avem ceva timp la dispoziţie, spuse Îngerul, deoarece locurile noastre sunt fixate la numărul 22. Vrei ceva de băut?

Am răspuns afirmativ, nu pentru că îmi era sete, ci pentru că aşteptarea printre păcătoşi şi tinere vrăjitoare lascive era deprimantă din multe pricini. Am ieşit din rând şi ne-am îndreptat spre un fel de han. Ca toate lucrurile diavoleşti, şi acesta arăta bine şi curat pe dinafară, dar puţea cumplit înăuntru şi era plin de fum. Câţiva diavoli ce păreau obosiţi şi mâhniţi stăteau în jurul unei mese şi scoteau pe nas şi pe gură fuioare de fum, venite de la focul din burţile lor. Cuprins de greaţă am părăsit iute locul, tocmai când Îngerul mă întreba dacă doresc să beau ceva care parcă începea cu C sau S.

În grabă i-am răspuns:

— Ia orice vrei, Bunule Înger, şi am trântit uşa după mine.

Deci *aşa* se deosebeau diavolii de osândiţi, mi-am spus: trupurile dracilor ard pe dinăuntru şi scot fum prin orificii.

Încercam să-mi domolesc stomacul întors pe dos şi m-am uitat un timp spre munţi, fără să văd nimic de fapt. Între timp Îngerul a venit la mine şi mi-a oferit graţios o cupă plină cu un lichid de culoarea focului şi părând chiar să dea în clocote incandescente, care de fapt s-a dovedit rece. Pe atunci eram ignorant, dar mai apoi am bănuit că băutura a avut o legătură cu viitoarele mele aventuri. Şi asta pentru că mai târziu am citit că în apocalipsele evreilor înălţarea în spaţiu se poate săvârşi în două feluri: fie fizic, fie pur şi simplu în vis. Viziunile succed înălţării.

În IV Ezdra, viziunile sunt induse de consumarea unei substanţe „ca apa şi colorată în roşu ca focul". Băutura alungă foamea timp de patruzeci de zile; în această perioadă Ezdra a dictat douăzeci şi patru de cărţi sfinte şi şaptezeci de cărţi esoterice la cinci scribi. Această viziune de inspiraţie potabilă derivă, se pare, din grecescul *lálon húdor*, adică „apa care te face să vorbeşti", la fel ca vinul dionysiac. Iar acesta nu este unicul caz când un profet consumă o băutură sau o mâncare, de regulă ciuperci, înainte de a purcede în călătorie spre alte lumi. Şi să ştiţi că nu mă laud în van când afirm că prin cercetări laborioase şi asidue am izbutit să devin expert în câteva subiecte cum ar fi viziunea, audiţia, îngerarea de substanţe, pòsturile, inspiraţia, extazul, posesiunea, vorbirea în limbi, ventrilogia sau *engastrímythos* (uneori iscate de Satana).

Nu am simţit nimic deosebit bând apa aceea purpurie, care înţepa la limbă ca nişte ace minuscule. Nu avea gust de vin şi nu semăna cu nimic cunoscut. Apoi Îngereasa mea s-a scuzat şi, urmând nişte indicatoare – pe care muritori ca mine s-ar chinui în zadar să le descifreze –, a coborât o scară lungă şi a dispărut într-un culoar. Ultimul lucru pe care l-am văzut a fost că îşi lepăda straiul alb. Eram nerăbdător s-o văd întorcându-se şi îmi era teamă că nu va reveni. Habar n-aveam unde s-a dus.

Ulterior am plătit o avere pentru un manuscris obţinut de un prieten evreu de la unul dintre ultimii vorbitori de limbă caldeană, după cum afirma. Manuscrisul e cu totul uimitor şi nimeni din jur, după câte ştiu, nu a ţinut în mână ceva asemănător. În traducerea latinească pe care am dobândit-o şi care era departe de a fi o capodoperă, se spunea că pentru vechii babilonieni Pământul avea înfăţişarea unei insule întinse, plasată la distanţă egală între Rai, cu divinităţile sale, şi lumea infernală. Acest lucru nu mai este crezut astăzi, deoarece matematicienii au demonstrat că Pământul este ca o minge. Preoţii caldeeni pretind că fiecare dintre noi are un *gedim* sau *etenum*, adică un dublu ca o umbră ce părăseşte trupul după moartea fizică, ducând un trai anost şi dezolant în nepământescul Tărâm fără de Întoarcere al zeiţei Ereşkigal, Doamnă a Marelui Pământ, care odată a fost înlocuită la cârmuire de către soţul ei, fostul zău celest Nergal, însoţit de trei sute de zei Anunnaki ce sălăşluiau în Irkalla, metropola morţilor, ale cărei porţi erau păzite cu străşnicie de gardieni înspăimântători.

Cu excepţia lui Ghilgameş, rege în Uruk, aproape nimeni nu s-a înapoiat din Tărâmul care se şi cheamă fără de Întoarcere, nici chiar celestul Nergal, care după a ce a ofensat-o pe Ereşkigal, a sfârşit prin a o lua de soţie. Unii au vizitat Irkalla în vis. Numai Iştar, zeiţa Dragostei, a fost acolo cu trupul şi a regretat amarnic. Căci Ereşkigal a primit-o cu condiţia ca ea să renunţe treptat la toate însemnele divine: coroană, cercei, colier, pieptar, inele şi chiar rochie. Lipsită de puteri fără aceste obiecte, ea ar fi rămas definitiv prizonieră în Irkalla, iar viaţa pe Pământ ar fi fost pusă în primejdie, lipsindu-i dragostea. Alarmat de asemenea răsturnare a ordinii, zeul Ea a trimis în Iad un comediant travestit care a înveselit-o pe posomorâta Ereşkigall. Travestitul a obţinut în schimb nişte ambrozie, care are darul de a reda viaţa. A stropit-o pe Iştar, iar zeiţa a părăsit Tărâmul Morţilor cu condiţia de a trimite un înlocuitor în Iad, mai precis pe Tammuz, iubitul ei. Dar sora acestuia s-a oferit să ia locul fratelui ei din şase în şase luni, şi târgul s-a încheiat astfel.

Aşa cum zeiţa Dragostei Iştar a revenit pe Pământ cu toate podoabele ei, tot aşa a reapărut şi Îngerul meu, cu straiul strălucitor pe el, după un timp care mie mi s-a părut foarte lung.

— Te simţi bine? m-a întrebat văzându-mă palid. Să mergem, văd numărul 21.

Într-o clipă am fost înapoi la uşa clădirii înalte unde un diavol teribil, ridat ca un zbârciog şi puţind groaznic, chema pasagerii pentru următorul transport. În momentul acela a apărut numărul 22, în cifre de foc, iar noi am intrat, dar numai după ce Îngerul a schimbat din nou nişte hârtii cu acel paznic, fără îndoială un permis de călătorie pentru altă lume. Împreună cu mulţi păcătoşi, care abia se puteau mişca din pricina epuizării fizice, şi cu alte câteva persoane pe care le-am confundat cu diavolii din cauza suliţelor de diferite tipuri pe care le ţineau în mâini (mai târziu am înţeles că erau instrumentele propriilor lor torturi), am ajuns la un scurt coridor pe care l-am străbătut, după care am urcat o scară. Mulţi, din câte am aflat, şi-au început călătoria spre ceruri căţărându-se pe o scară. Cel mai renumit dintre toţi este Mahomed, profetul arabilor.

Binecuvântata noapte în care Mahomed a avut viziunea se numeşte *Laylat Alisra Walmirage* sau „Noaptea Mirajului”, după numele scării (Miraj) pe care a urcat, ce avea treptele tăiate din diferite pietre preţioase. Ascensiunea s-a petrecut în ziua de 27 a lunii Rajab şi este menţionată în Capitolul 17 din Alcoran, numit *Surat Alisra*. Am aflat că Abu Djafar Mohammed Altarabi a adunat douăzeci şi şase de tradiţii, ca urmare a călătoriei sale nocturne, pe care le regăsim în *Tafsir Alcoran*. Cu preţul unei mari sume de bani l-am convins pe un pios mahomedan să-mi traducă una din tradiţii, despre care se spune că îi aparţine lui Abu Huraya, contemporan cu Mahomed. Aşa am aflat că Arhanghelii Gabriel şi Mihail l-au vizitat pe Mahomed. Mihail a adus apă de la izvorul sfânt Zemzem din Mecca, iar Gabriel i-a deschis abdomenul şi pieptul lui Mahomed, i-a scos inima pe care a spălat-o de trei ori, umplând-o cu Bunătate, Înţelepciune, Credinţă, Tărie de Caracter şi Supunere (care se cheamă Islam) şi l-a însemnat între omoplaţi cu Sigiliul Profeţiei, *Khatim Alnubuwa*. Profetul s-a urcat pe Buraq, iar Gabriel l-a purtat în diferite locuri unde oamenii erau răsplătiţi pentru zelul lor religios sau pedepsiţi pentru indolenţă, zgârcenie ori alte păcate.

La Ierusalim, Mahomed a discutat cu sufletele unor oameni dintre cei mai vestiţi ai tradiţiei evreieşti precum Avraam, Moise, David, Solomon şi Isus, despre care se spune că putea face o pasăre din lut şi să-i dea viaţă cu suflarea Sa. Apoi Gabriel l-a purtat pe profet în diferite Raiuri: în primul l-a întâlnit pe Adam, în al doilea i-a văzut pe Isus şi pe Ioan Evanghelistul, în al treilea pe Iosif, în al patrulea pe Enoh, în al cincilea pe Aaron, în cel de-al şaselea l-a văzut pe Moise, iar în cel de-al şaptelea pe Avraam.

Toţi aceştia au venit pe rând la Nufărul de la Hotar, *Sidrat Almuntahā*, unde Mahomed a contemplat măreţia lui Dumnezeu şi I-a vorbit şi unde a primit însărcinarea de Rasul, adică Mesager al Revelaţiei, precum şi cele opt părţi componente ale religiei: Islamul, Hegira, Djihadul sau Războiul Sfânt împotriva necredincioşilor, milostenia, ritualul rugăciunii, ţinerea Ramadanului şi misiunea divină de a face fapte bune şi de a le evita pe cele rele. Iniţial Dumnezeu i-a spus lui Mahomed că musulmanii trebuie să recite zilnic cincizeci de rugăciuni, dar la intervenţia lui Moise numărul rugăciunilor a fost redus la cinci, ţinându-se seamă de slăbiciunea făpturii omeneşti.

Dorind să aflu cât mai multe şi având prilejul rar de a achiziţiona o versiune persană a Mirajului, scrisă de un oarecare Abul Fatih Alrazi la vreo douăzeci de ani după luarea Ierusalimului de către cruciaţi şi care cuprindea o însumare de diferite tradiţii, l-am rugat pe învăţatul meu prieten evreu să mi-o traducă în latină. Printre alte minunate lucruri, descrise în detaliu în cartea mea voluminoasă şi despre care deja v-am vorbit, am aflat, de pildă, că Buraq era „un cal mai mare decât un măgar, dar mai mic decât o cămilă. Avea coadă de cămilă, trup de cal, faţa îi era umană, picioarele erau ca ale unei cămile, copitele însă ca ale vacii, pieptul îi era de un roşu rubiniu, iar spatele alb ca mărgăritarul… Mai avea şi două aripi ca acelea ale unui păun şi era iute ca fulgerul." Această versiune pomeneşte şi de scara (Miraj) urcată de profet, precum şi de creaturile pe care le-a întâlnit în primul Rai, cocoşul cosmic, îngerul de foc şi de gheaţă şi îngerul morţii, care ţinea în palmă tablele Destinului. Episodul referitor la întâlnirea cu Dumnezeu este mult mai complicat.

Şi aşa, cum spuneam, urmându-l pe Înger am urcat scara – ale cărei însemnătate şi sens tocmai vi le-am amintit. Şi asta pentru că religia este aceeaşi peste tot şi simbolurile ei nu pot diferi de la un loc la altul. În toate religiile scara este un instrument cu ajutorul căruia se ajunge la Dumnezeu, aşa cum s-a întâmplat şi în visul lui Iacob din Biblie. Aceasta este părerea învăţaţilor din zilele noastre.

Şi pe când aşteptam pe o platformă împreună cu încă vreo treizeci de păcătoşi care mă împingeau şi înghesuiau din toate părţile, fapt ce mă deranja cumplit, s-a auzit un zgomot mare şi deasupra noastră şi-a făcut apariţia un căruţ ciudat, plutind prin aer; şi tocmai când credeam că se va zdrobi de zid strivindu-ne şi pe noi ca pe nişte viermi, a încetinit şi, balansându-se, s-a aşezat pe sol. Uşile le-a deschis demonul zbârcit, iar eu împreună cu Îngerul meu am păşit primii, pentru că eram cei mai aproape de intrare, şi ne-am postat în dreptul unei ferestre prăfuite (nu erau bănci înăuntru). Materialul din care era făcut căruţul părea să fie argint lunar amestecat cu cositor. După ce toată lumea a intrat, căruţul s-a smucit cu zgomot asurzitor şi am văzut cum muntele începe să se deplaseze sub noi cu mare iuţeală. Chiar şi Îngerul amuţise şi părea impresionat.

— Este prima dată când mergi în felul ăsta? am întrebat respectuos.

— Nici vorbă. M-am urcat în (a urmat un cuvânt nelămurit) în mai multe locuri. Dar niciun munte nu era atât de înalt şi de abrupt ca acesta.

Aşa am aflat că Îngerii nu ştiu chiar totul, că şi ei pot fi impresionaţi şi că le poate fi chiar frică.

Voi încerca să fiu scurt şi voi sări peste multe din minunile văzute în această călătorie. Încă de două ori a trebuit să schimbăm căruţurile, iar acestea ne-au purtat din ce în ce mai sus. Cred că prima oprire am făcut-o în Paradisul terestru, pentru că am zărit o apă de un albastru transparent, iar în jurul ei şi chiar în ea erau o mulţime de oameni complet goi şi cu toţii se bucurau de acest loc superb. Mulţi dintre ei beau din nişte cupe asemănătoare celei în care Îngerul îmi oferise preţioasa poţiune.

Al treilea căruţ în care ne-am transbordat era ceva mai mic, iar panta de urcat era mai abruptă. Înainte de a ajunge pe cel mai înalt pisc, în faţa ochilor noştri s-a desfăşurat o privelişte nemaipomenită: nişte păcătoşi spânzurau agăţaţi de-a lungul peretelui aproape vertical al muntelui, dar nu de gât, ci de picioare, cred. Dacă ar fi trebuit să escaladeze piscul, lucrul ar fi fost imposibil; mi s-a părut că este o variantă a muncii lui Sisif. Din fericire nu am văzut pe niciunul căzând şi zdrobindu-se, căci aşa ceva fără îndoială că m-ar fi afectat pentru multă vreme. În fine am ajuns pe acoperişul unei clădiri bizare şi privind de aici, am priceput ce înseamnă Purgatoriul.

Poate că în alte părţi din Purgatoriu este cald. Aici însă era rece şi îngheţat. Păcătoşii, strângând în mâini furcile într-un fel de-a dreptul comic, îşi croiau drum pe o potecă strâmtă spre o câmpie mai largă de gheaţă, unde erau înşfăcaţi de un soi de gheară imensă. În mod sigur erau striviţi, dar nu ucişi, însă noi eram mult prea sus pentru a le auzi ţipetele. Ghearele îi târau până în vârful unei pante, care se termina într-o prăpastie fără fund. Acolo păcătoşii erau împinşi pe gheaţă în jos şi de bună seamă ajungeau în fundul Iadului cu toate oasele rupte şi carnea sfâşiată de furci, ori pur şi simplu se prăvăleau la nesfârşit în abisul de gheaţă.

Îngerul meu nu părea deloc mişcat de aceste atrocităţi. El ştia probabil că osândiţii aveau de ispăşit păcate deloc uşoare. Totuşi mie, din milă pentru ei, mi-au dat câteva lacrimi pe care le-am şters pe furiş. Spre norocul meu nu a trebuit să asist mult timp la priveliştea groaznică, pentru că însoţitoarea mea m-a condus pe nişte trecători înguste spre o platformă, explicându-mi, cu râsete zglobii, că un car ne va duce la Turnul Magicianului.

Nu m-am simţit deloc bine, pentru că acest ultim hârzob era foarte mic şi se legăna la cea mai mică adiere a vântului. Am plutit la nesfârşit pe deasupra unei mări de gheaţă, văzând doar din când în când şiruri de păcătoşi alunecând pe pârtii, în diferite direcţii. Câteodată hârzobul se oprea fără motiv şi se legăna în aer ca un ciorchine de struguri. Alteori urca, apoi se prăbuşea vertical, umplându-mă de groază. În timpul unei astfel de căderi am avut o revelaţie. Am înţeles că locurile unde ne-am oprit erau cele trei Raiuri despre care povesteşte Pavel în faimoasa lui apocalipsă ce a fost tradusă în multe limbi dintre care, în afara unei variante vechi în latină, eu mai posed două în engleză, una în velşă şi o parte dintr-un manuscris în germană, iar toate concordă în linii mari.

Dumnezeu l-a ales pe Pavel să-i poarte cuvântul, pentru a le reaminti oamenilor că trăiesc în păcat. În apocalipsă toate – Soarele, Luna şi marea – se plâng de viciile oamenilor. Un Înger l-a luat pe Pavel şi i-a arătat viziunea înspăimântătoare a Iadului fără sfârşit (probabil prăpastia pe care tocmai am menţionat-o). Apoi l-a condus în Primul Rai, acolo unde îşi au sălaşul Îngerii cei Răi, răspunzători de toate păcatele omenirii şi de chinurile Iadului. Când sufletul unui defunct trece pe-acolo, Îngerii cei Răi îl scrutează cu atenţie, doar-doar vor putea descoperi la el urme ale propriilor lor vicii. (Iată o explicaţie perfectă a schimbului de hârtii dintre Îngerul meu şi Satana cel zbârcit, paznic la Poarta Iadului.) Dacă nu se descoperă nimic, sufletului i se permite să-şi continue drumul şi este întâmpinat de Îngerii cei Buni, după care este condus de îngerul său păzitor până la Dumnezeu. Dar dacă este descoperit un suflet vicios, atunci nici chiar îngerul său păzitor nu mai poate face nimic. Un Înger-Judecător îl trimite la Prinţul Întunericului pentru a fi supus torturilor veşnice. Dacă omul s-ar fi pocăit cu cel puţin un an înaintea morţii, sufletul lui ar fi fost izbăvit.

Îngerul-călăuză l-a purtat pe Pavel în cel de-al Treilea Rai, în Sălaşul Drepţilor, unde i-a întâlnit pe Enoh şi pe Ilie. A fost condus la Noul Ierusalim, unde l-a văzut pe Regele David cântând Aleluia, acompaniindu-se la harpă. A trecut prin Iadul de la Apus, de dincolo de Marele Ocean ce înconjoară Lumea, şi se pare că Pavel a văzut de asemenea Paradisul, unde a fost întâmpinat de Fecioara Maria.

Recunosc că nu aceasta este ordinea în care am fost eu martorul diferitelor episoade, pentru că, de exemplu, Paradisul a fost în primul cer, unde nu am recunoscut niciun profet. Oamenii din acest prim Paradis plin de verdeaţă şi de apă erau îmbrăcaţi aidoma celor din Eden; nu erau stânjeniţi şi nu se fereau acolo pentru că nimic ruşinos nu era (doar în partea inferioară a trupului purtau un soi de şorţuri din frunze mari). Nu l-am văzut nici pe Regele David; singura persoană pe care am auzit-o zdrăngănind la un fel de lăută a fost un tânăr cocoţat pe acoperişul clădirii ultimei staţii înainte de a purcede către Piscul Magicianului. Cred că era un păcătos, pentru că vocea îi era răguşită, iar melodia tristă. Dar în linii mari există asemănări surprinzătoare între viziunea lui Pavel şi viziunea mea. Te las pe tine, cititorule, să le descoperi. Şi, în general, nu cred că experienţa mea este contrazisă în vreun fel de mai noile apocalipse, mai apropiate de zilele noastre, cum ar fi cea a lui Alberic din Montecassino, a călugărului din Eynsham care a fost purtat de Sfântul Nicolae prin Iad şi Paradis, a lui Wettin, a unui oarecare Bernold, conform spuselor lui Hinemar din Reims sau cea din Purgatoriul Sfântului Patrick.

Când hârzobul s-a oprit pentru a cincea oară, atunci l-am văzut.

L-aş fi recunoscut şi l-aş fi numit Piscul Magicianului chiar dacă nu i-aş fi ştiut numele.

Era cel mai înalt dintr-o mare infinită de piscuri acoperite de cuşme albe de zăpadă. În vârf se găsea o fortăreaţă, iar dintre ziduri, din mijloc, se înălţa ca o săgeată o stâncă. Acolo la marginea abisului se afla castelul, dominat de un soi de ghiulea.

Sufletele nu mai purtau pe creastă suliţe, ci erau calme, tăcute, iar feţele le aveau zâmbitoare. Am înţeles că aceştia erau păcătoşii care dobândiseră iertarea.

Piscul Magicianului se găsea în afara Iadului. Era ultima oprire. Aici am avut o vagă idee despre ceea ce se poate întâmpla cu sufletele declarate demne de a merge în Paradis. Probabil că ele călătoreau la Tatăl Ceresc cu una din acele ghiulele cafenii, maiestuoase. Nu asta însă părea să fie soarta mea. Căci ajungând pe terasa superioară a castelului, după ce străbătusem coridoarele lungi, întunecoase şi reci, ne-am trezit că deasupra noastră nu se vedea nimic în afară de câţiva vulturi albi zburând. Atunci Îngerul a desprins de la gâtul său o bijuterie ciudată, un smarald imens prins într-o montură de aur, în forma unui picior de pasăre cu opt gheare. A ridicat-o spre slăvi, apoi mi-a înmânat-o.

Am luat-o. Nu s-a întâmplat nimic, deşi participasem – eram convins – la un ritual solemn, care avea să determine viitorul în mai multe direcţii nebănuite mie. Desigur că primul lucru pe care mi-l imaginam era că mă urc într-o rachetă spre a-mi arunca ochii asupra straturilor superioare ale cerului. Dar Dumnezeu nu mi-a hărăzit acest privilegiu, căci nori negri s-au adunat dinspre vest şi nord făcând să se tulbure priveliştea piscurilor maiestuoase, iar orizontul întunecat a devenit ameninţător. Vântul rece care se juca în părul roşcat al Îngeresei mi-a provocat un sentiment de nesiguranţă. Ea însă îmi zâmbi şi mă luă de mână. Am pornit din nou să rătăcim prin săli înguste, prin castel, încrucişându-ne în drumul nostru cu suflete tăcute care poate încă îşi ispăşeau păcatele grele, poate îşi încheiaseră chinul, iar acum li se îngăduia să se desfete într-un loc al fericirii, aidoma acelora pe care eu deja le văzusem. Cât despre propriul meu destin, încă nu ştiam ce mă aşteaptă.

După un timp am ajuns din nou la vehiculele groaznice şi iarăşi m-am cutremurat privindu-le. Am zăbovit într-o mulţime de oameni care de data aceasta călătoreau în jos, iar majoritatea erau senini şi nu mai purtau cu ei instrumentele de tortură, adică suliţele, cătuşele sau acele vase pentru distrugerea văzului. Cu toate că nu înţelegeam prea bine de ce ne întorceam, mi-am urmat frumosul Înger care îngâna o melodie veselă – în mod cert, aşa ceva intona zilnic în Rai ca să-l preamărească pe

Domnul. Când eram pe punctul de a ne urca în car, cei din faţă s-au dat în lături şi ne-au făcut loc să trecem (nu întâlnisem asemenea politeţe înainte), şi aşa se face că ne-am găsit în vehicul numai noi doi, într-o companie ciudată: un dulău negru.

Îngerul meu părea curajos, dar mie îmi era frică: mă gândeam că dulăul, devenit agresiv din cauza condiţiilor neobişnuite de transport, m-ar putea muşca sau chiar ucide, ori să pună în pericol stabilitatea precară a carului, provocându-ne prăbuşirea în hăul de dedesubt. O parte din frica mea s-a destrămat când mi-am amintit starea noastră, a tuturora. Într-adevăr, noi toţi păream a fi morţi, inclusiv dulăul; prin „mort” înţeleg fără o existenţă fizică, cu toate că în alte sensuri eram mult mai viu decât acei somnambuli care îşi spun fiinţe umane. Şi am mulţumit Domnului şi Fecioarei Maria pentru că mi-au arătat tainele Lumii de Apoi.

Căci nu puţin a însemnat pentru mine faptul că am înţeles că şi câinele, care din când în când dădea semne de agitaţie şi frică (cine l-ar fi putut învinui?), are acelaşi destin postum ca al oamenilor, fiind animalele alcătuite din aceleaşi părţi ca şi bărbaţii şi femeile: trup, spirit şi suflet, exceptând Sufletul Raţional. Dar aşa cum ştiu filosofii platonicieni, acesta din urmă îşi are sălaşul în Soare, planeta binefăcătoare care cârmuieşte universul, îndeplinind rolul inimii umane pentru giganticul organism. Numai că niciun muritor nu a ajuns până la sălaşul de foc al zeului Apollo. Nici eu nu am reuşit acest lucru, căci între îngheţatul Pisc al Magicianului şi planeta care împrăştie cu mărinimie lumină şi căldură pentru toate fiinţele este o distanţă imensă. Aşa cum a scris divinul platonician din Cheroneea, sufletele morţilor sunt purificate pe Lună, sălaşul Persefonei. Şi mai precis, în trista câmpie a Hecatei. Sufletele depravate încearcă să ajungă la Lună luptând cu vânturile violente, înotând în sus prin curentul de foc al râului Stix.

Iar noi, schimbând carele exact în aceleaşi locuri ca mai înainte, doar că de data aceasta în sens opus, am ajuns în valea însorită şi fericită de la poalele Muntelui Algebel, peste care plutea o ceaţă fină. Îmi amintesc şi acum momentele de extaz pe care le-am resimţit când am atins membrele, părul şi chiar buzele Îngerului meu generos.

Mână în mână am părăsit ultima casă, unde numerele de foc erau scrise pe pereţi, şi am pornit pe drumul prăfuit, incomodaţi numai din când în când de râmele multicolore şi împuţite în burţile cărora se găseau laolaltă diavoli şi păcătoşi. Nu mai exercitau însă asupra mea groaza pe care o resimţisem dimineaţa. Eram calm, deşi ameţit, obosit şi absorbit de splendoarea Îngerului; însoţitoarea s-a întors spre mine cu un zâmbet enigmatic, a rostit o formulă magică şi pe dată am dispărut de lângă ea. Aşa s-a încheiat viziunea mea, la fel de brusc cum se iscase.

Capitolul XX – În care se vădeşte că viaţa de după moarte nu seamănă cu viaţa de după moarte, iar ucigaşul se iveşte şi nimeni nu îl vede

Întoarcerea din pragul iadului la poalele Muntelui de Lumină, de unde începuse de fapt excursia noastră, putea însemna mai multe lucruri. Mai întâi mi-a trecut prin cap că soarta nu-mi hărăzise să fac parte din grămada celor ce sălăşluiau în Purgatoriul îngheţat, ispăşindu-şi păcatele printr-o perioadă de congelare. În acest caz eram destinat Iadului abisal, unde chinuri mult mai atroce, de dezmembrare, sunt prevăzute. Dar putea însemna şi că trebuia să mă întorc la trupul pe care îl părăsisem în Loggia della Signoria, din cetatea Florenţei.

M-am întristat la gândul că voi reveni în oraşul care încă din prima zi a sosirii mele îmi fusese ostil şi mi se înfăţişa acum ca dezgustător, dar această ipoteză părea cea mai puţin probabilă, de vreme ce măcelarul plătit să mă elimine îşi dovedise deja capacitatea exemplară de a ucide repede şi garantat. O a treia posibilitate, puţin probabilă şi ea, ar fi fost că voiajul s-a întrerupt din cine ştie ce defecţiune tehnică şi că va reîncepe, în care caz poate că mă voi îmbarca totuşi în racheta imensă şi brună din Castelul Magicianului, împreună cu frumosul meu Înger a cărui lipsă o simţeam deja foarte tare. Dar, mi-am zis, speranţele erau slabe.

Cu aceste gânduri în minte am deschis ochii: i-am reînchis imediat, nefiind în stare să suport priveliştea de mii de ori mai groaznică decât cea din Purgatoriu. Întărindu-mi convingerea că mă aflu în Iad, am reflectat la gradul de perversitate atins de torturi, care depăşea cu mult închipuirile teologilor. Tradiţia spunea că trupul trebuia să-mi fie supus chinurilor, dar cu excepţia spatelui înţepenit şi a unei apăsări în cap, starea mea fizică părea normală. Nu îmi fuseseră smulse hălci de carne cu cleşti înroşiţi şi nici demoni hidoşi nu-mi jupuiseră pielea, biciuindu-mi mădularele cu limbile lor bifurcate; în mod sigur nu simţeam dogoarea flăcărilor arzându-mi partea inferioară a trupului, în timp ce partea superioară mi-ar fi fost paralizată de un frig mai aprig decât orice închipuire despre muncile fără de sfârşit. Iadul era mult mai rău decât toate acestea. *Iadul însemna torturarea sufletului.*

Am deschis ochii şi mi-am văzut ucigaşii, sau poate pe nişte demoni cu înfăţişarea acestora, stând în picioare de o parte şi de alta a năsăliei pe care eram întins: Vittoria era în dreapta şi ucigaşul meu cu pelerină neagră, a cărui faţă acum o puteam vedea clar, în stânga.

— Uite, sunt sigură că a deschis ochii, şopti o voce de femeie, cândva dragă mie; iar suferinţele mele au crescut şi au devenit atât de atroce încât, cu toate eforturile de a le stăpâni, lacrimile mi-au izvorât abundent din ochi.

— Doctore, te rog să vii, am auzit un glas răguşit care mi-a sporit durerea. Mi se pare că plânge.

Şi, cu toate că nu am apucat să-l văd când mi-am aruncat scurt privirea asupra lucrurilor infernale din jur, al treilea ucigaş, cel mai viclean şi mai rău dintre toţi, pentru că era mai presus de orice bănuială, acela care mă trimisese la Loggia în puterea nopţii, Doctorul Robertus de Altavilla, a pricinuit suferinţe neînchipuite inimii mele când l-am auzit spunând cu vocea sa ironică:

— Era şi timpul! V-am spus eu că n-a păţit nimic în cădere; spatele abia dacă are vreo vânătaie, iar la cap a suferit o uşoară comoţie. O să-şi revină cu totul.

Repulsia mea a fost atât de mare când l-am auzit pe acest trădător încât, adunându-mi bruma de forţe, m-am ridicat în mijlocul aşternutului alb împodobit cu broderii şi am strigat cât am putut de tare, deşi rezultatul a fost, probabil, sub aşteptări:

— Tâlharilor! Ucigaşilor! Daţi-mi drumul imediat din acest loc de tortură! Mai bine Belzebut decât voi, slujitori ai lui Satan şi duşmani infami ai lui Dumnezeu care m-aţi prostit, făcându-mă să cred că îmi sunteţi prieteni, ca să vă bucuraţi săvârşind şi mai mari păcate prin trădarea voastră mârşavă!

Spre surprinderea mea toţi trei s-au tras înapoi de lângă pat, ca şi când ar fi fost surprinşi sau chiar speriaţi, iar ucigaşul însuşi, un bărbat voinic, a răsturnat un piedestal de pe care nişte porţelanuri s-au împrăştiat, sfărâmându-se pe podea.

— Scuze, *signorina*, îşi ceru iertare omul, înclinându-se în faţa Vittoriei, dar m-a speriat. Aproape că m-a lovit peste nas, iar eu, după toate prin câte am trecut, sunt cam nervos.

— Nu face nimic, Valentino. Să ne bucurăm că trăieşte, chiar dacă nu e în cea mai bună condiţie.

— Trăieşte? am ţipat eu, încurajat de tonul ridicat al propriei mele voci şi întrebându-mă în ce scop diavolesc acest dormitor din Iad este atât de luxos. Aţi conspirat să mă ucideţi, să ucideţi pe toată lumea, voi, cei mai depravaţi dintre toţi demonii, şi v-aţi adunat aici unde vă este sălaşul ca să-mi pregătiţi chinuri veşnice. Arătaţi-vă adevăratele chipuri, şerpi veninoşi ce sunteţi! Căci nimic nu-i mai dezgustător decât trupurile omeneşti de care vă folosiţi pentru a mă induce în eroare.

Vittoria, ori mai degrabă diavolul cu înfăţişarea ei, era un actor desăvârşit. Starea ei de perplexitate şi de afectare părea atât de naturală încât, pentru o clipă, ideea că am făcut o greşeală dureroasă şi de tot hazul nu mi s-a părut deloc absurdă. Şi-a dus o mână la inimă şi ochii i s-au umplut de lacrimi.

— Sărmanul om! şopti ea cu sfială, prăbuşindu-se pe o sofa în dreptul unei ţitere vechi. Şi-a pierdut minţile! Doctore, ce leacuri i-ai dat, hapuri, pomezi?

— Nu te teme, mormăi marele trădător care părea să aibă un autocontrol mai bun decât ceilalţi complotişti; probabil se află sub influenţa unui vis straniu şi acum ne confundă cu nişte demoni. Să nu luăm lucrurile în tragic; să vedem ce-i amuzant şi să nu fim atât de sensibili la delirul său.

— Cum adică să vă confund cu nişte demoni, i-am spus eu în faţă, plin de dezgust, când voi *sunteţi* cele mai abjecte creaturi din Tartar? Sunteţi viermi diavoleşti şi chiar Iadul e scârbit de faptele voastre abominabile. Doamne, i-am luat pe ucigaşi drept prieteni!

— *Signorina*, spuse trădătorul cu pelerină neagră, spiritul său este profund tulburat. Deduc că îşi imaginează că am vrut să-l ucid.

— Asta crezi tu, Thomas? întrebă Vittoria ascunzându-şi lacrimile amare, conform planului ei ticălos de a mă zăpăci şi mai tare după moarte. Dar acest om ţi-a salvat viaţa!

— Pe cuvântul meu de onoare, *signore*, adăugă Pelerină-neagră, ale cărui trăsături aspre şi păr cărunt îl făceau să arate atât de respectabil încât pe undeva m-a împuns temerea că nu îl dispreţuiesc pe individul abject atâta cât merita. Nu că mă laud cu umila mea faptă, dar cu adevărat v-am salvat de la moarte.

— Degeaba, eu ştiu bine ce ştiu, am spus eu cu voce şi mai hotărâtă, observând cu satisfacţie că, în ciuda morţii, îmi reveneam. M-ai urmărit în multe locuri, le-ai ucis pe acele două sărmane fiinţe în abator, apoi m-ai înjunghiat de moarte în Loggia, aruncându-mă direct în Purgatoriu; iar acum, din păcate, în acest loc posomorât unde m-am întâlnit cu voi, trădători şi impostori ce sunteţi.

— Thomas, spuse d'Altavilla calm, lista nu este completă. De ce nu adaugi că omul acesta l-a ucis pe prietenul tău, Pietro?

— Sigur că a făcut-o! Cine altcineva? Iar tu, arhidemonule, eşti capul complotiştilor, tu, măgar hidos al lui Behemot! Tu i-ai ucis pe ceilalţi, inclusiv pe Smeralda, şi voiai să mă faci să cred că a omorât-o călugăriţa nebună ce nu ar face rău nici unei muşte. Tu eşti Azazel, te-am recunoscut. Cât timp crezi că va mai răbda Cerul monstruoasa ta prezenţă?

— Mi-e teamă că nu prea mult timp, prietene Thomas, răspunse Doctorul cu melancolie. Dar acum trebuie să-ţi dai seama că greşeşti.

— Şi dacă spuneţi că eu l-am ucis pe maestrul Pietro, zise ucigaşul cu o mină ce i-ar fi înşelat şi pe neprihăniţii îngeri ai Domnului şi poate chiar şi pe Procuratorul de Fiore, atunci chiar să ştiţi că faceţi o nedreptate, bunule domn. Maestrul Pietro mi-a salvat viaţa, nu în acelaşi fel în care v-am salvat-o eu, ci studiind astrele şi văzând în ele că pentru mine există speranţă şi că viaţa mea are un sens, tocmai când eram pe punctul de a o irosi. L-am protejat vreo doi ani, iar acum, după ce s-a petrecut nenorocirea, am făcut tot ce mi-a stat în putinţă ca să vă apăr pe dumneavoastră.

— Thomas, se băgă în vorbă doctorul, acest om este un fost *condottiero* cu oarecare renume, un om al armelor care a fost gardianul fidel al lui Pietro. Din păcate, în ziua fatală când prietenul nostru a fost ucis, Valentino era plecat într-o misiune. Apoi Vittoria l-a angajat să te păzească pe tine, ceea ce a şi făcut, după cât se vede cu mai mult succes de astă dată. Cam cincizeci la sută, după cum arată lucrurile. Doar dacă (aici Doctorul făcu un comentariu neplăcut) nu a greşit şi a salvat o persoană care seamănă doar cu prietenul nostru Thomas Anglicus. Totuşi e greu de crezut că există în cetate acum două persoane cu acelaşi accent delicat şi cu acelaşi chip, poate cu excepţia şuviţei albe de păr.

Grăind aşa, arătă cu degetul către creştetul capului meu, acolo unde după ştiinţa mea nu exista niciun fir de păr alb.

— Dar nu el i-a ucis pe pictor şi pe Arnaldus, călugărul acela murdar? am întrebat eu cu îndoială. Crima sângeroasă din ziua lui Marte? Doamne, câtă violenţă, câtă violenţă! De cârligul măcelarului!

— Thomas, a continuat calm d'Altavilla, este adevărat că un bărbat cu pelerină neagră era în faţa noastră pe Via Bassa, dar poţi tu să fii sigur că era el?

— Eu eram, domnule, confirmă gardianul.

— Ei vezi?

— Dar, *messer*, protestă omul, mă găseam acolo ca să vă protejez, gata să-mi risc viaţa pentru a o salva pe a dumneavoastră! Eu nu am ucis pe nimeni.

— Thomas, spuse împăciuitor depravatul de Doctor, dacă ai să cugeţi puţin vei ajunge la concluzia că Valentino nu putea fi ucigaşul celor doi, căci atunci când l-am văzut victimele erau moarte de două sau trei ore, dacă nu chiar mai mult.

— Dar putea să-i ucidă oricând!

— Cum s-o fi făcut, când eu vă urmăream pe dumneavoastră tot timpul? se văicări Pelerină-neagră cu aerul său fals de om respectabil.

— Tu ne-ai condus la locul crimei!

— Pe cuvânt de onoare, repetă Pelerină-neagră cu o mină şi mai inocentă; pe-acolo cam toate prăvăliile sunt părăsite. În mod logic am dedus că vreţi să vă duceţi la abator. Am vrut să mă asigur că nu este nimeni ascuns acolo, care să vă-ntindă o capcană şi să vă ucidă. De fapt, nu dumneavoastră m-aţi urmat pe mine, ci eu v-am precedat spre locul unde voiaţi să ajungeţi.

Ştiam că diavolul este un mare sofist, dar asta depăşea orice închipuire.

— Ce pot face, protestă omul, dacă eu cunosc oraşul bine şi dumneavoastră nu? După cum v-am spus, de la un anumit punct pe Via Bassa nu se mai găseşte nimic, în afară de abator; iar până acum câteva luni mai erau în drum şi nişte grămezi de gunoaie, unde prostituatele de proastă speţă, cele în rochii portocalii, aprindeau focuri de vreascuri şi îşi aşteptau clienţii, care veneau de pretutindeni, pe jos, călări, în lectici, cu trăsura. Dar acum au rămas doar nişte creaturi nedefinite, nici umane, nici pe de-a-ntregul strigoi. Pentru că celelalte sunt speriate fie de lupi sau că ar putea ajunge combustibil pentru focuri – ştiţi, sunt cei care le numesc „boţuri de carne cu ochi”.

— Mai bine să fii înjunghiat într-o noapte ceţoasă, decât să arzi la un loc cu lepădăturile.

— Mai bine să nu-ţi confunzi aliaţii cu inamicii, iar pe duşmani să-i iei drept umbre ceţoase.

— Singurii mei inamici sunteţi voi care m-aţi lovit şi înjunghiat de moarte, fără să mă pot apăra.

— Thomas, vorbi pe un ton filosofic Doctorul, în timp ce Vittoria se prăbuşise pe altă canapea, cu chipul ascuns între două perne purpurii, încercând să mă facă să cred că este profund afectată; Valentino s-a aruncat peste tine ca să-ţi salveze viaţa, punând-o în pericol pe-a lui. Nu-ţi aminteşti că la miezul nopţii te-ai dus la Loggia?

— Cum să uit ticăloşia ticăloşiilor? Când tu însuţi i-ai lăsat mesajul servitorului meu Martino, prin care m-ai ademenit acolo pentru a fi ucis de tovarăşul tău, aici de faţă!

— Ţi-a spus servitorul că eu ţi-am lăsat mesajul? întrebă Doctorul cu gravitate.

— Nu chiar. Dar descrierea lui ţi s-a potrivit perfect.

— Dar servitorul ţi-a spus numele meu? Doar m-a văzut de mai multe ori.

— N-am stat să-l întreb. Şi la urma urmelor, ce naiba credeţi că faceţi? M-am potolit însă, căci simţeam că pierd teren. Vreţi să insinuaţi că nu i-aţi ucis nici pe ceilalţi şi că acum nu mă supuneţi la munci de Iad?

Pe când rosteam aceste cuvinte, întreaga situaţie prindea alte nuanţe ciudate. Doctorul mi-a arătat monograma „P” frumos brodată pe cearşafuri, pretinzând că ne găsim la reşedinţa familiei Pitti, unde aş fi fost adus cu două nopţi în urmă, în stare de şoc, şi unde aş fi dormit neîntrerupt până acum câteva minute. I-am respins explicaţiile insidioase, dar ceva – poate pregătirea mea ockhamiană – îmi spunea că argumentele lor sunt mai bune decât ale mele, pentru că sunt mai simple. De aceea am rămas tăcut şi neîncrezător, nedorind să mă compromit în continuare în niciun fel. M-a lovit gândul că, dacă nu ne aflăm în Iad, atunci am supărat-o pe Vittoria în aşa măsură încât niciun fel de scuze nu vor mai putea drege lucrurile.

Profitând de îndoielile mele, d'Altavilla şi-a continuat cu precizie dezvăluirile, aprobat de respectabilul *condottiero* care dădea din cap plin de gravitate.

— Dacă faci apel numai un moment la raţiune, vei vedea că ne îndurerezi pe toţi cu acuzaţiile tale artificiale şi forţate; şi uite în ce stare ai adus-o pe Vittoria.

Remarca mi-a sporit sentimentul de vinovăţie în aşa măsură, încât am emis un sunet care mi-e teamă că a fost interpretat drept un semn de căinţă.

— Ştim deja că avem de-a face cu un manipulator deştept, dar e de-a dreptul absurd că a reuşit să te transforme în duşmanul nostru. Îţi aminteşti că, îndemnat de o presimţire, te-am trimis la Careggi ca să verifici ceea ce îmi apăruse ca inevitabil, anume că tabloul a fost furat de singura persoană ce l-ar fi putut convinge pe paznic să-l lase să-l ia? Plângăreţul?

A trebuit să recunosc că Doctorul lega lucrurile într-un mod plauzibil, dar nu m-am îndurat să-i răspund în alt fel decât dând din cap imperceptibil.

— Între timp m-am hotărât să-i fac o vizită pictorului; exact cum mă aşteptam, omul nu a fost de găsit. Fratele lui, un *piagnone* notoriu, nici nu s-a obosit să-şi ascundă ostilitatea şi a asmuţit doi câini ca să mă alunge, fiindcă îi încălcasem proprietatea. Acest act creştinesc mi-a oferit prilejul perfect de a încerca arma cea mică asupra unei fiinţe dezagreabile.

— Şi a mers?

Din curiozitatea manifestată de Pelerină-neagră am dedus că şi el văzuse arma.

— Din fericire, nu. Altfel mi-ar fi explodat în mână.

— Şi ce s-a întâmplat?

Vocea cristalină a Vittoriei arăta că şi ea depăşise apogeul crizei, iar acum îşi ridicase faţa copilăroasă şi drăgălaşă dintre cele două perne.

— Un câine mi-a rupt mantia chiar aici, în spate. Celălalt, cu mai puţin noroc, s-a resemnat să mă latre de după gard. Una peste alta, eşecul ar fi fost minim dacă nu mi-aş fi pierdut arma pe pământul lui.

— Dar e un lucru teribil! Ar putea-o folosi ca să ucidă pe unul dintre noi.

— Sau flinta o să-i explodeze în mână, ceea ce mi-ar spori faima că sunt al dracului de deştept.

— Dar ar putea s-o copieze şi să dea invenţia altora.

— Nu ştii că ori de câte ori cineva inventează ceva, cel puţin alţii zece trudesc la aceeaşi invenţie? Noutatea nu este apanajul unei singure persoane, ci pluteşte în aer; Dumnezeu vrea ca noi să descoperim unele lucruri şi atunci inspiră mai mulţi oameni prin vise.

— Spuneţi chestii lipsite de sens! mi-am întrerupt eu tăcerea, fără să recunosc prin asta că am pus capăt ostilităţilor şi că începeam un şir de explicaţii şi de scuze. Cum ar putea Dumnezeu să te inspire să inventezi o sculă menită să ucidă oameni?

— Nu Dumnezeu însuşi a spus că *El* este autorul tuturor relelor, *Ego sum qui condit mala*? Şi ce ştim noi despre El, ca să declarăm că este atât de paşnic? Sau poate că eşti unul dintre acei eretici maniheeni ce cred că există un Dumnezeu bun şi unul rău, care a creat această lume?

Uitând pentru o clipă că sunt un adevărat averroist, am dat glas unei lecţii profunde şi primordiale pe care o învăţasem de mult de la tata: „Dumnezeu este un părinte blând şi bun care urăşte violenţa şi războiul”.

— Dumnezeu i-a creat pe oameni ca să-i privească cum se bat între ei ca nişte cocoşi.

Dezbaterea noastră teologică ar fi continuat dacă Vittoria nu ar fi exploatat golul produs de capitularea şi implicit de căinţa mea, dând dovada milei şi bunătăţii unei mari doamne.

— Dacă ne gândim că Tommaso nu a înghiţit de peste treizeci de ore decât poţiunile dezgustătoare ale Doctorului, cred că ar fi cazul să ne gândim a-l hrăni.

În acest punct am fost silit să admit definitiv că nu eram mort, că era vineri înainte de prânz, că aceştia erau prietenii mei, iar mie îmi era foame. Când Vittoria a trecut pe lângă mine, i-am prins mâna şi i-am sărutat-o cu umilinţă.

— Vreau să asigur pe toată lumea de marea mea gratitudine şi îndeosebi pe doamna aici de faţă, Vittoria, făptură plină de graţie şi lipsită de răutate, pe care am făcut-o să sufere peste măsură cu fabulaţiile mele; şi domnia ta, Doctore, eşti un om bun! Dacă nu mă puteţi ierta, eu vă voi înţelege şi voi căuta să-mi răscumpăr păcatele.

— Dar, Tommaso, suntem atât de uşuraţi că te simţi mai bine şi că delirul tău a luat sfârşit! Cu toţii îţi reafirmăm prietenia şi afecţiunea noastră şi atâta vreme cât te vei afla aici, cu noi, vei fi la adăpost.

Deoarece amândoi ne simţeam stânjeniţi, Vittoria a dovedit mult tact şi a părăsit camera spunând că se duce să se asigure că voi primi ceva de mâncare. Atunci i-am rugat pe Doctor şi pe omul armelor să mă ierte, iară ei au făcut-o bucuroşi. Dar nu toate enigmele fuseseră dezlegate.

— Doctore d'Altavilla, totuşi mai este ceva ce nu înţeleg: asasinatul a cărui victimă urma să fiu trebuia să se petreacă joi la primele ore ale dimineţii. Dar mai departe, ce legătură are cu Jupiter?

— Vezi, nu ştie! Mai bine i-ai explica, prietene.

— Deci vă aflaţi în Loggia, nu-i aşa? întrebă omul pe care îl luasem drept ucigaş. Acolo se găseşte sau mai bine zis se găsea o statuie masivă de marmură a lui Jupiter, pusă în spatele unei arcade. Zeul avusese un fulger într-o mână şi o sferă în cealaltă. În decursul vremii, un duşman al familiei Medici a furat sfera şi i-a rupt olimpianului un picior (reparat ulterior cu ciment), dar el a rămas destul de impozant.

Îmi reaminteam statuia, nu şi detaliile.

— Mă urcasem pe zid în spate şi vegheam să nu păţiţi nimic. Aţi făcut câţiva paşi în galerie, aţi revenit agale uitându-vă la statuie, şi chiar când vă aflaţi în faţa ei, statuia a început să se clatine. La început n-am înţeles ce se petrecea; m-am aruncat spre dumneavoastră cu capul înainte, nădăjduind că vom scăpa, ieşind din zona de cădere a statuii cu piedestal cu tot. Fiind masivă, a căzut încet; m-am prăbuşit peste dumneavoastră şi v-am împins exact când se zdrobea de paviment cu un zgomot de trezit morţii. Dalajul se cutremură la izbitură şi un nor de praf se ridică din sfărâmăturile marmurei, mortarului sau ce-o fi fost acolo. Membrele zeului s-au făcut bucăţele, iar capul crăpase în patru. Cred că unui om i-ar trebui timp mult ca să răscolească sfărâmăturile şi să-şi dea sema ce soi de statuie a fost cândva. Obiectul ar fi putut strivi şi un bou în cădere. Bineînţeles, n-am rămas nemişcat. Am sărit îndată să-l iau de gât pe ticălosul care dăduse brânci statuii. Am răscolit loggia şi doar puţin am căutat pe afară, căci nu vroiam să vă las singur. Ceaţa era destul de deasă, dar nădăjduiam să pun mâna măcar pe unul dintre nemernici. Căci, vedeţi, nu credeam că un om singur o putuse urni din loc. Până la urmă am renunţat şi m-am înapoiat. Acolo unde fusese baza statuii am găsit mecanismul ăsta, un fel de pană de metal activată de un arc şi cu o pârghie. I l-am dat Doctorului să-l examineze şi să-şi spună părerea. Aşa că acum nu ştiu, poate şi un singur om o putea răsturna. V-am luat în cârcă şi, cu fiarele acelea în mână, am mers la reşedinţa doamnei Vittoria. Paznicul, bănuitor, nu ne-a lăsat să intrăm decât după ce şi-a chemat stăpâna şi ea ne-a recunoscut. Păi, cam asta-i totul, asta-i, pe scurt, povestea în care era să fiţi ucis de însuşi regele zeilor.

I-am exprimat încă o dată salvatorului toată gratitudinea mea şi l-am invitat să vină cu mine în Anglia, dacă doreşte, pentru că era un om vrednic şi îi datoram viaţa. El a declinat cu politeţe invitaţia, spunând că acum îi rămăsese misiunea să o protejeze pe *signorina* Vittoria, care era aşa de bună cu el. Nu doream şi nici nu puteam să intru în competiţie cu ea, aşa că am lăsat-o baltă.

D’Altavilla mi-a reamintit că fiecare semn zodiacal este guvernat de o planetă şi că Zodia Peştilor este oblăduită de Jupiter.

— Vezi, suntem vinovaţi că am fost neprevăzători, am uitat identitatea dumitale jupiteriană ca nativ în Peşti; altcineva a ţinut-o însă minte, spuse el.

Am mâncat grăbiţi o supă groasă de legume şi ceva carne rece; ne dădeam seama că liniştea noastră nu va fi de lungă durată; am început să fim preocupaţi de viitoarea şi, nădăjduiam, ultima crimă, ce urma să fie comisă a doua zi.

Şi iată că Vittoria a propus ca Doctorul să elaboreze o figură geomantică pentru identificarea următoarei victime. D'Altavilla ezita, deşi noi ceilalţi susţineam cu căldură ideea Vittoriei, motivând că nu are instrumentul necesar, care s-a dovedit a fi doar o tavă mare cu nisip.

— Nu cred că am nisip, spuse Vittoria încercând să rezolve problema tehnică, dar ştiu că Pietro făcea acest lucru cu un plumb şi hârtie.

— O metodă nu este pur şi simplu o metodă, iubită copilă, explică Doctorul, ci este un mod de a invoca entităţile astrale. Iată de ce am nevoie de tava mea cu nisip care, conform procedurii acestei arte inventate de arabi, se numeşte *Alraml*.

— O tavă cu cenuşă nu ar fi bună?

— Ba cred că da, spuse şovăielnic Doctorul, şi într-o clipă Valentino plecă să adune de la bucătărie nişte cenuşă rece, pe care după puţin timp o aduse pe o tavă de metal.

— Acuma, vreau să vă concentraţi toţi asupra întrebării noastre comune, ne ceru Doctorul în timp ce nivela cenuşa; *cine va fi următoarea victimă*? Îndepărtaţi-vă din minte orice fel de gânduri nefolositoare şi lăsaţi această întrebare să devină nucleul fiinţei voastre.

Ceea ce s-a dovedit a fi mai greu decât mi-am închipuit, dar în cele din urmă am izbutit să fac din mine şi din întrebare un tot. La puţin timp după aceea Doctorul a început o procedură misterioasă. Murmurând cuvinte ciudate, cu ochii pe jumătate închişi, şi-a scos pumnalul şi cu vârful a făcut mai multe puncte, unul după altul, în şir continuu de la dreapta spre stânga, în partea de sus a tăvii. Apoi cu rapiditate a adăugat alte trei rânduri, până când toată suprafaţa tăvii s-a umplut de puncte. Numărând punctele din două în două, anunţă cu voce tare rezultatul, iar Vittoria îl însemnă pe o bucată de hârtie: LAETITIA. Repetând procedura de patru ori, a rostit numele altor figuri: CARCER, din nou LAETITIA şi FORTUNA MINOR, iar Vittoria le notă de la dreapta la stânga în primele patru case ale unei figuri geomantice.

O dată obţinute aceste patru figuri numite Mame, Doctorul a preluat tema şi, scoţând numărul de puncte de pe fiecare nivel al Mamelor, a creat patru Fiice, orânduite de la dreapta spre stânga în casele numerotate de la cinci la opt: VIA, TRISTITIA, POPULUS, RUBEUS. După aceea, însumând fiecare nivel a două figuri consecutive, a alcătuit dedesubt patru Nepoate: TRISTITIA, RUBEUS, CAUDA DRACONIS şi din nou RUBEUS. În fine, însumând fiecare nivel al Nepoatelor, două câte două, a format două Probe, trecutul şi viitorul: ACQUISITIO şi AMISSIO. Apoi din acestea, prin acelaşi procedeu, a creat Judecătorul, care era VIA. Întreaga temă geomantică arăta aşa:

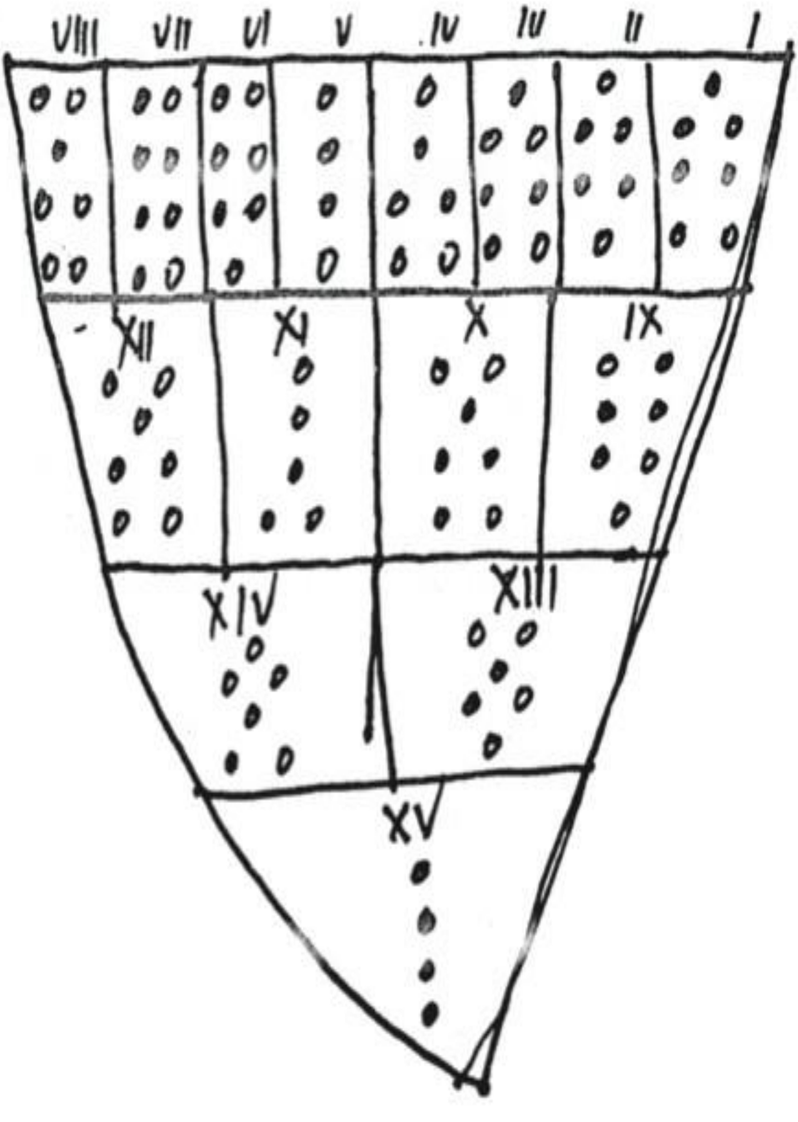
VIII
VII
VI
V
IV
IU
II
I
XII
XI
X
IX
XIV
XIII
XV

La sfârşit, a trasat cu grijă câteva linii, unind casele în care se găseau aceleaşi figuri, cum ar fi prima şi a treia casă, unde se afla semnul LAETITIA; casele şase cu nouă, ce conţineau TRISTITIA; opt cu zece şi doisprezece, ce-l aveau pe RUBEUS, şi numărul cinci cu Judecătorul, pentru că ambele conţineau VIA. Acesta era Motus, mişcarea figurilor, şi a menţionat că există o aşa-numită Cale a Vârfului ce duce de la Judecător spre Martorul Viitor în casa a unsprezecea şi în casa a cincea, unde din nou se află VIA, ceea ce însemna că sfârşitul întregii afaceri era în strânsă legătură cu casa a cincea, unde găsim copii legitimi sau ilegitimi şi unde se petrec scurte poveşti de dragoste, plăceri erotice şi flirturi. După ce a stabilit astfel principalele legături dintre semne, Doctorul a comentat tema după cum urmează:

— Prezenţa LAETITIEI în prima casă înseamnă că persoana ce va fi ucisă este de familie bună şi are un renume bun. El – sau ea – s-a născut sub semnul Balanţei sau are acest semn ca ascendent. Este o fiinţă frumoasă şi curtenitoare şi a fost întotdeauna primită cu plăcere de toată lumea, deoarece măcar o vreme se pare că aducea noroc. LAETITIA din cea de-a treia casă ne spune că persoana are talent la limbi străine şi la scris, iar legătura dintre case ne indică faptul că talentele sale sunt ieşite din comun. Prezumtiva victimă a moştenit o avere substanţială, după cum arată FORTUNA MINOR din casa a patra, din care a donat o parte însemnată unei instituţii laice sau religioase, aşa cum ne relevă casa a doua, unde se găseşte CARCER. Acesta poate fi un act caritabil, după mărturia casei a noua care, fiind în legătură directă cu o altă TRISTITIA din casa a şasea, ne spune că persoana suferă de o boală ascunsă, poate ei înseşi neştiută. Din păcate, felul bolii este clar arătat de Judecător şi de Calea Vârfului, ce conduc spre casa a cincea: pe calea plăcerilor trupeşti i-a venit boala, iar aceasta i-ar putea pricinui moartea.

Că el sau ea va muri de moarte violentă se vede din faptul că în temă cel mai des apare RUBEUS, malefic şi aparţinându-i lui Marte, cu toate că victima din ziua de sâmbătă este sub influenţa decisivă a lui Saturn, având TRISTITIA în casele delicate şase şi nouă, cele care ne indică religia – aceasta fiind guvernată de Saturn. Mai mult ca sigur persoana va fi ucisă de un duşman al său, căci aşa ne arată casa a douăsprezecea, unde din nou apare RUBEUS, probabil din motive de eşec profesional, lipsire de demnitate, pierderea onoarei, pentru care RUBEUS se consideră că trebuie să fie în casa a zecea. Trecutul acestei fiinţe a fost unul de mari onoruri şi respect, după cum ne arată Martorul ACQUISITIO. În schimb Martorul AMISSIO şi Judecătorul ne spun că totul va fi pierdut în timp scurt, chiar şi fără moartea atroce evidenţiată de RUBEUS în opt. Prezenţa lui POPULUS în casa a şaptea ne arată fără echivoc că persoana a cunoscut oameni în care, de regulă, nu te poţi încrede, şi s-a întovărăşit cu fiinţe de condiţie îndoielnică, prostituate sau altele asemenea.

Dacă este bărbat, aşa cum cred eu, atunci a avut multe concubine. Lucrul cel mai ciudat este că RUBEUS apărând de trei ori în casele morţii, onorurilor şi crimei, relevă că persoana s-ar putea să fi comis ea însăşi o crimă, în ciuda naturii sale luminoase şi deschise. Explicaţia se găseşte în boala sa, aşa cum stabileşte Calea Vârfului, dar oricum toate acestea schiţează un profil geomantic rar, uluitor.

Oarecum liniştiţi de faptul că portretul presupusei victime nu se potriveşte cu niciunul din cei prezenţi, am continuat o vreme să facem în van speculaţii asupra identităţii atât de neobişnuite a unei victime care ea însăşi ar fi comis o crimă.

Capitolul XXI – În care două persoane, din motive diferite, prezic sfârşitul erei florentine

Pe la ora cinei ne-am întrerupt speculaţiile ineficiente, din cauza sosirii consecutive a doi vizitatori neanunţaţi. Primul, pe care Vittoria l-a invitat cu plăcere înăuntru, a fost Amerigo Vespucci. Venise să-şi ia rămas bun de la noi toţi înainte de a pleca în Spania, spunea, dar s-a vădit că scopul său principal era să-i înmâneze lui d'Altavilla (pe care nu-l găsise acasă) o substanţă valoroasă importată din India, cerută de fostul său client şi prieten al nostru Petrus de Hecatibus. Rostirea numelui celui dispărut a aruncat o umbră peste mica noastră adunare, iar Vittoria a părăsit încăperea cu grăbire ca să nu o vedem că plânge.

— Sunt impresionat şi îţi sunt recunoscător pentru gestul tău, spuse Doctorul, dar nu suferea amânare până mâine sau poimâine? Ne aflăm mai degrabă preocupaţi de apropiata ucidere sub semnul lui Saturn. Eşti binevenit să ni te alături, pentru că cinci capete judecă mai bine decât patru.

Amerigo ne-a rugat să-l iertăm că nu poate să rămână, căci vasul său ridica ancora de la Livorno a doua zi imediat după răsăritul soarelui.

— Ştii bine cât ne apasă pe toţi ameninţarea acestui asasinat; dar pe tine ce te zoreşte? întrebă d'Altavilla.

— Îţi pot enumera mai multe cauze ce stau la baza plecării mele deloc neaşteptate. Cred că ştii ceva despre afacerile mele din Spania. Republica noastră mică nu poate concura cu un Regat atât de mare nici financiar şi nici ca anvergură a proiectelor – comerţ serios sau expediţii. Vei căuta în zadar în oraşul nostru o *commenda* importantă.

L-am întrebat ce înseamnă acest cuvânt, iar el, punându-şi mâna pe umărul meu, mi-a explicat că o *commenda* este un fel de înţelegere comercială cu scopul de a împărţi riscul unor călătorii lungi pe mare între mai mulţi acţionari, care de asemenea vor împărţi şi profitul, plătind negustorului sau căpitanului vasului un procent fix.

— Aşa, dacă pleci cu un singur vas, beneficiul potenţial este disproporţionat de mic faţă de pierderea de timp şi de risc. Dar dacă pregăteşti zece vase, totul începe să devină rentabil. Aşa se procedează în Spania sau Portugalia, dar nu aici. Şi apoi, în Vest s-ar putea vinde mult şi ne aşteaptă produse indigene de cumpărat; pentru asemenea expediţii Florenţa este mult prea mică şi mai ales are o gândire prea îngustă. Din această pricină îi prezic un declin rapid. Cred că Lorenzo a făcut bine cheltuind toţi banii nemunciţi pe *Carnascíŕle* cu mascarade, codice miniate şi tipărituri, bijuterii şi daruri pentru a-şi îmblânzi puternicii oponenţi; dar nu a avut miros pentru cele viitoare; iar acum este doar o chestiune de timp până când Girolamo ferrarezul şi forţele întunecate ale trecutului vor veni la cârmă şi totul va îngheţa şi va avea un aspect retrograd, aşa cum luminatul Lorenzo n-ar fi putut bănui. Îmi este teamă că Republica lui Dumnezeu va tăia aripile negustorilor ambiţioşi şi inventatorilor, transformându-i pe aceşti oameni cu talente mult preţuite prin alte locuri în nişte nedoriţi Icari. Celor care ridică în slăvi noua agitaţie ce clocoteşte în oraş, eu le spun că nu este decât fermentaţia grămezii de gunoi.

— Eşti încă destul de tânăr ca să găseşti ceea ce cauţi, răspunse Doctorul, indispus, mi s-a părut, deşi vorba îi era blândă. Cât despre mine, cu toate că mai mulţi nobili germani şi vreo doi spanioli au încercat să mă atragă în ţările lor în schimbul unor recompense generoase, cred că nu voi părăsi bătrâna Florenţă, unde talentele sunt recunoscute pentru profunzimea lor şi nu făcute profunde de puterea faimei. Adevărat, acest oraş învăluit în ceaţa lui aurie este mic şi deloc confortabil pentru oameni ca tine care caută aventuri glorioase şi faima lumii, dar suficient pentru un tip domestic ca mine, a cărui lume se reduce la laboratorul său.

— Talentele domniei voastre, Doctore, merită o recunoaştere mai bună, răspunse negustorul. Sunt sigur că în Spania sau în Germania aţi putea trăi ca un rege numai vânzând câteva produse ale ingeniozităţii voastre. Acum însă vă rog să mă iertaţi, am să plec, căci mai am de făcut unele pregătiri şi i-am promis soţiei mele că vom petrece seara împreună – ea şi copiii mi se vor alătura abia în aprilie anul viitor. În afară de asta, am venit fără pelerină şi văd că prima furtună de toamnă se apropie, după care vremea se va răci. Deci voi pierde ultima crimă, dar sunt convins că mă veţi ţine la curent cu desfăşurarea lucrurilor prin mesagerii sau slujbaşii de bancă ce călătoresc săptămânal în Spania.

După ce a primit asigurări că nu va fi neglijat (mi s-a părut că tratează prea uşor problemele noastre serioase), Amerigo i-a întins Doctorului o pungă de piele.

— Ce-i înăuntru anihilează foamea, seniore. Ce e aici vă ajunge pentru doi ani, luat cam cât o măslină mică pe zi, dacă vă hotărâţi să ţineţi foamea sub control şi să porniţi pe căile misterioase ale asceţilor, care toate duc spre Insulele Binecuvântaţilor, după câte mi s-a spus.

— Mulţumesc, dragă prietene, cu toate că dorinţa mea de a mă întâlni cu eroii defuncţi şi cu umbrele strămoşilor descreşte proporţional cu apropierea iminentă a evenimentului. De ce să grăbeşti ceea ce poate fi prevenit? Dar sunt foarte interesat să studiez substanţa, da, da, foarte interesat. Spune-mi, care este preţul?

— În mod sigur o asemenea substanţă rară trebuie să fie şi foarte costisitoare, dar pentru dumneavoastră preţul nu va fi calculat în florini.

— Mai bine aşa, pentru că nu sunt un om bogat, spuse Doctorul (dar eu bănuiam că minte, deoarece alţii spuneau că posedă o avere substanţială). Să înţeleg că eşti atât de mărinimos şi că mi-o oferi ca dar de despărţire?

— Nu-mi pot permite să ofensez în felul acesta o personalitate cum sunteţi dumneavoastră, căci darurile sunt oferite de superiori celor inferiori lor; aşa că, dacă e vorba de dar, dumneavoastră ar trebui să mi-l faceţi, nu invers. Dar sunt gata să vă ofer substanţa care alungă foamea în schimbul unui astrolab de-al vostru de mare precizie, pe care vreau să-l folosesc la navigaţie, căci intenţionez să străbat Oceanul şi să descopăr mai multe decât au reuşit navigatorii genovezi pentru coroana Spaniei.

— Dar ştii cât preţuieşte un astrolab?

— Sigur că ştiu, şi cred că aproape două livre de substanţă ce taie foamea nu înseamnă o compensaţie zgârcită.

— Şi ce garanţie am că substanţa este bună?

— Cuvântul meu şi al celor prezenţi aici. Pentru că voi da fiecăruia câte o cantitate mică din ceea ce păstram pentru uzul meu şi până mâine la răsăritul soarelui veţi avea timp să-i judecaţi efectele.

— Asta s-ar putea s-o deranjeze pe Vittoria, care tocmai pregăteşte cina. Dar ne vom supune cu plăcere acestui experiment demn de locuri mai mari şi mai însemnate decât Florenţa.

Amerigo ne-a împărţit nişte tablete mici, rotunde, dintr-o substanţă uleioasă neagră sau poate verde închis, care semăna cu excrementele de capră, dar nu mirosea a aşa ceva. Mi-am înghiţit în silă porţia.

— Dar s-ar putea ca mâine să nu fim disponibili pentru rezultat, spuse Doctorul. Aşa că să mergem acum la mine acasă şi să-ţi dau astrolabul. Dacă substanţa ta miraculoasă nu va fi eficace, îi iau pe aceşti domni de martori că ţi-o voi returna, iar tu îmi vei da înapoi astrolabul, plus câte cincizeci de florini pentru fiecare lună de folosinţă. Dacă se vor depăşi douăzeci şi patru de luni, atunci poţi avea astrolabul pentru o mie două sute de florini.

Amerigo a fost de acord şi cei doi au plecat. Înainte să revină Doctorul, îşi făcu apariţia al doilea vizitator neinvitat. Era *Il Procuratore* de Fiore însoţit doar de un singur servitor în livrea verde, pe a cărui faţă buhăită nu se vedea indiferenţa feroce depistată de mine la toţi colegii săi, ci un aer de curată dobitocie. Prezenţa individului, pe numele lui Franco, putea indica o schimbare în obiceiurile Procuratorului, tensiunea şi agitaţia vădite de el nu erau însă deloc diminuate faţă de ultima noastră întâlnire. A insistat să mă vadă pe mine şi pe Doctor imediat, ceea ce a generat o stare de stânjeneală, pentru că d'Altavilla lipsea; acum eram cu totul pradă demagogiei lui de Fiore şi capcanelor obscure pe care fără îndoială avea să le întindă pentru o pradă uşoară ca mine. Totuşi, Procuratorul părea apologetic şi totodată uşurat de faptul că mă găsise singur, fără d'Altavilla.

— Sigur că da, tinere prieten al Republicii noastre, spuse cu căldură, ţinându-mi mâna dreaptă în palmele lui transpirate. Nu pot nega talentele de tutore ale Doctorului d'Altavilla, dar mă bucur că am ocazia să discut direct cu tine, ca de la bărbat la bărbat, pentru că tu eşti acela care a îndurat chinurile şi nu Doctorul.

Mi-am exprimat sincera mirare, neînţelegând ce vrea să spună.

— Ei, nu ştii că sunt responsabil cu serviciul de informaţii aici? Mai devreme sau mai târziu eu aflu totul. Şi am descoperit că ai fost ales drept victimă a acestui complot nebunesc, ceea ce anulează bănuielile care planau mai înainte asupra ta – mă refer la implicarea în crimele, sinuciderile şi accidentele bizare ce au avut loc în ultima vreme în oraşul nostru. Din ce mi-au spus iscoadele mele, ai fost atras miercuri, la miezul nopţii, la Loggia Signoriei, unde un criminal necunoscut a vrut să te îngroape sub o statuie.

— Statuia lui Jupiter, am intervenit eu brusc.

— O statuie, a continuat el. Raportul meu spune că un om curajos ţi-a salvat viaţa şi te-a adus aici, unde timp de două zile te-ai zbătut între viaţă şi moarte. Aşa este?

— Presupun că da.

— Ei bine, unii cetăţeni de vază, ale căror nume nu le voi pomeni, susţin că ar trebui să despăgubeşti Republica pentru statuia sfărâmată, dar eu, *Procuratore* de Fiore, m-am opus. Le-am spus: de ce să plătească victima? Iar ei mi-au răspuns că singurul lucru cunoscut este că statuia a căzut când te găseai acolo şi deci tu eşti răspunzător şi trebuie să plăteşti pagubele. Dar eu le-am zis: dacă un olan de pe casa mea vă cade în cap, trebuie să vă cer despăgubiri pentru stricăciunea provocată acoperişului? Şi aşa am obţinut iertarea ta şi nu vei fi obligat să plăteşti olanul, adică statuia.

Gândindu-mă cum ar fi reacţionat Doctorul faţă de această poveste aiurită, i-am mulţumit Procuratorului că a scutit oficialităţi ale *Signoriei* de un proces umilitor pe care chiar şi un străin ca mine l-ar fi câştigat, oricât de părtinitor ar fi fost judecătorul. Căci nu este de dorit să laşi hoţul să scape şi să condamni un cetăţean paşnic pentru că s-a lăsat furat.

— Exact aşa a fost şi pledoaria mea! mă asigură Procuratorul. În zilele noastre lumea nu mai gândeşte. Minţile saturate de luxul voluptuos al gândirii libere sunt neputincioase în faţa gândirii silogistice. La ei totul se măsoară în câştigul imediat.

— Nu pot decât să fiu de acord.

A urmat un moment de tăcere stânjenitoare, iar eu am nădăjduit fierbinte că întrevederea s-a terminat. Dar se părea că ofiţerul nu era satisfăcut de scurta noastră discuţie. S-a dus la fereastră, s-a încruntat la cerul întunecat şi ameninţător, apoi s-a răsucit brusc, mormăind ininteligibil, s-a aplecat pe jumătate ca să culeagă ceva indistinct de pe jos, a oftat şi s-a plâns de greutăţile muncii sale.

— Dar trebuie să existe şi recompense, am comentat eu încurajator.

— Este un serviciu important, a consimţit el cu modestie. Nu-i uşor să faci faţă obligaţiilor pe care ţi le încredinţează Republica noastră exigentă. Părinţii mei întotdeauna au avut mari ambiţii pentru mine. Şi dacă nu ar fi murit de mult timp, cred că acum, în sfârşit, ar fi satisfăcuţi.

Se plimba acum, gânditor. Am spus că, întotdeauna, calităţile sfârşesc prin a fi recunoscute, şi m-am mirat de uşurinţa cu care rosteam fraze găunoase. Cred că, dacă nu mi-ar fi plăcut anonimatul, aş fi putut deveni un bun politician. *Il Procuratore*, mulţumit de ceea ce a luat drept aprobare totală din partea mea, s-a aşezat pe un scaun şi a început să diserteze despre pericolele reprezentate de democraţie, mai ales pentru tineret.

— Astăzi toată lumea cere de la stat libertate individuală şi toleranţă. Prima generează iresponsabilitate şi egoism, iar a doua provoacă prăbuşirea valorilor de bază, promovând corupţia morală şi intelectuală în rândurile gloatei. Într-o atmosferă de toleranţă răul nu poate fi identificat, prin urmare nu va fi marginalizat şi exterminat. Referindu-ne la naţiuni, de exemplu, este bine ca fiecare în parte să se creadă cea mai bună şi cea mai religioasă. Asta sporeşte morala şi dorinţa de sacrificiu în folosul statului.

— În războaiele ce rezultă din conflictul de opinii privind supremaţia, i-am venit eu în ajutor.

— Dacă vrei să critici natura umană trebuie să te adresezi Atotputernicului. Eu vorbesc despre binele pozitiv şi răul pozitiv. Astăzi toleranţa înseamnă să te abţii de la a judeca şi a deosebi răul de bine, fie că e vorba de idei, locuri sau oameni luaţi ca indivizi, ori ca rasă. Toleranţa înseamnă lipsă de discriminare, iar aceasta, imaginează-ţi, este considerată de unii ca un rău! De fapt datoria noastră este tocmai de a proteja binele şi de a elimina răul. A face discriminare între lucruri este şi bine şi corect. De vreme ce toleranţa înseamnă doar lipsă de discriminare, ea însăşi este imorală, chiar ca amoralitate este imorală.

Mă foiam în jilţ şi începusem să număr orele rămase până la crima saturniană.

— Acum, Florenţa este o Republică democratică şi trebuie să se ţină minte că democraţia fiind dreptul poporului de a cârmui, ea generalizează valorile majorităţii indivizilor în cadrul societăţii luate ca tot. Democraţia prin definiţie nu impune maselor credinţe străine, fie ele chiar înălţătoare, fie ticăloase, ci pur şi simplu impune tuturor valorile populare. Din această cauză avem nevoie de îndrumarea Sfintei Biserici, care exercită o influenţă civilizatoare asupra cetăţenilor şi prin ei asupra statului. Democraţia nu are valori de bază, iată de ce trebuie să avem grijă şi să le sintetizăm deliberat. Acela care critică valorile de bază pentru că s-ar sprijini pe păreri, pe născociri, şi ar conduce la conflicte din pricina părerilor diferite – este un laş.

S-a oprit să răsufle şi m-a privit drept în ochi cu un fel de milă.

— Decandenţă! La asta se ajunge când – din motive diferite – sufletele multora sunt sărăcite sau chiar pervertite. Îţi aminteşti de strămoşii noştri? Ce idealuri nutreau ei! Aminteşte-ţi o clipă de divinul Dante care a crezut în Republică, a crezut şi în monarhie şi indiferent în ce a crezut, a făcut-o cu convingere. El avea idei clare şi le-a susţinut cu tărie. A fost exilat, spoliat, umilit, dar nu a renunţat niciodată la valorile de bază. Iată geniul său! Valorile de bază sunt absolute şi aparţin unui context dat. Ele urmăresc realizări specifice sau feluri de comportament. Valorile slabe sunt ilogice, reflexive, încurcate şi lacunare. Să luăm acum cazul democraţiei degenerate de azi. Se afirmă că totul este bine şi că virtutea cea mai mare este îngăduinţa, respectul reciproc. Absurd! Rezultatul este că oameni însuraţi nu se sfiesc să se încurce cu servitoarele lor, fără ruşine, şi astfel apare un pericol nemaipomenit pentru integritatea purităţii populaţiei noastre. Într-o asemenea Republică înfloresc toate viciile: adulterul, sodomia, preacurvia, vrăjitoria, chiar şi relaţiile sexuale contra naturii, cu oi, cu vaci şi cu alte animale! Ei bine, raportezi toate acestea şi care îţi este răsplata? Toţi îşi bat joc de tine şi toţi îţi spun: „De Fiore, vrei să arzi de viu un amărât de oier” – te rog să-mi ierţi citatul spurcat – „pentru că a regulat o măgăriţă? Ha-ha! Mai bine prăjeşte curul care l-a dus în ispită!” Şi uite-aşa ajungi să-i iei în braţe pe, cum zic ei, duşmanii democraţiei şi alte bazaconii, mă-nţelegi. Să ne gândim, de exemplu, la monarhi. *Aceştia* au valori solide. Ei ştiu ce înseamnă asta. Poporul, curăţenia şi tradiţiile strămoşeşti sunt pierdute, pierdut e ţăranul cu sufletul lui bun. Toleranţa este alt cuvânt pentru indiferenţă, nepăsare faţă de bine şi de rău. Deschiderea minţii sau, dacă preferi, pluralismul, nu înseamnă nimic altceva decât a trece cu vederea ideile inferioare şi elementele declasate ale societăţii care vor submina viaţa tihnită a poporului şi a naţiunii. Dintr-o educaţie pluralistă nu înveţi decât lascivitatea şi neputinţa trupului şi a minţii: totul are aceeaşi însemnătate, fă ce-ţi place. Dar dintr-o dreaptă educaţie religioasă, pătrunsă de mândria pentru pământul natal, înveţi ce să iubeşti şi ce să urăşti; şi mai ales să lupţi pentru ceea ce iubeşti şi împotriva a ceea ce urăşti. Oamenii trebuie să ştie ce reprezintă ţara lor şi să fie mândri de ea. Tinerii trebuie să fie soldaţi, iar oricine este împotriva ţării, indiferent de motiv – harşt!

Procuratorul făcu un gest elocvent la gâtul său osos.

— Soldaţii de azi sunt străini plătiţi! Pfui! Sigur că nu au niciun imbold de a lupta, nu apără nicio tradiţie glorioasă, niciun suflet de ţăran, niciun pământ străbun, nicio soţie iubită, niciun copil care plânge acasă. Sunt plătiţi cu banii furaţi de cămătari. Ce zici de toate acestea?

În lipsa unei opinii ferme şi fiind cam enervat, am dat din cap evaziv.

— Societatea trebuie să-i protejeze pe indivizi în funcţie de relaţia lor cu ea. Cum poţi să-i tratezi pe toţi la fel, când ei sunt diferţi? De ce să ne amuzăm pe seama ideilor nefolositoare ale unor grupuleţe turbulente şi inutile? De ce să-ţi apărăm dreptul de a submina sistemul? Iată ce numesc eu sinucidere! Câteodată găsesc pe rol vreun caz în care sunt implicaţi membri ai claselor inferioare sau chiar femei. În ziua de azi femeile şi-au pierdut modestia, dar asta este altă poveste. Spune-mi, atâta timp cât este clar că societatea trebuie pentru binele ei să protejeze interesele doamnelor (femei cu comportament modest), de ce să le apărăm pe cele care îşi neglijează sfintele îndatoriri şi fac ce poftesc ele? Cu atât mai puţin să le sprijinim! Eficienţa şi supunerea faţă de societate trebuie să fie criteriul de împărţire a beneficiilor vieţii comunitare. Dacă îmi ceri părerea, îţi spun că multe rele provin de la femei. Femeile sunt ca magneţii: se orientează după opiniile soţilor, pentru că ele nu au propriile lor păreri. Dacă direcţia nu-i ţinută strâns, fireşte că vor fi dezorientate. Pe cine vor urma şi admira, pe un om care posedă valori solide sau pe unul care nu are nimic?

Logica te obliga să răspunzi că ele vor avea înclinaţie spre bărbatul ce deţine valori solide.

— Nu am spus şi eu acelaşi lucru? se entuziasmă Procuratorul. Dar acum, pentru că valorile soţilor lor sunt slabe sau nule, femeile şi-au pierdut cuviinţa. Ele au început să gândească, comportându-se şi vorbind ca bărbaţii, şi chiar purtând cămăşi şi pantaloni bărbăteşti, adăugă el cu reproş şi în mod sigur referindu-se la o cunoştinţă comună. Da, lipsa de cuviinţă a femeilor este unul din cele mai rele simptome ale declinului valorilor morale pricinuite de gândirea liberă. Dar asta nu este totul. Nu, sufletele tinerilor sunt pervertite de nehotărâre şi moliciune, de ceea ce ei numesc „să-l înţelegem pe celălalt”. Iar asta se adaugă la modul degenerat şi descreierat în care îşi petrec timpul, la muzica şi dansurile, la exuberanţa sexuală şi chiar la libertinajul lor. Acest pluralism nesăbuit se extinde şi asupra lucrurilor religioase. Cu toţii am văzut rezultatele neruşinatului Conciliu Ecumenic al Florenţei, unde minţile noastre cele mai luminate au încercat să se apropie de ereziile grecilor! O reunire între Biserica de Est şi cea de Vest. Unde o să ajungem? De ce să compromitem doctrinele adevărate? Dacă două părţi nu se înţeleg există un motiv, şi iată care: una are dreptate şi cealaltă nu, asta-i toată problema. Dacă mă întrebi, acest Conciliu a adus numai neajunsuri şi o mulţime de fugari după 1453, ca şi când Republica ar putea să socotească binevenite toate lepădăturile din lume. (E limpede că cei mai mulţi, fie ei patriarhi sau orice altceva, sunt nişte sărăntoci). Şi care a fost consecinţa mortală a tuturor acestor lucruri?

Aici a făcut o pauză, iar ochii i-au prins o căutătură fixă. Nu i-am spus nimic, sperând că lipsa de încurajare îl va tempera, pe când o dezaprobare făţişă l-ar fi condus la fanatism.

— Consecinţa terifiantă este că nenumăraţi străini s-au aciuat aici în ţară şi o dată ce ai permis asta unor eretici şi schismatici, nu-i poţi ofensa pe evrei şi să le spui: nu, domnule, nu vă putem primi în Republica noastră! Dacă ar fi bogaţi, nicio problemă. Dar majoritatea nu sunt, şi îi găseşti prin toate ungherele oraşului propovăduind doctrine străine şi alte ticăloşii numite Cabala sau aşa ceva, încercând să ducă pe căi greşite tineretul inocent. Ceea ce propovăduiesc ei înseamnă distrugerea lumii şi a necredincioşilor, pentru că aşa ne numesc ei pe noi, creştinii.

Iată unde duce toleranţa: la prostituţie, sodomie, desfrâu şi jidovire!

În acest moment o serie bruscă de fulgere incredibil de puternice au făcut ca întreaga scenă să pară ca de vis şi l-au transformat pe *Procuratore* în caricatura grotescă a unui profet al apocalipsei, cu ochii săi bulbucaţi şi asimetrici şi limba-i otrăvită. Am înşfăcat braţele fotoliului. Luat pe nepregătite de lumina orbitoare şi de tunetul asurzitor ce a urmat, el a întins mâna şi m-a apucat de un nasture de la vestă, trăgând insistent de el, ca un copil ce caută protecţia mamei. Neliniştit de teoriile sale şi speriat de manifestarea mâniei cerului, nu am fost destul de energic ca să-i opresc gestul, care a avut un rezultat previzibil: nasturele s-a desprins şi i-a rămas în palmă. Tocmai mă gândeam la un protest, când uşa se deschise şi d'Altavilla, mai înalt şi mai palid ca oricând, cu mantaua şiroind de ploaie, îşi făcu apariţia. Nu l-a salutat pe de Fiore, care s-a ridicat automat în picioare ca împins de un resort ierarhic ce acţiona ori de câte ori se găsea în prezenţa unui superior.

— Văd că vă distraţi bine, spuse d'Altavilla scoţându-şi mantaua.

— *Il Procuratore* încerca să mă convingă că valorile solide sunt mai bune decât cele slabe şi mi-a smuls un nasture ca exemplu, am rezumat eu situaţia. Regăsindu-şi stăpânirea de sine, de Fiore a pus cu grijă nasturele pe o masă.

— Doctorul ştie asta mai bine decât oricine, pentru că strămoşii lui au apărat credinţa în Cruciade, mormăi el.

— Asta a fost acum trei sute de ani, răspunse d’Altavilla. Acum, mai degrabă ne apărăm noi de ea.

Mai dezumflat, *il Procuratore* a dat glas unui avertisment împotriva rătăciţilor de la dreapta credinţă, a netrebnicilor, calomniatorilor şi a tuturor celor care îi încurajează. Dar se vădea că era îngrijorat de schimbarea de atitudine a Doctorului faţă de el, interpretând-o ca pe o aluzie la probabila sa înlocuire din funcţia oblăduită de Savonarola. Asta probabil din pricina nesiguranţei tuturor funcţiilor din Republică, mi-am zis. Bâiguind nişte scuze, îl chemă pe Franco, servitorul său aiurit, şi se pregăti să ne părăsească, însă Doctorul îl opri în prag.

— Bunul meu domn, sunt sigur că Thomas, aici de faţă, este de acord că erudiţia dumitale patriotică este mai presus de orice comparaţie. De fapt, această calitate şi-a atins apogeul chiar acum. *Procuratore*, aş vrea să ştiu unde anume, în regiunea asta, se pot găsi mari cantităţi de plumb?

Mândria recunoaşterii erudiţiei a fost mai puternică decât sentimentele rănite şi *il Procuratore*, lansând din nou o scurtă punere în gardă faţă de şmecheriile subversive, medită un pic şi dădu următorul răspuns criptic:

— Caută un loc unde se fac vase emailate.

O porni fără să-şi ia rămas bun nici măcar de la mine, ascultătorul său devotat, apoi reveni după o scurtă şovăială.

— Aveţi cumva nişte pelerine de ploaie? Fac apel la sentimentele voastre creştineşti, nu pentru mine, ci pentru acest sărman servitor al meu, care este un om bolnav, are şapte copii, deci nouă guri de hrănit…

Fericit că i se acordă atâta atenţie, Franco a zâmbit şi a căscat entuziasmat. Iar d’Altavilla, pentru orice fel de ajutor – pelerină sau supă pentru copii – i-a îndrumat spre mărinimoasa doamnă a casei.

— Ei bine, decât nimic, tot e ceva, comentă Doctorul după plecarea celor doi, fără să-şi explice cuvintele enigmatice sau schimbarea de atitudine faţă de *Procuratore*. Un fulger a luminat ungherele întunecate cu o lumină spectrală, făcând umbrele să dănţuiască. A urmat apoi bubuitul înspăimântător şi toată casa s-a cutremurat ca o biată şandrama. Dar ce reprezintă chiar şi cea mai mare construcţie a umanităţii faţă de puterea infinită a lui Dumnezeu? Dumnezeu Atotputernicul poate hotărî, cu raţionamentul său de nepătruns, să distrugă cel mai frumos palat şi să cruţe coliba unui sihastru (dar de obicei procedează invers). Gândurile Doctorului porniseră pe o cale mai puţin filosofică decât ale mele, căci m-a întrebat dacă am observat că totdeauna tunetul vine după fulger, la anumite intervale, şi nu invers. I-am răspuns că am observat, dar că nu am acordat faptului prea mare însemnătate.

— Şi totuşi trebuie să existe o explicaţie pe care fizica lui Aristotel nu ne-o dă, spuse Doctorul.

Mi-a fost ruşine să recunosc că nu ţineam minte ce spusese Stagiritul despre fulger şi tunet, aşa să am bâiguit ceva despre imuabilitatea legilor naturii pe care numai Dumnezeu le poate schimba, iar dacă nu o face niciodată e ca să nu se contrazică pe El însuşi. Nu sunt sigur dacă în acele clipe figura lui d'Altavilla exprima un sentiment interiorizat ca urmare a unui gând dezaprobator, ori s-a exteriorizat din pricina unui fulger de mai slabă intensitate; cert este că rezultatul a fost un zâmbet ironic topit într-o clipită.

— Sunt atâtea lucruri pe care nu le cunoaştem, ca de exemplu cine va fi ucis mâine sau ce altceva se va mai petrece şi unde anume. Cred că ar trebui să-i chemăm imediat pe Vittoria şi pe bravul *condottiero*, deoarece este recunoscut că patru capete judecă mai bine decât două.

— Ai mai spus-o o dată, dar n-ai explicat de ce crezi asta, am remarcat eu. După câte văd eu, capul domniei tale singur ajunge pentru a judeca mai bine decât toate capetele noastre laolaltă.

— Nu uita că posed acest cap de multă vreme şi mi-l cunosc mai bine decât îl cunoşti tu pe al tău. Dar vă spun că am dreptate, fiindcă sporind numărul persoanelor, sporeşte şi numărul ipotezelor formulate, al celor bune pe care ele le păstrează şi al celor proaste, pe care le înlătură. Iar între ipotezele rămase, cea mai convingătoare are şanse să fie şi cea adevărată.

Cu toate că eram sceptic cu privire la corectitudinea procedeului şi convins că Doctorul îşi va urma calea indiferent de ce vor voi ceilalţi, am aprobat propunerea simţind într-un fel că dacă nu zilele Florenţei, cel puţin ale mele în Florenţa erau numărate şi nu voi mai putea contempla frumuseţea evanescentă a Vittoriei, aceea nu lipsită de asemănare cu frumuseţea eternă a Îngerului din viziunea mea. (Prea bine cunoscând umana aplecare spre defăimare şi coborâre a sentimentelor înalte la grosolane dorinţe ale cărnii, aş vrea să precizez că Vittoria *nu era* Îngerul însuşi, ci poate o formă celestă înrudită, pentru că am aflat dintr-un vis că frumuseţea este aceeaşi în toate femeile şi deci toate femeile nu sunt decât o variantă a Vittoriei; Îngerii, se pare, aşijderi.)

Iată-ne aşadar adunaţi din nou cu toţii; Doctorul a reluat, scurt: trebuie să ne concentrăm asupra victimei lui Saturn, asupra orei şi locului crimei.

— Victima lui Saturn, am spus eu mohorât. Mă îngrozise gândul că planetele, unelte ale creaţiei lui Dumnezeu care au înzestrat fiinţele cu forţele lor speciale, pot fi folosite demonic drept unelte de distrugere simbolică. După ce fiecare planetă a dat un anume fel de viaţă sufletului născut sub semnul ei, acum îşi extermină progenitura. Parcă această avalanşă de crime este menită să defăimeze planetele înseşi.

— Totuşi geomanţia ne-a furnizat profilul viitoarei victime pentru a o putea salva, răspunse Vittoria. Deşi, în pofida descrierii atât de reliefate, nu suntem încă în stare s-o identificăm.

— Atunci, folosul schiţei mi se pare îndoielnic, interveni Valentino.

— Din păcate, confirmă Doctorul. Ei, dacă deocamdată nu putem recunoaşte personajul acesta curios în cercul nostru de cunoştinţe, ar fi bine să ne concentrăm asupra circumstanţelor omorului.

Văzând că trage dintr-un buzunar de la vestă o cărţulie ale cărei scoarţe semănau cu jurnalul alchimic al lui Lutzius, şi amintindu-mi întrebarea pusă Procuratorului, m-am simţit îndreptăţit să emit o ipoteză nelegată, ce-i drept, de adevărul propriu-zis, oricare ar fi fost acesta, dar în relaţie cu ceea ce Doctorul, probabil, lua drept adevăr.

— Plumb, am spus. Bănuieşti că ei îşi vor topi victima în metalul ucigător al lui Saturn şi, pun rămăşag, socoteşti că locul crimei ar putea fi un atelier unde se fac emailuri.

— Îţi mulţumesc că m-ai scutit de o lungă explicaţie! Aş spune că eşti de-a dreptul perspicace, prietene, dacă lucrurile nu ar fi atât de evidente şi uşor de interpretat. Da, exact la asta mă gândeam. Aş vrea să aud ce credeţi voi.

Jenat, *condottiero* a mărturisit că nu-mi pricepe logica gândirii.

— Normal că nu înţelegi, îl consolă Doctorul, pentru că în timp ce noi tot discutam, tu erai preocupat de integritatea vieţii acestui domn pe care l-ai salvat în circumstanţe dramatice. Ne-am întâlnit de mai multe ori, şi unii dintre noi au opinat că victima cea mai probabilă a crimei lui Saturn ar putea fi însuşi divinul Ficino, pentru a cărui pază Vittoria a angajat oameni de arme.

Valentino dădu din cap.

— Ştiu, aceia sunt oamenii mei. Nu cu mult timp în urmă am fost informat că totul decurge bine cu bătrânul şi că rapoartele îmi vor fi transmise din oră în oră.

— Foarte bine. Din punctul meu de vedere, după cum veţi afla, nu cred că el e ameninţat de vreun pericol. Dar să mergem mai departe. O altă ipoteză pe care unii dintre noi au considerat-o foarte posibilă este că ultima crimă va avea legătură cu metalul lui Saturn, adică plumbul. Iată aici o bizară pagină scrisă de bietul Lutzius, alchimistul, în care dezvăluie posibilitatea ca asasinul să aibă intenţia de a distruge ceva cu ajutorul plumbului, ceva codificat în pictură sau determinat de ea.

— Nimic nu ne opreşte să credem că Lutzius, ca şi Ficino, s-a înşelat şi că victima este altcineva, poate chiar nenorocitul indicat de geomanţie, cu toate că fie tema geomantică, fie interpretul ei se pot înşela, am spus eu urmând aceeaşi logică.

— Nu cred că se înşală, spuse Vittoria.

Respectul meu pentru opinia ei era aproape egal cu respectul pe care îl acordam unei gândiri corecte. De aceea am continuat:

— Nu am spus că se înşală în mod obligatoriu, ci că nu trebuie să-i socotim nici corecţi, nici incorecţi, mai precis nu ne putem baza pe ei mai mult decât pe oricare altă prezicere arbitrară.

— Dar Alkindi a demonstrat ştiinţific că oracolele sunt adevărate prin legăturile razelor ce unesc toate obiectele din lume, mă contrazise Vittoria. Şi cum toate sunt legate între ele, este posibil să obţinem informaţii despre evenimente viitoare de la anumite obiecte alese.

— Ştii, Alkindi afirmă că trebuie să sacrifici o viaţă ca să obţii o prezicere adevărată.

— Nu a făcut din asta o premisă a operaţiunii!

Înţelegând punctele noastre de vedere ireconciliabile, d’Altavilla a pus capăt polemicii:

— Nu avem timp pentru dezbateri teoretice, oricât de interesante. Trebuie să ajungem repede la o concluzie; crima lui Saturn, sau ce o fi ea, se poate petrece oricând după miezul nopţii. Dar ce idee, la Alkindi… Ceea ce spune, cu sacrificiul, mă face să mă gândesc că acest complotist şi-a plănuit toate cele şapte crime ca tot atâtea posibilităţi de a influenţa cosmosul. Să-mi spuneţi acum, în ordine, începând cu Vittoria, cine credeţi voi că va fi următoarea victimă.

— Pur şi simplu nu ştiu, spuse ea după un moment de reflecţie. Poate să fie Ficino sau oricine altcineva în al cărui horoscop Saturn ocupă un loc important. Dacă nu mă înşel, acest lucru ţi se potriveşte şi dumitale, Doctore; ai putea fi şi dumneata.

— Aşa este, când m-am născut Saturn era în zodia Fecioarei, adică era o planetă puternică, fiind şi sub semn de Pământ, şi totuşi nu atât de puternică precum în Capricorn sau în Vărsător, unde se găsea la naşterea lui Ficino. Dacă ne-am lua numai după poziţia lui Saturn, aş fi cea mai puţin probabilă victimă. Pe de altă parte însă, Soarele se găsea în Capricorn când m-am născut – după cum aţi fi putut deja ghici, fiind eu un tip saturnian. Dar asta este valabil pentru mii de oameni de prin împrejurimi, iar eu nu cunosc horoscopul tuturor pentru a face preziceri. Acum e rândul tău, Valentino: cine crezi că va fi ucis mâine, sâmbătă?

Valentino s-a scuzat că nu are niciun candidat, că nici nu a înţeles prea bine criteriile după care ar fi fost plănuite toate crimele astea. Atunci mi s-a cerut mie părerea şi eu am spus:

— Pe mine argumentele lui Ficino m-au convins, şi cred că se va face o încercare de a-l ucide. Ce rol are plumbul în afacere nu ştiu şi de aceea sunt gata să iau în considerare orice alte opinii. Dar acum este rândul Doctorului şi sunt foarte curios să aud ce va spune, căci are cu siguranţă o teorie proprie.

— Ai dreptate, prietene; e o teorie sugerată mie de multă vreme de notiţele alchimice ale lui Lutzius, iată-le aici. Vă propun să ascultăm ce se spune în ele, înainte de a lua vreo decizie.

Mi-a înmânat caietul cu coperţi din piele, rugându-mă să-l deschid la semn şi să citesc cu dicţie. L-am deschis, dar am citit cu greutate însemnările din el, pentru că scrisul era tremurat şi plin de greşeli.

— „Formula secretă a Misterioşilor Terapeuţi Evrei, care a fost descrisă cu multă acurateţe de Josephus Flavius în cartea sa *Antichităţi iudaice*, transmisă de lanţul adepţilor pitagoreici ai Ars Regia:

În numele lui Dumnezeu creatorul, atoatefăcătorul; pentru desăvârşita purificare fizică şi morală a dreptcredincioşilor, Rabi Hillel prescrie următoarea loţiune salutiferă pentru zilnică lustrare, pentru curăţatul dinţilor, al gurii şi al părului, al nasului şi urechilor, atât pe dinăuntru cât şi pe dinafară, al mâinilor şi picioarelor precum şi al altor mădulare, prin ingestie în cantităţi potrivite şi subţiată, ca profilactic şi antidot împotriva gutei, dropicii, umflăturilor, buboaielor şi vărsatului, la curăţarea maţului gros; lecuieşte de moleşeala membrelor, combate impotenţa, slăbiciunea, decreptitudinea (pricinuită de numărul mare de ani sau de senilitate), frigurile; întăreşte tendoanele, alungă boala maiului, flatulenţele vintrelor, combate decolorarea fluidelor din trup şi este eficace pentru contracepţie. E vomitivă, emulsifiantă a membranelor glutinoase şi filtru de dragoste; e bună pentru completa spălare a lenjeriei de corp, rufelor, sandalelor, perucilor, pereţilor, duşumelelor, a vaselor de lut, a argintăriei, ţiglelor şi covoarelor. Distruge rapid insectele dăunătoare.

Iehova i-a vorbit lui Avraam din rugul în flăcări, zicându-i: «Spune-le lor că numele meu este EU SUNT». De la Avraam taina a trecut la Isaac, şi de la Isaac la Israel. De la Israel taina, ascunsă într-un clondir, a ajuns la Pitagora; iar Pitagora i-a dat-o lui Moise, binecuvântat fie-i numele în vecii vecilor! De la Moise taina a ajuns la Zoroastru şi de aici înţelepţii Magi Caldeeni au purtat cu ei fiola sacră până în Palestina, urmărind steaua călăuzitoare; când aceasta i-a fost dăruită pruncului sfânt, Fecioara Maria i-a înmânat-o spre păstrare lui Ioan Botezătorul, până când Mântuitorul avea să ajungă mai vârstnic. Iar când Botezătorul a fost zvârlit în temniţă, el a transmis-o Martei, femeia cea dreaptă, care l-a uns pe Domnul nostru cu conţinutul vasului pe picioare şi pe păr, în ajunul ultimei sale cine.

Vomitiv; ameliorează gălbinarea şi slăbiciunea, opreşte scurgerile, curăţă sângele, balsam bun pentru băşici, gâlme, escare, negi şi răni. Întrerupe sarcina caprelor, accelerează descompunerea fierului, cuprului şi lactatelor. Remediu îmbătabil pentru toate durerile interne şi externe, pentru dambla şi pierderi de memorie; alungă deochiul şi farmecele. Vomitiv; *salve, panacaea.*"

Textul nu era scris de Doctorul Lutzius, dar marginaliile făcute de mâna lui exprimau rezerve evidente: „Cronologia! Incongruenţă scandaloasă!"

(Urma o reţetă stenografiată. Deşi majoritatea semnelor îmi erau cunoscute, nu le înţelegeam pe toate şi nu doream să stric formula din pricina unei interpretări eronate, mai ales că cea mai mică greşeală putea avea consecinţe dezastruoase pentru o poţiune atât de sensibilă.)

— Se pare că vei avea nevoie de aşa ceva, spuse Doctorul. Dar s-a mişcat cumva semnul? Căci nu acesta este pasajul care ne interesează. Luă caietul, îl răsfoi, apoi i-l înapoie Vittoriei, care citi mai departe:

— „*Leul Verde*. Când caduceul lui Mercur atinge spiritul universal, Cele Trei Graţii arată spre pământ, văzduh şi focul astral…" Aici urmează un pasaj pe care l-am redat în capitolul patru al acestor memorii. Totuşi voi transcrie din nou finalul speculaţiilor lui Lutzius, deoarece e important pentru înţelegerea deciziilor care au fost luate în noaptea aceea:

„Şi şapte culori, care sunt şi culorile tainice ale celor şapte Planete sau Inteligenţe cu care Dumnezeu îşi înzestrează creaţia… Dar acum pentru noi este însemnată faza *viriditas*, patronată de milostiva Zeiţă: când blândul Zefir mângâie trupul Lunii, blonda Flora îşi oferă darurile pământului sterp, care va deveni verde; atunci *Leul Verde* se va ivi ca să se-nehine Zeiţei de Smarald. *Inversarea procesului*: să-l lăsăm pe bătrânul Saturn, devoratorul propriilor copii, să umbrească lumina după cum îi este obiceiul. Numai prin folosirea metalului lui Saturn în stare lichidă, la Luna moartă la ora lui Saturn, ca antiteză a procesului şi rezultatului, poate fi răsturnată această operaţiune puternică şi benefică.”

— Ce credeţi că înseamnă asta? întrebă d’Altavilla.

Am răspuns eu pentru toţi, întrucât celorlalţi, mai ales lui Valentino, se putea să le fi scăpat unele amănunte din această formulare complicată.

— Este evident, aşa cum deja s-a arătat, cred, la o întâlnire a noastră din zilele trecute cu divinul Ficino, că alchimistul a crezut în inversarea influenţelor pozitive venusiene, captate în tabloul lui Botticelli, prin distrugerea operei în plumb topit. Ficino susţine că tabloul a fost conceput ca o epitomizare eficientă a conjuncţiei din momentul executării lui, iar Lutzius nu este departe de aceeaşi concluzie în teoria sa. În noaptea când l-am întâlnit, alchimistul mi-a spus că operaţiunile macrocosmosului, adică ale universului din jurul nostru, sunt aidoma celor din interiorul omului şi că ambele sunt fundamental alchimice. Universul a fost creat prin alchimie şi aşa stau lucrurile şi cu evii cuprinşi în el. Iată ce m-a frapat acum, auzind pasajul în care Lutzius crede a discerne formula alchimică prin care va răsări pentru Pământ o nouă epocă. Inversarea procesului înseamnă anularea transformărilor predestinate, în bine sau în rău. La începuturi când a avut loc creaţia şi poate că şi acum, planetele nu erau altceva decât nişte ingrediente în mâinile Divinului Alchimist. Mintea umană fiind una cu cea divină, noi suntem capabili să intervenim în desfăşurarea destinului schimbător al Pământului. Tabloul, care simbolizează ceea ce s-a petrecut sus în ceruri, a fost o unealtă a intervenţiei omului. Ca imagine divină era un punct de contact, un simbol puternic şi un obiect cu ajutorul căruia omul putea să influenţeze cosmosul. Dacă tabloul este un microcosmos la scară umană al evenimentelor celeste, o intervenţie asupra microcosmosului înseamnă o intervenţie asupra universului, dacă mintea alchimistului uman – sau a magicianului – este suficient de deschisă ca să fie conştientă că poate face aşa ceva. Dar oare toată teoria nu-i numai o elucubraţie a lui Lutzius? Sunt gata să admit că metalul lui Saturn poate avea un rol în viitoarea crimă, dar înclin să cred că victima va fi tot o fiinţă umană şi nu un obiect de artă!

— De ce? întrebă Doctorul.

— Pentru că nu avem nicio dovadă că plănuitorul dementei operaţiuni e în consonanţă cu fanteziile alchimice ale lui Lutzius.

— Dar ştii în ce fază a Lunii intrăm acum? întrebă gânditor Doctorul.

— Luna a dispărut de pe cer ieri; vom avea Lună nouă peste două zile, răspunse Vittoria.

— Luna *a murit*, prietene, şopti d'Altavilla.

— S-ar putea să fie pur şi simplu o coincidenţă, am încercat eu să-mi apăr ipoteza. Dar Vittoria şi Valentino nici măcar nu mă priveau. *Condottiero* se ridicase deja în picioare.

— Deci credeţi că punctul culminant al seriei de crime astrologice va fi distrugerea rituală a unui tablou, şi nu a unui om, în ziua lui Saturn? i se adresă Vittoria lui d'Altavilla.

— Aşa cred, da.

— Doctorul crede că fapta ar fi apogeul unui rit satanic având ca scop final accelerarea sau chiar înfăptuirea sfârşitului lumii, am adăugat eu cu oarecare rezervă.

— Sau cel puţin sfârşitul Republicii Florenţa, specifică d'Altavilla. Cred că ai explicat cu precizie temeiul teoretic al schemei.

— Dar Florenţa *este* însăşi lumea! exclamă Vittoria cu voce pasionată. Spuneţi-ne când credeţi că se va petrece lucrul acesta şi unde, pentru că am discutat toată ziua, şi-acum a trecut de miezul nopţii. Ziua lui Saturn a început!

Ne-am uitat unii la alţii; vai, aproape pierdusem noţiunea timpului din clipa când eu îmi revenisem. Dar mă simţeam înviorat de atmosfera tensionată din cameră şi de odihna forţată de care trupul meu beneficiase în ultimele două zile.

— După Lutzius, actul final al acestei tragedii demonice, cu meticulozitate pusă la cale, se va petrece nu numai în ziua lui Saturn, ci şi la ora lui Saturn, care este chiar acum, între miezul nopţii şi ora unu, va fi din nou între şapte şi opt după răsăritul soarelui, şi iarăşi între două şi trei după-amiază, apoi între nouă şi zece noaptea, adică din şapte în şapte ore. Deşi s-ar putea să fie prea târziu, dacă toată lumea e convinsă de această ipoteză, să încercăm, rogu-vă, să ne imaginăm în ce loc ar putea fi distrus tabloul şi să mergem cât putem de iute acolo.

— Merg cu dumneavoastră, Doctore, spuse Valentino.

— Şi eu, se alătură Vittoria.

— Vă mulţumesc, prieteni. Să încercăm localizarea ritualului. Aş prefera ca unul dintre noi să rămână aici – pentru cazul când am da greş – ca să se ducă la Marsilio Ficino, şi cred că cea mai potrivită persoană este Vittoria; doar dacă Thomas nu crede că ipoteza mea este atât de lipsită de logică încât nici nu merită să o punem în aplicare.

Era clar, d'Altavilla îmi forţa mâna, ştiind că nu aş fi expus-o pe Vittoria la un drum prin furtuna de afară, spre o ţintă necunoscută şi probabil periculoasă.

— Sub niciun motiv nu rămân aici, vin cu voi, am răspuns. Dar explicaţi-mi ceva: de ce credeţi că teoria lui Lutzius e mai bună decât altele şi mai ales decât a lui Ficino?

— Da, îţi răspund scurt. Cred că păianjenul şi-a ales cu mare grijă victimele, că ştia multe, dacă nu chiar totul despre ele. Le cunoştea mai cu seamă teoriile privitoare la tablou. Prin distrugerea unei vieţi, distrugea simbolic o dimensiune a tabloului. Deşi nu cred că o anumită teorie despre semnificaţia tabloului este mai bună decât altele, totuşi fiecare în parte e posibil să fi avut un impact diferit asupra judecăţii complotistului. Chiar dacă socotea că niciuna nu-i complet sau suficient de convingătoare, e posibil să fi fost influenţat profund de unele articulaţii ale lor.

— Aşadar, încerc să mă identific cu el, să gândesc după creierul lui. E un bărbat deştept şi învăţat – nu cred că este vorba de o femeie. Nu ştim dacă împărtăşeşte opinii cunoscute de noi sau are o convingere personală cu privire la tablou. Dar oricum, şi-a calculat în aşa fel comiterea crimelor încât Luna moartă să cadă între vineri şi duminică. După mine, a avut în minte speculaţiile lui Lutzius şi a ucis atâtea suflete nevinovate *numai* ca să ajungă la acest final satanic. Vittoria a menţionat razele lui Alkindi, iar alţii au adăugat că *platonicianul Alkindi* credea că sacrificiul este cel mai eficient mod de a influenţa cursul evenimentelor macrocosmice, şi eficient în cel mai înalt grad este sacrificiul uman. Operatorul planului a avut poate în minte lucrurile acestea când a ucis nu pentru a influenţa o comunitate măruntă, ci întreg universul. Motivaţia sa pentru distrugerea rituală a tabloului, în contrast cu vieţile nimicite ale prietenilor noştri, este bine explicată de teoriile macrocosmosului şi microcosmosului, despre care ai vorbit, Doctore, şi care îi sunt atribuite lui Lutzius, fiind de fapt platoniciene. Cu toate că nicio teorie nu exprimă tot adevărul (deşi fiecare în parte are dreptate într-un anumit sens), cel care a gândit complotul a ales elementul alchimic plumb din credinţele lui Lutzius, pentru că servea scopurilor sale.

— Sună convingător. (Vittoria părea impresionată.) Şi vă rog mult să mă luaţi cu voi.

— Aşa am face, dar timpul e scurt şi ne trebuie disciplină pentru ceea ce-ar putea fi o acţiune disperată. Aş rămâne eu, însă ştiu mai bine decât oricine ce se petrece! N-aş vrea ca Valentino să-şi valorifice capacităţile fizice, dar s-ar putea ca ele să fie indispensabile, ca şi cunoştinţele sale despre geografia regiunii. Cât despre Thomas, ar putea rămâne el; cred totuşi că prezenţa ta îi va fi mai plăcută lui Ficino – ieşirile necontrolate ale lui Thomas i-ar putea irita urechile sensibile, ca să nu mai vorbim de natura lui suspicioasă.

Explicaţia îmi ştirbea mândria, dar am căutat să fiu calm şi să o conving pe Vittoria că o persoană lipsită de importanţă ca mine e bine să se afle acolo unde nu încurcă pe nimeni.

— Du-te, Vittoria, până când nu începe să-şi plângă de milă, spuse Doctorul, lipsit ca şi în alte rânduri de tact, şi problema se încheie la acest punct.

— Dar unde vom merge? întrebă Valentino.

— Într-un loc unde este suficient plumb pentru a-l topi şi a cufunda în el un tablou.

— Asta poate însemna un atelier de produse emailate, am reamintit eu ce ne spusese colaboratorul nostru.

— Sau mulaje pentru un anumit tip de vase din pământ, ori un loc unde se topesc din nou deşeurile de metal, spuse condotierul. Sunt multe asemenea locuri, dar numai în câteva se poate găsi plumb destul pentru a face treaba.

— Cunoşti asemenea locuri?

— Le ştiu pe toate foarte bine, ceea ce face alegerea şi mai grea. Să ne gândim puţin. Din cele opt – nu, zece, poate douăsprezece ateliere din oraş, unul suficient de mare se găseşte în Oltrarno, în cartierul Dragonului Verde. În afara oraşului sunt multe ateliere mici de olărie. Dintre acestea numai două s-ar potrivi, dar unul singur este specializat în emailări, pentru care s-ar putea să folosească plumbul luat de pe domeniile unui oarecare conte, între Arezzo şi Cortona, acolo unde se fac faimoasele ceramici albe.

— Atunci să mergem întâi la atelierul din Oltrarno, apoi la celelalte. Iar dacă nu vom da de urma vinovatului, va trebui să ne gândim la alte locuri.

— Dar până la atelier e drum de două ore pe lumină, obiectă Valentino. Acum e întuneric şi plouă cu găleata, iar celălalt loc pe care îl am în vedere se află tocmai în nordul Florenţei. Dacă avem noroc şi dacă nu ne mor caii de oboseală, putem ajunge acolo puţin după amiază.

— Să sperăm că nu va fi nevoie. Şi oricum, ai o alternativă?

Deoarece condotierul a ridicat din umeri, după o scurtă pregătire – care a însemnat şi înarmarea noastră până-n dinţi – am pornit la drum. Vittoria şi doi servitori urmau să plece spre vila lui Ficino la Careggi cât mai repede posibil, iar noi trei am purces către atelierul de la Dragonul Verde.

Eram într-o stare de spirit proastă, ploaia mi-o agrava, dar cel puţin fulgerele – când într-o parte, când într-alta – şi tunetele au început să se succeadă la intervale mai lungi.

Se făcuse aproape trei dimineaţa când am ajuns la atelierul-prăvălie al olarului din Oltrarno. Înăuntru nu se vedea lumină şi nu se observa niciun fel de activitate. Între a-l trezi pe om şi familia sa şi a pătrunde prin efracţie, Doctorul a ales, ca de obicei, metoda ilegală, pentru că era cea mai simplă. Deci Valentino a forţat uşa şubredă de la pivniţă, iar noi ne-am tras săbiile pe întuneric. Am dibuit treptele care duceau sus şi am căutat o vreme pe bâjbâite, până când Doctorul, adulmecând cu atenţie aerul, ne-a chemat afară din atelier.

— Nu e foc la cuptoare, asta e sigur.

— Nu e nimeni pe aici, spuse şi Valentino.

— Asta înseamnă un singur lucru, spuse Doctorul: că trebuie să mergem mai departe.

La auzul veştii, o parte din mine s-a răzvrătit şi am simţit nevoia de a protesta. Am început să blestem în limba mea natală în timp ce încălecam iapa, sub ploaia deasă şi pătrunzătoare.

Capitolul XXII – În care totul este supus probei apei şi focului

Galopam sub averse, când la orizont a început să mijească o pată de un albastru murdar. Asta avea să fie toată lumina zilei de azi, mi-am spus. Urcasem prin locuri împădurite, unde crengile joase ne biciuiau obrajii şi ochii. Apoi epuizaţi, caii şi ploaia au pornit-o în jos, prefirându-se spre centrul pământului, ca toate cele ale lumii; şi ridicând capul, am întrezărit discul verzui al soarelui printre nori.

Pe la jumătatea coborâşului, drumul cotea brusc la dreapta. Gâfâind din greu, iapa alunecă, gata să cadă în clisă. Îşi reveni şi, scuturându-şi capul şi coama ca o zgripţuroaică sceptică, strănută şi lovi cu copitele panta. Mergeam pe o potecă îngustă ce dădea ocol unei limbi de deal calcaros. Am urcat iar o pantă abruptă şi ne-am pomenit pe o coamă ciudată. Caii s-au oprit. Părea că nu există alt drum de coborâre de pe coamă, de fapt un platou mic, aproape circular, închis de la est spre sud şi până la vest de o stâncă în formă de rinichi.

Spre nord, dincolo de un câmp maroniu sub ultimii stropi, unde un călugăr capucin culegea ceva, aplecat, părea că se deschide o prăpastie. Ca să ne lămurim dacă puteam continua într-acea direcţie, ne-am hotărât să descălecăm şi să-i încredinţăm caii blajinului condotier. Doctorul şi cu mine, patinând pe terenul alunecos, ne-am îndreptat cu precauţie spre silueta îngenuncheată a călugărului. Omul s-a răsucit şi s-a ridicat, înalt şi ameninţător, dominând peisajul decolorat. Avea în poala sutanei nişte obiecte ce păreau să fie bucăţi de minereu de fier, dar de forme curioase, aidoma unor foi de ceapă.

— Fiţi bun, Sfinţia voastră, şi lămuriţi-ne: ce faceţi aici în pustietatea asta? întrebă Doctorul după ce îl salută pe om.

Eu nu îi puteam vedea faţa din cauza glugii ce i-o umbrea. Tăcerea lui mă nelinişte. De ce nu-l întreba d'Altavilla de drum, şi-atâta tot? Pentru că, mi-am răspuns eu însumi, nu lasă să-i scape ocazia de a învăţa de la el ceva nou şi de a-l ridiculiza în acelaşi timp. Misiunea noastră urgentă părea să se abată într-un ocol straniu.

— Magneţi, răspunse după un timp călugărul. Magneţii au căzut din cer chiar în acest loc.

Curios să văd cum arată acest minereu despre care auzisem, am făcut câţiva paşi spre om. Mi-a înmânat unul din obiectele pe care le ţinea în poală. Era greu, neted şi stratificat ca foile unei cepe. Cu excepţia culorii şi a sugestiei de ceva foarte compact, semăna cu o legumă sau mai precis cu copia unei legume, făcută de un meşter florentin îndemânatic.

Doctorul d'Altavilla privea peste umărul meu. I-am dat minereul şi am zărit un mic magnet ceva mai încolo, spre râpă, între doi superbi broccoli pe care străluceau mii de picături cristaline de apă. M-am răsucit, şi atunci am văzut la capătul pantei argiloase abrupte acea construcţie bizară. Semăna de sus cu desenul unui castel neterminat făcut de un copil, cu câteva creneluri neregulate şi fereastra unui foişor cu un înalt grad de deteriorare, montată în afara zidurilor pe console şi orientată spre est. Un fum negru ieşea pe un horn imens. În jurul a ceea ce părea o groapă de lut, se găseau câteva construcţii din lemn. Grămezi de lemn şi de fiare vechi răsucite se aflau din plin răspândite prin apropiere. Se părea că nu există alt drum de coborâre, cu excepţia peretelui abrupt de lut unsuros. M-am întors la ceilalţi.

După ce a examinat magnetul în formă de ceapă, d'Altavilla l-a cântărit în palmă şi a întrebat prietenos:

— Spune-mi două lucruri, om al lui Dumnezeu: unu, dacă acest magnet are un preţ. Doi, dacă există un drum de coborâre până la clădirea din vale, unde presupun că se fabrică ceramică şi vase smălţuite.

— Primul răspuns este da, pentru magnet există un preţ. Al doilea răspuns este nu: ca să ajungeţi acolo jos trebuie să faceţi cale întoarsă cam o milă, până daţi de o troiţă cu chipul Fecioarei în mijlocul crucii, lucrat în majolică. O luaţi pe drumul din stânga şi după încă vreo milă ajungeţi la atelierul din vale.

Se pare că au aprins focul devreme astăzi, adăugă el după o pauză ce putea fi interpretată ca o curiozitate ezitantă.

— Poate au ceva mai special de livrat, spuse Doctorul. Deci nu există nicio cale mai rapidă de coborâre?

— Nu, răspunse din nou călugărul. Doar dacă…

M-am îndreptat spre magnetul aflat între cei doi broccoli verzi şi strălucitori. Am auzit ca prin vis glasul sarcastic al călugărului:

— Iar Dumnezeu este atotputernic. Îi poate arăta orbului ieşirea din labirint. Deschide cărări acolo unde nu există. El mi-a dat puterea de a prezice că unul dintre voi va ajunge acolo jos mai repede decât ceilalţi…

Cuprins brusc de panică, m-am răsucit către glasul acela. Sub gluga călugărului părea a nu fi altceva decât întuneric găunos. Cu un sunet aspirat, lutul a cedat sub picioarele mele. Nici n-am apucat să strig către însoţitorii mei. Doar mi-am sucit faţa într-o parte, ca să nu şterg cu ea tot peretele prăpastiei.

Această întâmplare a creat în mintea mea zăpăcită o imagine ciudată, o experienţă nu mai puţin intensă decât viziunea avută cu câteva zile în urmă. Viziunea de atunci mi-a relevat misterele de după viaţă, pe când noua aventură mi-a arătat profunzimile nebănuite ale vieţii pe pământ.

Mă zbăteam să-mi opresc prăbuşirea şi mi-am înfipt spasmodic mâinile şi picioarele, precum şi centura şi teaca sabiei în şanţurile ce brăzdau lutul cleios. Ochii mei au cuprins în cădere nenumărate orificii săpate de râme în peretele alunecos. Am zărit multe galerii circulare, cu diametre diferite. Unele erau populate de monştri în miniatură, jivine de nedescris cu gheare, trompe, colţi, antene şi aripi păroase; vermiculare sau nu, toate păreau mânioase şi pornite să-mi dea *le coup de grâce* printr-o înţepătură veninoasă. Totuşi majoritatea orificiilor păreau goale. Pur şi simplu erau acolo, îndeplinind o funcţie misterioasă.

În mod ciudat, cu toate că nu a durat mult prăbuşirea mea pe cei vreo cincisprezece iarzi ai peretelui drept, am avut timp să-mi imaginez, după cum mi-am amintit mai târziu, că Pământul nu este în realitate compact, ci poros ca un burete, străpuns cum era de nenumăratele galerii minuscule. Unele poate că ajungeau chiar până în inima lui, altele poate se opreau după câţiva centimetri. Unele intersectau un număr nelimitat de alte galerii, pe când altele eventual izbuteau să le evite şi reuşeau să înconjoare Pământul de mai multe ori. Se puteau din loc în loc schimba nivelurile, şi de la o galerie la alta aflai neapărat una care să ducă spre miezul Pământului sau poate chiar la antipozi. Dar prin alte găuri din ţărâna viermănoasă puteai coborî zile întregi, rămânând însă undeva la suprafaţă, într-un loc imposibil de precizat, uneori chiar în acelaşi punct de unde ai început călătoria. Unele intrări erau prea înguste şi ochiul nu le discernea, altele arătau ca nişte coridoare vaste pline de alte galerii ce se încrucişau şi duceau spre destinaţii necunoscute.

Unele coridoare sunt populate de colonii de milioane de fiinţe, de pildă furnici. Altele pot fi goale pe distanţe considerate virtual nesfârşite, pentru că există posibilitatea de a trece dintr-o galerie în alta reluând întreaga odisee, cu mici variaţii, după ce ai revenit la locul de plecare, din pură întâmplare; căci toate aceste galerii se întind pe nenumărate niveluri şi nu există nicio regulă de orientare, nu acţionează nici măcar acea lege care spune că dacă vrei să ieşi dintr-un labirint trebuie să alegi prima cale la dreapta sau la stânga până ce un obstacol te sileşte să schimbi direcţia. Aici nu se aplică nicio regulă, din cauza trecerii pe nesimţite de la un nivel la altul, iar dacă o coteşti la dreapta este foarte posibil ca după câţiva centimetri să te afli sub galeria originară, mergând în direcţie opusă. Iar dacă mai coteşti încă o dată la dreapta, te poţi reîntoarce la punctul de plecare fără să-ţi dai seama şi în felul acesta să te învârteşti *ad infinitum*. Desigur, nu toate galeriile sunt asemănătoare, dar un mare număr da, şi de aceea ai nevoie de organe de percepţie sensibile pentru a observa deosebirile, cu excepţia situaţiei când textura pământului poate fi într-adevăr distinsă ca diferită (dar şi în asemenea caz erorile sunt inevitabile din pricina posibilităţilor reduse de orientare pe întuneric, deşi eu cred că râmele sau cârtiţele ştiu în ce parte răsare şi unde apune soarele, cu ajutorul unor simţuri ce scapă puterii noastre de înţelegere).

Revelaţia întregului Pământ străbătut de tunele comunicante, dedesubtul suprafeţei de aparenţe dense şi sigure, mi-a provocat o spaimă mai mare poate decât însăşi căderea, care de fapt nu mi-a produs decât o durere fizică moderată, fiindcă peretele argilos era neted şi alunecos. Căci, desigur, prin aceste coridoare subterane pot fi oricând transmise mesaje între fiinţele aflate la distanţă, încât o idee nouă sau vreo boală ivită brusc nu sunt de fapt nici noi, nici bruşte, ci pur şi simplu răspândite prin tunelele care pot uni la întâmplare două puncte de pe Pământ.

Dar oare nu ne putem imagina asemenea coridoare şi prin elementele mai subtile decât pământul, cum ar fi apa, aerul şi chiar focul? Este bine ştiut astăzi că nu numai pământul, apa şi aerul sunt populate de acele fiinţe vizibile pe care le cunoaştem cu toţii, ci şi focul, numai că unele fiinţe ale aerului şi focului sunt mai fine decât simţurile noastre şi se găsesc astfel în afara sferei de percepţie umane; acelaşi lucru este valabil şi pentru nenumăraţi demoni, spiriduşi, salamandre, spirite sau chiar zei, aşa cum erau zeii din Grecia veche, care cu siguranţă existau într-o formă subtilă, nevăzuţi, dar activi în vieţile muritorilor. Şi atunci nu este oare de conceput că apa, aerul şi chiar focul sunt poroase şi străpunse în toate direcţiile de găuri de viermi invizibile nouă, perfect vizibile însă fiinţelor ce trăiesc în aceste elemente? Că dacă le percepem le putem folosi, iar lipsa acestei perceperi ne opreşte să transmitem mesaje sau să călătorim prin ele?

Cum pot fi accesibile aceste locuri şi cum se imaginează furnicile pe ele însele, ca mădulare ale zeului lor sau ca nişte creaturi destinate unei individualităţi veşnice şi unei judecăţi din urmă – astea îmi erau gândurile desfăşurate rapid pe când mă prăbuşeam într-o baltă noroioasă, plină de sedimente. Căram cu mine suficientă substanţă din care Dumnezeu a modelat trupurile noastre cu multe milenii în urmă.

La vederea micului castel cu turnurile sale piezişe şi pe jumătate neterminate m-a cuprins senzaţia de nestăpânit a unui pericol iminent. Cerul jos arăta ca o marmură vineţie. Din cauza înclinaţiei pantei şi a rotunjimii marginii de sus nu-mi zăream tovarăşii şi nici ei nu mă puteau vedea, decât dacă s-ar fi apropiat periculos de buza prăpastiei. Prin două straturi de lut, unul întins pe palma mea, celălalt pe mâner, am simţit duritatea reconfortantă a sabiei. Cel puţin eram înarmat. Mă pregăteam să mă apăr până la capăt, sătul de toate accidentele abătute asupra mea în ultima vreme. Ca în bătaie de joc vântul a purtat deasupra capului meu un fuior de fum, acoperindu-mi cu funingine fină toată suprafaţa mânjită de lut, adică aproape tot corpul. Măcar, îmi spuneam, arătam atât de groaznic încât la vederea mea oricine ar fi rupt-o la fugă cuprins de panică.

Îmbărbătându-mă astfel şi ştiind că Doctorul şi Valentino nu vor putea străbate drumul ce ne despărţea mai devreme de o jumătate de oră, am pornit cu paşi mari – printre crengi uscate, buşteni şi bucăţi de fier – spre poarta masivă a straniului atelier. Am bătut, am împins-o cu toată forţa – poarta nu s-a clintit, ceea ce putea însemna că fusese zăvorâtă din interior. Ferestrele nu aveau geamuri, în schimb aveau gratii ca la cuşti. Un copil ar fi putut să se strecoare, dar mie nu-mi încăpea decât capul. M-am înălţat pe vârfuri, am înlăturat pânzele de păianjen negre şi am privit. Mă întâmpină un întuneric cavernos. Interiorul sălii părea să fie de forma unui cub, dar pereţii nu erau perpendiculari unul pe celălalt, fie din nepriceperea constructorilor, fie din cauza terenului de fundaţie instabil. Tavanul înalt era perforat, iar prin găuri cerul mohorât se întrezărea ca o constelaţie ciudată şi palidă.

Am pornit să înconjur clădirea şi am dat peste trei rânduri a câte trei ferestre dreptunghiulare pe o latură, apoi de un zid străpuns numai de o ferestruică în mijloc, a cărei margine o puteam atinge dacă întindeam mâna. M-am depărtat câţiva paşi şi am văzut că îi lipseşte o gratie în partea dreaptă, iar ferestruica însăşi era mai curând o spărtură operată în zid, brutal, la întâmplare. Întreaga structură era concepută, ori mai bine zis prost concepută de un dezechilibrat, ca o batjocură diavolească la adresa unei construcţii normale.

Am adunat câţiva buşteni sub spărtură. Urcat pe grămada de lemne, privirile mele au depăşit linia pervazului. Apoi am încercat să văd dacă cele două gratii rămase sunt destul de solide ca să suporte greutatea corpului meu. Nu păreau să se clintească, aşa că m-am agăţat zdravăn de ele şi mi-am vârât capul în întunericul din interior. Mirosea a fum, dar nu vedeam nimic şi oricum deschiderea era prea îngustă pentru umerii mei. Retrăgându-mă, mi-am ridicat genunchii pe pervaz şi am încercat din nou să intru, de data asta cu picioarele înainte. Puteam să mă strecor cu uşurinţă şi după o scurtă ezitare am slobozit barele, ştiind că distanţa până la podea nu e prea mare. Trupul mi-a alunecat pe tăietura înclinată a zidului, şi cu un plescăit sonor am aterizat într-un bazin cu apă, nu prea adânc.

Redresat cu greu, m-am furişat tiptil şi, instinctiv, m-am ascuns după o coloană. Când ochii mi s-au obişnuit cu penumbra, am fost în stare să desluşesc o mulţime de obiecte de forme diferite, împrăştiate prin încăpere ca o recoltă de fructe metalice: ceaune de tuci şi diverse unelte de fierărie zăceau aruncate pe jos şi pe bănci masive de lemn sau atârnate de cârlige înfipte în pereţi. Am distins şi nicovale negre, precum şi ciocane, ţepuşe, vătraie şi oale. Matriţe de diferite forme şi volume se aflau răspândite în jurul unui cuptor de zid, rece, alături de un cazan ce îmi ajungea până la bărbie. L-am examinat călcând din greşeală pe burduful unor foale monstruoase, capabile să genereze un uragan.

Am început să păşesc nervos, ştiind că şi dac-ar fi fost doar doi-trei indivizi duşmănoşi pe-acolo, tot m-ar fi dovedit. Mi-am croit drum pe lângă cuptorul supradimensionat, printre recipiente cu urme de metal topit. Praful şi cenuşa se aşezaseră pe o grămadă de vase sparte sau prost arse din cuptor. Cu toate că temerile ar fi trebuit să-mi ascută reflexele, mă mişcam detaşat ca printr-un vis. În timpul prăbuşirii mele dramatice, ceva mă amorţise, mă redusese la starea de frică pură şi groază curentă, care te ţine în viaţă de la o zi la alta. Mai multe nu pot explica; aveam impresia că priveam un alt om, ale cărui gânduri şi emoţii îmi erau tăinuite.

Cufere de lemn erau înşirate lângă un zid despărţitor, care tăia încăperea, dar îngăduia o trecere; dincolo părea a fi o sobă, după mirosul emanat şi focul care se auzea arzând mocnit. Încet, cu precauţie, am trecut dincolo de colţul zidului. Mai întâi am văzut în capătul celălalt al sălii vaste un cuptor colosal din care fumul se înălţa, adunându-se sub cupola deschisă din tavan. Pe el se afla un recipient ca un turn scobit de metal, înnegrit de folosinţă. M-am uitat în sus, era mai înalt de un stat de om şi la fel de mare în diametru. Nu ştiu ce conţinea, nu puteam vedea. Am păşit printre matriţe lunguieţe pentru turnarea barelor de metal, canistre şi tăvi mai mici, ca acelea uneori folosite pentru copt pâinea, pentru lingouri probabil. Cuptorul degaja o căldură puternică, având prin focarul de dedesubtul acelei căldări imense un sistem eficient de supraîncălzire. Dogoarea îmi învăluia de la distanţă trupul chinuit şi în acelaşi timp usca şi făcea să crape noul meu înveliş exterior.

Privind în sus, am văzut două rânduri de schelării înalte ridicate în colţul acelei hale. Ţevi de metal, grinzi şi scânduri alcătuiau un eşafodaj dublu, încastrat în zid. Două grinzi de care atârnau frânghii şi scripeţi porneau orizontal din zid şi ajungeau până deasupra căldării uriaşe. Un întreg dispozitiv de lanţuri era prins de capetele schelelor şi de cârlige înfipte în tavan, probabil pentru a coborî matriţele în vasul de dedesubt. De bună seamă, acesta nu putea fi înclinat pentru turnare, mi-am zis.

O operaţiune fascinantă, dar şi o altă descoperire nefolositoare mie, căci nu căutam o topitorie, ci o crimă saturniană diabolică. Cu greu îmi voi explica prezenţa aici, când se va întoarce păzitorul sau meşterul care în acea dimineaţă de sâmbătă a aprins focul, l-a aţâţat cu foalele uriaşe, iar apoi s-a îndreptat spre scara de lemn veche şi şubredă, aşa cum indicau urmele vizibile pe pardoseala murdară de cenuşă şi funingine.

O bucăţică de ceva s-a desprins din tavan şi mi-a căzut la picioare. Lemn ars, sfărâmicios. Am privit în sus, dându-mi capul pe spate. Pe o scândură, chiar deasupra mea, un călugăr slăbănog stătea chircit într-o poziţie imposibilă cu gâtul întins, încercând să desluşească musafirul neaşteptat. Purta sutana dominicanilor şi o pelerină neagră. Poziţia lui, ochii injectaţi scufundaţi în orbite şi barba rară de pe obrajii osoşi nu îngăduiau să-i citeşti corect expresia, şi nu pot spune dacă era speriat de înfăţişarea mea, aşa cum ar fi trebuit. Ne-am holbat unul la celălalt o vreme, fără să ne clintim nici de-un deget. În cele din urmă, el şi-a răsucit capul în sensul invers acelor de ceasornic, arătând că mă recunoaşte şi că este surprins.

— Englezul! exclamă cu o voce răguşită şi obosită, care îmi părea cunoscută. Singur pe-aici?

— Nu te bizui pe asta, am răspuns eu încercând să câştig timp, deşi ştiam prea bine că Doctorul şi Valentino erau încă departe, pe drumurile desfundate şi alunecoase.

— Deci d'Altavilla urmează, şopti călugărul. De aceea trebuie să mă grăbesc, nu-i aşa?

Şi-a înălţat trupul, şi nu i-am mai văzut decât tălpile sandalelor călcând peste crăpăturile dintre scândurile trosnind ameninţător. M-am repezit la scara de lemn şi am urcat-o cât am putut de repede până în dreptul lui. Mă întrebam dacă îl mai văzusem undeva pe acest om – din fericire părea prea tânăr ca să fie Savonarola în persoană, altminteri frica m-ar fi paralizat. Nu, degaja ceva adolescentin, sfidător şi nonşalant, şi mă invada mai curând un sentiment de curiozitate decât de adversitate.

Ajungând la podeţul improvizat pe schelărie am putut vedea conţinutul uriaşului cilindru: era plumb topit şi emana un fum înecăcios şi greţos. La câţiva paşi buni în faţa mea, nu departe de grinzile orizontale ce porneau din zid şi ajungeau până deasupra cazanului, călugărul ţinea de un capăt un sul gros de pânză pe care îl târa pe scânduri, umplându-l de aşchii.

— Simţi dogoarea purificatoare a focului? mă întrebă el ironic, repetând întocmai cuvintele pe care mi le spusese, mi-am dat seama, în seara sosirii mele la Florenţa.

Dintr-o dată piesele mozaicului au început să se aşeze în ordine. Chiar dacă n-aş fi văzut într-un colţ desfăcut al ruloului picioarele delicate ale Florei călcând pe câmpul înflorit, puteam ghici că victima aleasă pentru crima lui Saturn nu era fiinţă omenească, aşa cum înainte crezusem şi eu şi Ficino, ci o imagine a universului: tabloul lui Botticelli, *La Primavera*, exact aşa cum încercase Doctorul să ne explice cu o seară în urmă.

— Conte Pico, m-am adresat eu siluetei fragile, cât de dipomatic am putut în aceste circumstanţe; opreşte-te, nu distruge o asemenea lucrare de artă. Ce câştigi dacă o faci?

Contele înşfăcă pânza mai cu putere.

— Încă un pas şi îi dau drumul! ameninţă el. Nu cumva să faci vreun lucru nesăbuit, amice. Când va bate ornicul, va fi ora.

Un ceas nu mai mare decât un pantof se afla pe lemnul podeţului, lângă picioarele sale. Arăta ora şapte fără unsprezece minute. Deşi mă îndoiam că indica timpul exact, puteam crede că acest geniu nebun va arunca tabloul în plumbul de dedesubt peste câteva minute. Mi-am amintit ipoteza lui d'Altavilla: pentru a spori intensitatea influenţei lui Saturn în timpul unei acţiuni, trebuia aleasă nu doar ziua, ci şi ora lui Saturn. Începând cu miezul nopţii, ora lui Saturn se repeta din şapte în şapte ore. Urma să vină şi acum, între şapte şi opt ale dimineţii.

Cu cea mai mieroasă voce pe care o puteam emite de sub stratul de argilă lipicioasă şi funingine, i-am spus Contelui că are la dispoziţie tot timpul din lume, pentru că ora lui Saturn – tautologic – durează o oră întreagă.

— Eşti isteţ şi mă întreb de ce ai venit singur. Dar văzând în ce condiţie ridicolă te prezinţi, presupun că ai alunecat pe panta abruptă de la livadă. Şi după câte am auzit despre tine, cred că pogorârea s-a datorat mai degrabă stângăciei decât vreunei porniri vitejeşti. Cu siguranţă acela sau aceia care te însoţesc nu au fost nebuni să te urmeze. Dar vor veni şi ei aici, iar tu te bizui pe prezenţa lor ca să mă opreşti să-mi îndeplinesc planul. Ce ar mai putea însă face ei ca să mă împiedice? Să stingă focul? Plumbul va clocoti încă mult până să se răcească. Să ia cazanul de-acolo? Pentru asta e nevoie de zece oameni şi oricum, înainte de a o face, aş avea timp să arunc toate pânzele lui Botticelli în fiertură.

— Nu vreau decât să stăm de vorbă…

— Să stăm de vorbă, da, da. Crezi că aş putea purta o conversaţie politicoasă cu dumneata.

Am încercat un zâmbet încrezător. Cu un rezultat execrabil, bănuiesc; celălalt însă privea în altă parte, la ceva ce părea să plutească în aer, nevăzut mie. Mi-am greblat părul cu degetele năclăite şi am pândit prilejul să mai fac un pas furişat, chiar dacă asta ar fi însemnat doar câţiva inci câştigaţi. Contelui nu-i era greu să mă ghicească.

— Să vorbeşti, bineînţeles, asta e ce trebuie să faci. Te avantajează în trei feluri: mai întâi, ai putea obţine informaţii, căci ignori o sumedenie de lucruri, deşi ţi-ai dat seama cine sunt; în al doilea rând, ai câştiga crezând, în sminteala ta, că mi-ai putea întârzia acţiunea până la sosirea tovarăşilor tăi; în sfârşit, nădăjduieşti să-mi distragi atenţia şi să te apropii pe furiş ca să-mi înşfaci tabloul înainte de cădere. Dar mă voi asigura ca nimic din acestea să nu se întâmple.

A lăsat din braţe un capăt al sulului şi l-a proptit pe marginea scândurilor, lăsând celălalt capăt ţeapăn deasupra cazanului. Aş fi putut avansa neobservat cu un pas sau doi, dar salvarea pânzei nu-mi părea cu putinţă. Avântându-mă într-un salt felin, aş fi obţinut într-adevăr, deopotrivă pentru tablou, pentru Conte şi pentru mine, ordalia metalului topit. Rampa îngustă şi şubredă din lemn se balansa, se arcuia sub greutatea noastră şi în orice clipă se putea înclina într-o parte. Am încercat să nu privesc în jos.

— Şi dacă nu-mi pasă de tablou? Ce-ai spune dacă îmi scot sabia din teacă şi te străpung? am rostit rar.

— Dacă ai fi vrut asta, ai fi încercat-o până acum. Dar gândeşte-te o clipă, o clipă în existenţa ta inertă: ce aş avea de pierdut în afara vieţii, această viaţă subţire şi precară, pe care o împărtăşesc cu verzele, cu câinii şi maimuţele? Trupul îmi este trecător şi fără însemnătate; ameninţarea tabloului este veşnică şi plină de consecinţe copleşitoare. Ce soartă mai bună ai putea tu să-mi pregăteşti, străine, decât să mă dai mai repede morţii pentru a salva omenirea?

Totuşi în timp ce discuta, mi-am dat seama, atenţia îi slăbise şi profitând mi-am mai târşâit picioarele câţiva centimetri. Ca să nu-i las răgaz, am reînceput să vorbesc:

— Mărturisesc, Conte, că nu pot fi de acord cu spusele domniei tale. Eşti un tânăr geniu care ştie totul pe lumea asta, eşti aşadar nepreţuit pentru omenire. Dimpotrivă, ceea ce vrei să distrugi este doar un tablou. Nu numai că o pictură poate fi refăcută, dar te asigur că în acest caz există o copie după *La Primavera*, identică originalului, executată de un artist talentat al şcolii lui Botticelli…

— O, chiar există? întrebă el, iar eu căutam să-i desluşesc pe chip vreo urmă de surprindere. Am constatat doar un dezinteres candid.

— Dar oare o copie a picturii este pictura însăşi? Pusesem şi altora această întrebare, am crezut că-l putea ispiti. Dar acum atenţia îi era distrasă de-a binelea.

— Conte Pico! Vezi, am avut cinstea să discut câteva ipoteze cu mai mulţi distinşi prieteni ai Academiei Platonice, între care Doctorul Robertus d'Altavilla şi Marsilius Ficinus însuşi.

La auzul numelui lui Ficino, Contele fu dintr-o dată vizibil tulburat. Expresia, pe cât îmi dădeam seama, i se întunecă, iar trupu-i firav începu să tremure, clătinând uşor scândurile. Sulul îşi schimbă puţin poziţia, iar eu am mai înaintat un pas.

— Şi ce crede bătrânul, poţi să-mi spui? întrebă cu o voce joasă, ironică.

— Îţi voi răspunde îndată, dar întâi aş vrea să supun judecăţii tale unice şi alte ipoteze ce s-au formulat şi care pot fi la fel de convingătoare.

O bucată mare de zugrăveală se desprinse de pe tavan şi căzu în cazan, făcând suprafaţa albicioasă a conţinutului să sfârâie şi să se umple de băşici. Bulele se spărgeau şi spre noi s-au ridicat vapori alburii, înţepători. Contele Pico privi speriat în jos, ceea ce mi-a permis un avans mai consistent. Deci nu-i era chiar aşa de indiferentă moartea, mi-am zis.

— Prima dintre aceste ipoteze spune că are importanţă pânza tabloului şi nu tabloul în sine, am continuat netulburat.

— Da, da.

— Se spune că în această canava groasă pe care s-a pictat *La Primavera* a fost înfăşurată Tabla de Smarald a lui Hermes Trismegistul, iar mesajul autentic a rămas imprimat în ţesătură.

— Şi ce doreşti de la mine? O confirmare?

— Ei, îmi dau seama că nu vei confirma. Dar iată o altă ipoteză pe care cred că nu vei putea s-o respingi la fel de uşor. Răposatul prieten al Academiei, Doctorul Lutzius din cetatea Heidelberg din Germania, credea că tabloul este o alegorie a procesului alchimic, macrocosmic şi microcosmic, universal şi individual. Sau, ca să fiu mai precis, alegoria unei anumite faze a lui, în care se obţine substanţa sau starea numită *Leul Verde*, rezultatul final fiind o nouă înverzire a Pământului. Această înverzire, ca şi transpunerea ei în tablou, ar putea fi contracarată prin aplicarea unui anumit metal. (Ceaunul de dedesubt îmi provoca o asemenea groază, încât nu eram în stare să pronunţ cuvântul plumb.) Poate că vreun detaliu de fineţe din tabloul simbolic nu a putut fi reprodus şi atunci orice copie este fără valoare. Desigur, asta este doar o presupunere. Dar cred că eşti de acord cu mine că această teorie este prin ea însăşi mai subtilă decât prima.

— Subtilităţile Doctorului Lutzius au un iz de bere teutonică răsuflată şi de spiţerie mercurială, comentă cu agresivitate Contele. Oare produsele minţii sale sunt mai solubile decât cele ale laboratorului său?

— Atunci de ce a trebuit să moară?

În aceeaşi clipă, clopoţelul ornicului începu să răsune. Am văzut mâinile exaltatului crispându-se şi tremurând în jurul prăzii. Picioarele mi s-au încordat pentru săritură. Ştiam că sunt încă prea departe ca să pot înfăptui altceva decât propria-mi exterminare. Instinctiv, am înaintat încă puţin. Contele observă şi îşi întoarse trupul mai mult înspre mine, râzând batjocoritor.

— Dă-te înapoi, îţi spun.

M-am supus ordinului.

— De ce a trebuit să moară Lutzius? am repetat.

— Dar a murit?

— A murit în ziua lui Mercur, otrăvit cu substanţe mercuriale, iar el era adeptul lui Mercurius Trismegistus. Nu prin vorbe de acest fel s-a prezis necesitatea morţii sale?

— Nu. Nu mi-ai spus nimic despre inevitabilitatea morţii sale, ci mi-ai arătat că un personaj care corespunde cu nişte caracteristici arbitrare a trebuit să moară pentru a duce la îndeplinire un plan.

— Caracteristicile nu au fost arbitrare, ci elaborate într-un mod inuman.

— N-am spus că sunt arbitrare faţă de plan, ci faţă de persoană. Nu te-ai gândit că persoana a fost aleasă numai pentru că răspundea unui număr de trăsături prestabilite?

— Este interesant, dar imposibil de acceptat. Noi am descoperit că nu numai Lutzius, ci toate victimele au legătură cu tabloul sau au avut propriile lor teorii referitoare la tablou.

— Dar cine nu are legătură? Bunăoară Ficino: a încercat cineva să-l omoare şi pe el?

— Nu sunt sigur. El a crezut că este victima desemnată pentru crima lui Saturn şi la fel am crezut şi eu, dar Doctorul d'Altavilla pe drept cuvânt a presupus că ultima victimă va fi tabloul şi nu o fiinţă omenească.

— Recunosc că mă uimeşte. Cum a reuşit, o dată ce ideea de bază s-a schimbat de mai multe ori în timpul acţiunii?

— Tocmai la asta s-a gândit şi d'Altavilla.

— Inteligent din partea sa.

Îl vedeam cum devine tot mai agitat.

— Inteligent! repetă Pico. Când un om superior ca Doctorul d'Altavilla a ajuns la o astfel de concluzie, cum aş îndrăzni să-l contrazic? La urma urmelor, de unde să ştiu eu ce a fost în mintea uneltitorilor? De la unul ca tine însă, mă aştept să acorde credit constructelor teutonice ale lui Lutzius sau efluviilor astrologice venite de la prietenul tău, Petrus.

— Văd că ştii câte ceva despre fiecare, nu-i aşa?

— Dragul meu străin, universul este un joc, Florenţa este tabla, iar noi suntem pionii! Ce înseamnă cunoaşterea? Nimic altceva decât privirea unui jucător care se uită de sus şi ştie poziţiile tuturor pionilor şi toate mişcările lor.

— Nu cumva tu eşti acest jucător?

— Aş putea fi eu jucătorul, dar aş putea fi o cunoştinţă a acestuia sau o cunoştinţă a cunoştinţei, ori o mână năimită. La urma urmelor, nu-ţi dai seama că nu există decât un singur jucător?

— Îmi dau seama, dar nu Îi pot atribui lui Dumnezeu atrocităţile comise în numele Său, de tine sau de oricine altcineva.

— Asta înseamnă că nu ai nici cea mai vagă idee despre Dumnezeu. Cum îndrăzneşti să vorbeşti despre El cu atâta uşurătate?

— M-am întâlnit faţă în faţă cu o divinitate florentină. Vorbea ca un Dumnezeu al urii şi al nimicirii.

De data asta Contele Pico n-a mai fost impresionat, semn că nu aprecia vederile mele teologice.

— Să scurtăm această dezbatere pentru care intelectul tău pare doar cu un dram mai pregătit decât al altor fiinţe, să zicem o gâscă sau o sepie. Mai ai şi alte ipoteze stupefiante?

— Da, mai am. O ipoteză îndrăzneaţă, care atribuie tabloului o valoare ceremonială unică, dar mă îndoiesc că aceasta poate fi transmisă vreunei copii. Cardinalul Giovanni de' Medici afirmă că obiectul codifică nişte cunoştinţe abstruse cu privire la marea Artă a Memoriei, că serveşte meditaţiei şi că înţelesul său ocult, împreună cu o miniatură a picturii, trece la fiecare suflet considerat apt de a fi iniţiat în misterele cercului platonician.

— Această teorie este atât de tortuoasă încât mai că aş considera-o adevărată. Spune-mi, toate acestea le inventezi tu sau şi-a bătut joc cineva de tine?

A trebuit să admit în sine-mi că şi aşa ceva s-ar fi putut întâmpla, deşi tricksterul pe care-l aveam eu în minte era complotistul însuşi.

— Dar mentorul tău, Ficino, a venit cu o explicaţie total diferită, mult prea elaborată ca să fie o invenţie, am adăugat eu, decis să-i speculez punctul slab. De altfel, în schema sa te implică şi pe tine.

Auzind numele lui Ficino, a fost iar atât de tulburat încât aproape n-a mai putut respira, mâinile îi tremurau cumplit şi o serie de zvâcnete nervoase i-au parcurs obrajii şi au făcut să-i palpite pleoapa stângă. Am remarcat un firicel de sânge proaspăt scurgându-i-se pe o gleznă, spre sandală. Eram sigur acum, tânărul îşi pierduse minţile din pricina mortificării şi epuizării trupului; asta îmi acorda un avantaj. În timp ce-şi revenea şi îşi recâştiga stăpânirea de sine, am înaintat uşor spre el şi am ajuns suficient de aproape ca să încerc o săritură cu sorţi de izbândă.

Încet, tânărul Pico şi-a ridicat capul. Părea că nu observă schimbarea mea de poziţie, sau dacă o observase n-a arătat-o; părea că se pregăteşte de gestul decisiv – dar că mai are de spus ceva despre bătrânul, cândva mult iubitul său mentor. Şi într-adevăr, am avut dreptate.

— Mă aflam acolo, străine, vorbi el cu greutate. Nu-mi dau seama cum de nu am înţeles atunci că acest filozofastru ratat, care nu e în stare să priceapă un procedeu simplu, să zicem fabricarea postavului sau a săpunului, nu va putea pătrunde o taină atât de puternică precum sensul unei conjuncţii cereşti. Cu toate acestea lumea l-a crezut, l-a crezut şi Lorenzo şi chiar şi eu! Lorenzo trebuia să-l creadă, căci adevărul era de neconceput. Şi apoi el cumpărase şi plătise pentru bătrân. Totul era al lui, toată şarada. Eu am fost o marionetă proastă, atrasă doar pentru spectacol.

A făcut o pauză şi cred că un moment chiar a uitat unde se află. Apoi a spus:

— Oricine se socoteşte în posesia adevărului trebuie înlăturat din societatea umană.

— Din pricina asta au trebuit să dispară Lutzius şi Petrus? l-am întrebat sec. Credeau că stăpânesc adevărul?

Contele mi-a ignorat întrebarea; avea ochii aţintiţi asupra mea şi nu am avut curajul să înaintez, deşi părea că nu mă zăreşte.

— Adevărul tău subiectiv intră în conflict cu alte miriade de adevăruri subiective. Ce catastrofă, când un idiot ajunge să-şi impună adevărul semenilor săi! Aşa s-a întâmplat în acest caz, iar pagubele au fost teribile, atât pentru impostorul Ficino, cât şi pentru noi ceilalţi.

— Iartă-mă că îndrăznesc să fac o observaţie fără importanţă, am intervenit eu. Singura posibilitate de a respecta adevărul este să accepţi validitatea tuturor ipotezelor, în acelaşi timp, oricât ar fi ele de contradictorii. Cineva mi-a spus deja în trecut acest lucru, dar fiind greoi la minte n-am înţeles atunci câtă dreptate avea. Abia acum îmi dau seama ce precare îţi sunt afirmaţiile: susţii că orice om care pretinde că este în posesia adevărului se înşală; dar în acelaşi timp pretinzi că eşti singurul care cunoaşte adevărul mai bine decât oricine altcineva.

Între furie şi dispreţ, Pico a ales dispreţul şi mi-a aruncat o privire de regulă rezervată muştelor agasante. Continuă ca şi când n-ar fi auzit intervenţia mea logică.

— Da, acest obiect este o *figura universi* a genurilor; conţine în el însuşi influenţele astrale ale conjuncţiei, dar într-un mod special. Şi totuşi, ce noroc că Ficino, bătrâna epavă de paradă, s-a îngrijit atât de mult ca obiectul să se realizeze! Pentru că prin distrugerea lui rituală, umanitatea va fi salvată şi înţelepciunea lui Saturn va triumfa asupra lascivităţii târfei de Venus.

Timp de un minut Pico a folosit toate invectivele imaginabile la adresa lui Ficino, asociindu-l cu tot ceea ce este mai scârbos şi mai monstruos pe lume, mai ignorant şi obscen. Printre imprecaţii, unele erau de-a dreptul incongruente sau de neînţeles pentru mine: garattist, milog, luminos, răbdător, morsă, brontocefal, acrofob, dezosat, disjunct, scorţos, bolovănos. Eu, nemişcat ca o statuie sub privirea lui sticloasă, cu muşchii încordaţi la culme şi transpirând abundent, aşteptam o clipă de inspiraţie ca să-mi încerc saltul disperat.

— Îţi poţi imagina, străine, ce ar urma dacă n-aş fi eu ca să-i salvez pe oameni de blestemul tabloului? Desigur că nu poţi, pentru că eşti un peştişor prea nenorocit ca să pricepi ceva, să înţelegi ce calamităţi s-ar abate asupra omenirii lipsite de Dumnezeu de mâine, dacă această pictură ar dăinui. Ei vor înceta să creadă că Dumnezeu binefăcătorul în milostenia sa a zidit cerul şi pământul; că Dumnezeu grăit-a *fiat lux* şi lumină se făcu; că Dumnezeu l-a creat pe om după chipul şi asemănarea sa, bărbat şi femeie l-a făcut; că Dumnezeu a privit toate cele făcute şi le-a găsit bune; că El, binecuvântat să-l fie numele în vecii vecilor, a plantat o grădină la est de Eden, unde l-a aşezat pe omul zămislit de El; că Mahalaleel a trăit opt sute nouăzeci şi cinci de ani, după care a murit; că Dumnezeu le-a vorbit lui Noe şi fiilor lui şi a stabilit legământ cu ei şi seminţia lor; că Avraam a părăsit Egiptul, aşezându-se în ţara Canaanului şi că Domnul a grăit către el că tot pământul, cât cuprinde cu ochii, va fi al său pe vecie; iar când Avraam împlinise nouăzeci şi nouă de ani, Dumnezeu i s-a arătat şi i-a spus: „Eu sunt Domnul Dumnezeul tău cel veşnic şi Atotputernic”; iar Dumnezeu i s-a arătat în câmpia Mamre; iar Sara a murit la Kiryat Arba; iar Avraam a luat cuţitul ca să-şi înjunghie feciorul; iar Dumnezeu i-a vorbit lui Moise din rugul în flăcări. Ei nu vor învăţa nimic din toate acestea şi nici nu vor crede că Isus Cristos a fost fiul Domnului şi l-a numit Abba, Părinte Ceresc preaslăvit şi temut de îngerii răului; şi nici că duhul Domnului Dumnezeu a fost asupra profeţilor săi; nici că trebuie să-l iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima, mintea şi sufletul; nici că El este Domnul lui Avraam, Domnul lui Isaac şi al lui Iacov; nici că cei săraci cu duhul, răbdători şi umili, vor moşteni Împărăţia Cerurilor, căci ei sunt doar tină, pe când Împărăţia Lui e veşnică. Că nu există mântuire, nici înviere din morţi nici rugăciune nici postire de la carne. El nu a fost crucificat, nu a murit pe vremea lui Pilat din Pont şi nu va învia din morţi, nici voi, blestemaţi, blestemaţi în vecii vecilor…

După acest crescendo monologul sfârşi brusc şi aşteptam îngrozit ca mâinile lui să dea drumul pânzei în fiertura clocotitoare. Dar el rămăsese cu ochii ţintă asupra mea, sticloşi şi goi. Am intervenit cu însufleţire:

— O, nobile şi ilustre domn, dacă aceasta era soarta pe care influenţa conjuncţiei o pregătea lumii noastre mizerabile, fii bun şi spune-mi ce se va petrece după ce pictura va fi distrusă? Blestemul va fi şi el înlăturat? Şi cum va arăta binecuvântata lume de mâine?

Figura acum oribilă, asimetrică şi contorsionată a lui Pico a fost pe dată cuprinsă de panică.

— Priveşte! Priveşte! Nu vezi? Tabloul nu este zugrăvirea evenimentelor cereşti din 25 noiembrie 1484. Conjuncţia din ziua aceea a fost în constelaţia veninosului Scorpion, nu în Libra venusiană! Tabloul conceput în ziua aceea nu evocă puterea acelei conjuncţii, ci pe-a uneia viitoare, care va fi la secole după moartea noastră: unirea zeilor planetari în regatul lui Venus. Ficinus i-a jurat lui Lorenzo că tabloul „va asigura o tranziţie blândă” în evul nou adus de conjuncţia malefică, un viitor liniştit în care Casa de’ Medici va domni nestingherită, dar l-a minţit! Ficino, ascunzându-şi neputinţa disperată faţă de evenimentele cosmice, a încercat prin manevre talismanice să preîntâmpine acest nou ev, evul Scorpionului!

Versurile stranii ale poemului lui Pietro mi-au revenit în minte:

„*Vino să cinăm împreună în palatu-mi purpuriu vrăjit*”,
Zise războinicul roşu regelui violet.

„Acolo îţi vei pune inelul cu safir
Şi vei bea din pocalul de cleştar.”

Optzeci şi patru de chinuri, douăzeci şi cinci de dureri,
Sosit-a vremea domniei Diavolului.
Fiara Sfântului Ioan şi desfrânatul Nebun
Vor duce la pieire oraşul înlănţuit.

Sosesc împreună dănţuind dansul lor fără de timp
Graţiile, şi aduc cu ele raiul pe pământ.
Atunci cosmosul nostru se va naşte
Sub semnul Balanţei.

Da, Ficino îmi spusese în acea noapte la Careggi că prezicerea lui Pietro despre perioada de teroare nu-i decât un interludiu până la noua eră ce va răsări. Dar Pietro ştia că vor trece secole până la o asemenea nouă conjuncţie. Fiara Sfântului Ioan este Fiara Apocalipsei, iar Nebunul desfrânat era josnicul, lipsitul de nobleţe rege Carol al Franţei, aliatul lui Savonarola, a cărui invazie cetatea o temea. Previziunea lui Pietro însemna sfârşitul Casei de’ Medici, de fapt sfârşitul Florenţei cu excepţia facţiunilor de trădători şi a zeloţilor care lucrează la nimicirea luxuriantei culturi înalte.

Bănuiesc că încremenisem, căci Pico exclamă:

— Nu-ţi vine a crede, nefericitule? M-ai auzit? Ficino s-a străduit cât a putut să întoarcă natura conjuncţiei, s-o facă favorabilă Medicişilor şi paraziţilor sprijinitori ai lor, care se bălăcesc în corupţie lăudând democraţia, artele şi ştiinţa. Însă adevărata conjuncţie înseamnă sfârşitul acestei civilizaţii depravate, înseamnă purificarea prin foc şi sabie; sfârşitul manipulării fantasmelor şi al demonilor planetari, sfârşitul astrologiei, alchimiei, magiei şi divinaţiei. Ceea ce noi am numit ştiinţă se va dovedi a fi fost păgânism şi apostazie; adevărata ştiinţă va înlocui superstiţiile care-i ţin ostatici pe vrăjitorii epocii noastre. Se va naşte o religie adevărată; iar ritualurile găunoase, clericii corupţi şi catedralele luxoase vor dispărea din faţa Dumnezeului Noului Ierusalim; sărmanii vor fi ajutaţi, dar nu prin pomană, ci printr-o nouă înţelegere a firii şi potenţialului uman; cei de pe urmă vor fi cei dintâi şi vor recolta belşugul. Inteligenţa va triumfa asupra necunoscutului; tot ce există între noi şi Tatăl Ceresc va fi cercetat, iar demonii vor fi spulberaţi ca fuioarele de fum de la rugul vrăjitoarei.

Iată aşadar vremea saturniană care sta să vină. Iar Ficino, neputincios, a înfruntat stelele şi le-a spus „nu”. Inutile au fost manevrele sale, stratagemele prin care a încercat să tempereze, să mişte conjuncţia nefastă printr-un verde talisman inocent. Pico voia, ca ultimă lovitură dată astrologiei, să administreze un antidot arzător antidotului lui Ficino la plaga finală exterminatoare care-i ameninţa generaţia: Marea Conjuncţie.

— Vorbeşti ca priorul de la San Marco, am spus eu în cele din urmă.

— Acest sfânt om al lui Dumnezeu are darul profeţiei. Şi totuşi, cu toate lucrurile cereşti şi pământeşti pe care le-a văzut, cu toate puterile sale miraculoase, un lucru s-a ascuns vederii sale. Taina ultimă, cea mai înaltă dintre multele taine cereşti, ferită de omenire de la începuturile istoriei, care va muri astăzi, o dată cu apusa eră venusiană.

Cu toate că a trecut aproape o jumătate de secol, cuvintele lui pătrunse de o emoţie ce nu poate fi pusă pe un biet pergament îmi răsună încă în inimă, în ciuda eforturilor mele de a le smulge de acolo.

Tocmai când îşi profera această aluzie misterioasă, am auzit nişte zgomote înfundate în spatele zidului despărţitor. Am ştiut că Doctorul şi Valentino ajunseseră la castel, ceea ce însemna că sfârşitul poveştii, fie el tragic sau fericit, era iminent. Nădăjduind că Pico, rătăcit şi confuz, nu le simţise prezenţa, am început să vorbesc cât de tare puteam ca să le acopăr paşii.

— Îţi spun acum cu umilinţă, divine Conte, că intelectul meu este prea îngust ca să cuprindă grandoarea discursului tău. Înţelepciunea izvorâtă din gura ta profetică se iroseşte în mintea mea. Simt totuşi profunzimea gândirii tale şi tare aş vrea s-o înţeleg până la capăt. Mi-ai putea dezvălui secretul ultim al tabloului?

Din păcate, unul dintre prietenii mei se împiedică de un obiect găunos, care se rostogoli răsunând precum tobele care fără îndoială vor însoţi trâmbiţele apocalipsei. Pico auzi la fel de bine ca mine zdrăngănitul. Săltă pânza cu greu şi o desfăşură pe jumătate, până când bobocul nevinovat al zeiţei Venus apăru în centrul ei (era oare Venus a lui Botticelli, sau contrafacerea lui Monteleone?).

— Ticălosule! Trădător al omenirii! Dea Domnul să arzi veşnic în Iad! Nu vezi, străine, urlă el, că totul este scris aici în semne mai clare decât orice alfabet? Nu eşti în stare să le citeşti, să le simţi, să cunoşti secretul: CĂ DUMNEZEU ESTE O ZEIŢĂ.

Desfăşurarea tabloului a fost o greşeală din partea sa, pentru că atunci când a aruncat sulul din mână, pânza s-a desfăcut în două direcţii simultan şi s-a vălurit la mijloc. Parcă nu mai eram eu însumi. Imensa tensiune acumulată s-a descătuşat instantaneu într-un salt uriaş. Am aterizat cu amândoi genunchii pe pânza derulată ca pe un covor, oprindu-i alunecarea, apoi am sărit spre stânga, apucând instinctiv muchia scândurii cu ambele mâini, şi sute de aşchii mi-au pătruns în palme. Mintea îmi funcţiona ca niciodată în viaţa mea. Ce se petrecea? Ce încercam să salvez? Ce să distrug?

Deşi ştiu bine că nu am avut intenţia să-i fac vreun rău, voi păstra totdeauna în inimă sentimentul tainic al vinovăţiei pentru ceea ce s-a întâmplat cu el în momentele următoare. Schelăria s-a cutremurat violent sub săritura mea şi pentru o clipă s-a înclinat spre partea opusă zidului. Contele Pico, aflat în partea aceea, şi-a pierdut echilibrul şi s-a lovit de grinda care se întindea până deasupra cazanului. Îngerii îmi sunt martori şi vor depune mărturie în Ziua de Apoi când trupul meu va învia din ţărână că am întins mâna să-l sprijin. Pico însă a alunecat; l-am văzut prăbuşindu-se, cu un urlet neomenesc, în metalul clocotitor al lui Saturn. S-a mai auzit doar plescăitul greu al plumbului din care mai mulţi stropi au sărit până la mine, pârjolindu-mi îmbrăcămintea şi arzându-mi pielea în câteva locuri. Atunci am înţeles că Dumnezeu, în marea sa milostenie, ne-a cruţat – pe mine şi tabloul. Căci dureri atroce îmi cuprinseseră deopotrivă membrele inferioare şi superioare şi credeam că la rândul meu voi cădea; dar l-am văzut pe Valentino că se năpusteşte şi urcă iute scara de lemn, ajunge sus şi sare pe grindă; mi-a apucat mâinile însângerate, prinzând şi un capăt al pânzei.

Nici Doctorul, nici Valentino nu m-au întrebat nimic. Şi nici eu nu le-am spus nimic. Stăteam pe pardoseala scoriacee de sub schelărie, în zgură şi funingine. Doctorul şi-a scos pelerina şi mi-a pus-o pe umeri, căci tremuram ca varga, apoi a îngenuncheat şi a rulat cu grijă pânza, îndepărtând cu palmele murdăria de pe ea. Şi-a şters palmele de haine. După care, privind în sus, a spus:

— Prieteni, vă pun o întrebare într-o chestiune serioasă. Vă este foame?

— Nici poveste, am răspuns eu cu glasul stins.

— Categoric îmi e foame, rostea Valentino în acelaşi timp.

— Mă întreb ce simt, continuă Doctorul.

Lui Valentino i se păru o atitudine fără noimă.

— De ce ne puneţi o întrebare, *messer*, la care numai dumneavoastră şi bunul Dumnezeu pot da răspunsul?

— Totuşi, e o chestiune importantă. Vă este foame? repetă întrebarea d'Altavilla.

— Absolut! confirmă Valentino.

— Mie îmi vine să-mi vărs maţele, am spus.

— Aş fi preferat ca şi tu să fi spus acelaşi lucru, i se adresă d'Altavilla condotierului. Pentru că dacă ţie îţi este foame, şi dacă îmi este şi mie, atunci înseamnă că substanţa de tăiat pofta de mâncare a lui Amerigo nu-i bună de nimic.

— Dar nu v-aţi întrebat stomacul, domnule?

— Ba da.

— Şi?

— Păi, ştiu şi eu?…

— Mai exact?

— *Mi-e foame*! Şi dacă nu mă înşel, asta înseamnă că a pierdut o mie două sute de florini.

Doctorul râdea potolit, iar Valentino se tăvălea de mare veselie, cu ochii în lacrimi. Buna lor dispoziţie a sfârşit prin a mă molipsi şi pe mine. Nu-mi dau seama cât înţelegeau, dacă voiau să mă sprijine, să preia o parte din povara crimei care mă apăsa şi pentru care nu există ispăşire. Dar s-au purtat blând cu mine şi în nicio clipă n-am simţit că m-ar crede un ucigaş. De aceea, mi-am zis, dacă oamenii înţeleg tragedia mea şi mă pot ierta, cred că şi bunul Dumnezeu va fi îngăduitor şi milostiv cu mine.

Sau poate ar trebui să spun Zeiţa?

Pe drumul de înapoiere, Doctorul d'Altavilla ne-a istorisit o poveste uluitoare: cum odată, la cererea unui ilustru client, a construit un instrument – un soi de încrucişare între o armă şi un ornic cu clopot, cu rezultate surprinzătoare. Ar fi considerat-o realizarea sa cea mai importantă dacă nu ar fi explodat, distrugând…

[Aici se încheie traducerea.]

Post-scriptum

Quatro novanta quatrocento e mille de l'anno che Dio prese carne, essendo tutte le parti del mondo tranquille, le creature în gran pace vivendo…

(Din: *Guerre horrende de Italia,* Veneţia 1535, I, 2)

Aceste cuvinte ale unui autor anonim, care în 1525 a scris un poem despre „groaznicele războaie din Italia”, descriu perfect starea de pace înşelătoare din primele opt luni ale anului 1494, când „toate colţurile lumii erau liniştite”.

Această stare a luat sfârşit brusc în luna septembrie a aceluiaşi an, când tânărul şi impetuosul Carol al VIII-lea de Anjou, Regele Franţei, a trecut Alpii spre Milano în fruntea unei armate de treizeci de mii de oameni, îndreptându-se spre Neapole, pe care îl revendica pentru coroana sa. Iminenta lui sosire în Florenţa a fost aclamată de Savonarola într-o faimoasă predică rostită în Catedrală. Din cauza laşităţii şi a greşelilor sale politice, Piero de' Medici a fost un ţap ispăşitor la îndemână, iar priorii l-au exilat din Florenţa; Palatul Medici a fost jefuit, iar Senioria a păstrat cea mai mare parte din pradă.

Savonarola s-a dus la Pisa ca să-l întâmpine cu căldură pe invadator. La 17 noiembrie, armatele lui Carol au mărşăluit prin

Florenţa, făcând o mare demonstraţie de forţă. După plecarea spre Neapole a tânărului şi năbădăiosului rege de douăzeci şi unu de ani, un *Parlamento* popular convocat de *Vacca* i-a încredinţat lui Savonarola mult râvnitul drept de a conduce oraşul. Imediat el a pus să se înalţe *roghi delle vanitŕ*, spectacol care-i plăcea enorm, şi a organizat multe procesiuni religioase instructive, fără să-i pese de protestele vii ale *compagnacci*-lor. Sub pretextul că aceştia fuseseră instigaţi de familia Medici (teză pe care savanţii moderni nu o resping în totalitate), a suprimat toate confreriile de flagelanţi, cu excepţia aceleia a Sfântului Dominic.

Ca să arate lumii că până şi un papă depravat poate avea o judecată sănătoasă, vestitul Alexandru al VI-lea Borgia l-a excomunicat, în iunie 1497, pe răzvrătitul stareţ de la San Marco. Între timp oraşul se săturase de excesele lui, iar franciscanii, punând la îndoială relaţiile sale privilegiate cu Dumnezeu, l-au sfidat, cerându-i să treacă proba mersului pe jar. Ruşinaţi de revenirea la această barbarie medievală, florentinii i-au alungat din oraş pe toţi străinii până după efectuarea probei, stabilită pentru data de 7 aprilie 1498, în Piazza della Signoria. Prea ocupat ca să apară în persoană, Savonarola a desemnat un înlocuitor să-l reprezinte în ordalie, însă ceremonia a fost amânată din cauza unei furtuni. A doua zi, simţindu-se probabil înşelată de venerabilul prior, mulţimea a atacat mânăstirea San

Marco, apărată cu curaj de călugării dominicani înarmaţi cu suliţe. La puţin timp după asta, stareţul a fost prins şi torturat şi, găsit vinovat de erezie şi schismă, a fost condamnat la moarte prin spânzurare în lanţuri şi ardere pe rug. Rugul a fost ridicat în Piazza della Signoria, iar spectacolul a fost aclamat de aceeaşi gloată care ovaţionase şi *roghi delle vanità*. O voce batjocoritoare din mulţime l-a îndemnat pe prior să înfăptuiască un mic miracol şi să scape – după toate aparenţele, fără succes. Cenuşa fratelui dominican a fost împrăştiată în apele molcome şi uleioase ale râului Arno.

Dar nu toată lumea s-a dezis de ideile stareţului cu privire la Republica lui Dumnezeu. Sandro Botticelli, cândva prietenul familiei de' Medici, îmbătrânit înainte de vreme şi aproape paralizat, a rămas fidel memoriei ferrarezului câte zile a mai avut. Începând cu 1501, el a pictat primirea călduroasă rezervată de îngerii cerului lui Savonarola şi celor doi tovarăşi ai săi de tortură, în cunoscutul tablou intitulat *Naşterea Mistică*, în care sfida toate regulile perspectivei. Într-o înscripţie în greceşte, în partea superioară a tabloului, artistul suferind se referă la capitolele XI şi XII din Apocalipsă, probabil într-o interpretare a priorului de la San Marco, acum pierdută.

În toamna anului 1512, Florenţa a fost redată Casei de' Medici. Tânărul cardinal Giovanni a devenit papă în martie 1513, luându-şi numele potrivit de Leon al X-lea. Florenţa a sărbătorit evenimentul cu entuziasm, arzând pe ruguri imense bunurile foştilor plângăreţi (*piagnoni*).

Ruda frumoasei Simonetta, Amerigo Vespucci, a dobândit o faimă nepieritoare dând numele său Indiilor de Vest, pe care le-a vizitat cu ocazia mai multor expediţii ce au avut loc sub oblăduirea coroanelor Spaniei şi Portugaliei. Faptul că multe descrieri ale călătoriilor sale par a fi inventate cu neruşinare de o imaginaţie febrilă nu îndreptăţeşte contestările răutăcioase care spun că Vespucci de fapt nu a pus niciodată piciorul în America. Până şi etimologia cuvântului *America* a fost pusă la îndoială, dar pe temeiuri discutabile. Numele de *America* derivat din Americus a apărut prima dată în 1507, în *Cosmographiae Introductio* a unui oarecare Waldseemüller, profesor obscur la Gimnaziul Vosgian din Saint-Dié, în Lorena. Înainte de primul război mondial, un istoric protestant patriot a remarcat că Americus nu este nici pe departe un cuvânt de origine latină, ci că el derivă de la numele german Amalricus, care probabil înseamnă „eroul”. Această clarificare a fost îndelung aplaudată. Cred că este demn de menţionat şi faptul că pe când primele ediţii din *Encyclopedia Britannica* privesc cu mare neîncredere pretinsele descoperiri ale lui Americus, Marea Enciclopedie Italiană numită şi *Treccani* exprimă o certitudine absolută cu privire la veracitatea lor. Fără îndoială, puţini oameni din zilele noastre intuiesc inefabila, dar profunda legătură existentă între

America şi Florenţa; printr-o lege misterioasă a istoriei, frumuseţea evanescentă a Simonettei Vespucci este evocată de fiecare dată când se intonează imnul american.

Divinul Marsilio Ficino a slăvit conştiincios Republica Sfântă a lui Savonarola în tot timpul existenţei ei. A apucat să-l vadă pe primat murind pe rug şi cu aparentă exultanţă a declarat public că nefericitul călugăr nu a fost altcineva decât însuşi Anticristul. Cu sănătatea zdruncinată, Ficino s-a stins din viaţă în 1499, la vârsta de şaizeci şi şase de ani.

Cele două biserici, Santo Spirito şi San Lorenzo, au rămas neterminate până în zilele noastre, în aceeaşi stare în care le-a găsit cu cinci secole în urmă Thomas Anglicus, când le-a vizitat.

Despre celelalte personaje care apar în memoriile acestuia nu se pot spune prea multe lucruri, având în vedere şi că arhivele Senioriei au ars de mai multe ori de-a lungul istoriei agitate a binecuvântatei cetăţi.

Cât despre mult comentatul tablou, *La Primavera*, minunata transpunere pe pânză a Împărăţiei lui Venus, acesta este admirat de cele peste trei milioane de persoane care vizitează în fiecare an Galeriile Uffizi.